

ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΕΙΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
ΔΕΠΑΣΤΑ-ΣΦΥΡΑ-ΓΕΡΑΡΔΟΥ
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1912

ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
ΔΕΠΑΣΤΑ-ΣΦΥΡΑ-ΓΕΡΑΡΔΟΥ
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

—
1912

SISMANOGLIO
MEGARO

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΝ Α'

Α' Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους
ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτη ὥς ἄξιος εἴη θανάτου
τῇ πόλει. Ἡ μὲν γὰρ γραφή κατ' αὐτοῦ τοιάδε τις ἦν·
Ἀδικεῖ Σωκράτης οὐκ ἔστι μὲν ἡ πόλις νομίζει
θεοὺς οὐ νομίζων, ἔτερα δὲ καινὰ δαιμόνια
εἰςφέρειν· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους δια-
φθείρων.

2. Πρῶτον μὲν οὖν ὥς οὐκ ἐνόμιζεν οὐκ ἡ πόλις
νομίζει θεοὺς ποίῳ πότε ἐχρήσαντο τεκμηρίῳ; Θύων
τε γὰρ φανερός ἦν πολλάκις μὲν οἶκοι, πολλάκις δὲ
καὶ ἐπὶ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως βωμῶν, καὶ μαντικῇ
χρώμενος οὐκ ἀφανής ἦν. Λιτεθρύλητο γὰρ ὥς φραῖη
Σωκράτης τὸ δαιμόνιον ἐαυτῷ σημαίνειν· ὅθεν δὴ καὶ μά-
λιστά μοι δοκοῦσιν αὐτὸν υἱιάσασθαι καινὰ δαιμόνια εἰς-
φέρειν.

3. Ὁ δ' οὐδὲν καινότερον εἰσέφερε τῶν ἄλλων, ὅσοι
μαντικὴν νομίζοντες οἰωνοῖς τε χρῶνται καὶ φήμαις καὶ
συμβόλοις καὶ θυσίαις. Οὗτοί τε γὰρ ἐπολαμβάνουσιν οὐ
τοὺς ὄρνιθας οὐδὲ τοὺς ἀπαντιῶντας εἰδέναι τὰ συμφέ-

ἔκ τοῦ τυπογραφείου Ἀδελφῶν Γεωργίου

(Γαλαῖζ, Περμποπαζάροφ, ὁπισθεν τοῦ Ἀγκοπιάν Χάν, ἀρ. 17, 19)
(658)

ροντα τοῖς μαντευομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ σημαίνειν, κἀκεῖνος δὲ οὕτως ἐνόμιζεν.

4. Ἄλλ' οἱ μὲν πλείστοί φασιν ὑπὸ τε τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν ἀπαντώντων ἀποτιρέσθαι τε καὶ προιρέσθαι Σωκράτης δ', ὥς περ ἐγίγνωσκεν, οὕτως ἔλεγε· τὸ δαιμόνιον γὰρ ἔφη σημαίνειν. Καὶ πολλοῖς τῶν συνόντων προηγόρευε τὰ μὲν ποιεῖν, τὰ δὲ μὴ ποιεῖν, ὥς τοῦ δαιμονίου προσημαίνοντος· καὶ τοῖς μὲν πειθομένοις αὐτῷ συνέφερε, τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις μετέμελεν.

5. Καίτοι τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν αὐτὸν βούλεσθαι μήτ' ἡλίθιον μήτ' ἀλαζόνα φαίνεσθαι τοῖς συνοῦσιν; Ἐδόκει δ' ἂν ἀμφοτέρω ταῦτα, εἰ προαγορεύων ὥς ὑπὸ θεοῦ φαινόμενα [καὶ] ψευδόμενος ἐφαίνετο· δῆλον οὖν ὅτι οὐκ ἂν προέλεγεν, εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀληθεύειν ταῦτα δὲ τίς ἂν ἄλλω πιστεύσειεν ἢ θεῷ; πιστεύων δὲ θεοῖς πῶς οὐκ εἶναι θεοὺς ἐνόμιζεν;

6. Ἀλλὰ μὴν ἐποίει καὶ τάδε πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους. Τὰ μὲν γὰρ ἀναγκαῖα συνεβούλευε καὶ πράττειν, ὥς ἐνόμιζεν ἄριστ' ἂν πραχθῆναι· περὶ δὲ τῶν ἀδήλων ὅπως ἀποβήσοιτο μαντευσομένους ἔπεμπε, εἰ ποιητέα.

7. Καὶ τοὺς μέλλοντας οἴκους τε καὶ πόλεις καλῶς οἰκῆσειν μαντικῆς ἔφη προσδεῖσθαι· τεκτονικὸν μὲν γὰρ ἢ χαλκευτικὸν ἢ γεωργικὸν [ἢ ἀνθρώπων ἀρχικὸν] ἢ τῶν τοιούτων ἔργων ἐξεταστικὸν ἢ λογιστικὸν ἢ οἰκονομικὸν ἢ στρατηγικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθητὰ καὶ ἀνθρώπου γνώμη αἰρετὰ ἐνόμιζεν εἶναι.

8. Τὰ δὲ μέγιστα τῶν ἐν τούτοις ἔφη τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς καταλείπεσθαι, ὧν οὐδὲν δῆλον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. Οὔτε γὰρ τῷ καλῶς ἀγρὸν φυτευσαμένῳ δῆλον ὅς τις καρπώσεται, οὔτε τῷ καλῶς οἰκίαν οἰκοδομησαμένῳ δῆλον ὅς τις ἐνοικήσει, οὔτε τῷ στρατηγικῷ δῆλον εἰ συμ-

φέρει στρατηγεῖν, οὔτε τῷ πολιτικῷ δῆλον εἰ συμφέρει τῆς πόλεως προστατεῖν, οὔτε τῷ καλῇ ἀγαγομένῳ, δῆλον εἰ διὰ ταύτην ἀνιάσεται, οὔτε τῷ δυνατοῦς ἐν τῇ πόλει κηδεστὰς λαβόντι δῆλον εἰ διὰ τούτους στερήσεται τῆς πόλεως.

9. Τοὺς δὲ μηδὲν τῶν τοιούτων οἰομένους εἶναι δαιμόνιον, ἀλλὰ πάντα τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης, δαιμονῶν ἔφη· δαιμονῶν δὲ καὶ τοὺς μαντευομένους ἃ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ θεοὶ μαθοῦσι διακρίνειν, οἷον εἰ τις ἐπερωτῇ πότερον ἐπιστάμενον ἢ νιοχεῖν ἐπὶ ζευγος λαβεῖν κρεῖττον ἢ μὴ ἐπιστάμενον, ἢ πότερον ἐπιστάμενον κυβερνᾶν ἐπὶ τὴν ναῦν κρεῖττον λαβεῖν ἢ μὴ ἐπιστάμενον, ἢ ἃ ἔξεσιν ἀριθμήσαντας ἢ μετρήσαντας ἢ στήσαντας εἰδέναι, τοὺς τὰ τοιαῦτα παρὰ τῶν θεῶν πυνθανομένους ἀθέμιστα ποιεῖν ἡγεῖτο. Ἐφη δὲ δεῖν, ἃ μὲν μαθόντας ποιεῖν ἔδωκαν οἱ θεοὶ μαθάνειν, ἃ δὲ μὴ δῆλα τοῖς ἀνθρώποις ἐστί, πειραῖσθαι διὰ μαντικῆς παρὰ τῶν θεῶν πυνθάνεσθαι· τοὺς θεοὺς γὰρ οἷς ἂν ὧσιν ἴλεω σημαίνειν.

10. Ἀλλὰ μὴν ἐκεῖνός γε αἶε μὲν ἦν ἐν τῷ φανερό· πρῶ τε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ἦει καὶ πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερός ἦν, καὶ τὸ λοιπὸν αἶε τῆς ἡμέρας ἦν ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι καὶ ἔλεγε μὲν ὥς τὸ πολὺ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἐξῆν ἀκούειν.

11. Οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς οὐδὲ ἀνόσιον οὔτε πράττοντος εἶδεν οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. Οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως ἤπερ τῶν ἄλλων οἱ πλείστοι διελέγετο σκοπῶν ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔφν καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἀπεδείκνυν.

12. Καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει πότερά ποτε το-

μίσαντες ἱκανῶς ἤδη τὰνθρώπινα εἰδέναι ἔρχονται ἐπὶ τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν, ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες ἡγοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν.

13. Ἐθαύμαζε δ' εἰ μὴ φανερόν αὐτοῖς ἐστὶν ὅτι ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστιν ἀνθρώποις εὐρεῖν· ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων λέγειν οὐ ταῦτα δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως διακείσθαι πρὸς ἀλλήλους.

14. Τῶν τε γὰρ μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι· καὶ τοῖς μὲν οὐδ' ἐν ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχυρὸν εἶναι λέγειν ἢ ποιεῖν ὅτιον, τοῖς δὲ οὐδ' ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν· καὶ τοὺς μὲν οὐθ' ἱερὸν οὔτε βωμὸν οὔτ' ἄλλο τῶν θείων οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ λίθους καὶ ξύλα τὰ τυχόντα καὶ θηρία σέβεσθαι· τῶν τε περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως μεριμνῶντων τοῖς μὲν δοκεῖν ἐν μόνον τὸ ὄν εἶναι, τοῖς δ' ἄπειρα τὸ πλῆθος, καὶ τοῖς μὲν αἰεὶ πάντα κινεῖσθαι, τοῖς δ' οὐδὲν ἂν ποτε κινήσθαι καὶ τοῖς μὲν πάντα γίνεσθαι τε καὶ ἀπόλλυσθαι, τοῖς δὲ οὔτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν οὔτ' ἀπολείσθαι.

15. Ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε· ἄρ' ὥσπερ οἱ τὰνθρώπεια μαθάνοντες ἡγοῦνται τοῦθ' ὅ τι ἂν μάθωσιν ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτιον ἂν βούλωνται ποιῆσειν, οὕτω καὶ οἱ τὰ θεία ζητοῦντες νομίζουσιν, ἐπειδὴν γνῶσιν αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεται, ποιῆσειν, ὅταν βούλωνται, καὶ ἀνέμους καὶ ὕδατα καὶ ὥρας καὶ ὅτιον δ' ἂν ἄλλον δέωνται τῶν τοιούτων, ἢ τοιούτον μὲν οὐδὲν οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γνῶναι μόνον ἢ τῶν τοιούτων ἕκαστος γίνεται.

16. Περὶ μὲν οὖν τῶν ταῦτα πραγματευομένων τοιαῦτα

ἔλεγεν· αὐτὸς δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπείων αἰεὶ διελέγετο σκοπῶν τί εὐσεβές, τί ἀσεβές, τί καλόν, τί αἰσχυρὸν, τί δίκαιον, τί ἀδίκον, τί σωφροσύνη, τί μανία, τί δειλία, τί πόλις, τί πολιτικός, τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τοὺς μὲν εἰδότες ἡγεῖτο καλοὺς καγαθοὺς εἶναι, τοὺς δ' ἀγροῦντας ἀνδραποδώδεις ἂν δικαίως κεκληῖσθαι.

17. Ὅσα μὲν οὖν μὴ φανερὸς ἦν ὅπως ἐγίγνωσκεν, οὐδὲν θαυμαστὸν ὑπὲρ τούτων περὶ αὐτοῦ παραγνῶναι τοὺς δικαστάς· ὅσα δὲ πάντες ᾔδεσαν, οὐ θαυμαστὸν εἰ μὴ τούτων ἐνιθυμήθησαν·

18. Βουλευσας γὰρ ποτε καὶ τὸν βουλευτικὸν ὄρχον ὁμόσας, ἐν ᾧ ἦν κατὰ τοὺς νόμους βουλευσεῖν, ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ γενόμενος, ἐπιθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους [ἐννέα στρατηγοὺς] μᾶ ψήφῳ τοὺς ἀμφὶ Θράσυλλον καὶ Ἐρασινίδην ἀποκτεῖναι πάντας, οὐκ ἠθέλησεν ἐπισηφίσει, ὀργιζομένου μὲν αὐτῷ τοῦ δήμου, πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν ἀπειλούντων· ἀλλὰ περὶ πλειονος ἐποιήσατο εὐορκεῖν ἢ χαρίσασθαι τῷ δήμῳ παρὰ τὸ δίκαιον καὶ φυλάξασθαι τοὺς ἀπειλοῦντας.

19. Καὶ γὰρ ἐπιμελεῖσθαι θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων οὐχ ὄν τρόπον οἱ πολλοὶ νομίζουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ οἰοῦνται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν εἰδέναι, τὰ δ' οὐκ εἰδέναι· Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τὰ τε λεγόμενα καὶ πρατιόμενα καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρῆναι καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.

20. Θαυμάζω οὖν ὅπως ποτὲ ἐπείσθησαν Ἀθηναῖοι Σωκράτη περὶ θεοὺς μὴ σωφροεῖν, τὸν ἀσεβὲς μὲν οὐδὲν ποτε [περὶ τοὺς θεοὺς] οὔτ' εἰπόντα οὔτε πειράσαντα, τοιαῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα [περὶ θεῶν] οἷά τις

ἂν καὶ λέγων καὶ πράττων εἴη τε καὶ νομίζοιτο εὐσεβέ-
στατος.

Β'. Θαυμαστὸν δὲ φαίνεται μοι καὶ τὸ πεισθῆναι τινὰς
ὡς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὃς πρὸς τοῖς εἰρη-
μένοις πρῶτον μὲν γαστρὸς πάντων ἀνθρώπων ἐγκρατέ-
στατος ἦν, εἴτα πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος καὶ πάντας πό-
νους καρτερικώτατος, ἔτι δὲ πρὸς τὸ μετρίων δεῖσθαι
πεπαιδευμένος οὕτως ὥστε πᾶν μικρὰ κεκτημένος πᾶν
ὀρθῶς ἔχειν ἀρκοῦντά.

2. Πῶς οὖν αὐτὸς ὢν τοιοῦτος ἄλλους ἂν ἢ ἀσεβεῖς
ἢ παρανόμους ἢ λίχνους ἢ ἀκρατεῖς ἢ πρὸς τὸ πονεῖν
μαλακοὺς ἐποίησεν; Ἀλλ' ἔπαυσε μὲν τούτων πολλοὺς,
ἀρετῆς παιήσας ἐπιθυμεῖν καὶ ἐλπίδας παρασχών, ἂν
ἐαυτῶν ἐπιμελῶνται, καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἔσσεσθαι.

3. Καίτοι γε οὐδεπώποτε ὑπέσχετο διδάσκαλος εἶναι
τούτου, ἀλλὰ τῷ φανερὸς εἶναι τοιοῦτος ὢν ἐλπίζειν
ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἐαυτῷ μιμουμένους ἐκείνον
τοιοῦτους γενήσεσθαι.

4. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σώματος αὐτὸς τε οὐκ ἡμέλει
τούς τ' ἀμελοῦντας οὐκ ἐπῆναι. Τὸ μὲν οὖν ὑπερεσθίοντα
ὑπερπονεῖν ἀπεδοκίμαζε, τὸ δέ, ὅσα ἡδέως δέχεται,
ταῦτα ἱκανῶς ἐκπονεῖν ἐδοκίμαζε· ταύτην γὰρ τὴν ἕξιν
ὕγιενήν τε ἱκανῶς εἶναι καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν
οὐκ ἐμποδίζειν ἔφη.

5. [ἄλλ' οὐ μὴν θρυπτικός γε οὐδὲ ἀλαζονικός ἦν οὔτ'
ἀμπεχόνη οὔθ' ὑποδέσει οὔτε τῇ ἄλλῃ διαίτῃ]. Οὐ μὴν οὐδ'
ἐρασιχρημάτους γε τοὺς συνόντας ἐποίει· τῶν μὲν γὰρ
ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔπαυε, τοὺς δὲ ἐαυτοῦ ἐπιθυμοῦντας
οὐκ ἐπράττειτο χρήματα.

6. Τούτου δ' ἀπεχόμενος ἐνόμιζεν ἐλευθερίας ἐπι-
μελεῖσθαι τοὺς δὲ λαμβάνοντας τῆς ὀμιλίας μισθὸν ἂν

δραποδιστὰς ἐαυτῶν ἀπεκάλει, διὰ τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς
εἶναι διαλέγεσθαι παρ' ὧν [ἂν] λάβοιεν τὸν μισθόν.

7. Ἐθαύμαζε δ' εἰ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀρ-
γύριον πράττειτο καὶ μὴ νομίζοι τὸ μέγιστον κέρδος ἕξειν
φίλον ἀγαθὸν κησάμενος, ἀλλὰ φοβοῖτο μὴ ὁ γενόμενος
καλὸς καὶ ἀγαθὸς τῷ τὰ μέγιστα εὐεργετήσαντι μὴ τὴν με-
γίστην χάριν ἔξοι.

8. Σωκράτης δὲ ἐπηγγείλατο μὲν οὐδενὶ πώποτε τοιοῦ-
τον οὐδέν, ἐπίστευε δὲ τῶν συνόντων ἐαυτῷ τοὺς ἀποδε-
ξαμένους ἅπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν εἰς τὸν πάντα βίον
ἐαυτῷ τε καὶ ἀλλήλοις φίλους ἀγαθοὺς ἔσσεσθαι. Πῶς
ἂν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα
ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν.

9. Ἀλλὰ νῆ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑπερορᾶν ἐποίει
τῶν καθεστώτων νόμων τοὺς συνόντας, λέγων ὡς μῶρον
εἶη τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου καθιστά-
ναι, κυβερνήτῃ δὲ μηδένα ἐθέλειν χρῆσθαι κυαμεντῷ μηδὲ
τέκτονι μηδ' αὐλητῇ μηδ' ἐπ' ἄλλα τοιαῦτα, ἃ πολλῶ
ἐλάττωνας βλάβας ἀμαρτανόμενα ποιεῖ τῶν περὶ τὴν πό-
λιν ἀμαρτανομένων· τοὺς δὲ τοιοῦτους λόγους ἐπαίρειν
ἔφη τοὺς νέους καταφρονεῖν τῆς καθεστώσης πολιτείας
καὶ ποιεῖν βιαίους.

10. Ἐγὼ δ' οἶμαι τοὺς φρόνησιν ἀσκοῦντας καὶ νο-
μίζοντας ἱκανοὺς ἔσσεσθαι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς
πολίτας ἡκιστα γίγνεσθαι βιαίους, εἰδότας ὅτι τῇ μὲν βίᾳ
πρόξαισιν ἔχθραι καὶ κίνδυνοι, διὰ δὲ τοῦ πείθειν ἀκω-
δύνως τε καὶ μετὰ φιλίας ταῦτά γίγνεται. Οἱ μὲν γὰρ βια-
σθέντες ὡς ἀφαιρεθέντες μισοῦσιν, οἱ δὲ πεισθέντες ὡς
κεχαρισμένοι φιλοῦσιν. Οὐκ οὖν τῶν φρόνησιν ἀσκούντων
τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἰσχὺν ἄνευ γνώμης ἐχόντων [τὰ
τοιαῦτα πράττειν] ἐστίν.

11. Ἀλλὰ μὴν καὶ συμμάχων ὁ μὲν βιάζεσθαι τολμῶν δέοιτ' ἂν οὐκ ὀλίγων, ὁ δὲ πείθειν δυνάμενος οὐδενός· καὶ γὰρ μόνος ἡγοῖτ' ἂν δύνασθαι πείθειν. Καὶ φρονεῖν δὲ τοῖς τοιοῦτοις ἥκιστα συμβαίνει· τίς γὰρ ἀποκτεῖναι τινα βούλοιτ' ἂν μᾶλλον ἢ ζῶντι πειθομένῳ χρῆσθαι;

12. Ἄλλ' ἔφη γε ὁ κατήγορος, Σωκράτει ὁμιλητὰ γενομένῳ Κριτίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης πλείστα κακὰ τὴν πόλιν ἐποίησάτην. Κριτίας μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ πάντων κλεπτίστατός τε καὶ βιαιότατος [καὶ φονικώτατος] ἐγένετο, Ἀλκιβιάδης δὲ αὖ τῶν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πάντων ἀκρατέστατός τε καὶ ὕβριστότατος [καὶ βιαιότατος].

13. Ἐγὼ δ', εἰ μὲν τι κακὸν ἐκείνῳ τὴν πόλιν ἐποίησάτην, οὐκ ἀπολογήσομαι· τὴν δὲ πρὸς Σωκράτη συνουσίαν αὐτοῖν ὥς ἐγένετο διηγέσομαι.

14. Ἐγενέσθην μὲν γὰρ τῶ ἀνδρὶ τούτῳ φύσει φιλοσυμωτάτῳ πάντων Ἀθηναίων, βουλομένῳ τε πάντα δι' ἐαντῶν πράττεσθαι καὶ πάντων ὀνομαστοτάτῳ γενέσθαι. Ἦδεσαν δὲ Σωκράτῃ ἀπ' ἐλαχίστων μὲν χρημάτων αὐταρχέστατα ζῶντα, τῶν ἡδονῶν δὲ πασῶν ἐγκρατέστατον ὄντα, τοῖς δὲ διαλεγόμενοις αὐτῷ πᾶσι χρώμενον ἐν τοῖς λόγοις ὅπως βούλοιτο.

15. Ταῦτα δὲ ὁρῶντε καὶ ὄντε οἷω προείρησθον, πότερόν τις αὐτῷ φῆ τοῦ βίου τοῦ Σωκράτους ἐπιθυμήσαντε καὶ τῆς σωφροσύνης, ἣν ἐκεῖνος εἶχεν, ὀρέξασθαι τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ, ἢ νομίσαντε, εἰ ὁμιλησάτην ἐκείνῳ, γενέσθαι ἂν ἱκανωτάτῳ λέγειν τε καὶ πράττειν;

16. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι, θεοῦ διδόντος αὐτοῖν ἢ ζῆν ὅλον τὸν βίον ὥς περ ζῶντα Σωκράτῃ ἐώρων, ἢ τε θανάτῳ, ἐλθέσθαι ἂν μᾶλλον αὐτῷ τεθάναι. Δήλω δ' ἐγενέσθην ἐξ ὧν ἐπραξάτην· ὥς γὰρ τάχιστα κρείττονε τῶν συγγιγνομένων ἡγήσασθην εἶναι, εὐθὺς ἀποτηδύσαντε Σω-

κράτους ἐπρατιέτην τὰ πολιτικά, ὥν περ ἔνεκα Σωκράτους ὠρεχθήτην.

17. Ἴσως οὖν εἶποι τις ἂν πρὸ ταῦτα ὅτι ἐχορῆν τὸν Σωκράτῃ μὴ πότερον τὰ πολιτικὰ διδάσκειν τοὺς συνόντας ἢ σωφρονεῖν. Ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐκ ἀντιλέγω· πάντας δὲ τοὺς διδάσκοντας ὁρῶ αὐτοὺς δεικνύντας τε τοῖς μανθάνουσιν ἥ περ αὐτοὶ ποιοῦσιν ἢ διδάσκουσι καὶ τῷ λόγῳ προσβιάζοντας.

18. Οἶδα δὲ καὶ Σωκράτῃ δεικνύντα τοῖς συνοῦσιν ἐαντιὸν καλὸν καγαθὸν ὄντα καὶ διαλεγόμενον κάλλιστα περὶ ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων. Οἶδα δὲ καὶ κείνῳ σωφρονοῦντε, ἔς τε Σωκράτῃ συνήσῃην, οὐ φοβουμένῳ μὴ ζημοῖντι ἢ παῖοιντο ὑπὸ Σωκράτους, ἀλλ' οἰομένῳ τότε κράτιστον εἶναι τοῦτο πράττειν.

19. Ἴσως οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσοφεῖν ὅτι οὐκ ἂν ποτε ὁ δίκαιος ἄδικος γένοιτο, οὐδὲ ὁ σώφρων ὕβριστής, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν μάθησις ἐστὶν ὁ μαθὼν ἀνεπιστήμων ἂν ποτε γένοιτο. Ἐγὼ δὲ περὶ τούτων οὐχ οὕτω γινώσκω· ὁρῶ γάρ, ὥς περ τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσκούντας οὐ δυναμένους ποιεῖν, οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τοὺς μὴ τὴν ψυχὴν ἀσκούντας οὐ δυναμένους· οὔτε γὰρ ἢ δεῖ πράττειν οὔτε ὧν δεῖ ἀπέχεσθαι δύνανται.

20. Διὸ καὶ τοὺς νείεις οἱ πατέρες, κἄν ὧσι σώφρονες, ὁμῶς ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἰργουσιν, ὥς τὴν μὲν τῶν χρηστῶν ὁμιλίαν ἀσκησὶν οὔσαν τῆς ἀρετῆς, τὴν δὲ τῶν πονηρῶν κατάλυσιν. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ὁ τε λέγων·

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλῆ διδάξαι· ἦν δὲ κακοῖσι
 συμμιγῆς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον,
 καὶ ὁ λέγων·

Αὐτῶρ ἀνὴρ ἀγαθὸς τοῖς μὲν κακός, ἄλλοις δ' ἐσθλός.

21. Καὶ γὰρ μαρτυρῶ τούτοις· ὁρῶ γὰρ ὥς περ τῶν ἐν μέτρῳ πεποιημένων ἔργων τοὺς μὴ μελετῶντας ἐπιλάθοντο, οὕτω καὶ τῶν διδασκαλικῶν λόγων τοῖς ἀμελοῦσι λήθην ἐγγιγνομένην. Ὅταν δὲ τῶν νοητικῶν λόγων ἐπιλάβηται τις, ἐπιλέλησται καὶ ὧν ἡ ψυχὴ πάσχουσα τῆς σωφροσύνης ἐπεθύμει· τούτων δ' ἐπιλαθόμενον οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ τῆς σωφροσύνης ἐπιλαθέσθαι.

22. Ὅρῶ δὲ καὶ τοὺς εἰς φιλοποσίαν προαχθέντας καὶ τοὺς εἰς ἔρωτας ἐγκυλισθέντας ἥτιον δυναμένους τῶν τε δεόντων ἐπιμελίσθαι καὶ τῶν μὴ δεόντων ἀπέχεσθαι. Πολλοὶ γὰρ καὶ χρημάτων δυνάμενοι φεῖδεσθαι, πρὶν ἔρᾶν, ἔρασθέντες οὐκέτι δύνανται· καὶ τὰ χρήματα καταναλώσαντες, ὧν πρόςθεν ἀπείχοντο κερδῶν, αἰσχροὶ νομίσαντες εἶναι, τούτων οὐκ ἀπέχονται.

23. Πῶς οὖν οὐκ ἐνδέχεται σωφρονήσαντα πρόςθεν αὖθις μὴ σωφρονεῖν καὶ δίκαια δυνήθεντα πράττειν αὖθις ἀδυνατεῖν; Πάντα μὲν οὖν ἔμοιγε δοκεῖ τὰ καλὰ καὶ τὰγαθὰ ἀσκητὰ εἶναι, οὐχ ἥκιστα δὲ σωφροσύνη. Ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ σώματι συμπεφυτευμέναι τῇ ψυχῇ αἱ ἡδοναὶ πείθουσιν αὐτὴν μὴ σωφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν ταχίστην ἑαυταῖς τῷ σώματι χαρίζεσθαι.

24. Καὶ Κριτίας δὴ καὶ Ἀλκιβιάδης, ἕως μὲν Σωκράτει συνήστην, ἐδυνάσθη ἐκείνῳ χρωμένῳ συμμάχῳ τῶν μὴ καλῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν ἐκείνου δ' ἀπαλλαγέντι, Κριτίας μὲν φυχῶν εἰς Θετταλίαν ἐκεῖ συνῆν ἀνθρώποις ἀνομία μᾶλλον ἢ δικαιοσύνη χρωμένοις, Ἀλκιβιάδης δ' αὖθις διὰ μὲν κάλλος καὶ διὰ δύναμιν τὴν ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς συμμάχοις ὑπὸ πολλῶν καὶ δυνατῶν [κολακεύειν] ἀνθρώπων διάθροπτόμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ δήμου τιμώμενος καὶ ὁρδίως πρωτεύων, ὥς περ οἱ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων

ἀθληταὶ ὁρδίως πρωτεύοντες ἀμελοῦσι τῆς ἀσκήσεως, οὕτω καὶ ἐκεῖνος ἠμέλησεν αὐτοῦ.

25. Τοιούτων δὲ συμβάντων αὐτοῖν, καὶ ὠγκωμένῳ μὲν ἐπὶ γένει, ἐπηρμένῳ δ' ἐπὶ πλούτῳ, πεφυσημένῳ δ' ἐπὶ δυνάμει, διατεθρυμμένῳ δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις [διεφθαρμένῳ] καὶ πολλὸν χρόνον ἀπὸ Σωκράτους γεγονότε, τί θαυμαστὸν εἰ ὑπερηφάνῳ ἐγενέσθην;

26. Εἴτα, εἰ μὲν τι ἐπλημμελησάτην, τούτου Σωκράτη ὁ κατήγορος αἰτιάται; ὅτι δὲ νέω ὄντε αὐτῷ, ἥνίκα καὶ ἀγνωμονεστάτῳ καὶ ἀκρατεστάτῳ εἰκὸς εἶναι, Σωκράτης παρέσχε σῶφρονε, οὐδενὸς ἐπαίνου δοκεῖ τῷ κατηγόρῳ ἄξιος εἶναι;

27. Οὐ μὴν τὰ γε ἄλλα οὕτω κρίνεται. Τίς μὲν γὰρ αὐλητῆς, τίς δὲ καθαριστῆς, τίς δὲ ἄλλος διδάσκαλος ἱκανοὺς ποιήσας τοὺς μαθητάς, ἐὰν πρὸς ἄλλους ἐλθόντες χεῖρους φανῶσιν, αἰτίαν ἔχει τούτου; τίς δὲ πατήρ, ἐὰν ὁ παῖς αὐτοῦ συνδιατρίβων τῷ σωφρονῇ, ὕστερον δὲ ἄλλῳ τῷ συγγενόμενος πονηρὸς γένηται, τὸν πρόςθεν αἰτιάται, ἀλλ' οὐχ, ὅσῳ ἂν παρὰ τῷ ὑστέρῳ χείρων φαίνεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐπαινεῖ τὸν πρότερον; Ἀλλ' οἱ γε πατέρες αὐτοὶ συνόντες τοῖς νέοις, τῶν παιδῶν πλημμελούντων, οὐκ αἰτίαν ἔχουσιν, ἐὰν αὐτοὶ σωφρονῶσιν.

28. Οὕτω δὲ καὶ Σωκράτη δίκαιον ἦν κρίνειν εἰ μὲν αὐτὸς ἐποίησε τι φαῦλον, εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶναι· εἰ δ' αὐτὸς σωφρονῶν διετέλει, πῶς ἂν δικαίως τῆς οὐκ ἐνούσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι;

29. Ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιῶν ἐκείνους φαῦλα πράττοντας ὁρῶν ἐπὶ τῇ δικαίᾳ ἂν ἐπιτιμῶτο. [Κριτίας μὲν τοῖνυν αἰσθανόμενος κακουργοῦντα, ἀπέτρεπε τὰς ἀσκήσεις ἀνελεύθερόν τε εἶναι καὶ οὐ πρόπον ἀνδρῶν καλῶν κατὰ φύσιν.]

30. Τοῦ δὲ Κριτίου τοῖς τοιούτοις οὐχ ὑπακούοντος οὐδὲ ἀποτρεπομένου, λέγεται τὸν Σωκράτη πολλῶν παρόντων ἐπιτιμῆσαι αὐτῷ.

31. Ἐξ ὧν δὴ καὶ ἐμίσει τὸν Σωκράτη ὁ Κριτίας, ὥστε καὶ ὅτε τῶν τριάκοντα ὧν νομοθέτης μετὰ Χαρικλέους ἐγένετο, ἀπειμνημόνευσεν αὐτῷ καὶ ἐν τοῖς νόμοις ἔγραψε λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν, ἐπηρεάζων ἐκεῖνον καὶ οὐκ ἔχων ὅπῃ ἐπιλάβοιτο, ἀλλὰ τὸ κοινῇ τοῖς φιλοσόφοις ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐπιτιμώμενον ἐπιφέρων αὐτῷ καὶ διαβάλλων πρὸς τοὺς πολλούς· οὐδὲ γὰρ ἔγωγε οὐτ' αὐτὸς τοῦτο πώποτε Σωκράτους ἤκουσα οὐτ' ἄλλον του φάσκοντος ἀκηκοέναι ἡσθόμην].

32. Ἐδήλωσε δὲ ἐπεὶ γὰρ οἱ τριάκοντα πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χειρίστους ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ προειρέποντο ἀδικεῖν, εἰπέ που ὁ Σώκρατες ὅτι θαυμασιόν οἱ δοκοῖη εἶναι, εἴ τις γενόμενος βοῶν ἀγέλης νομεὺς καὶ τὰς βοῦς ἐλάτιους τε καὶ χείρους ποιῶν μὴ ὁμολογοῖη κακὸς βουκόλος εἶναι, ἐτι δὲ θαυμαστότερον, εἴ τις προστάτης γενόμενος πόλεως καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάτιους τε καὶ χείρους μὴ αἰσχύνεται μηδ' οἶεται κακὸς εἶναι προστάτης τῆς πόλεως.

33. Ἀπαγγελθέντος δὲ αὐτοῖς τούτου, καλέσαντε ὁ τε Κριτίας καὶ ὁ Χαρικλῆς τὸν Σωκράτη τὸν τε νόμον ἐδεικνύτην αὐτῷ, ὃν νομοθέται ὄντες ἔγραψαν, λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν, καὶ τοῖς νέοις ἀπειπέτην μὴ διαλέγεσθαι. Ὁ δὲ Σωκράτης ἐπήρετο αὐτῷ, εἰ ἔξειη πυνθάνεσθαι, εἴ τι ἀγνοοῖτο τῶν προαγορευομένων. Τὼ δ' ἐφάτην.

34. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, παρεσκεύασμαι μὲν πείθεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἀγνοίαν λάθω τι παρανομήσας, τοῦτο βούλομαι σαφῶς μαθεῖν παρ' ὑμῶν, πότερον

τὴν τῶν λόγων τέχνην σὺν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις εἶναι νομίζοντες ἢ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς ἀπέχεσθαι κελεύετε αὐτῆς. Εἰ μὲν γὰρ σὺν τοῖς ὀρθῶς, δῆλον ὅτι ἀφρεκτέον ἂν εἴη τοῦ ὀρθῶς λέγειν· εἰ δὲ τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι πειρατέον ὀρθῶς λέγειν.

35. Καὶ ὁ Χαρικλῆς ὀργισθεὶς αὐτῷ· Ἐπειδὴ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀγνοεῖς, τάδε σοι εὐμαθέστερα ὄντα προαγορεύομεν, τοῖς νέοις ὅλως μὴ διαλέγεσθαι. Καὶ ὁ Σωκράτης· Ἴνα τοίνυν, ἔφη μὴ ἀμφίβολον ἢ [ὥς ἄλλο τι ποιῶ ἢ τὰ προσηγορευμένα], ὀρίσατέ μοι μέχρι πόσων ἐτῶν δεῖ νομίζειν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ὁ Χαρικλῆς· Ὅσον περ, εἶπε, χρόνου βουλευεῖν οὐκ ἔξεστιν, ὥς οὐπω φρονίμοις οὔσι· μηδὲ σὺ διαλέγον νεωτέροις τριάκοντα ἐτῶν.

36. Μηδ', ἐάν τι ὦνῶμαι, ἔφη, ἣν πωλῇ νεώτερος τριάκοντα ἐτῶν, ἔρωμαι ὀπόσον πωλεῖ;—Ναὶ τὰ γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς· ἀλλὰ τοι σύ γε, ὦ Σώκρατες, εἰωθας εἰδὼς πῶς ἔχει τὰ πλείστα ἐρωτᾶν ταῦτα οὐκ ἐρώτα.—Μηδ' ἀποκρίνωμαι οὐκ, ἔφη, ἂν τί με ἐρωτᾷ νέος, ἐὰν εἰδῶ, οἷον ποῦ οἰκεῖ Χαρικλῆς ἢ ποῦ ἐστὶ Κριτίας;—Ναὶ τὰ γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς.

37. Ὁ δὲ Κριτίας· Ἀλλὰ τῶνδ' ἐγὼ σε ἀπέχεσθαι, ἔφη, δεήσει, ὦ Σώκρατες, τῶν σκυντέων καὶ τῶν τεκτόνων καὶ τῶν χαλκέων· καὶ γὰρ οἶμαι αὐτοὺς ἤδη καταιετριῶσθαι διαθρυλουμένους ὑπὸ σοῦ.—Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῶν ἐπομένων τούτοις, τοῦ τε δικαίου καὶ τοῦ ὀσίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων;—Ναὶ μὰ Ἀ', ἔφη ὁ Χαρικλῆς, καὶ τῶν βουκόλων γε· εἰ δὲ μὴ, φυλάττειν ὅπως μὴ καὶ σὺ ἐλάτιους τὰς βοῦς ποιήσης.

38. Ἐνθα καὶ δῆλον ἐγένετο ὅτι ἀπαγγελθέντος αὐτοῖς τοῦ περὶ τῶν βοῶν λόγου ὠργίζοντο τῷ Σωκράτει.

Οἷα μὲν οὖν ἡ συνουσία ἐγγέγονει Κριτία πρὸς Σωκράτη καὶ ὥς εἶχον πρὸς ἀλλήλους εἴρηται.

39. Φαίην δ' ἂν ἔγωγε μηδενὶ μηδεμίαν εἶναι παιδεύειν παρὰ τοῦ μὴ ἀρέσκοντος. Κριτίας δὲ καὶ Ἀλκιβιάδης οὐκ ἀρέσκοντος αὐτοῖς Σωκράτους ὁμιλησάτην δὲ χρόνον ὁμιλεῖτην αὐτῷ, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὥρμηκότε προεστάναι τῆς πόλεως· ἐτι γὰρ Σωκράτει συνόντες οὐκ ἄλλοις τισὶ μᾶλλον ἐπεχειροῦν διαλέγεσθαι ἢ τοῖς μάλιστα πράττουσι τὰ πολιτικά.

40. Λέγεται γὰρ Ἀλκιβιάδην, πρὶν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, Περικλεῖ ἐπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἑαυτοῦ, προσιάτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιάδε διαλεχθῆναι περὶ νόμων·

41. Εἰπέ μοι, φάναι, ὦ Περικλείς, ἔχouis ἂν με διδάξαι τί ἐστὶ νόμος;—Πάντως δήπου, φάναι τὸν Περικλέα. —Δίδαξον δὴ πρὸς τῶν θεῶν, φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην· ὥς ἐγὼ ἀκούων τινῶν ἐπαινουμένων ὅτι νόμιμοι ἄνδρες εἰσίν, οἶμαι μὴ ἂν δικαίως τούτου τυχεῖν τοῦ ἐπαίνου τὸν μὴ εἰδότα τί ἐστὶ νόμος.—

42. Ἀλλ' οὐδὲν τι χαλεποῦ πράγματος ἐπιθυμεῖς, ὦ Ἀλκιβιάδη, φάναι τὸν Περικλέα, βουλόμενος γινῶναι τί ἐστὶ νόμος· πάντες γὰρ οὗτοι νόμοι εἰσίν, οὓς τὸ πλῆθος συνελθὼν καὶ δοκιμάσαν ἐγραψε, φράζον ἃ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἃ μὴ.—Πότερον δὲ τὰ γαθὰ νομίσαν δεῖν ποιεῖν ἢ τὰ κακά;—Τὰ γαθὰ νῆ Δία, φάναι, ὦ μειράκιον, τὰ δὲ κακά οὐ.—

43. Ἐὰν δὲ μὴ τὸ πλῆθος, ἀλλ' ὥς περ ὅπου ὀλιγαρχία ἐστίν, ὀλίγοι συνελθόντες γράψωσιν ὃ τι χρὴ ποιεῖν, ταῦτα τί ἐστίν;—Πάντα φάναι, ὅσα ἂν τὸ κρατοῦν τῆς πόλεως βουλευσάμενον ἃ χρὴ ποιεῖν γράψῃ, νόμος καλεῖται.—Κἂν τύραννος οὖν κρατῶν τῆς πόλεως γράψῃ τοῖς πολίταις ἃ χρὴ ποιεῖν, καὶ ταῦτα νόμος ἐστίν;—Καὶ ὅσα τύ-

ραννος ἄρχων, φάναι, γράφει, καὶ ταῦτα νόμος καλεῖται.—

44. Βία δέ, φάναι, καὶ ἀνομία τί ἐστίν, ὦ Περικλείς; Ἀρ' οὐχ ὅταν ὁ κρείττων τὸν ἥττω μὴ πείσας, ἀλλὰ βιασάμενος, ἀναγκάσῃ ποιεῖν ὃ τι ἂν αὐτῷ δοκῇ;—Ἐμοιγε δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα.—Καὶ ὅσα ἄρα τύραννος μὴ πείσας τοὺς πολίτας ἀναγκάζει ποιεῖν γράφων, ἀνομία ἐστίν;—Δοκεῖ μοι, φάναι τὸν Περικλέα· ἀνατίθεμαι γὰρ τὸ ὅσα τύραννος μὴ πείσας γράφει νόμον εἶναι.—

45. Ὅσα δὲ οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς μὴ πείσαντες, ἀλλὰ κρατοῦντες γράφουσι, πότερον βίαν φῶμεν ἢ μὴ φῶμεν εἶναι;—Πάντα μοι δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα, ὅσα τις μὴ πείσας ἀναγκάζει τινὰ ποιεῖν, εἴτε γράφων εἴτε μὴ, βία μᾶλλον ἢ νόμος εἶναι.—Καὶ ὅσα ἄρα τὸ πᾶν πλῆθος κρατοῦν τῶν τὰ χρήματα ἔχόντων γράφει μὴ πείσαν, βία μᾶλλον ἢ νόμος ἂν εἴη;—

46. Μάλα τοι, φάναι τὸν Περικλέα, ὦ Ἀλκιβιάδη, καὶ ἡμεῖς τηλικούτοι ὄντες, δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ἤμεν· τοιαῦτα γὰρ καὶ ἐμελῶμεν καὶ ἐσοφίζόμεθα, οἷά περ καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ δοκεῖς μελετᾶν.—Τὸν δὲ Ἀλκιβιάδην φάναι· Εἴθε σοι, ὦ Περικλείς, τότε συνεγενόμην, ὅτε δεινότατος σαυτοῦ ταῦτα ἦσθα.

47. Ἐπεὶ τοίνυν τάχιστα τῶν πολιτευομένων ὑπέλαβον κρείττονες εἶναι, Σωκράτει μὲν οὐκέτι προσῆσαν· οὔτε γὰρ αὐτοῖς ἄλλως ἤρεσκεν, εἴ τε προσέλθοιεν, ὑπὲρ ὧν ἡμᾶρτανον ἐλεγχόμενοι ἦχθοντο· τὰ δὲ τῆς πόλεως ἐπραττον, ὧν περ ἔνεκεν καὶ Σωκράτει προσῆλθον.

48. Ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητῆς καὶ Χαιρεφῶν καὶ Χαιρεκράτης καὶ Ἐρμογένης καὶ Σιμίας καὶ Κέβης καὶ Φαιδώνδας καὶ ἄλλοι, οἱ ἐκείνῳ συνῆσαν, οὐχ ἵνα δημογραφικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιτο, ἀλλ' ἵνα καλοὶ τε

καγαθοὶ γινόμενοι καὶ οἶκῳ καὶ οἰκέταις καὶ οἰκείοις καὶ φίλοις καὶ πόλει καὶ πολίταις δύναιτο καλῶς χρῆσθαι. Καὶ τούτων οὐδεὶς οὔτε νεώτερος οὔτε πρεσβύτερος ὢν οὐτ' ἐποίησε κακὸν οὐδὲν οὐτ' αἰτίαν ἔσχεν.

49. Ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πατέρας προσηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲν τοὺς συνόντας ἑαυτῷ σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων, φάσκων δὲ κατὰ νόμον ἐξεῖναι παρανοίας ἐλόντι καὶ τὸν πατέρα δῆσαι, τεκμηρίῳ τούτῳ χρώμενος, ὥς τὸν ἀμαθέστερον ὑπὸ τοῦ σοφωτέρου νόμιμον εἶη δεδέσθαι.

50. Σωκράτης δὲ τὸν μὲν ἀμαθίας ἕνεκα δεσμεύοντα δικαίως ἂν καὶ αὐτὸν ᾤετο δεδέσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισταμένων ἢ μὴ αὐτὸς ἐπίσταται· καὶ τῶν τοιούτων ἕνεκα πολλάκις ἐσκόπει, τί διαφέρει μανίας ἀμαθίας καὶ τοὺς μὲν μαινομένους ᾤετο συμφερόντως ἂν δεδέσθαι καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς φίλοις, τοὺς δὲ μὴ ἐπισταμένους τὰ δέοντα δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ τῶν ἐπισταμένων.

51. Ἀλλὰ Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, σὺ μόνον τοὺς πατέρας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει ἐν ἀτιμίᾳ εἶναι παρὰ τοῖς ἑαυτῷ συνοῦσι, λέγων ὥς οὔτε τοὺς κάμνοντας οὔτε τοὺς δικαζομένους οἱ συγγενεῖς ὠφελούσιν, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἱ ἱατροί, τοὺς δὲ οἱ συνδικεῖν ἐπιστάμενοι.

52. Ἐφη δὲ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτὸν λέγειν ὥς οὐδὲν ὄφελος εὖνους εἶναι, εἰ μὴ καὶ ὠφελεῖν δυνήσονται· μόνους δὲ φάσκειν αὐτὸν ἀξίους εἶναι τιμῆς τοὺς εἰδότας τὰ δέοντα καὶ ἐρμηνεύσαι δυναμένους· ἀναπειθήοντα οὖν τοὺς νέους αὐτὸν ὥς αὐτὸς εἶη σοφώτατός τε καὶ ἄλλους ἱκανώτατος ποιῆσαι σοφούς, οὕτω διατιθέναι τοὺς ἑαυτῷ συνόντας, ὥστε μηδαμοῦ παρ' αὐτοῖς τοὺς ἄλλους εἶναι πρὸς ἑαυτόν.

53. Ἐγὼ δ' αὐτὸν εἶδα μὲν καὶ περὶ πατέρων τε καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν καὶ περὶ φίλων ταῦτα λέγοντα· καὶ πρὸς τούτοις γε δὴ ὅτι, τῆς ψυχῆς ἐξελεύσεως, ἐν ᾗ μόνῃ γίγνεται φρόνησις, τὸ σῶμα τοῦ οἰκειοτάτου ἀνθρώπου τὴν ταχίστην ἐξενεγκόντες ἀφανίζουν.

54. Ἐλεγε δ' ὅτι καὶ ζῶν ἕκαστος ἑαυτοῦ, ὃν πάντων μάλιστα φιλεῖ, τοῦ σώματος ὃ τι ἂν ἀχρεῖον ᾗ καὶ ἀνωφελές, αὐτός τε ἀφαιρεῖ καὶ ἄλλῳ παρέχει· αὐτοὶ τέ γε αὐτῶν ὄνυχάς τε καὶ τρίχας καὶ τύλους ἀφαιροῦσι καὶ τοῖς ἱατροῖς παρέχουσι μετὰ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ ἀποτέμνειν καὶ ἀποκάειν καὶ τούτον χάριν οἶονται δεῖν αὐτοῖς καὶ μισθὸν τίνειν· καὶ τὸ σίαλον ἐκ τοῦ στόματος ἀποπιτύουσιν ὥς δύνανται πορρωτάτω, διότι ὠφελεῖ μὲν οὐδὲν αὐτοὺς ἐγόν, βλάπτει δὲ πολὺ μᾶλλον.

55. Ταῦτ' οὖν ἔλεγεν οὐ τὸν μὲν πατέρα ζῶντα κατορύττειν διδάσκων, ἑαυτὸν δὲ κατατέμνειν, ἀλλ' ἐπιδεικνύων ὅτι τὸ ἄφρον ἄτιμόν ἐστι, παρεκάλει ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ὥς φροσιμώτατον εἶναι καὶ ὠφελιμώτατον, ὅπως, εἴαν τε ὑπὸ πατρὸς εἴαν τε ὑπὸ ἀδελφοῦ εἴαν τε ὑπ' ἄλλου τινὸς βούληται τιμᾶσθαι, μὴ τῇ οἰκείῳ εἶναι πιστεύων ἀμελῇ, ἀλλὰ πειράται, ὅφ' ἂν βούληται τιμᾶσθαι, τούτοις ὠφέλιμος εἶναι.

56. Ἐφη δ' αὐτὸν ὁ κατήγορος καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ποιητῶν ἐκλεγόμενον τὰ πονηρότατα καὶ τούτοις μαρτυρίοις χρώμενον διδάσκειν τοὺς συνόντας κακούργους τε εἶναι καὶ τυραννικούς, Ἡσιόδου μὲν τὸ

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄντιδος, ἀεργὴ δέ τ' ὄντιδος·

τοῦτο δὴ λέγειν αὐτὸν ὥς ὁ κτιουτῆς κελεύει μηδενὸς ἔργου μήτ' ἀδίκου μήτ' αἰσχροῦ ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ποιεῖν ἐπὶ τῷ κέρδει.

57. Σωκράτης δ' ἐπεὶ διομολογήσαιο τὸ μὲν ἐργάτην εἶναι ὠφέλιμόν τε ἀνθρώπῳ καὶ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀργὸν βλαβερόν τε καὶ κακόν, τοὺς μὲν ἀγαθόν τι ποιοῦντας ἐργάζεσθαι τε ἔφη καὶ ἐργάτας ἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δὲ κυβεύοντας ἢ τι ἄλλο πονηρὸν καὶ ἐπιζήμιον ποιοῦντας ἀργοὺς ἀπεκάλει. Ἐκ δὲ τούτων ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸ

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος.

58. Τὸ δὲ Ὅμηρον, ἔφη ὁ κατήγορος, πολλάκις αὐτὸν λέγειν ὅτι Ὀδυσσεὺς

Ὅτινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔσχον ἄνδρα κιχείη,
τὸν δ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παρασιός·
Δαιμόνι, οὗ σε ἔοικε κακὸν ὥς δευδίσσεσθαι,
ἀλλ' αὐτός τε κάθησο καὶ ἄλλους ἰδρνε λαούς.
Ὅν δ' αὖ δῆμον τ' ἄνδρα ἴδοι βοόωντά τ' ἐφεύροι,
τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν ὁμοκλήσασκέ τε μύθῳ·
Δαιμόνι, ἀτρέμας ἦσο, καὶ ἄλλων μῦθον ἄκουε,
οἱ σέο φέριτεροί εἰσι· σὺ δὲ ἀπιόλεμος καὶ ἀναλκις,
οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

Ταῦτα δὴ αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι, ὥς ὁ ποιητὴς ἐπαίνοισι παῖεσθαι τοὺς δημότας καὶ πένητας.

59. Σωκράτης δ' οὐ ταῦτ' ἔλεγε καὶ γὰρ ἑαυτὸν οὕτω γ' ἂν ᾔετο δεῖν παῖεσθαι· ἀλλ' ἔφη δεῖν τοὺς μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ ὠφελίμους ὄντας μήτε στρατεύματι μήτε πόλει μήτε αὐτῷ τῷ δήμῳ, εἴ τι δέοι, βοηθεῖν ἱκανούς, ἄλλως τ' ἂν πρὸς τούτῳ καὶ θρασεῖς ᾧσι, πάντα τρόπον κωλύεσθαι κἂν πάντῃ πλούσιοι τυγχάνωσιν ὄντες.

60. Ἀλλὰ Σωκράτης γε τᾶναντία τούτων φανερός ἦν καὶ δημοτικὸς καὶ φιλόανθρωπος ὢν. Ἐκεῖνος γὰρ πολλοὺς ἐπιθυμητάς καὶ ἀστούς καὶ ξένους λαβὼν οὐδένα πώποτε μισθὸν τῆς συνουσίας ἐπράξατο, ἀλλὰ πᾶσιν ἀφρόντως ἐπήρκει τῶν ἑαυτοῦ ὢν τινας μικρὰ μέρη παρ'

ἐκείνον προῖκα λαβόντες πολλοὺ τοῖς ἄλλοις ἐπώλουν, καὶ οὐκ ἦσαν, ὥσπερ ἐκεῖνος, δημοτικοί· τοῖς γὰρ μὴ ἔχουσι χρήματα διδόναι οὐκ ἤθελον διαλέγεσθαι.

61. Ἀλλὰ Σωκράτης γε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κόσμον τῇ πόλει παρείχε, πολλῷ μᾶλλον ἢ Λίχας τῇ Λακεδαιμονίῳ, ὃς ὀνομαστός ἐπὶ τούτῳ γέγονεν. Λίχας μὲν γὰρ ταῖς γυμνοπαιδίαις τοὺς ἐπιδημοῦντας ἐν Λακεδαίμονι ξένους ἐδείκνυε, Σωκράτης δὲ διὰ παντός τοῦ βίου τὰ ἑαυτοῦ δαπανῶν τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους ὠφέλει· βελτίους γὰρ ποιῶν τοὺς συγγιγνομένους ἀπέπεμπεν.

62. Ἐμοὶ μὲν δὴ Σωκράτης τοιοῦτος ὢν ἐδόκει τιμῆς ἄξιος εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον ἢ θανάτου. Καὶ κατὰ τοὺς νόμους δὲ σκοπῶν ἂν τις τοῦθ' εὔροι. Κατὰ γὰρ τοὺς νόμους, ἐάν τις φανερός γένηται κλέπτων ἢ λωποδυτῶν ἢ βαλλαντιοτομῶν ἢ τοιχωρυχῶν ἢ ἀνδραποδιζόμενος ἢ ἱεροσυλῶν, τούτοις θάνατός ἐστιν ἢ ζημία· ὢν ἐκεῖνος πάντων ἀνθρώπων πλεῖστον ἀπείχεν.

63. Ἀλλὰ μὴν τῇ πόλει γε οὔτε πολέμου κακῶς συμβάντος οὔτε σιτάσεως οὔτε προδοσίας οὔτε ἄλλου κακοῦ οὐδενὸς πώποτε αἴτιος ἐγένετο· οὐδὲ μὴν ἰδίᾳ γε οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὔτε ἀγαθῶν ἀπεστέρησεν οὔτε κακοῖς περιέβαλεν, ἀλλ' οὐδ' αἰτίαν τῶν εἰρημένων οὐδενὸς πώποι' ἔσχεν.

64. Πῶς οὖν ἂν ἐνοχος εἴη τῇ γραφῇ; Ὅς ἀντὶ μὲν τοῦ μὴ νομίζειν θεοὺς, ὥς ἐν τῇ γραφῇ ἐγγέγραπτο φανερός ἦν θεραπεύων τοὺς θεοὺς μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, ἀντὶ δὲ τοῦ διαφθείρειν τοὺς νέους, ὃ δὴ ὁ γραφάμενος αὐτὸν ἠτιᾶτο, φανερός ἦν τῶν συνόντων τοὺς πονηροὺς ἐπιθυμίας ἔχοντας τούτων μὲν παύων, τῆς δὲ καλλίστης καὶ μεγαλοπρεπεστάτης ἀρετῆς, ἣ πόλεις τε καὶ

οἰκοὶ εὖ οἰκοῦσι, προτρέπων ἐπιθυμεῖν ταῦτα δὲ πράττειν οὐ μεγάλης ἄξιος ἦν τιμῆς τῇ πόλει;

Γ'. Ὡς δὲ δὴ καὶ ὠφελεῖν ἐδόκει μοι τοὺς συνόντας τὰ μὲν ἔργῳ δεικνύων ἑαυτὸν ὅλος ἦν, τὰ δὲ καὶ διαλεγόμενος, τούτων δὴ γράψω ὅποσα ἂν διαμνημονεύσω. Τὰ μὲν τοίνυν πρὸς τοὺς θεοὺς φανερὸς ἦν καὶ ποιῶν καὶ λέγων ἥπερ ἡ Πυθία ἀποκρίνεται τοῖς ἐρωτῶσι πῶς δεῖ ποιεῖν ἢ περὶ θυσίας ἢ περὶ προγόνων θεραπειάς ἢ περὶ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων· ἢ τε γὰρ Πυθία νόμῳ πόλεως ἀναιρεῖ ποιούντας εὐσεβῶς ἂν ποιεῖν. Σωκράτης τε οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγει, τοὺς δὲ ἄλλως πως ποιούντας περιέρχους καὶ ματαίους ἐνόμιζεν εἶναι.

2. Καὶ ἠύχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀπλῶς τὰγαθὰ δίδοναι, ὥς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότας ὅποια ἀγαθὰ ἐστὶ τοὺς δ' εὐχομένους χροσίον ἢ ἀργύριον ἢ τυραννίδα ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὐδὲν διάφορον ἐνόμιζεν εὐχεσθαι ἢ εἰ κυβείαν ἢ μάχην ἢ ἄλλοι τι εὐχονται τῶν φανερώς ἀδύλων ὅπως ἀποβήσοιτο.

3. Θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν οὐδὲν ἠγρεῖτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θύοντων. Οὔτε γὰρ τοῖς θεοῖς ἔφη καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον· πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν εἶναι κεχαρισμένα· οὐτ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶναι ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢ κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν· ἀλλ' ἐνόμιζε τοὺς θεοὺς ταῖς παρὰ τῶν εὐσεβεσιτάτων τιμαῖς μάλιστα χαίρειν. Ἐπαινέτης δ' ἦν καὶ τοῦ ἔπους τούτου.

Καδδέναμιν δ' ἔρδειν ἰεῖρ' ἀθανάτοισι θεοῖσι,

καὶ πρὸς φίλους δὲ καὶ ξένους καὶ πρὸς τὴν ἄλλην διαίταν καλὴν ἔφη παραίνεσιν εἶναι τὴν Καδδέναμιν δ' ἔρδειν.

4. Εἰ δέ τι δόξειεν αὐτῷ σημαίνεσθαι παρὰ τῶν θεῶν, ἦτιον ἂν ἐπεισθῇ παρὰ τὰ σημανόμενα ποιῆσαι ἢ εἰ τις αὐτὸν ἐπειθεν ὁδοῦ λαβεῖν ἡγεμόνα τυφλὸν καὶ μὴ εἰδότα τὴν ὁδὸν ἀντὶ βλέποντος καὶ εἰδότος· καὶ τῶν ἄλλων δὲ μωρίαν κατηγόρει, οἵτινες παρὰ τὰ ὑπὸ τῶν θεῶν σημανόμενα ποιοῦσιν τι, φυλαττόμενοι τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδοξίαν· αὐτὸς δὲ πάντα τὰνθρώπινα ὑπερεώρα πρὸς τὴν παρὰ τῶν θεῶν συμβουλίαν.

5. Διαιτῇ δὲ τὴν τε ψυχὴν ἐπαίδευσε καὶ τὸ σῶμα ἢ χρώμενος ἂν τις, εἰ μὴ τι δαιμόνιον εἴη, θαρραλέως καὶ ἀσφαλῶς διάγοι καὶ οὐκ ἂν ἀπορήσειε τοσαύτης δαπάνης. Οὕτω γὰρ εὐτελὴς ἦν, ὥστ' οὐκ οἶδ' εἰ τις οὕτως ἂν ὀλίγα ἐργάζοιτο, ὥστε μὴ λαμβάνειν τὰ Σωκράτει ἀρκοῦντα. Σίτῳ μὲν γὰρ τοσούτῳ ἐχορήτο, ὅσον ἡδίως ἦσθαι, καὶ ἐπὶ τοῦτο οὕτω παρεσκευασμένος ἦει, ὥστε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ σίτου ὄφρον αὐτῷ εἶναι ποτὸν δὲ πᾶν ἡδὺν ἦν αὐτῷ διὰ τὸ μὴ πίνειν, εἰ μὴ διψῶν.

6. Εἰ δέ ποτε κληθεὶς ἐθελήσειεν ἐπὶ δείπνον ἔλθειν, δ τοῖς πλείστοις ἐργωδέσταιόν ἐστιν, ὥστε φυλάξασθαι τὸ ὑπὲρ τὸν κόρον ἐμπίμπλασθαι, τοῦτο ῥαδίως πάντῃ ἐφυλάττειτο. Τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις τοῦτο ποιεῖν συνεβούλευε φυλάττεσθαι τὰ πείθοντα μὴ πεινώντας ἐσθίειν μηδὲ διψῶντας πίνειν· καὶ γὰρ τὰ λυμαινόμενα γαστέρας καὶ κεφαλὰς καὶ ψυχὰς ταῦτ' ἔφη εἶναι.

7. Οἰεσθαι δ' ἔφη ἐπισκώπτων καὶ τὴν Κίρκην ὅς ποιεῖν τοιούτοις πολλοῖς δειπνίζουσαν· τὸν δὲ Ὀδυσσεῖα Ἑρμοῦ τε ὑποθημοσύνη καὶ αὐτὸν ἐγκρατῆ ὄντα καὶ ἀπο-

σχόμενον τοῦ ὑπὲρ τὸν κόρον τῶν τοιούτων ἅπτεσθαι, διὰ ταῦτα οὐ γενέσθαι ὄν.

8. Τοιαῦτα μὲν περὶ τούτων ἐπαιζεν ἄμα σπουδάζων.

Α'. Εἰ δέ τινες Σωκράτη νομίζουσιν, οἷς ἔνιοι γράφουσι τε καὶ λέγουσι περὶ αὐτοῦ τεκμαιρόμενοι, προτιρέψασθαι μὲν ἀνθρώπους ἐπ' ἀρετὴν κράτιστον γεγονέναι, προαγαγεῖν δ' ἐπ' αὐτὴν οὐχ ἱκανόν, σκεπτάμενοι μὴ μόνον ἃ ἐκείνος κολαστηρίου ἕνεκα τοὺς πάντ' οἰομένους εἰδέναι ἑρωτῶν ἤλεγχεν, ἀλλὰ καὶ ἃ λέγων συνημέρενε τοῖς συνδιατρίβουσι, δοκιμαζόντων εἰ ἱκανὸς ἦν βελτίους ποιεῖν τοὺς συνόντας.

2. Λέξω δὲ πρῶτον ἃ ποτε αὐτοῦ ἤκουσα περὶ τοῦ δαιμονίου διαλεγομένου πρὸς Ἀριστοδήμον τὸν Μικρὸν ἐπικαλούμενον. Καταμαθὼν γὰρ αὐτὸν οὔτε θύοντα τοῖς θεοῖς οὔτε μαντικῇ χρῶμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιούντων ταῦτα καταγελῶντα, — Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀριστοδήμε, ἔστιν οὐστυνας ἀνθρώπους τεθαύμακας ἐπὶ σοφίᾳ; — Ἐγὼ γ' ἔφη. —

3. Καὶ ὅς· Λέξον ἡμῖν, ἔφη, τὰ ὀνόματα αὐτῶν. — Ἐπὶ μὲν τοίνυν ἐπὼν ποιήσει Ὀμηρον ἔγωγε μάλιστα τεθαύμακα, ἐπὶ δὲ διθυράμβῳ Μελανιππίδην, ἐπὶ δὲ τραγωδίᾳ Σοφοκλέα, ἐπὶ δὲ ἀνδριαντοποιίᾳ Πολύκλειτον, ἐπὶ δὲ ζωγραφίᾳ Ζεῦξιν. —

4. Πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ ἀπεργαζόμενοι εἰδωλὰ ἀφρονά τε καὶ ἀκίνητα ἀξιοθαυμασιότεροι εἶναι ἢ οἱ ζῶα ἐμφρονά τε καὶ ἐνεργά; — Πολὺν νῆ Δία οἱ ζῶα, εἴτερ γε μὴ τύχη τινί, ἀλλ' ὑπὸ γνώμης ταῦτα γίνεται. — Τῶν δὲ ἀτεκμάρτως ἐχόντων ὅτου ἕνεκά ἐστι καὶ τῶν φανερώς ἐπ' ὠφελίᾳ ὄντων πόττερα τύχης καὶ πόττερα γνώμης

ἔργα κρίνεις; — Πρέπει μὲν τὰ ἐπ' ὠφελίᾳ γιννόμενα γνώμης εἶναι ἔργα. —

5. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι ὁ ἐξ ἀρχῆς ποιῶν ἀνθρώπους ἐπ' ὠφελίᾳ προσθεῖναι αὐτοῖς δι' ὧν αἰσθάνονται ἕκαστα, ὀφθαλμοὺς μὲν ὥσθ' ὁρᾶν τὰ ὁρατά, ὥτα δὲ ὥστ' ἀκούειν τὰ ἀκουστά; ὁσμῶν γε μὴν, εἰ μὴ ῥῖνες προσετέθησαν, τί ἂν ἡμῖν ὄφελος ἦν; τίς δ' ἂν αἰσθησις ἦν γλυκέων καὶ ὀριμέων καὶ πάντων τῶν διὰ στόματος ἡδέων, εἰμὴ γλῶττα τούτων γνώμων ἐνειργάσθῃ;

6. Πρὸς δὲ τούτοις οὐ δοκεῖ σοι καὶ τὰδε προνοίας ἔργοις εἰκέναι, τό, ἐπεὶ ἀσθενὴς μὲν ἐστὶν ἡ ὄψις, βλεφάροις αὐτὴν θυρῶσαι, ἃ, ὅταν μὲν αὐτῇ χρῆσθαι τι δέη, ἀναπειάννυνται, ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ συγκλείεται, ὥς δ' ἂν μὴδὲ ἄνεμοι βλάπτωσιν, ἡθμὸν βλεφαρίδας ἐμφῦσαι, ὀφρύσι τε ἀπογυισῶσαι τὰ ὑπὲρ τῶν ὀμμάτων, ὥς μὴδ' ὁ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἰδρὼς κακουργῇ· τὸ δὲ τὴν ἀκοὴν δέχεσθαι μὲν πάσας φωνάς, ἐμπύμπλασθαι δὲ μήποτε καὶ τοὺς μὲν πρόσθεν ὁδόντας πᾶσι ζῴοις οἷους τέμνειν εἶναι, τοὺς δὲ γομφίους οἷους παρὰ τούτων δεξαμένους λεαίνειν καὶ σιόμα μὲν, δι' οὗ ὧν ἐπιθυμεῖ τὰ ζῶα εἰσπέμπεται, πλησίον ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν καταθεῖναι, ἐπεὶ δὲ τὰ ἀποχωροῦντα δυσχερῇ, ἀποσιτρέψαι τοὺς τούτων ὀχειοὺς ἢ δυνατὸν προσωτάτω ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων ταῦτα οὕτω προνοητικῶς πεπραγμένα ἀπορεῖς πόττερα τύχης ἢ γνώμης ἔργα εἶσιν; —

7. Οὐ μὰ τὸν Δι', ἔφη, ἀλλ' οὕτω γέ σκοποῦμένῳ πάνν' εἴκει ταῦτα σοφοῦ τινος δημιουργοῦ καὶ φιλοζῴου τεχνήμασιν. — Τὸ δὲ ἐμφῦσαι μὲν ἔρωτα τῆς τεκνοποιίας, ἐμφῦσαι δὲ ταῖς γειναμέναις ἔρωτα τοῦ ἐκτρέφειν, τοῖς δὲ τραφεῖσι μέγιστον μὲν πόθον τοῦ ζῆν, μέγιστον δὲ φό-

σαν τοῦ θανάτου;—Ἀμέλει καὶ ταῦτα ἔοικε μηχανήμασι
τινος ζῆα εἶναι βουλευσαμένου.—

8. Σὺ δ' ἐν παντὶ φρόνιμόν τι δοκεῖς ἔχειν, ἀλλοθι
δὲ οὐδαμοῦ οὐδὲν οἶει φρόνιμον εἶναι; Καὶ ταῦτ' εἰδὼς
ὅτι γῆς τε μικρὸν μέρος ἐν τῷ σώματι πολλῆς οὐσῆς ἔχεις
καὶ ὕγρου βραχὺ πολλοῦ ὄντος καὶ τῶν ἄλλων δήπου
μεγάλων ὄντων ἐκάστου μικρὸν μέρος λαβόντι τὸ σῶμα
συνήρμοσταί σοι νοῦν δὲ μόνον ἄρα οὐδαμοῦ ὄντα σὲ εὐ-
τυχῶς πως δοκεῖς συναρπάσαι, καὶ τὰδε τὰ ὑπερμεγέθη
καὶ πλῆθος ἄπειρα δι' ἀφροσύνην τινὰ οὕτως οἶει εὐ-
τάκτως ἔχειν;—

9. Μὰ Δί', οὐ γὰρ ὁρῶ τοὺς κυρίους, ὥςπερ τῶν ἐν-
θάδε γιγνομένων τοὺς δημιουργούς.—Οὐδὲ γὰρ τὴν σαν-
τοῦ σύ γε ψυχὴν ὁρᾷς, ἢ τοῦ σώματος κυρία ἐστίν· ὥς τε
κατὰ γε τοῦτο ἔξεστί σοι λέγειν, ὅτι οὐδὲν γνώμη, ἀλλὰ
τύχη πάντα πράττεις.

10. Καὶ ὁ Ἀριστόδημος· Οὗτοι, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώ-
κρατες, ὑπερορῶ τὸ δαιμόνιον, ἀλλ' ἐκείνο μεγαλοπρε-
πέστερον ἡγοῦμαι ἢ ὡς τῆς ἐμῆς θεραπείας προσδεί-
σθαι.—Οὐκοῦν, ἔφη, ὅσῳ μεγαλοπρεπέστερον ὢν ἀξιοῖ
σὲ θεραπεύειν, τοσοῦτ' ἂν μᾶλλον τιμητέον αὐτό.—

11. Εὖ ἴσθι, ἔφη, ὅτι, εἰ νομίζοιμι θεοὺς ἀνθρώπων
τι φροντίζειν, οὐκ ἂν ἀμελοῖην αὐτῶν.—Ἐπει' οὐκ οἶει
φροντίζειν; Οἱ πρῶτον μὲν μόνον τῶν ζώων ἀνθρωπον
ὀρθὸν ἀνέστησαν· ἢ δὲ ὀρθότης καὶ προορᾶν πλέον ποιεῖ
δύνασθαι καὶ τὰ ὑπερθεν μᾶλλον θεᾶσθαι καὶ ἥτιον κακο-
παθεῖν· ἔπειτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἐρπειτοῖς πόδας ἰδωκαν,
οἱ τὸ πορεύεσθαι μόνον παρέχουσιν, ἀνθρώπῳ δὲ καὶ
χεῖρας προσέθεσαν, αἱ τὰ πλείστα οἷς εὐδαιμονέστεροι
ἐκείνων ἐσμέν ἐξεργάζονται.

12. Καὶ μὴν γλῶττάν γε πάντων τῶν ζώων ἐχόντων,

μόνην τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐποίησαν οἷαν ἄλλοτε ἀλλαχῇ
ψαύουσιν τοῦ στόματος ἄρθρουν τε τὴν φωνὴν καὶ ση-
μαίνειν πάντα ἀλλήλοις ἢ βουλόμεθα.

13. Οὐ τοίνυν μόνον ἤρκεσε τῷ θεῷ τοῦ σώματος ἐπι-
μεληθῆναι, ἀλλ' ὅπερ μέγιστόν ἐστι, καὶ τὴν ψυχὴν κρα-
τίστην τῷ ἀνθρώπῳ ἐνέφυσεν. Τίνος γὰρ ἄλλου ζώου
ψυχὴ πρῶτα μὲν θεῶν τῶν τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα συν-
ταξάντων ἴσθηται ὅτι εἰσίν; Τί δὲ φύλον ἄλλο ἢ ἀνθρωποὶ
θεοὺς θεραπεύουσιν; Ποία δὲ ψυχὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἱκα-
νωτέρα προφυλάττεσθαι ἢ λιμὸν ἢ δίψαν ἢ ψύχην ἢ θάλαττην,
ἢ νόσοις ἐπικουρῆσαι, ἢ ῥώμην ἀσκήσαι, ἢ πρὸς μάθησιν
ἐκπονήσαι, ἢ ὅσα ἂν ἀκούσῃ ἢ ἴδῃ ἢ μάθῃ ἱκανωτέρα
ἐστὶ διαμεμνησθαι;

14. Οὐ γὰρ πάνν σοι κατάδηλον ὅτι παρὰ τὰλλα ζῆα
ὥςπερ θεοὶ ἀνθρωποὶ βιοτεύουσιν, φύσει καὶ τῷ σώματι
καὶ τῇ ψυχῇ κρατιστεύοντες; Οὔτε γὰρ βοὺς ἂν ἔχων
σῶμα, ἀνθρώπου δὲ γνώμην ἐδύνατ' ἂν πράττειν ἢ ἐβού-
λετο, οὔθ' ὅσα χεῖρας ἔχει, ἄφρονα δ' ἐστί, πλέον οὐδὲν
ἔχει. Σὺ δ' ἀμφοτέρων τῶν πλείστον ἀξίων τετυχηκὼς
οὐκ οἶει σοὺ θεοὺς ἐπιμελεῖσθαι; Ἀλλ' ὅταν τί ποιήσωσι,
νομεῖς αὐτοὺς σοῦ φροντίζειν;—

15. Ὅταν πέμπωσιν, ὥςπερ σοὶ σὺ φῆς πέμπειν αὐ-
τούς, συμβούλους ὃ τι χρὴ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν.—Ὅταν
δὲ Ἀθηναίοις, ἔφη, πνιθανομένοις τι διὰ μαντικῆς φρά-
ζωσιν, οὐ καὶ σοὶ δοκεῖς φράζειν αὐτούς, οὐδ' ὅταν τοῖς
Ἑλλήσι τέρατα πέμποντες προσημαίνωσιν, οὐδ' ὅταν πᾶ-
σιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ μόνον σὲ ἐξαίρουντες ἐν ἀμελείᾳ
κατατίθενται;

16. Οἶει δ' ἂν τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις δόξαν ἐμ-
φῶσαι ὥς ἱκανοὶ εἰσιν εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν, εἰ μὴ δυνατοὶ
ἦσαν, καὶ ἀνθρώπους ἐξαπατωμένους τὸν πάντα χρόνον

οὐδέποτε' ἂν αἰσθέσθαι; Οὐχ ὁρᾷς ὅτι τὰ πολυχροنیωτάτα καὶ σοφώτατα τῶν ἀνθρωπίνων, πόλεις καὶ ἔθνη, θεοσεβέστατά ἐστι, καὶ αἱ φρονιμώταται ἡλικίαι θεῶν ἐπιμελίσταται; Ὡ γὰρ θέ, ἔφη, κατάμαθε ὅτι καὶ ὁ σὸς νοῦς ἐνὼν τὸ σὸν σῶμα ὅπως βούλεται μεταχειρίζεται.

17. Οἴεσθαι οὖν χρή καὶ τὴν ἐν τῷ παντὶ φρόνησιν τὰ πάντα, ὅπως ἂν αὐτῇ ἡδὺν ᾗ, οὕτω τίθεσθαι, καὶ μὴ τὸ σὸν μὲν ὄμμα δύνασθαι ἐπὶ πολλὰ στάδια ἐξικνεῖσθαι, τὸν δὲ τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸν ἀδύνατον εἶναι ἅμα πάντα ὁρᾶν, μηδὲ τὴν σὴν μὲν ψυχὴν καὶ περὶ τῶν ἐνθάδε καὶ περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Σικελίᾳ δύνασθαι φροντίζειν, τὴν δὲ τοῦ θεοῦ φρόνησιν μὴ ἱκανὴν εἶναι ἅμα πάντων ἐπιμελίσθαι.

18. Ἦν μέντοι, ὥς περ ἀνθρώπους θεραπεύων γινώσκεις τοὺς ἀντιθεραπεύειν ἐθέλοντας καὶ χαριζόμενος τοὺς ἀντιχαριζομένους καὶ συμβουλευόμενος καταμανθάνεις τοὺς φρονίμους, οὕτω καὶ τῶν θεῶν πείραν λαμβάνης θεραπεύων, εἰ τί σοι θελήσουσι περὶ τῶν ἀδήλων ἀνθρώποις συμβουλεύειν, γνώσει τὸ θεῖον ὅτι τοσοῦτον καὶ τοιοῦτόν ἐστιν, ὥς θ' ἅμα πάντα ὁρᾶν καὶ πάντα ἀκούειν καὶ πανταχοῦ παρεῖναι καὶ ἅμα πάντων ἐπιμελίσθαι.

19. Ἐμοὶ μὲν οὖν ταῦτα λέγων οὐ μόνον τοὺς συνόντας ἐδόκει ποιεῖν, ὅποτε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὁρῶντο, ἀπέχεσθαι τῶν ἀνοσίων τε καὶ ἀδίκων καὶ αἰσχυρῶν, ἀλλὰ καὶ ὅποτε ἐν ἐρημίᾳ εἶεν, ἐπειπερ ἡγήσαιντο μηδὲν ἂν ποτε ὧν πράττειεν θεοὺς διαλαθεῖν.

Ε'. Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγκράτεια καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν ἀνδρὶ κτῆμά ἐστιν, ἐπισκεψώμεθα εἰ τι προνβίβαζε λέγων εἰς ταύτην τοιάδε. Ὡ ἄνδρες, εἰ πολέμου ἡμῖν γενομένου βουλοίμεθα ἔλκεσθαι ἄνδρα, ὑφ' οὗ μάλιστα ἂν αὐτοὶ μὲν

σφζοίμεθα, τοὺς δὲ πολεμίους χειροίμεθα, ἄρ' ὄντινα αἰσθανοίμεθα ἥτιω γαστρὸς ἢ οἴνου [ἢ πόνου] ἢ ὕπνου, τοῦτον ἂν αἰροίμεθα; Καὶ πῶς ἂν οἰηθείημεν τὸν τοιοῦτον ἢ ἡμᾶς σῶσαι ἢ τοὺς πολεμίους κρατῆσαι;

2. Εἰ δ' ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου γερόμενοι βουλοίμεθα τῷ ἐπιτρέψαι ἢ παῖδας ἄρρενας παιδεύσαι ἢ θυγατέρας παρθένους διαφυλάξαι ἢ χρήματα διασῶσαι, ἄρ' ἀξιόπιστον εἰς ταῦθ' ἡγήσάμεθ' ἂν τὸν ἀκρατῆ; Δούλω δ' ἀκρατεῖ ἐπιτρέψαιμεν ἂν ἢ βοσκήματα ἢ ταμεῖα ἢ ἐργῶν ἐπιστάσιαν; Διάκονον δὲ καὶ ἀγοραστήν τοιοῦτον ἐθελήσαιμεν ἂν προῖκα λαβεῖν;

3. Ἀλλὰ μὴν εἰ γε μηδὲ δοῦλον ἀκρατῇ δεξαίμεθ' ἂν, πῶς οὐκ ἄξιον αὐτόν γε φυλάξασθαι τοιοῦτον γενέσθαι; καὶ γὰρ οὐχ ὥς περ οἱ πλεονέκται τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενοι χρήματα ἑαυτοὺς δοκοῦσι πλουτίζειν, οὕτως ὁ ἀκρατὴς τοῖς μὲν ἄλλοις βλαβερός, ἑαυτῷ δ' ὠφέλιμος, ἀλλὰ κακοῦργος μὲν τῶν ἄλλων, ἑαυτοῦ δὲ πολὺν κακοῦργότερος, εἰ γε κακοῦργότατόν ἐστι μὴ μόνον τὸν οἶκον τὸν ἑαυτοῦ φθείρειν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν.

4. Ἐν συνουσίᾳ δὲ τίς ἂν ἡσθείη τῷ τοιούτῳ, ὃν εἶδειν τῷ ὄψῳ τε καὶ τῷ οἴνῳ χαίροντα μᾶλλον ἢ τοῖς φίλοις; Ἀρὰ γε οὐ χρή πάντα ἄνδρα, ἡγησάμενον τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κρηπίδα, ταύτην πρῶτον ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάσασθαι;

5. Τίς γὰρ ἂν ἄνευ ταύτης ἢ μάθοι τι ἀγαθὸν ἢ μελετήσκειν ἀξιολόγως; ἢ τίς οὐκ ἂν ταῖς ἡδοναῖς δουλεύων αἰσχυρῶς διατεθείη καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ νῆ τὴν Ἥραν ἐλευθέρῳ μὲν ἀνδρὶ εὐκτὸν εἶναι μὴ τυχεῖν δούλον τοιοῦτον, δουλεύοντα δὲ ταῖς τοιαύταις ἡδοναῖς ἰκετεντέον τοὺς θεοὺς δεσποτῶν ἀγαθῶν τυχεῖν· οὕτω γὰρ ἂν μόνως ὁ τοιοῦτος σωθείη.

6. Τοιαῦτα δὲ λέγων ἔτι ἐγκρατέστερον τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις ἑαυτὸν ἐπεδείκνυνεν· οὐ γὰρ μόνον τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν ἐκράτει, ἀλλὰ καὶ τῆς διὰ τῶν χρημάτων, νομίζων τὸν παρὰ τοῦ τυγχόντος χρήματα λαμβάνοντα δεσπότην ἑαυτοῦ καθιστάναι καὶ δουλεύειν δουλείαν οὐδεμιᾶς ἦτιον αἰσχράν.

7. Ἄξιον δ' αὐτοῦ καὶ ἂν πρὸς Ἀντιφῶντα τὸν σοφιστὴν διελέχθη μὴ παραλαβεῖν. Ὁ γὰρ Ἀντιφῶν ποιεῖ βουλόμενος τοὺς συνουσιαστάς αὐτοῦ παρελθεῖναι προσελθὼν τῷ Σωκράτει παρόντων αὐτῶν ἔλεξε τάδε·

2. ὦ Σώκρατες, ἐγὼ μὲν ὥμην τοὺς φιλοσοφοῦντας εὐδαιμονεστέρους χρῆναι γίγνεσθαι· σὺ δέ μοι δοκεῖς τὰναντία τῆς φιλοσοφίας ἀπολελανκέναι. Ζῆς γοῦν οὕτως ὥς οὐδ' ἂν εἰς δοῦλος ὑπὸ δεσπότην διαιτώμενος μείνει· σιτία τε σιτεῖ καὶ ποτὰ πίνει τὰ φανλότερα, καὶ ἱμάτιον ἡμφιεσαι οὐ μόνον φαῦλον, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ θέρους τε καὶ χειμῶνος, ἀνυπόδητός τε καὶ ἀχίτων διατελεῖς.

3. Καὶ μὴν χρήματά γε οὐ λαμβάνεις, ἃ καὶ πτωμένους εὐφραίνει καὶ κεκτημένους ἑλευθεριώτερόν τε καὶ ἡδίων ποιεῖ ζῆν. Εἰ οὖν ὥς περ καὶ τῶν ἄλλων ἔργων οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητὰς μιμητὰς ἑαυτῶν ἀποδεικνύουσιν, οὕτω καὶ σὺ τοὺς συνόντας διαθήσεις, νόμιζε κακοδαίμονίας διδάσκαλος εἶναι.

4. Καὶ ὁ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπε· Δοκεῖς μοι, ὦ Ἀντιφῶν, ὑπειληφέναι με οὕτως ἀνισαρῶς ζῆν, ὥς τε πέπεισμαι σὲ μᾶλλον ἀποθανεῖν ἢ ἐλθεῖν ἢ ζῆν ὥς περ ἐγώ. Ἴθι οὖν ἐπισκεψώμεθα τί χαλεπὸν ἦσθαι τοῦμοῦ βίου.

5. Πότερον οὐ τοῖς μὲν λαμβάνουσιν ἀργύριον ἀναγκαῖον ἐστὶν ἀπεργάζεσθαι τοῦτο, ἐφ' ᾧ ἂν μισθὸν λαμ-

βάνωσιν, ἐμοὶ δὲ μὴ λαμβάνοντι οὐκ ἀνάγκη διαλέγεσθαι ᾧ ἂν μὴ βούλωμαι; ἢ τὴν διαίτάν μου φανλίζεις ὥς ἦτιον μὲν ὑγιεινὰ ἐσθίωντος ἐμοῦ ἢ σοῦ, ἦτιον δὲ ἰσχνὴν παρέχοντα; ἢ ὥς χαλεπώτερα πορίσασθαι τὰ ἐμὰ διαιτήματα τῶν σῶν διὰ τὸ σπανιωτέρα τε καὶ πολυτελέστερα εἶναι ἢ ὥς ἡδίω σοὶ ἢ σὺν παρασκευάζει ὄντα ἢ ἐμοὶ ἢ ἐγώ; Οὐκ οἶσθ' ὅτι ὁ μὲν ἡδιστα ἐσθίων ἡκιστα ὄψον δεῖται, ὁ δὲ ἡδιστα πίνων ἡκιστα τοῦ μὴ παρόντος ἐπιθυμεῖ ποιοῦ;

6. Τά γε μὴν ἱμάτια οἶσθ' ὅτι οἱ μεταβαλλόμενοι ψύχους καὶ θάλπους ἕνεκα μεταβάλλονται, καὶ ὑποδήματα ἐποδοῦνται, ὅπως μὴ διὰ τὰ λυπούντα τοὺς πόδας κωλύονται πορεύεσθαι· ἤδη οὖν ποιεῖς ἡσθου ἐμὲ ἢ διὰ ψύχους μᾶλλον τοῦ ἐνδον μένοντα, ἢ διὰ θάλπος μαχόμενόν τω περὶ σκιᾶς, ἢ διὰ τὸ ἀλγεῖν τοὺς πόδας οὐ βαδίζοντα ὅποι ἂν βούλωμαι;

7. Οὐκ οἶσθ' ὅτι οἱ φύσει ἀσθενέστατοι τῷ σώματι μελετήσαντες τῶν ἰσχυροτάτων ἀμελησάντων κρείττους τε γίνονται πρὸς ἃ ἂν μελετήσωσι καὶ ὄσων αὐτὰ φέρουσιν; ἐμὲ δὲ ἄρα οὐκ οἶει, τῷ σώματι ἀεὶ τὰ συντυγχάνοντα μελετῶντα καρτερεῖν, πάντα ὄσων φέρειν σοῦ μὴ μελετῶντος;

8. Τοῦ δὲ μὴ δουλεύειν γαστρὶ μηδ' ὕπνῳ οἶει τι ἄλλο αἰτιώτερον εἶναι ἢ τὸ ἕτερα ἔχειν τούτων ἡδίω, ἃ οὐ μόνον ἐν χρεῖα ὄντα εὐφραίνει, ἀλλὰ καὶ ἐλπίδας παρέχοντα ὠφελήσιν ἀεὶ; Καὶ μὴν τοῦτό γε οἶσθα, ὅτι οἱ μὲν οἰόμενοι μηδὲν εὖ πράττειν οὐκ εὐφραίνονται, οἱ δὲ ἡγούμενοι καλῶς προχωρεῖν ἑαυτοῖς ἢ γεωργίαν ἢ ναυκληρίαν ἢ ἄλλ' ὅ τι ἂν τυγχάνωσιν ἐργαζόμενοι ὥς εὖ πράττοντες εὐφραίνονται.

9. Οἶει οὖν ἀπὸ πάντων τούτων τοσαύτην ἡδονὴν εἶναι, ὅσην ἀπὸ τοῦ ἑαυτὸν τε ἡγεῖσθαι βελτίω γίγνεσθαι καὶ φι-

λους ἀμείνους κτᾶσθαι; ἐγὼ τοίνυν διατελῶ ταῦτα νομίζων. Ἐάν δὲ δὴ φίλους ἢ πόλιν ὠφελεῖν δέῃ, ποτέρῳ ἢ πλείων σχολή τούτων ἐπιμελείσθαι, τῷ, ὥς ἐγὼ νῦν, ἢ τῷ ὥς σὺ μακαρίζεις, διαιτωμένῳ; στρατεύοιτο δὲ πότερος ἂν ῥᾶον, ὁ μὴ δυνάμενος ἄνευ πολυτελοῦς διαίτης ζῆν ἢ ὃ τὸ παρὸν ἀρκοίη; ἐκπολιορκηθεῖν δὲ πότερος ἂν θᾶπτον, ὁ τῶν χαλεπωτάτων εὐρεῖν δεόμενος, ἢ ὁ τοῖς ῥάστοις ἐντυγχάνειν ἀρκούντως χρῶμενος;

10. Ἔοικας, ὦ Ἀντιφῶν, τὴν εὐδαιμονίαν οἰομένῳ τρυφῇ καὶ πολυτέλειαν εἶναι· ἐγὼ δὲ νομίζω τὸ μὲν μηδενὸς δεῖσθαι θεῖον εἶναι, τὸ δ' ὥς ἐλαχίστων ἐγγυτάτω τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ μὲν θεῖον κράτιστον, τὸ δ' ἐγγυτάτω τοῦ θεοῦ ἐγγυτάτω τοῦ κράτιστου.

11. Πάλιν δέ ποτε ὁ Ἀντιφῶν διαλεγόμενος τῷ Σωκράτει εἶπεν· ὦ Σώκρατες, ἐγὼ τοί σε δίκαιον μὲν νομίζω, σοφὸν δὲ οὐδ' ὅπωςτιοῦν δοκεῖς δέ μοι καὶ αὐτὸς τοῦτο γινώσκειν· οὐδένα γοῦν τῆς συνουσίας ἀργύριον πράττει. Καίτοι τό γε ἱμάτιον ἢ τὴν οἰκίαν ἢ ἄλλο τι ὧν κέκτησθαι νομίζων ἀργυρίου ἄξιον εἶναι οὐδενὶ ἂν μὴ ὅτι προῖκα δοίης, ἀλλ' οὐδ' ἐλαττον τῆς ἀξίας λαβῶν.

12. Δῆλον δὴ ὅτι, εἰ καὶ τὴν συνουσίαν ᾧ τινὸς ἀξίαν εἶναι, καὶ ταύτης ἂν οὐκ ἐλαττον τῆς ἀξίας ἀργύριον ἐπράττου. Δίκαιος μὲν οὖν ἂν εἴης, ὅτι οὐκ ἐξαπατᾷς ἐπὶ πλεονεξία· σοφὸς δὲ οὐκ ἂν, μηδενὸς γε ἄξια ἐπιστάμενος.

13. Ὁ δὲ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπεν· ὦ Ἀντιφῶν, παρ' ἡμῖν τὴν σοφίαν τοὺς μὲν ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ πωλοῦντας σοφιστὰς ἀποκαλοῦσιν, ὅστις δέ, ὅν ἂν γνῶ εὐφυνά ὄντα, διδάσκων ὃ τι ἂν ἔχῃ ἀγαθόν, φίλον ποιεῖται, τοῦτον νομίζομεν, ἃ τῷ καλῷ καγαθῷ πολίτῃ προσήκει, ταῦτα ποιεῖν.

14. Ἐγὼ δ' οὖν καὶ αὐτός, ὦ Ἀντιφῶν, ὥς περ ἄλ-

λος τις ἢ ἵππῳ ἀγαθῷ ἢ κυνὶ ἢ ὄρνιθι ἡδεται, οὕτω καὶ ἐτι μᾶλλον ἡδομαι φίλοις ἀγαθοῖς, καί, ἐάν τι ἔχω ἀγαθόν, διδάσκω, καὶ ἄλλοις συνίστημι, παρ' ὧν ἂν ἡγῶμαι ὠφελήσεσθαι τι αὐτοὺς εἰς ἀρετὴν· καὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν πάλαι σοφῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐκεῖνοι κατέλιπον ἐν βιβλίοις γραφαῖς, ἀνελίστων κοινῇ σὺν τοῖς φίλοις διέρχομαι, κἂν τι ὁρῶμεν ἀγαθόν, ἐκλεγόμεθα· καὶ μέγα νομίζομεν κέρδος, ἐὰν ἀλλήλοις ὠφέλῃμοι γινώμεθα.

Ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντι ἐδόκει αὐτός τε μακάριος εἶναι καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ καλοκἀγαθίαν ἄγειν.

15. Καὶ πάλιν ποτὲ τοῦ Ἀντιφῶνος ἐρομένου αὐτόν, πῶς ἄλλους μὲν ἡγοῖτο πολιτικούς ποιεῖν, αὐτὸς δ' οὐ πράττει τὰ πολιτικά, εἴπερ ἐπίστατο; — Ποτέρως δ' ἂν, ἔφη, ὦ Ἀντιφῶν, μᾶλλον τὰ πολιτικά πράττοιμι, εἰ μόνος αὐτὰ πράττοιμι ἢ εἰ ἐπιμελοίμην τοῦ ὥς πλείστους ἱκανοὺς εἶναι πράττειν αὐτά;

Ζ'. Ἐπισκεψώμεθα δέ, εἰ καὶ ἀλαζονείας ἀποτρέπων τοὺς συνόντας ἀρετῆς ἐπιμελείσθαι προείρεπεν· αἰεὶ γὰρ ἔλεγεν, ὥς οὐκ εἴη καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἂν τις ἀγαθὸς τοῦτο γένοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βούλοιο.

2. Ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλεγεν, ὧδ' ἐδίδασκεν· Ἐνθυμώμεθα γάρ, ἔφη, εἰ τις μὴ ὧν ἀγαθὸς αὐλητῆς δοκεῖν βούλοιο, τί ἂν αὐτῷ ποιητέον εἴη. Ἀρ' οὐ τὰ ἔξω τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς αὐλητάς; καὶ πρῶτον μὲν, ὅτι ἐκεῖνοι σκευὴ τε καλὰ κέκτηνται καὶ ἀκολούθους πολλοὺς περιάγονται, καὶ τούτῳ ταῦτα ποιητέον· ἔπειτα, ὅτι ἐκείνους πολλοὶ ἐπαινοῦσι, καὶ τούτῳ πολλοὺς ἐπαινέτας παρασκευασιέον. Ἀλλὰ μὴν ἔργον γε οὐδαμοῦ ληπτέον, ἢ εὐθὺς ἡλεγχθήσεται γελοῖος ὧν καὶ οὐ μόνον αὐλητῆς κακός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἀλαζών. Καίτοι πολλὰ μὲν

δαπανῶν, μηδὲν δ' ὠφελοῦμενος, πρὸς δὲ τούτοις κακοδοξῶν πῶς οὐκ ἐπιτόνους τε καὶ ἀλυσιτελῶς καὶ καταγελάστως βιώσεται;

3. Ὡς δ' αὐτως εἴ τις βούλοιο στρατηγὸς ἀγαθὸς μὴ ὦν φαίνεσθαι ἢ κυβερνήτης, ἐννοῶμεν, τί ἂν αὐτῷ συμβαίνοι. Ἄρ' οὐκ ἂν, εἰ μὲν ἐπιθυμῶν τοῦ δοκεῖν ἱκανὸς εἶναι ταῦτα πράττειν μὴ δύναιτο πείθειν, τοῦτ' εἴη λυπηρόν, εἰ δὲ πείσειεν, ἔτι ἀθλιώτερον; Δῆλον γὰρ ὅτι κυβερνᾶν τε κατασταθεὶς ὁ μὴ ἐπιστάμενος ἢ στρατηγεῖν ἀπολέσειεν ἂν οὐδ' ἥκιστα βούλοιο καὶ αὐτὸς αἰσχροῦς ἂν καὶ κακῶς ἀπαλλάξειεν.

4. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πλούσιον καὶ τὸ ἀνδρεῖον καὶ τὸ ἰσχυρὸν μὴ ὄντα δοκεῖν ἀλυσιτελὲς ἀπέφαινε· προστάτεσθαι γὰρ αὐτοῖς ἔφη μείζω ἢ κατὰ δύναμιν, καὶ μὴ δυναμένους ταῦτα ποιεῖν, δοκοῦντας ἱκανοὺς εἶναι, συγκνώμης οὐκ ἂν τυγχάνειν.

5. Ἀπατεῶνα δ' ἐκάλει οὐ μικρὸν μὲν, εἴ τις ἀργύριον ἢ σκεῦος παρὰ τὸν πειθοῖ λαθὼν ἀποστεροίη, πολὺ δὲ μέγιστον ὅστις μηδενὸς ἄξιος ὢν ἐξηπατήκοι πείθων ὥς ἱκανὸς εἴη τῆς πόλεως ἡγεῖσθαι.

Ἐμοὶ μὲν οὖν ἐδόκει καὶ τοῦ ἀλαζονεύεσθαι ἀποτρέπειν τοὺς συνόντας τοιάδε διαλεγόμενος.

ΒΙΒΛΙΟΝ Β'

Α'. Ἐδόκει δέ μοι καὶ τοιαῦτα λέγων προτρέπειν τοὺς συνόντας ἀσκεῖν ἐγκράτειαν πρὸς ἐπιθυμίαν βρωτοῦ καὶ πικτοῦ καὶ ὕπνου καὶ ὀίγους καὶ θάλπους καὶ πόνου. Γνοὺς γάρ τινα τῶν συνόντων ἀκολασιοτέρως ἔχοντα πρὸς τὰ τοιαῦτα. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρίστιπτε, εἰ δέοι σε παιδεύειν παραλαβόντα δύο τῶν νέων, τὸν μὲν, ὅπως ἱκανὸς ἔσται ἄρχειν, τὸν δ', ὅπως μὴδ' ἀντιποιήσεται ἀρχῆς, πῶς ἂν ἐκάτερον παιδεύοις; Βούλει σκοπιῶμεν, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς τροφῆς, ὥσπερ ἀπὸ τῶν στοιχείων;—Καὶ ὁ Ἀρίστιππος ἔφη· Δοκεῖ γοῦν μοι ἡ τροφή ἀρχὴ εἶναι· οὐδὲ γὰρ ζῷη γ' ἂν τις, εἰ μὴ τρέφοιτο.—

2. Οὐκοῦν τὸ μὲν βούλεσθαι σίτον ἄπιεσθαι, ὅταν ὥρα ἦκη, ἀμφοτέροις εἰκὸς παραγίγνεσθαι;—Εἰκὸς γάρ, ἔφη.—Τὸ οὖν προαιρεῖσθαι τὸ κατεπεῖγον μᾶλλον πράττειν ἢ τῇ γαστρὶ χαρίζεσθαι πότερον ἂν αὐτῶν ἐθίζοιμεν;—Τὸν εἰς τὸ ἄρχειν, ἔφη, νῆ Αἰᾶ παιδευόμενον, ὅπως μὴ τὰ τῆς πόλεως ἀπρακτα γίγνηται παρὰ τὴν ἐκείνου ἀρχήν.—Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ὅταν πλεῖν βούλωνται, τὸ δύνασθαι διψῶντα ἀνέχεσθαι τῷ αὐτῷ προσθετέον;—

3. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.—Τὸ δὲ ὕπνου ἐγκρατῆ εἶναι, ὥς τε δύνασθαι καὶ ὄψε κοιμηθῆναι καὶ πρὶ ἀναστῆναι καὶ ἀγρυπνήσαι, εἴ τι δέοι, ποιέρω ἂν προσθεήμεν;—Καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ.—Τί δέ; τὸ μὴ φεύγειν τοὺς πόρους, ἀλλ' ἐθελοντῆν ὑπομένειν ποτέρῳ ἂν προσθεήμεν;—Καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευομένῳ.—Τί δέ; τὸ μα-

θεῖν, εἴ τι ἐπιτήδειόν ἐστι μάθημα πρὸς τὸ κρατεῖν τῶν ἀντιπάλων, ποτέρῳ ἂν προσθεῖναι μᾶλλον πρέπει;— Πολὺν γῆ Δί', ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευομένῳ· καὶ γὰρ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὄφελος ἄνευ τῶν τοιούτων μαθημάτων.—

4. Οὐκοῦν ὁ οὕτω πεπαιδευμένος ἦτιον ἂν δοκεῖ σοι ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ἢ τὰ λοιπὰ ζῆα ἀλίσκεσθαι; τούτων γὰρ δῆπου τὰ μὲν γαστροὶ δελεαζόμενα, καὶ μάλα ἔνια δυσωπούμενα, ὅμως τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ φαγεῖν ἀγόμενα πρὸς τὸ δέλεαρ ἀλίσκεται, τὰ δὲ ποτῷ ἐνεδρεύεται.— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.—

5. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι αἰσχρὸν εἶναι ἀνθρώπῳ ταῦτά πάσχειν τοῖς ἀφρονεστάτοις τῶν θηρίων;— Ἐμοι γε δοκεῖ, ἔφη.—

6. Τὸ δὲ εἶναι μὲν τὰς ἀναγκαιοτάτας πλείστας πράξεις τοῖς ἀνθρώποις ἐν ὑπαίθρῳ, οἷον τὰς τε πολεμικὰς καὶ τὰς γεωργικὰς καὶ τῶν ἄλλων οὐ τὰς ἐλαχίστας, τοὺς δὲ πολλοὺς ἀγυμνάστως ἔχειν πρὸς τε ψύχῃ καὶ θάλπῃ οὐ δοκεῖ σοι πολλὴ ἀμέλεια εἶναι;— Συνέφη καὶ τοῦτο.— Οὐκοῦν δοκεῖ σοι τὸν μέλλοντα ἄρχειν ἀσκεῖν δεῖν καὶ ταῦτα εὐπειρῶς φέρειν;— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

7. Οὐκοῦν, εἰ τοὺς ἐγκρατεῖς τούτων ἀπάντων τοὺς εὖτις πεπαιδευμένους εἰς τοὺς ἀρχικοὺς τάττομεν, τοὺς ἀδυνάτους ταῦτα ποιεῖν εἰς τοὺς μὴδ' ἀντιποιησομένους τοῦ ἄρχειν τάζομεν;— Συνέφη καὶ τοῦτο.— Τί οὖν; ἐπειδὴ καὶ τούτων ἑκατέρου τοῦ φύλου τὴν τάξιν οἶσθα, ἥδη ποῦ ἐπισκέψω, εἰς ποτέραν τῶν τάξεων τούτων σπαντὸν δικαίως ἂν τάττοις;—

8. Ἐγὼ γ', ἔφη ὁ Ἀρίστιππος· καὶ οὐδαμῶς γε τάττει ἑμαντὸν εἰς τὴν τῶν ἄρχειν βουλευόμενων τάξιν. Καὶ γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ἀφρονος ἀνθρώπου εἶναι τό, μέγαλον ἔργον ὄντος τοῦ ἑαυτῷ τὰ δέοντα παρασκευάζειν, μὴ ἀρ-

κεῖν τοῦτο, ἀλλὰ προσαναθέσθαι τὸ καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις ὧν δέονται πορίζειν· καὶ ἑαυτῷ μὲν πολλὰ ὧν βούλεται ἐλλείπειν, τῆς δὲ πόλεως προεσιδῶτα, ἐὰν μὴ πάντα ὅσα ἡ πόλις βούλεται καταπράττει, τούτου δίκην ὑπέχειν, τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη ἐστίν;

9. Καὶ γὰρ ἀξιούσιν αἱ πόλεις τοῖς ἄρχουσιν ὥσπερ ἐγὼ τοῖς οἰκέταις χρῆσθαι. Ἐγὼ τε γὰρ ἀξιῶ τοὺς θεράποντας ἐμοὶ μὲν ἀφθονα τὰ ἐπιτήδεια παρασκευάζειν αὐτοὺς δὲ μηδενὸς τούτων ἀπιεσθαι, αἱ τε πόλεις οἷονται χρῆναι τοὺς ἄρχοντας ἑαυταῖς μὲν ὡς πλείστα ἀγαθὰ πορίζειν, αὐτοὺς δὲ πάντων τούτων ἀπέχεσθαι. Ἐγὼ οὖν τοὺς μὲν βουλομένους πολλὰ πράγματα ἔχειν αὐτοὺς τε καὶ ἄλλοις παρέχειν οὕτως ἂν παιδεύσεις εἰς τοὺς ἀρχικοὺς καταστήσαιμι· ἑμαντὸν γε μέντοι τάττω εἰς τοὺς βουλομένους ἢ ὅσά τε καὶ ἥδιστα βιοτεύειν.

10. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Βούλει οὖν καὶ τοῦτο σκεψώμεθα, πότεροι ἥδιον ζῶσιν, οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ ἀρχόμενοι;— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.— Πρῶτον μὲν τοίνυν τῶν ἰθιῶν, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ Πέρσαι μὲν ἄρχουσιν, ἄρχονται δὲ Σύροι καὶ Φρύγες καὶ Λυδοί· ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ Σκύθαι μὲν ἄρχουσι, Μαιῶται δὲ ἄρχονται· ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ Καρχηδόνιοι μὲν ἄρχουσι, Λίβυες δὲ ἄρχονται. Τούτων οὖν ποτέρους ἥδιον οἶε ζῆν; ἢ τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς εἰ, πότεροί σοι δοκοῦσιν ἥδιον, οἱ κρατοῦντες ἢ οἱ κρατούμενοι, ζῆν;—

11. Ἀλλ' ἐγὼ τοι, ἔφη ὁ Ἀρίστιππος, οὐδὲ εἰς τὴν δουλείαν ἑμαντὸν τάττω· ἀλλ' εἶναι τίς μοι δοκεῖ μέση τούτων ὁδός, ἣν πειρωμαι βαδίζειν, οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δουλείας, ἀλλὰ δι' ἐλευθερίας, ἥπερ μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει.—

12. Ἀλλ' εἰ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ οὔτε δι' ἀρ-

χῆς οὔτε διὰ δουλείας ἡ ὁδὸς αὕτη φέρει, οὔτω μὴδὲ δι' ἀνθρώπων, ἴσως ἂν τι λέγοις· εἰ μέντοι ἐν ἀνθρώποις ὧν μήτε ἄρχειν ἀξιῶσαις μήτε ἄρχεσθαι μὴδὲ τοὺς ἄρχοντας ἐκὼν θεραπεύσεις, οἶμαί σε ὁρᾶν, ὥς ἐπίστανται οἱ κρείττονες τοὺς ἥτιονας καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ κλάοντας καθεστάντες δούλοις χρῆσθαι.

13. Ἡ λανθάνουσί σε οἱ ἄλλων σπειράντων καὶ φυτευσάντων τὸν τε σῖτον τέμνοντες καὶ δενδροκοποῦντες καὶ πάντα τρόπον πολιορκοῦντες τοὺς ἥτιονας καὶ μὴ θέλοντας θεραπεύειν, ἕως ἂν πείσωσιν ἐλέσθαι δουλεύειν ἀντι τοῦ πολεμεῖν τοῖς κρείττοσιν; Καὶ ἰδίᾳ αὖ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ δυνατοὶ τοὺς ἀνάνδρους καὶ ἀδυνάτους οὐκ οἶσθ' ὅτι καταδουλωσάμενοι καρποῦνται;—Ἀλλ' ἐγὼ τοι, ἔφη, ἵνα μὴ πάσχω ταῦτα, οὐδ' εἰς πολιτείαν ἐμὴν τὸν κατακλείω, ἀλλὰ ξένος πανταχοῦ εἰμι.—

14. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Τοῦτο μέντοι ἤδη λέγεις δεινὸν πάλαισμα· τοὺς γὰρ ξένους, ἐξ οὗ ὃ τε Σίνις καὶ ὁ Σκείρων καὶ ὁ Προκρούστης ἀπέθανον, οὐδ' οἷς ἐπὶ ἀδικεῖ; Ἀλλὰ νῦν οἱ μὲν πολιτευόμενοι ἐν ταῖς πατρῷσι καὶ νόμους τίθενται, ἵνα μὴ ἀδικῶνται, καὶ φίλους πρὸς τοῖς ἀναγκαίοις καλουμένοις ἄλλους κτῶνται βοηθοὺς, καὶ ταῖς πόλεσιν ἐρύματα περιβάλλονται, καὶ ὅπλα κτῶνται, οἷς ἀμύνονται τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ πρὸς τοῦτοις ἄλλους ἔξωθεν συμμάχους κατασκευάζονται, καὶ οἱ μὲν ταῦτα πάντα κεκτημένοι ὅμως ἀδικοῦνται,

15. σὺ δὲ οὐδὲν μὲν τούτων ἔχων, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς, ἐνθά πλείστοι ἀδικοῦνται, πολὺν χρόνον διατρίβων, εἰς ὅποιαν δ' ἂν πόλιν ἀφίκη, τῶν πολιτῶν πάντων ἥτιον ὧν καὶ τοιοῦτος, οἷσις μάλιστα ἐπιτίθεται οἱ βουλόμενοι ἀδικεῖν ὅμως διὰ τὸ ξένος εἶναι οὐκ ἂν οἶε ἀδικηθῆναι; Ἡ δὴ οὐκ αἱ πόλεις σοι κηρύττουσιν ἀσφάλειαν καὶ πρὸς-

τόντι καὶ ἀπιόντι, θαρρεῖς; ἢ διότι καὶ δοῦλος ἂν οἶε τοιοῦτος εἶναι οἷος μὴδενὶ δεσπότη λυσιτελεῖν; Τίς γὰρ ἂν ἐθέλοι ἄνθρωπον ἐν οἰκίᾳ ἔχειν πονεῖν μὲν μὴδὲν ἐθέλοντα, τῇ δὲ πολυτελεσιτάτῃ διαίτῃ χαίροντα;

16. Σκεψώμεθα δὲ καὶ τοῦτο, πῶς οἱ δεσπότες τοῖς τοιοῦτοις οἰκέταις χρῶνται. Ἀρα οὐ τὴν μὲν ἐπιθυμίαν αὐτῶν τῷ λιμῷ σωφρονίζουσι; κλέπτειν δὲ κωλύουσιν ἀποκλείοντες ὅθεν ἂν τι λαβεῖν ἦ; τοῦ δὲ δραπετεύειν δεσμοῖς ἀπείρουσιν; τὴν ἀργίαν δὲ πληγαῖς ἐξαναγκάζουσιν; ἢ σὺ πῶς ποιεῖς, ὅταν τῶν οἰκετῶν τινα τοιοῦτον ὄντα καταμανθάνῃς;—

17. Κολάζω, ἔφη, πᾶσι κακοῖς, ἕως ἂν δουλεύειν ἀναγκάσω. Ἀλλὰ γάρ, ὦ Σώκρατες, οἱ εἰς τὴν βασιλικὴν τέχνην παιδευόμενοι, ἦν δοκεῖς μοι σὺ νομίζεις εὐδαιμονίαν εἶναι, τί διαφέρουσι τῶν ἐξ ἀνάγκης κακοπαθούντων, εἴ γε πεινήσουσι καὶ διψήσουσι καὶ ὀργώσουσι καὶ ἀγρυπνήσουσι καὶ τὰλλα πάντα μοχθήσουσιν ἐκόντες; Ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ οἶδ' ὃ τι διαφέρει τὸ αὐτὸ δέσμα ἐκόντα ἢ ἄκοντα μαστιγοῦσθαι [ἢ ὅλως τὸ αὐτὸ σῶμα πᾶσι τοῖς τοιοῦτοις ἐκόντα ἢ ἄκοντα πολιορκεῖσθαι] ἄλλο γε ἢ ἀφροσύνη πρός σε τι θέλοντι τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν.

18. Τί δέ, ὦ Ἀρίσμιπτε; ὁ Σωκράτης ἔφη, σὺ δοκεῖς σοι τῶν τοιούτων διαφέρειν τὰ ἐκούσια τῶν ἀκονσίων, ἢ ὁ μὲν ἐκὼν πειτῶν φάγοι ἂν ὁπότε βούλοιο καὶ ὁ ἐκὼν διψῶν πίσι καὶ τὰλλα ὥσαυτως, τῷ δ' ἐξ ἀνάγκης ταῦτα πάσχωσι οὐκ ἔξεσιν ὅποιαν βούληται παύεσθαι; ἔπειτα ὁ μὲν ἐκονσίως ταιλαιπωρῶν ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι ποτῶν εὐφραίνεται, οἷον οἱ τὰ θηρία θηρῶντες ἐλπίδι τοῦ λήψεσθαι ἡδέως μοχθοῦσιν.

19. Καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα ἄθλα τῶν πόρων μικροῦ τινος ἀξιά ἐστι, τοὺς δὲ ποιοῦντας, ἵνα φίλους ἀγαθοὺς κτή-

σονται, ἢ ὅπως ἐχθρούς χειρώσονται, ἢ ἵνα δυνατοὶ γερόμενοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τὸν ἑαυτῶν οἶκον καλῶς οἰκῶσι καὶ τοὺς φίλους εὖ ποιῶσι καὶ τὴν πατρίδα εὐεργειῶσι, πῶς οὐκ οἶσθαι χρή τούτους καὶ ποιεῖν ἡδέως εἰς τὰ τοιαῦτα καὶ ζῆν εὐφραινομένους, ἀγαμένους μὲν ἑαυτούς, ἐπαινουμένους δὲ καὶ ζηλουμένους ὑπὸ τῶν ἄλλων;

20. Ἐπὶ δὲ αἱ μὲν ῥαδιουργίαι καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἡδοναὶ οὔτε σώματι εὐεξίαν ἱκαναὶ εἰσιν ἐνεργάζεσθαι, ὥς φασιν οἱ γυμνασταί, οὔτε ψυχῇ ἐπιστήμην ἀξιόλογον οὐδεμίαν ἐμποιοῦσιν, αἱ δὲ διὰ καρτερίας ἐπιμέλεια τῶν καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἔργων ἐξικνεῖσθαι ποιοῦσιν, ὥς φασιν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. Λέγει δὲ πού καὶ Ἡσίοδος·

Τὴν μὲν γὰρ κακότητι καὶ ἱλαδὸν ἔστιν ἐλίσθαι
ῥηιδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει·
Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωτὰ θεοὶ προπάρουθεν ἔθηκαν
ἀθάνατον μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς αὐτὴν
καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὶ δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
ῥηιδίῃ δὲ ἔπειτα πέλει, χαλεπὴ περ ἰσοῦσα.

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ἐπίχαρμος ἐν τῷδε·

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰγάθ' οἱ θεοί.

Καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ τότῳ ἡσίν·

*Ὡ πονηρέ, μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκλήρ' ἔχης.

21. Καὶ Πρόδικος δὲ ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ Ἡρακλέους, ὅπερ δὴ καὶ πλείστοις ἐπιδείκνυται, ὥσαύτως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὡδὲ πως λέγων, ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. Φησὶ γὰρ Ἡρακλῆα, ἐπεὶ ἐκ παίδων εἰς ἡβὴν ὥρματο, ἐν ἣ οἱ νέοι ἡδὴ αὐτοκράτορες γιγνόμενοι δηλοῦσιν εἴτε τὴν δι' ἀρετῆς ὁδὸν τρέφονται ἐπὶ τὸν βίον εἴτε τὴν διὰ κακίας, ἐξελθόντα εἰς ἡσυχίαν καθῆσθαι ἀποροῦντα ποτέραν τῶν ὁδῶν τρέπεται·

22. καὶ φανῆναι αὐτῷ δύο γυναῖκας προσιέναι μεγάλας, τὴν μὲν ἑτέραν εὐπρεπὴ τε ἰδεῖν καὶ ἑλευθέριον φύσει, κεκοσμημένην τὸ μὲν χρῶμα καθαρότητι, τὰ δὲ ὄμματα αἰδοῖ, τὸ δὲ σχῆμα σφαιροσύνῃ, ἐσθῆτι δὲ λευκῇ, τὴν δ' ἑτέραν τεθραμμένην μὲν εἰς πολυσαρκίαν τε καὶ ἀπαλότητα, κεκαλλωπισμένην δὲ τὸ μὲν χρῶμα ὥστε λευκοτέραν τε καὶ ἐρυθροτέραν τοῦ ὄντος δοκεῖν φαίνεσθαι, τὸ δὲ σχῆμα ὥστε δοκεῖν ὀρθοτέραν τῆς φύσεως εἶναι, τὰ δὲ ὄμματα ἔχειν ἀναπεπταμένα, ἐσθῆτα δὲ ἐξ ἧς ἂν μάλιστα ἢ ὥρα διαλάμπτοι· κατασκοπεῖσθαι δὲ θαυμά ἑαυτήν, ἐπισκοπεῖν δὲ καὶ εἰ τις ἄλλος αὐτὴν θεᾶται, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὴν ἑαυτῆς σκιὰν ἀποβλέπειν.

23. Ὡς δ' ἐγένετο πλησιαίτερον τοῦ Ἡρακλέους, τὴν μὲν πρόσθεν ῥηθεῖσαν ἵνα τὸν αὐτὸν τρόπον, τὴν δ' ἑτέραν φθάσαι βουλομένην προσδραμεῖν τῷ Ἡρακλεῖ καὶ εἰπεῖν· Ὁρῶ σε, ὦ Ἡράκλεις, ἀποροῦντα ποῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τρέπῃ. Ἐάν οὖν ἐμὲ φίλην ποιησάμενος, τὴν ἡδίστην τε καὶ ῥάστην ὁδὸν ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τερπνῶν οὐδενὸς ἄγευστος ἔσει, τῶν δὲ χαλεπῶν ἄπειρος διαβιώσει.

24. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ πρίλεμων οὐδὲ πραγμάτων φροντικὸς, ἀλλὰ σκοπούμενος διέσει τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν εὖροις, ἢ τί ἂν ἰδὼν ἢ ἀκούσας τερφθείης, ἢ τίνων ἂν ὀσφραινόμενος ἢ ἀπτιόμενος ἡσθείης, πῶς ἂν μαλακώτατα καθεύδοις καὶ πῶς ἂν ἀπονώτατα τούτων πάντων τυγχάνοις.

25. Ἐάν δὲ ποτε γένηται τις ὑποψία σπάνεως ἀφ' ὧν ἔσται ταῦτα, οὐ φόβος μὴ σε ἀγάγω ἐπὶ τὸ ποιοῦντα καὶ ταλαιπωροῦντα τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ ταῦτα πορίζεσθαι, ἀλλ' οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται, τούτοις σὺ χρήσει, οὐδενὸς ἀπεχόμενος ὅθεν ἂν δυνατὸν ἦ τι κερδᾶναι.

Πανταχόθεν γὰρ ὠφελείσθαι τοῖς ἐμοὶ συνοῦσιν ἐξουσίαν ἐγὼ παρέχω.

26. Καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας ταῦτα· ὦ γύναι, ἔφη, ὄνομα δέ σοι τί ἐστιν; ἡ δέ· Οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι, ἔφη, καλοῦσίν με Εὐδαιμονίαν, οἱ δὲ μισοῦντές με [ὑποχορίζομενοι] ὀνομάζουσι Κακίαν.

27. Καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπε· Καὶ ἐγὼ ἦκω πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλεις, εἰδὺνῖα τοὺς γενήσαντάς σε, καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα, ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν ἱράποιο, σφόδρ' ἂν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἀγαθὸν ἐργάτην γενέσθαι καὶ ἐμὲ ἔτι πολλὴν ἐντιμότεραν καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς διαπρεπεστέραν φανῆναι. Οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε προσιμίῳς ἡδονῆς, ἀλλ' ἥπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν τὰ ὄντα διηγῆσθαι μετ' ἀληθείας.

28. Τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν ἑὸν ἄνευ πότμου καὶ ἐπιμελείας οἱ θεοὶ διδόναι ἀνθρώποις, ἀλλ' εἴτε τοῖς θεοῖς ὕλεως εἶναι σοὶ βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεοὺς, εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργετητέον, εἴτε ὑπὸ τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφελήτέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν, εἴτε γῆν βούλει σοὶ καρποὺς ἀφθόγους φέρειν, τὴν γῆν θεραπευτέον, εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων οἷσι δεῖν πλουτίζεσθαι, τῶν βοσκημάτων ἐπιμελητέον, εἴτε διὰ πολέμον ὁρμῆς αὐξεσθαι καὶ βούλει δύνασθαι τοὺς τε φίλους ἑλευθεροῦν καὶ τοὺς ἐχθροὺς χειροῦσθαι, τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτάς τε παρὰ τῶν ἐπισταμένων μαθητέον καὶ ὅπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι ἀσκητέον· εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἰδρῶτι.

29. Καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν, ὥς φησι Πρόδικος· Ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλεις, ὡς χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνὴ σοὶ αὕτη διηγείται; ἐγὼ δὲ ῥαδίαν καὶ βραχείαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε.

30. Καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν· ὦ τλήμων, τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺν οἶσθα μηδὲν τούτων ἕνεκα πράττειν ἐθέλουσα; ἥ τις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι πάντων ἐπιτίμπλασαι, πρὶν μὲν πεινῆν ἐσθίονσα, πρὶν δὲ θυρῆν πίνονσα, ἵνα δὲ ἡδέως πῆγς, οἶνους τε πολυτελεῖς παρασκευάζει καὶ τοῦ θέρους χιῶνα περιθέουσα ζητεῖς, ἵνα δὲ καθυπνώσῃς ἡδέως, οὐ μόνον τὰς σιρωμνάς μαλακὰς, ἀλλὰ καὶ [τὰς κλῖνας καὶ] τὰ ὑπόβαθρα ταῖς κλίνας παρασκευάζει· οὐ γὰρ διὰ τὸ ποιεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὃ οὐ ποιῆς ἕκτον ἐπιθυμεῖς· οὕτω γὰρ παιδεύεις τοὺς σεαυτῆς φίλους, τῆς μὲν νυκτὸς ὑβρίζουσα, τῆς δ' ἡμέρας τὸ χρησιμώτατον κατακοιμίζουσα.

31. Ἀθάνατος δὲ οὐσα ἐκ θεῶν μὲν ἀπέροισται, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζει· τοῦ δὲ πάντων ἡδίστου ἀκούσματος, ἐπαίνειν σεαυτῆς, ἀνήκοος εἶ, καὶ τοῦ πάντων ἡδίστου θεάματος ἀθέατος· οὐδὲν γὰρ πώποτε σεαυτῆς ἔργον καλὸν τεθέασαι. Τίς δ' ἂν σοὶ λεγούσῃ τι πιστεύσειεν; τίς δ' ἂν δεομένη τινὸς ἐπαρχέσειεν; ἢ τίς ἂν εἰς φρονῶν τοῦ σοῦ θιάσου τολμήσειεν εἶναι; οἱ νέοι μὲν ὅτις τοῖς σώμασιν ἀδύνατοί εἰσι, πρεσβύτεροι δὲ γενόμενοι ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι, ἀτόνως μὲν λιπαροὶ διὰ νεότητος τρεφόμενοι, ἐπιτόνως δὲ αὐχμηροὶ διὰ γῆρας περῶντες, τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχυρόμενοι, τοῖς δὲ πρᾶπτομένοις βαρυνόμενοι, τὰ μὲν ἡδέα ἐν τῇ νεότητι διαδραμόντες, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γῆρας ἀποθέμενοι.

32; Ἐγὼ δὲ σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις

τοῖς ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῖον οὔτ' ἀνθρώπειον χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται. Τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις οἷς προσήκει, ἀγαπητὴ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἰκῶν δεσπόταις, εὐμενὴς δὲ παραστάτις οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ τῶν ἐν πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινωνός.

33. Ἔστι δὲ τοῖς μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδεῖα μὲν καὶ ἀπράγμων σίτων καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γὰρ ἕως ἂν ἐπιθυμήσωσιν αὐτῶν. Ὑπνος δ' αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων ἢ τοῖς ἀμόχθοις, καὶ οὔτε ἀπολείποντες αὐτὸν ἄχθονται οὔτε διὰ τοῦτον μεθιάσι τὰ δέοντα πράττειν. Καὶ οἱ μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνους χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται· καὶ ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηται, εὖ δὲ τὰς παρούσας ἡδονται πράττοντες, δι' ἐμὲ φίλοι μὲν θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμοι δὲ πατρίσιν· ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἅμα κεῖνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τὸν αἰὲ χρόνον ὑμνούμενοι θάλλουσιν. Τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡράκλεις, ἔξεστι διαπονησαμένῳ τὴν μακαρισσιότατην εὐδαιμονίαν κεκτῆσθαι.

34. Οὕτω πως διώκει Πρόδικος τὴν ὑπ' Ἀρετῆς Ἡρακλέους παιδεύσιν ἐκόσμησε μέντοι τὰς γνώμας ἔτι μεγαλειότεροις ῥήμασιν ἢ ἐγὼ νῦν. Σοὶ δ' οὖν ἄξιον, ὦ Ἀριστιππε, τούτων ἐνθυμουμένῳ πειρᾶσθαι τι καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.

Β'. Αἰσθόμενος δὲ ποτε Λαμπροκλέα τὸν πρεσβύτατον υἱὸν αὐτοῦ πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνοντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἷσθ' ἂν τις ἀνθρώπους ἀχαρίστους καλουμένους; —Καὶ μάλα, ἔφη ὁ νεανίσκος. —Καταμεμάθηκας οὖν τοὺς

τί ποιοῦντας τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποκαλοῦσιν; —Ἐγὼ γ', ἔφη, τοὺς γὰρ εὖ παθόντας, ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι μὴ ἀποδῶσιν, ἀχαρίστους καλοῦσιν. —Οὐκοῦν δοκοῦσί σοι ἐν τοῖς ἀδίκοις καταλογίζεσθαι τοὺς ἀχαρίστους; —Ἐμοιγε, ἔφη. —

2. Ἦδη δέ ποί' ἐσκέψω εἰ ἄρα, ὥσπερ τὸ ἀνδραποδίζεσθαι τοὺς μὲν φίλους ἀδικὸν εἶναι δοκεῖ, τοὺς δὲ πολεμίους δίκαιον, οὕτω καὶ τὸ ἀχαριστεῖν πρὸς μὲν τοὺς φίλους ἀδικόν ἐστι, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους δίκαιον; —Καὶ μάλα, ἔφη· καὶ δοκεῖ μοι, ὅφ' οὐ ἂν τις εὖ παθὼν εἴτε φίλον εἴτε πολεμίον μὴ πειρᾶται χάριν ἀποδιδόναι, ἀδικὸς εἶναι. —

3. Οὐκοῦν, εἰ γ' οὕτως ἔχει τοῦτο, εἰλικρινὴς τις ἂν εἴῃ ἀδικία ἢ ἀχαριστία; —Συνωμολόγει. —Οὐκοῦν ὅσῳ ἂν τις μείζω ἀγαθὰ παθὼν μὴ ἀποδιδῶ χάριν, τοσούτῳ ἀδικώτερος ἂν εἴῃ; —Συνέφη καὶ τοῦτο. —Τίνας οὖν, ἔφη, ὑπὸ τίνων εὖροιμεν ἂν μείζω εὐηργετημένους ἢ παῖδας ὑπὸ γονέων; Οὐς οἱ γονεῖς ἐκ μὲν οὐκ ὄντων ἐποίησαν εἶναι, τοσαῦτα δὲ καλὰ ἰδεῖν καὶ τοσούτων ἀγαθῶν μετασχεῖν, ὅσα οἱ θεοὶ παρέχουσι τοῖς ἀνθρώποις· ἃ δὴ καὶ οὕτως ἡμῖν δοκεῖ παντὸς ἄξια εἶναι, ὥστε πάντες τὸ καταλατεῖν αὐτὰ πάντων μάλιστα φεύγομεν, καὶ αἱ πόλεις ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασι ζημίαν θάνατον πεποιήκασιν ὥς οὐκ ἂν μείζονος κακοῦ φόβῳ τὴν ἀδικίαν παύσαντες.

4. Φανεροὶ δ' ἐσμέν καὶ σκοπούμενοι, ἐξ ὁποίων ἂν γυναικῶν βέλυστα ἡμῖν τέκνα γένοιτο.

5. Καὶ ὁ μὲν γε ἀνὴρ τὴν τε ἑαυτοῦ σύζυγον τρέφει καὶ τοῖς μέλλουσιν ἔσεσθαι παισὶ προπαρασκευάζει πάντα, ὅσα ἂν οἴηται συνοῖσειν αὐτοῖς πρὸς τὸν βίον, καὶ ταῦτα ὥς ἂν δύνηται πλεῖστα· ἡ δὲ γυνὴ φέρει τὸ φορτίον τοῦ

τέκνον, βαρυνομένη τε καὶ κινδυνεύουσα περὶ τοῦ βίου καὶ μεταδιδούσα τῆς τροφῆς ἥ καὶ αὐτὴ τρέφεται, καὶ σὺν πολλῷ πόνῳ διενεγκούσα καὶ τεκοῦσα τρέφει τε καὶ ἐπιμελεῖται, οὔτε προπεπονθυῖα οὐδὲν ἀγαθὸν οὔτε γιγνώσκον τὸ βρέφος ὑφ' οἷου εὖ πάσχει, οὐδὲ σημαίνειν δυνάμενον οἷου δέεται, ἀλλ' αὐτὴ στοχαζομένη τὰ τε συμφέροντα καὶ τὰ κεχαρισμένα πειρᾶται ἐκπληροῦν καὶ τρέφει πολὺν χρόνον καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὑπομένουσα ποιεῖν, οὐκ εἰδνῖα τίνα τούτων χάριν ἀπολήψεται.

6. Καὶ οὐκ ἄρκει θρέψαι μόνον, ἀλλὰ καί, ἐπειδὴν δόξωσιν ἱκανοὶ εἶναι οἱ παῖδες μαθάνειν τι, ἃ μὲν ἂν αὐτοὶ ἔχωσιν οἱ γονεῖς ἀγαθὰ πρὸς τὸν βίον διδάσκουσιν, ἃ δ' ἂν οἴωνται ἄλλον ἱκανώτερον εἶναι διδάξαι, πέμπουσι πρὸς τοῦτον δαπανῶντες, καὶ ἐπιμελοῦνται πάντα ποιῶντες ὅπως οἱ παῖδες αὐτοῖς γένωνται ὡς δυνατόν βέλτιστοι.

7. Πρὸς ταῦτα ὁ νεανίσκος εἶπεν· Ἀλλὰ τοι εἰ καὶ πάντα ταῦτα πεποίηκε καὶ ἄλλα τούτων πολλαπλάσια, οὐδεὶς ἂν δύναίτο αὐτῆς ἀνασχέσθαι τὴν χαλεπότητα.— Καὶ ὁ Σωκράτης· Πότερα δέ, ἔφη, οἷοι θηρίον ἀγριότητα δυσφόρωτέραν εἶναι ἢ μητρός;—Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, μητρός τῆς γε τοιαύτης.—Ἦδη πρόποτε οὖν ἢ δακρύουσα κακὸν τί σοι ἔδωκεν ἢ λακτίσασα, οἷα ὑπὸ θηρίων ἤδη πολλοὶ ἔπαθον;—

8. Ἀλλὰ νῆ Δία, ἔφη, λέγει ἃ οὐκ ἂν τις ἐπὶ τῷ βίῳ παντὶ βούλοιο ἀκοῦσαι.—Σὺ δὲ πόσα, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἷοι ταύτῃ [δυσάνεκτα] καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς ἔργοις ἐκ παιδίου δυσκολαίνων καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς πράγματα παρασχεῖν, πόσα δὲ λυπῆσαι κάμνων;—Ἀλλ' οὐδεπώποτε αὐτήν, ἔφη, οὔτ' εἰπα οὔτ' ἐποίησα οὐδὲν ἔφ' ᾧ ἠσχύνθη.—

9. Τί δ'; οἷοι, ἔφη, χαλεπώτερον εἶναι σοι ἀκοῦειν ὄν

αὕτη λέγει ἢ τοῖς ὑποκριταῖς, ὅταν ἐν ταῖς τραγωδίαις ἀλλήλους τὰ ἔσχατα λέγωσιν;—Ἀλλ' οἶμαι, ἐπειδὴ οὐκ οἴονται τῶν λεγόντων οὔτε τὸν ἐλέγχοντα ἐλέγχειν ἵνα ζημιώσῃ οὔτε τὸν ἀπειλοῦντα ἀπειλεῖν ἵνα κακὸν τι ποιήσῃ, ῥαδίως φέρουσιν.—Σὺ δ' εὖ εἰδὼς ὅτι ἃ λέγει σοι ἡ μήτηρ σὺ μόνον οὐδὲν κακὸν νοοῦσα λέγει, ἀλλὰ καὶ βουλομένη σοι ἀγαθὰ εἶναι ὅσα οὐδενὶ ἄλλῳ, χαλεπαίνεις; ἢ νομίζεις κακόνουν τὴν μητέρα σοι εἶναι;—Οὐ δῆτα, ἔφη· τοῦτό γε οὐκ οἶμαι.—

10. Καὶ ὁ Σωκράτης· Οὐκοῦν, ἔφη, σὺ ταύτην, εἶνον τέ σοι οὖσαν καὶ ἐπιμελομένην ὥς μάλιστα δύναται κάμνοντος ὅπως ὑγιανεῖς τε καὶ ὅπως τῶν ἐπιτηδείων μηδενὸς ἐνδεὴς ἔσει, καὶ πρὸς τούτοις πολλὰ τοῖς θεοῖς εὐχομένην ἀγαθὰ ὑπὲρ σοῦ καὶ εὐχὰς ἀποδιδούσαν, χαλεπὴν εἶναι φῆς; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, εἰ τοιαύτην μὴ δύνασαι φέρειν μητέρα, τὰγαθὰ σε σὺ δύνασθαι φέρειν.

11. Εἰπέ δέ μοι, ἔφη, πότερον ἄλλον ἢ τὸν οἷοι δεῖν θεραπεύειν; ἢ παρεσκεύασαι μηδενὶ ἀνθρώπων πειραῖσθαι ἀρέσκειν μηδὲ πείθεσθαι μήτε στρατηγῷ μήτε ἄλλῳ ἀρχοντι;—Ναὶ μὰ Δί', ἔγωγε, ἔφη.—

12. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῷ γείτονι βούλει σὺ ἀρέσκειν, ἵνα σοι καὶ πῦρ ἐναύῃ, ὅταν τούτου δέῃ, καὶ ἀγαθοῦ τέ σοι γίγνηται συλλήπτωρ, κἂν τι σφαλλόμενος τύχῃς, εὐνοϊκῶς ἐγγύθεν βοηθῇ σοι;—Ἐγωγε, ἔφη.—Τί δέ; συνοδοιότρον ἢ σύμπλουν, ἢ εἰ τῷ ἄλλῳ ἐντυγχάνοις, οὐδὲν ἂν σοι διαφέροι φίλον ἢ ἐχθρὸν γενέσθαι, ἢ καὶ τῆς παρὰ τούτων εὐνοίας οἷοι δεῖν ἐπιμελεῖσθαι;—

13. Ἐγωγε, ἔφη.—Εἴτα τούτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι παρεσκεύασαι, τὴν δὲ μητέρα τὴν πάντων μάλιστα σε φιλοῦσιν οὐκ οἷοι δεῖν θεραπεύειν; Οὐκ οἶσθ' ὅτι καὶ ἡ πόλις ἄλλης μὲν ἀχαριστίας οὐδεμιᾶς ἐπιμελεῖται οὐδὲ δικάζει,

ἀλλὰ περιορᾷ τοὺς εὖ πεπονθότας χάριν οὐκ ἀποδιδόντας, ἐὰν δέ τις γονέας μὴ θεραπεύῃ, τούτῳ δίκην τε ἐπιτίθεται καὶ ἀποδοκιμάζουσα οὐκ ἐὰ ἄρχειν τοῦτον, ὥς οὔτε ἂν τὰ ἱερὰ εὖσεβῶς θύοντα ὑπὲρ τῆς πόλεως τούτου θύοντος οὔτε ἄλλο καλῶς καὶ δικαίως οὐδὲν ἂν τούτου πράξαντος; Καὶ νῆ Δία, ἐὰν τις τῶν γονέων τελευτησάντων τοὺς τάφους μὴ κοσμήῃ, καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίαις.

14. Σὺ οὖν, ὦ παῖ, ἐὰν σωφρονῇς, τοὺς μὲν θεοὺς παραιτήσει συγγνώμονάς σοι εἶναι, εἰ τι παρημέληκας τῆς μητρός, μὴ σε καὶ οὗτοι νομίσαντες ἀχάριστον εἶναι οὐκ ἐθελήσωσιν εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους φυλάξει μὴ σε αἰσθόμενοι τῶν γονέων ἀμελοῦντα πάντες ἀτιμάσωσιν, εἴτα ἐν ἐρημίᾳ φίλων ἀναφανῆς. Εἰ γάρ σε ὑπολάβοιεν πρὸς τοὺς γονεῖς ἀχάριστον εἶναι, οὐδεὶς ἂν νομίσειεν εὖ σε ποιήσας χάριν ἀπολήψεσθαι.

Γ'. Χαιρεφῶντα δέ ποτε καὶ Χαιρεκράτη, ἀδελφὸν μὲν ὄντε ἀλλήλοιν, ἑαυτῷ δὲ γνωρίμῳ, αἰσθόμενος διαφερομένῳ, ἰδὼν τὸν Χαιρεκράτη.—Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαιρέκρατες, οὐ δῆπον καὶ σὺ εἰ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οἱ χρησιμώτερον νομίζουσι χρήματα ἢ ἀδελφούς; καὶ ταῦτα τῶν μὲν ἀφρόνων ὄντων, τοῦ δὲ φρονίμου, καὶ τῶν μὲν βοηθείας δεομένων, τοῦ δὲ βοηθεῖν δυναμένου, καὶ πρὸς τοῦτοις τῶν μὲν πλειόνων ὑπαρχόντων, τοῦ δὲ ἐνός.

2. Θαυμαστὸν δὲ καὶ τοῦτο, εἰ τις τοὺς μὲν ἀδελφούς ζημίαν ἡγεῖται, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν κέκτηται, τοὺς δὲ πολίτας οὐχ ἡγεῖται ζημίαν, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν πολιτῶν ἔχει· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν δύναται λογιζεσθαι ὅτι κρεῖττον σὺν πολλοῖς οἰκοῦντα ἀσφαλῶς τὰ κοῦντα ἔχειν ἢ μόνον διαιωόμενον τὰ τῶν πολιτῶν ἐπικινδύνως πάντα

κεκτῆσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἀδελφῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀγνοοῦσι.

3. καὶ οἰκείας μὲν οἱ δυνάμενοι ὠνοῦνται, ἵνα συνεργούς ἔχωσι, καὶ φίλους κτιῶνται, ὥς βοηθῶν δεύμενοι, τῶν δ' ἀδελφῶν ἀμελοῦσιν, ὥσπερ ἐκ πολιτῶν μὲν γιγνομένους φίλους, ἐξ ἀδελφῶν δὲ οὐ γεγνομένους.

4. Καὶ μὴν πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ὑπάρχει τὸ ἐκ τῶν αὐτῶν φῦναι, μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι, ἐπεὶ καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντροφῶν· πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι τιμῶσι τι μᾶλλον τοὺς συνιδέλφους ὄντας τῶν ἀναδελφῶν καὶ ἥτιον τοῦτοις ἐπιτιθενται.

5. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἄλλ' εἰ μὲν, ὦ Σώκρατες, μὴ μέγα εἴη τὸ διάφορον, ἴσως ἂν δέοι φέρειν τὸν ἀδελφὸν καὶ μὴ μικρῶν ἕνεκα φεύγειν· ἀγαθὸν γάρ, ὥσπερ καὶ σὺ λέγεις, ἀδελφὸς ὢν οἷον δεῖ· ὁπότε μέντοι παντὸς ἐνδέοι καὶ πᾶν τὸ ἐναντιώτατον εἴη, τί ἂν τις ἐπιχειροίη τοῖς ἀδυνάτοις;—

6. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Πότερα δέ, ὦ Χαιρέκρατες, οὐδενὶ ἀρέσαι δύναται Χαιρεφῶν, ὥσπερ οὐδὲ σοί, ἢ ἔστιν οἷς καὶ πάνν ἀρέσκει;—Διὰ τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀξιόν ἐστιν ἐμοὶ μισεῖν αὐτόν, ὅτι ἄλλοις μὲν ἀρέσκειν δύναται, ἐμοὶ δὲ ὅπου ἂν παρῇ πανταχοῦ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ζημία μᾶλλον ἢ ὠφέλειά ἐστιν.—

7. Ἄρ' οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ ἵππος τῷ ἀνεπιστήμονι μὲν, ἐγχειροῦντι δὲ χρῆσθαι ζημία ἐστίν, οὕτω καὶ ἀδελφός, θίαν τις αὐτῷ μὴ ἐπιστάμενος ἐγχειρῇ χρῆσθαι, ζημία ἐστίν;—

8. Πῶς δ' ἂν ἐγὼ, ἔφη ὁ Χαιρεκράτης, ἀνεπιστήμων εἴην ἀδελφῷ χρῆσθαι, ἐπιστάμενός γε καὶ εὖ λέγειν τὸν εὖ λέγοντα καὶ εὖ ποιεῖν τὸν εὖ ποιοῦντα; Τὸν μέντοι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειρώμενον ἐμὲ ἀνιᾶν οὐκ ἂν δυναίμην οὔτ' εὖ λέγειν οὔτ' εὖ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ πειράσομαι.—

9. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Θαυμάσιά γε λέγεις, ὦ Χαιρεκράτες, εἰ κύνα μὲν, εἰ σοι ἦν ἐπὶ προβάτοις ἐπιτήδειος ὢν καὶ τοῦς μὲν ποιμένας ἡσπάζετο, σοὶ δὲ προσιόντι ἐχαλέπαιναν, ἀμελήσας ἂν τοῦ ὀργίζεσθαι ἐπειρῶ εὖ ποιήσας πρᾶννεν αὐτόν, τὸν δὲ ἀδελφὸν φῆς μὲν μέγα ἀγαθὸν εἶναι ὄντα πρὸς σέ οἷον δεῖ, ἐπίστασθαι δὲ ὁμολογῶν καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ λέγειν οὐκ ἐπιχειρεῖς μηχανᾶσθαι ὅπως σοι ὡς βέλτιστος ᾗ.—

10. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης· Δέδοικα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ οὐκ ἔχω ἐγὼ τοσαύτην σοφίαν, ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι πρὸς ἐμὲ οἷον δεῖ.—Καὶ μὴν οὐδὲν γε ποικίλον, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ καινὸν δεῖ ἐπ' αὐτόν, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, μηχανᾶσθαι, οἷς δὲ καὶ σὺ ἐπίστασαι αὐτὸς οἶομαι ἂν αὐτὸν ἀλόντια περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι σε.—

11. Οὐκ ἂν φθάνοις, ἔφη, λέγων, εἰ τι ᾔσθησαί με φίτρον ἐπιστάμενον ὃ ἐγὼ εἰδὼς λέληθα ἐμαυτόν.—Λέγε δὴ μοι, ἔφη, εἰ τινα τῶν γνωρίμων βούλοιο κατεργάσασθαι, ὅποτε θύει, καλεῖν σε ἐπὶ δείπνον, τί ἂν ποιήης;—Δῆλον δτι κατάρχοιμ' ἂν τοῦ αὐτός, ὅτε θύοιμι, καλεῖν ἐκείνον.—

12. Εἰ δὲ βούλοιο τῶν φίλων τινα προτρέψασθαι, ὅποτε ἀποδημοίης, ἐπιμελῆσθαι τῶν σῶν, τί ἂν ποιήης;—Δῆλον δτι πρότερος ἂν ἐγχειροῖην ἐπιμελῆσθαι τῶν ἐκείνων, ὅποτε ἀποδημοίῃ.—

13. Εἰ δὲ βούλοιο ξένον ποιῆσαι ὑποδέχεσθαι σεαυτόν, ὅποτε ἔλθοις εἰς τὴν ἐκείνου, τί ἂν ποιήης; Δῆλον δτι καὶ τοῦτον πρότερος ὑποδεχοίμην ἂν, ὅποτε ἔλθοι Ἀθήναζε· καὶ εἰ γε βουλοίμην αὐτόν προθυμεῖσθαι διαπράττειν μοι ἐφ' ᾧ ἤκοιμι, δῆλον δτι καὶ τοῦτο δέοι ἂν πρότερον αὐτὸν ἐκείνῳ ποιεῖν.—

14. Πάνι' ἄρα σὺ γε τὰ ἐν ἀνθρώποις φίλτρα ἐπιστά-

μενος πάλαι ἀπεκρύπτου· ἢ ὀκνεῖς, ἔφη, ἄρξαι, μὴ αἰσχρὸς φανῆς, ἐὰν πρότερος τὸν ἀδελφὸν εὖ ποιῆς; καὶ μὴν πλείστου γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαῖνον ἄξιος εἶναι, ὅς ἂν φθάνῃ τοῦς μὲν πολεμίους κακῶς ποιῶν, τοῦς δὲ φίλους εὐεργετῶν. Εἰ μὲν οὖν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν ἡγεμονικώτερος εἶναι σοῦ πρὸς τὴν φιλίαν ταύτην, ἐκείνον ἂν ἐπειρώμην πείθειν πρότερον ἐγχειρεῖν τῷ σὲ φίλον ποιεῖσθαι· νῦν δὲ μόνον σὺν δοκεῖς ἡγούμενος μᾶλλον ἂν ἔξεργάσασθαι τοῦτο.—

15. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἀτοπα λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ, ὅς γε κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καίτοι τούτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τὰναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ λόγου καὶ ἔργου.—

16. Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ συντυγχάνοντι πανταχοῦ νομίζεται καὶ καθήμενον ὑπαναστῆναι καὶ κοίτην μαλακῇ τιμῆσαι καὶ λόγων ὑπεῖξαι; Ὡ γὰρ, μὴ ὀκνεῖ, ἔφη, ἀλλ' ἐγχείρει τὸν ἄνδρα καταπραῖνεν, καὶ πάνν ταχύ σοι ὑπακούσεται· οὐχ ὁρᾷς ὥς φιλότιμός ἐστι καὶ ἐλευθέριος; Τὰ μὲν γὰρ πονηρὰ ἀνθρώπια οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἔλοις ἢ εἰ δοίης τι, τοῦς δὲ καλοὺς καγαθοὺς ἀνθρώπους πρὸς φιλῶς χρώμενος μάλιστα ἂν κατεργάσαιο.—

17. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἐὰν οὖν ἐμοῦ ταῦτα ποιούντος ἐκείνος μηδὲν βελτίων γίγνηται;—Τί γὰρ ἄλλο, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ κινδυνεύσεις ἐκιδεῖξαι σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλάδελφος εἶναι, ἐκείνος δὲ φαῦλός τε καὶ οὐκ ἄξιος εὐεργεσίας; Ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι τούτων ἴσασθαι νομίζω γὰρ αὐτόν, ἐπειδὴν αἰσθηταί σε προκαλούμενον ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, πάνν φιλονικῆσιν ὅπως περιγένηται σου καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ εὖ ποιῶν.

18. Νῦν μὲν γὰρ οὕτως, ἔφη, διάκεισθον, ὥςπερ εἰ τῶν χεῖρες, ὥς ὁ θεὸς ἐπὶ τῷ συλλαμβάνειν ἀλλήλους ἐποίησεν, ἀφεμένω τούτου τράποιντο πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλων, ἢ εἰ τὴν πόδε θεῖα μοῖρα πεποιημένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλους, ἀμελήσαντε τούτου ἐμποδίζοιεν ἀλλήλων.

19. οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ βλάβῃ χρῆσθαι; Καὶ μὴν ἀδελφῶ γε, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλους ἢ χεῖρέ τε καὶ πόδε καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ τὰλλα ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις. Χεῖρες μὲν γάρ, εἰ δέοι αὐτὰς τὰς πλέον ὀργυιᾶς διέχοντα ἅμα ποιῆσαι, οὐκ ἂν δύναιτο· πόδες δὲ οὐδ' ἂν ἐπὶ τὰ ὀργυιᾶν διέχοντα ἔλθοιεν ἅμα, ὀφθαλμοὶ δὲ οἱ δοκοῦντες ἐπὶ πλείστον ἐξικνεῖσθαι οὐδ' ἂν τῶν ἐν ἔργοντι ὄντων τὰ ἐμπροσθεν ἅμα καὶ τὰ ὀπίσθεν ἰδεῖν δύναιτο· ἀδελφῶ δὲ φίλω ὄντι καὶ πολὺν διεσιῶτε πράττετον ἅμα ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλων.

Α'. Ἦκουσα δὲ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγόμενου ἐξ ὧν ἐμοιγε ἐδόκει μάλιστα ἂν τις ὠφελείσθαι πρὸς φίλων κτήσιν τε καὶ χρεῖαν. Τοῦτο μὲν γὰρ δὴ πολλῶν ἔφη ἀκούειν, ὥς πάντων κτημάτων κράτιστον ἂν εἴη φίλος σαφὴς καὶ ἀγαθὸς ἐπιμελομένους δὲ παντὸς μᾶλλον ὄρᾳ ἔφη τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτήσεως.

2. Καὶ γὰρ οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα καὶ σκευὴν κτωμένους τε ἐπιμελῶς ὄρᾳ ἔφη καὶ τὰ ὄντα σφάζειν πειρωμένους, φίλον δὲ, ὃ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι φασιν, ὄρᾳ ἔφη τοὺς πολλοὺς οὕτε ὅπως κτήσονται φροντίζοντας οὕτε ὅπως οἱ ὄντες αὐτοῖς σφάζονται.

3. Ἀλλὰ καὶ καμνόντων φίλων τε καὶ οἰκειῶν ὄρᾳ τινὰς ἔφη τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ ἰατροῖς εἰσάγοντας καὶ τὰλλα τὰ πρὸς ὑγίαν ἐπιμελῶς παρασκευάζοντας, τῶν

δὲ φίλων ὀλιγοροῦντας, ἀποθανόντων τε ἀμφοτέρων ἐπὶ μὲν τοῖς οἰκέταις ἀχθομένους τε καὶ ζημίαν ἡγουμένους, ἐπὶ δὲ τοῖς φίλοις οὐδὲν οἰομένους ἐλαττωθῆναι, καὶ τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων οὐδὲν ἔδωκας ἀθεράπευτον οὐδ' ἀνεπίσκεπτον, τῶν δὲ φίλων ἐπιμελείας δεομένων ἀμελοῦντας.

4. Ἐν δὲ πρὸς τούτοις ὄρᾳ ἔφη τοὺς πολλοὺς τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων καὶ πάντων πολλῶν αὐτοῖς ὄντων τὸ πλῆθος εἰδότες, τῶν δὲ φίλων ὀλίγων ὄντων οὐ μόνον τὸ πλῆθος ἀγροῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς πυνθανομένοις τοῦτο καταλέγειν ἐγχειρήσαντας, οὗς ἐν τοῖς φίλοις ἔθεσαν, πάλιν τούτους ἀνατίθεσθαι τοσοῦτον αὐτοὺς τῶν φίλων φροντίζειν.

5. Καίτοι πρὸς ποῖον κτῆμα τῶν ἄλλων παραβαλλόμενος φίλος ἀγαθὸς οὐκ ἂν πολλῷ κρείττερον φανείη; Ποῖος γὰρ ἵππος ἢ ποῖον ζεύγος οὕτω χρήσιμον, ὥςπερ ὁ χρηστὸς φίλος; ποῖον δὲ ἀνδράποδον οὕτως εὖνουν καὶ παραμόνιμον; ἢ ποῖον ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρηστον;

6. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλείπον τῷ φίλῳ καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς καὶ τῶν κοινῶν πράξεων, κἂν τί τινα εὖ ποιῆσαι δέη, συνεπισχύει, ἐάν τε τις φόβος ταράττῃ, συμβοηθεῖ, τὰ μὲν συναγαλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων, καὶ τὰ μὲν συμπείθων, τὰ δὲ βιαζόμενος, καὶ εὖ μὲν τράπτοντας πλείστα εὐφραίνων, σφαλλομένους δὲ πλείστα ἐπανορθῶν.

7. Ἀ δὲ αἱ τε χεῖρες ἐκάστω ὑπηρετοῦσι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ προορῶσι καὶ τὰ ὦτα προακούουσι καὶ οἱ πόδες διανύουσιν, τούτων φίλος εὐεργειῶν οὐδενὸς λείπεται· πολλάκις δὲ ἂν πρὸ αὐτοῦ τις ἢ οὐκ ἐξειργάσαστο ἢ οὐκ εἶδεν ἢ οὐκ ἤκουσεν ἢ οὐκ διήγνησε, ταῦθ' ὁ φίλος πρὸ τοῦ φίλου ἐξήρχεσεν. Ἀλλ' ὅμως ἐνιοὶ δένδρα μὲν πειρῶνται

θεραπεύειν τοῦ καρποῦ ἕνεκεν, τοῦ δὲ παμφορωτάτου κτήματος, ὃ καλεῖται φίλος, ἀργῶς καὶ ἀνειμένως οἱ πλείστοι ἐπιμέλονται.

Ε'. Ἦκουσα δὲ ποτε καὶ ἄλλον αὐτοῦ λόγον, ὃς ἐδόκει μοι προτρέπειν τὸν ἀκούοντα ἐξετάζειν ἑαυτὸν ὅπουσον τοῖς φίλοις ἄξιος εἴη. Ἰδὼν γάρ τινα τῶν συνόντων ἀμελοῦντα φίλον πενία πιεζομένου, ἤρσει Ἀντισθένη ἐναντίον τοῦ ἀμελοῦντος αὐτοῦ καὶ ἄλλων πολλῶν.

2. Ἀρ', ἔφη, ὦ Ἀντισθένης, εἰσὶ τινες ἄξιοι φίλων, ὥςπερ οἰκειῶν; Τῶν γὰρ οἰκειῶν ὁ μὲν πον δυοῖν μυαῖν ἄξιος ἐστίν, ὁ δὲ οὐδ' ἡμιμυαῖον, ὁ δὲ πέντε μυῶν, ὁ δὲ καὶ δέκα· Νικίας δὲ ὁ Νικηράτου λέγεται ἐπιστάτην εἰς τὰργύρεα πρίασθαι ταλάντων· σκοποῦμαι δὴ τοῦτο, ἔφη, εἰ ἄρα, ὥςπερ τῶν οἰκειῶν, οὕτω καὶ τῶν φίλων εἰσὶν ἄξιοι.—

3. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀντισθένης· ἐγὼ γοῦν βουλοίμην ἂν τὸν μὲν τινα φίλον μοι εἶναι μᾶλλον ἢ δύο μυᾶς, τὸν δ' οὐδ' ἂν ἡμιμυαῖον προτιμησαίμην, τὸν δὲ καὶ πρὸ δέκα μυῶν ἐλοιίμην ἂν, τὸν δὲ πρὸ πάντων χρημάτων καὶ πόνων πριαίμην ἂν φίλον μοι εἶναι.—

4. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ γε ταῦτα τοιαῦτά ἐστι, καλῶς ἂν ἔχοι ἐξετάζειν τινὰ ἑαυτὸν, πόσον ἄρα τυγχάνει τοῖς φίλοις ἄξιος ὢν, καὶ πειρᾶσθαι ὥς πλείστου ἄξιος εἶναι, ἵνα ἦτον αὐτὸν οἱ φίλοι προδιδῶσιν. Ἐγὼ γάρ τοι, ἔφη, πολλάκις ἀκούων τοῦ μὲν οὐ προῦδωκεν αὐτὸν φίλος ἀνὴρ, τοῦ δ' ὅτι μὲν ἂν ἑαυτοῦ μᾶλλον εἴλειτο ἀνὴρ, ὃν ᾔετο φίλον εἶναι,

5. καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, σκοπῶ, μή, ὥςπερ ὅταν τις οἰκέτην πονηρὸν πωλῇ καὶ ἀποδῶται τοῦ εὐρόντος, οὕτω καὶ τὸν πονηρὸν φίλον, ὅταν ἐξῇ τὸ πλεον τῆς ἀξίας λα-

βεῖν. ἐπαγωγὸν ἢ ἀποδίδοσθαι τοὺς δὲ χρηστοὺς οὔτε οἰκέτας πᾶν τι πωλουμένους ὁρῶ οὔτε φίλους προδιδομένους.

Σ'. Ἐδόκει δὲ μοι καὶ εἰς τὸ δοκιμάζειν φίλους ὁποίους ἄξιον κτᾶσθαι φρενοῦν τοιάδε λέγων· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, εἰ δεοίμεθα φίλον ἀγαθοῦ, πῶς ἂν ἐπιχειροίμην σκοπεῖν; ἄρα πρῶτον μὲν ζητητέον, ὅστις ἄρχη γαστρὸς τε καὶ φιλοποσίας καὶ ἔπνου καὶ ἀργίας; ὁ γὰρ ὑπὸ τούτων κρατούμενος οὐτ' αὐτὸς ἑαυτῷ δύναιτ' ἂν οὔτε φίλῳ τὰ δέοντα πράττειν.—Μὰ Δί', οὐ δῆτα ἔφη.—Οὐκοῦν τοῦ μὲν ὑπὸ τούτων ἀρχομένου ἀφεικτέον δοκεῖ σοι εἶναι;—

2. Πάνν μὲν οὖν, ἔφη.—Τί γάρ; ἔφη, ὅστις δαπανηρὸς ὢν μὴ αὐτάρκης ἐστίν, ἀλλ' αἰετῶν πλησίον δέεται, καὶ λαμβάνων μὲν μὴ δύναται ἀποδιδόναι, μὴ λαμβάνων δὲ τὸν μὴ διδόντα μισεῖ, οὐ δοκεῖ σοι καὶ οὗτος χαλεπὸς φίλος εἶναι;—Πάνν γ', ἔφη.—Οὐκοῦν ἀφεικτέον καὶ τούτου;—Ἀφεικτέον μέντοι, ἔφη.—

3. Τί γάρ; ὅστις χρηματίζεσθαι μὲν δύναται, πολλῶν δὲ χρημάτων ἐπιθυμεῖ, καὶ διὰ τοῦτο δυσσύμβολός ἐστι, καὶ λαμβάνων μὲν ἡδεται, ἀποδιδόναι δὲ μὴ βούλεται;—Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, οὗτος ἔτι πονηρότερος ἐκείνου εἶναι.—Τί δ'; ὅστις διὰ τὸν ἔρωτα τοῦ χρηματίζεσθαι μηδὲ πρὸς ἕν ἄλλο σχολὴν ποιεῖται ἢ ὁπόθεν αὐτός τι κερδαίνει;—Ἀφεικτέον καὶ τούτου, ὥς ἔμοι δοκεῖ· ἀποφειλὴς γὰρ ἂν εἴη τῷ χρωμένῳ.—

4. Τί δέ; ὅστις στασιώδης τέ ἐστι καὶ θέλων πολλοὺς τοῖς φίλοις ἐχθροὺς παρέχειν;—Φευκτέον νῆ Διὶ καὶ τούτου.—Εἰ δέ τις τούτων μὲν τῶν κακῶν μηδὲν ἔχει, εὖ δὲ πάσχων ἀνέχεται, μηδὲν φροντίζων τοῦ ἀντιευεργε-

τεῖν;—Ἀνωφελὴς ἂν εἴη καὶ οὗτος. Ἀλλὰ ποῖον, ὦ Σώκρατες, ἐπιχειρήσομεν φίλον ποιῆσθαι;—

5. Οἶμαι μὲν, ὅς ἂν τὰναντία τούτων ἐγκρατὴς μὲν ἢ τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν, εὖοικος δὲ καὶ εὐσύμβολος ὢν τυγχάνῃ καὶ φιλόνομος πρὸς τὸ μὴ ἐλλείπεσθαι εὖ ποιῶν τοὺς εὐεργετοῦντας αὐτόν, ὥστε λυσιτελεῖν τοῖς χρωμένοις.—

6. Πῶς οὖν ἂν ταῦτα δοκιμάσαιμεν, ὦ Σώκρατες, πρὸ τοῦ χρῆσθαι;—Τοὺς μὲν ἀνδριαντοποιούς, ἔφη, δοκιμάζομεν οὐ τοῖς λόγοις αὐτῶν τεκμαιρόμενοι, ἀλλ' ὅν ἂν ὀρῶμεν τοὺς πρὸςθεν ἀνδριάντας καλῶς εἰργασμένον, τούτῳ πιστεύομεν καὶ τοὺς λοιποὺς εὖ ποιήσιν.—

7. Καὶ ἄνδρα δὴ λέγεις, ἔφη, ὅς ἂν τοὺς φίλους τοὺς πρὸςθεν εὖ ποιῶν φαίνεται, δῆλον εἶναι καὶ τοὺς ὕστερον εὐεργετήσοντα;—Καὶ γὰρ ἵπποις, ἔφη, ὅν ἂν ὀρῶ τοῖς πρὸςθεν καλῶς χρώμενον, τοῦτον κἂν ἄλλους οἶμαι καλῶς χρῆσθαι.—

8. Ἐπὶ, ἔφη, ὅς δ' ἂν ἡμῖν ἄξιος φιλίας δοκῇ εἶναι, πῶς χρὴ φίλον τοῦτον ποιῆσθαι;—Πρῶτον μὲν, ἔφη, τὰ παρὰ τῶν θεῶν ἐπισκεπτέον, εἰ συμβουλεύουσιν αὐτόν φίλον ποιῆσθαι.—Τί οὖν; ἔφη, ὅν ἂν ἡμῖν τε δοκῇ καὶ οἱ θεοὶ μὴ ἐναντιῶνται, ἔχεις εἰπεῖν ὅπως οὗτος θηρατέος;—

9. Μὰ Δί', ἔφη, οὐ κατὰ πόδας ὥσπερ ὁ λαγῶς οὐδ' ἀπάτη, ὥσπερ αἱ ὀρνίθες οὐδὲ βία ὥσπερ οἱ κάπροι. Ἀκοντα γὰρ φίλον ἔλκιν ἐργῶδες· χαλεπὸν δὲ καὶ δῆσαντα κατέχειν ὥσπερ δοῦλον· ἐχθροὶ γὰρ μᾶλλον ἢ φίλοι γίγνονται οἱ τοιαῦτα πάσχοντες.—

10. Φίλοι δὲ πῶς; ἔφη.—Εἶναι μὲν τινες φασιν ἐπιδάς, ὅς οἱ ἐπιστάμενοι ἐπιδόντες οἷς ἂν βούλωνται φίλους αὐτοὺς ποιοῦνται· εἶναι δὲ καὶ φίλτρα, οἷς οἱ ἐπι-

στάμενοι πρὸς οὓς ἂν βούλωνται χρώμενοι φιλοῦνται ὑπ' αὐτῶν.—Πόθεν οὖν, ἔφη, ταῦτα μάθοιμεν ἂν;—

11. Ἄ μὲν αἱ Σειρῆνες ἐπῆδον τῷ Ὀδυσσεῖ, ἤκουσας Ὀμήρου, ὧν ἔστιν ἀρχὴ τοιάδε τις·

Δεῦρ' ἄγε δὴ πολέαν' Ὀδυσσεῦ, μέγα κῆδος Ἀχαιῶν,
—Ταύτην οὖν, ἔφη, τὴν ἐπιδόην, ὦ Σώκρατες, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρῆνες ἐπιδόνσαι κατεῖχον, ὥστε μὴ ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπιδόοντας;—

12. Οὐκ, ἀλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετῇ φιλοτιμουμένοις οὕτως ἐπῆδον.—Σχεδόν τι λέγεις τοιαῦτα χρῆναι ἐκάστῳ ἐπιδεῖν, οἷα μὴ νομεῖ ἀκούων τὸν ἐπαινοῦντα καταγελῶντα λέγειν;—Οὕτω μὲν γὰρ ἐχθίων τ' ἂν εἴη καὶ ἀπελαύνοι τοὺς ἀνθρώπους ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰ τὸν εἰδότα ὅτι μικρὸς τε καὶ αἰσχυρὸς καὶ ἀσθενὴς ἔστιν ἐπαινοῖν λέγων ὅτι καλὸς τε καὶ μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἔστιν.—Ἄλλας δὲ τινες οἴσθα ἐπιδάς;—

13. Οὐκ, ἀλλ' ἤκουσα μὲν ὅτι Περικλῆς πολλὰς ἐπίσταιτο, ὅς ἐπιδὼν τῇ πόλει ἐποίει αὐτὴν φιλεῖν αὐτόν.—Θεμιστοκλῆς δὲ πῶς ἐποίησε τὴν πόλιν φιλεῖν αὐτόν;—Μὰ Δί', οὐκ ἐπιδὼν, ἀλλὰ περιάψας τι ἀγαθὸν αὐτῇ.—

14. Δοκεῖς μοι λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὥς, εἰ μέλλομεν ἀγαθὸν τινα κτήσεσθαι φίλον, αὐτοὺς ἡμᾶς ἀγαθοὺς δεῖ γενέσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν.—Σὺ δ' ὦρον, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἷόν τ' εἶναι καὶ πονηρὸν ὄντα χρηστοὺς φίλους κτήσεσθαι;—

15. Ἐώρων γάρ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὁήτοράς τε φαύλους ἀγαθοῖς δημηγόροις φίλους ὄντας, καὶ στρατηγεῖν οὐχ ἱκανοὺς πάντῃ στρατηγικοῖς ἀνδράσιν ἐταίρους.—

16. Ἄρ' οὖν, ἔφη, καί, περὶ οὗ διαλεγόμεθα, οἴσθα τινος, οἱ ἀνωφελεῖς ὄντες ὠφελίμους δύνανται φίλους ποιῆσθαι;—Μὰ Δί', οὐ δῆτ', ἔφη ἀλλ' εἰ ἀδύνατόν ἐστι

πονηρὸν ὄντα καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς φίλους κτήσασθαι, ἐ-
κεῖνο ἤδη μέλει μοι, εἰ ἔστιν αὐτὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν γενό-
μενον ἐξ ἐτοίμου τοῖς καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς φίλον εἶναι.—

17. Ὁ ιαράττει σε, ὦ Κριτόβουλε, ὅτι πολλάκις ἄν-
δρας καὶ τὰ καλὰ πράττοντας καὶ τῶν αἰσχυρῶν ἀπεχομέ-
νους ὁρᾷ ἀντὶ τοῦ φίλους εἶναι στασιάζοντας ἀλλήλοις
καὶ χαλεπώτερον χρωμένους τῶν μηδενὸς ἀξίων ἄν-
θρώπων.—

18. Καὶ οὐ μόνον γ' ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἱ ἰδιῶται
τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πόλεις αἱ τῶν τε καλῶν μάλιστα
ἐπιμελόμεναι καὶ τὰ αἰσχυρὰ ἥκιστα προσιέμεναι πολλάκις
πολεμικῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας.—

19. Ἀ λογιζόμενος πάνυ ἀθύμως ἔχω πρὸς τὴν τῶν
φίλων κτῆσιν· οὔτε γὰρ τοὺς πονηροὺς ὁρῶ φίλους ἀλ-
λήλοις δυναμένους εἶναι· πῶς γὰρ ἂν ἡ ἀχάριστοι ἢ ἀμε-
λεῖς ἢ πλεονέκται ἢ ἄπιστοι ἢ ἀκρατεῖς ἄνθρωποι δύ-
ναιτο φίλοι γενέσθαι; Οἱ μὲν οὖν πονηροὶ πάντως ἔμοιγε
δοκοῦσιν ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον ἢ φίλοι πεφυκέναι.—

20. Ἀλλὰ μὴν, ὥς περ σὺ λέγεις, οὐδ' ἂν τοῖς χρη-
στοῖς οἱ πονηροὶ ποτε συναρμόσειαν εἰς φιλίαν· πῶς γὰρ
οἱ τὰ πονηρὰ ποιοῦντες τοῖς τὰ τοιαῦτα μισοῦσι φίλοι
γένοιντ' ἂν; εἰ δὲ δὴ καὶ οἱ ἀρετὴν ἀσκοῦντες στασιάζουσι
τε περὶ τοῦ προσιεῖν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ φθονοῦντες
ἑαυτοῖς μισοῦσιν ἀλλήλους, τίνες ἔτι φίλοι ἔσονται καὶ
ἐν τίσιν ἀνθρώποις εὖνοια καὶ πίστις ἔσται;—

21. Ἀλλ' ἔχει μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ποικίλως πῶς
ταῦτα, ὦ Κριτόβουλε. Φύσει γὰρ ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι τὰ
μὲν φιλικὰ· δέονταί τε γὰρ ἀλλήλων καὶ ἐλεοῦσι καὶ συ-
νεργοῦντες ὠφελοῦσι καὶ τοῦτο συνιέντες χάριν ἔχου-
σιν ἀλλήλοις· τὰ δὲ πολεμικά· τὰ τε γὰρ αὐτὰ καλὰ καὶ
ἡδέα νομίζοντες ὑπὲρ τούτων μάχονται καὶ διχογνωμοῦν-

τες ἐναντιοῦνται· πολεμικὸν δὲ καὶ ἔρις καὶ ὀργή· καὶ δυσ-
μενὲς μὲν ὁ τοῦ πλεονεκτεῖν ἔρως, μισητὸν δὲ ὁ φθόνος.—

22. Ἀλλ' ὅμως διὰ τούτων πάντων ἡ φιλία διαδυομένη
συνάπτει τοὺς καλοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς. Διὰ γὰρ τὴν ἀρετὴν
αἰρουῦνται μὲν ἄνευ πόρου τὰ μέτρια κεκτηῖσθαι μᾶλλον ἢ
διὰ πολέμον πάντων κυριεύειν, καὶ δύνανται πεινῶντες καὶ
διψῶντες ἀλλήτως σίτου καὶ ποτοῦ κοινωνεῖν, ὥστε μὴ λυ-
πεῖν οὐς μὴ προσήκει.—

23. Δύνανται δὲ καὶ χρημάτων οὐ μόνον τοῦ πλεονε-
κτεῖν ἀπεχόμενοι νομίμως κοινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπαρκεῖν
ἀλλήλοις· δύνανται δὲ καὶ τὴν ἔριν οὐ μόνον ἀλύπως,
ἀλλὰ καὶ συμφερόντως ἀλλήλοις διατίθεσθαι καὶ τὴν ὀρ-
γὴν κωλύειν εἰς τὸ μεταμελησόμενον προϊέναι· τὸν δὲ
φθόνον παντάπασιν ἀφαιροῦσι, τὰ μὲν ἑαυτῶν ἀγαθὰ τοῖς
φίλοις οἰκεία παρέχοντες, τὰ δὲ τῶν φίλων ἑαυτῶν νο-
μίζοντες.—

24. Πῶς οὖν οὐκ εἰκὸς τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ
τῶν πολιτικῶν τιμῶν μὴ μόνον ἀβλαβεῖς, ἀλλὰ καὶ ὠφε-
λίμους ἀλλήλοις κοινωνοὺς εἶναι; Οἱ μὲν γὰρ ἐπιθυ-
μοῦντες ἐν ταῖς πόλεσι τιμᾶσθαι τε καὶ ἄρχειν, ἵνα ἔξου-
σίαν ἔχωσι χρήματά τε κλέπτειν καὶ ἀνθρώπους βιάζεσθαι
καὶ ἡδυνάθεῖν, ἄδικοί τε καὶ πονηροὶ ἂν εἶεν καὶ ἀδύνατοι
ἄλλῳ συναρμόσαι.—

25. Εἰ δέ τις ἐν πόλει τιμᾶσθαι βουλόμενος, ὅπως
αὐτός τε μὴ ἀδικῇται καὶ τοῖς φίλοις τὰ δίκαια βοηθεῖν
δύνηται καὶ ἄρξας ἀγαθὸν τι ποιεῖν τὴν πατρίδα πειρᾶται,
διὰ τί ὁ τοιοῦτος ἄλλῳ τοιούτῳ οὐκ ἂν δύνατο συναρμό-
σαι; πότερον τοὺς φίλους ὠφελεῖν μετὰ τῶν καλῶν κα-
γαθῶν ἥτιον δυνήσεται; ἢ τὴν πόλιν εὐεργετεῖν ἀδυνα-
τώτερος ἔσται καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἔχων συνεργοὺς.

26. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι δηλὸν ἔστιν

ὅτι, εἰ ἐξῆν τοῖς κρατίστοις συνθεμένους ἐπὶ τοὺς χεῖρας ἵεναι, πάντας ἂν τοὺς ἀγῶνας οὗτοι ἐνίκων καὶ πάντα τὰ ἄθλα οὗτοι ἐλάμβανον. Ἐπεὶ οὖν ἐκεῖ μὲν οὐκ ἔωσι τοῦτο ποιεῖν, ἐν δὲ τοῖς πολιτικοῖς, ἐν οἷς οἱ καλοὶ καγαθοὶ κρατιστεύουσιν, οὐδεὶς κωλύει μεθ' οὗ ἂν τις βούληται τὴν πόλιν εὐεργετῆν, πῶς οὐ λυσαιτελεῖ τοὺς βελτίστους φίλους κτησάμενον πολιτεύεσθαι, τούτοις κοινωνοῖς καὶ συνεργοῖς τῶν πράξεων μᾶλλον ἢ ἀνταγωνισταῖς χρῶμενον;

27. Ἀλλὰ μὴν καθεῖνο δῆλον, ὅτι κἂν πολεμῇ τις νικῇ, συμμάχων δεήσεται, καὶ τούτων πλειόνων, ἔαν καλοῖς καγαθοῖς ἀντιπάτῃται καὶ μὴν οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὖ ποιητέοι, ἵν' ἐθέλωσι προθυμείσθαι· πολὺν δὲ κρεῖττον τοὺς βελτίστους ἐλάττωνας εὖ ποιεῖν ἢ τοὺς χείρονας πλείονας ὄντας· οἱ γὰρ πονηροὶ πολὺν πλειόνων εὐεργεσιῶν ἢ οἱ χρηστοὶ δέονται.—

28. Ἀλλὰ θαρρῶν, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, πειρῶ ἀγαθὸς γίγνεσθαι, καὶ τοιοῦτος γενόμενος θηρᾶν ἐπιχειρεῖ τοὺς καλοὺς τε καγαθοὺς. Ἴσως δ' ἂν τί σοι καγὼ συλλαβεῖν εἰς τὴν τῶν καλῶν τε καγαθῶν θήραν ἔχοιμι.

29. Ὅρῳ δὲ καὶ σοὶ τούτων δεῖσον, διὰν ἐπιθυμῆσθαι φίλιαν πρὸς τινος ποιεῖσθαι μὴ οὖν ἀποκρύπτου με οἷς ἂν βούλοιο φίλος γενέσθαι· διὰ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ἀρεῖσαι τῷ ἀρέσκειν μοι οὐκ ἀπείρως οἶμαι ἔχειν πρὸς θήραν ἀνθρώπων.—

30. Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· Καὶ μὴν, ὦ Σώκρατες, τούτων ἐγὼ τῶν μαθημάτων πάλαι ἐπιθυμῶ ἄλλως τε καὶ εἰ ἐξαρχέσει μοι ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη ἐπὶ τοὺς ἀγαθοὺς τὰς ψυχὰς καὶ ἐπὶ τοὺς καλοὺς τὰ σώματα.—

31. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ἀλλ', ὦ Κριτόβουλε, οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἐμῇ ἐπιστήμῃ τὸ τὰς χεῖρας προσφέροντα ποιεῖν ὑπομένειν τοὺς καλοὺς. Πέπεισμαι δὲ καὶ ἀπὸ

τῆς Σκύλλης διὰ τοῦτο φεύγειν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι τὰς χεῖρας αὐτοῖς προσέφερε· τὰς δὲ γε Σειρῆνας, ὅτι τὰς χεῖρας οὐδενὶ προσέφερον, ἀλλὰ πᾶσι πόρρωθεν ἐπῆδον, πάντας φασὶν ὑπομένειν καὶ ἀκούοντας αὐτῶν κηλεῖσθαι.

32. Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· Ὡς οὐ προσοίσοντος τὰς χεῖρας, εἰ τι ἔχεις ἀγαθὸν εἰς φίλων κτῆσιν, δίδασκε.— Εὐθύς, ἔφη, σύ γε, ὦ Κριτόβουλε, τούναντίον τοῦ συμπερόντος εἶρηκας. Οἱ μὲν γὰρ καλοὶ τὰ τοιαῦτα οὐχ ὑπομένουσιν· οἱ δὲ αἰσχροὶ καὶ ἡδέως προσίενται, νομίζοντες διὰ τὴν ψυχὴν καλοὶ καλεῖσθαι.

33. Ὅταν οὖν, ὦ Κριτόβουλε, φίλος τινὶ βούλῃ γενέσθαι, ἰάσεις με κατεπειν σοὺ πρὸς αὐτὸν ὅτι ἀγασαί τε αὐτοῦ καὶ ἐπιθυμεῖς φίλος αὐτοῦ εἶναι;—Κατηγόρει, ἔφη ὁ Κριτόβουλος· οὐδένα γὰρ οἶδα μισοῦντα τοὺς ἐπαινοῦντας.—

34. Ἐὰν δὲ σοὺ προσκατηγορήσω, ἔφη, ὅτι διὰ τὸ ἀγασθαι αὐτοῦ καὶ εὐνοϊκῶς ἔχεις πρὸς αὐτόν, ἄρα μὴ διαβάλλεσθαι δόξεις ὑπ' ἐμοῦ;—Ἀλλὰ καὶ αὐτῷ μοι, ἔφη, ἐγγίγνεται εὐνοία πρὸς οὗς ἂν ὑποβάλω εὐνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἐμέ.—

35. Ταῦτα μὲν δὴ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξέσται μοι λέγειν περὶ σοῦ πρὸς οὗς ἂν βούλῃ φίλους ποιήσασθαι· ἔαν δέ μοι ἐτι ἐξουσίαν δῶς λέγειν περὶ σοῦ ὅτι ἐπιμελής τε τῶν φίλων εἰ καὶ οὐδενὶ οὕτω χαίρεις ὥς φίλοις ἀγαθοῖς, καὶ ἐπὶ τε τοῖς καλοῖς ἔργοις τῶν φίλων ἀγάλλει οὐχ ἥτιον ἢ ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τῶν φίλων χαίρεις οὐδὲν ἥτιον ἢ ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ, ὅπως τε ταῦτα γίγνεται τοῖς φίλοις οὐκ ἀποκάμνεις μηχανώμενος, καὶ ὅτι ἔγνωκας ἀνδρὸς ἀρετὴν εἶναι νικᾶν τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα, τοὺς δ' ἐχθροὺς κακῶς, πάνυ ἂν οἶμαί σοι ἐπιτήδειον εἶναι με σύνθηρον τῶν ἀγαθῶν φίλων.—

36. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἐμοὶ τοῦτο λέγεις, ὥςπερ οὐκ ἐπὶ σοὶ ὢν ὃ τι ἂν βούλῃ περὶ ἐμοῦ λέγειν;— Μὰ Δί', οὐχ, ὥς ποτε ἐγὼ Ἀσπασίας ἤκουσα· ἔφη γὰρ τὰς ἀγαθὰς προμηνηστρίδας μετὰ μὲν ἀληθείας τὰγαθὰ διαγγελλούσας δεινὰς εἶναι συνάγειν ἀνθρώπους εἰς κηδεῖαν, ψευδομένας δ' οὐκ ἐθέλειν ἐπαινεῖν· τοὺς γὰρ ἐξαπατηθέντας ἅμα μισεῖν ἀλλήλους τε καὶ τὴν προμηνησαμένην. Ἄ δὴ καὶ ἐγὼ πεισθεὶς ὀρθῶς ἔχειν ἡγοῦμαι οὐκ ἐξεῖναι μοι περὶ σοῦ λέγειν ἐπαινοῦντι οὐδὲν ὃ τι ἂν μὴ ἀληθεύω.—

37. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, τοιοῦτός μοι φίλος εἶ, ὃ Σώκρατες, οἷος, ἂν μὲν τι αὐτὸς ἔχω ἐπιτήδειον εἰς τὸ φίλους κτήσασθαι, συλλαμβάνειν μοι· εἰ δὲ μή, οὐκ ἂν ἐθέλοις πλάσας τι εἰπεῖν ἐπὶ τῇ ἐμῇ ὠφελίᾳ. —Πότερα δ' ἂν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὃ Κριτόβουλε, δοκῶ σοι μᾶλλον ὠφελεῖν σε τὰ ψευδῇ ἐπαινῶν ἢ πείθων πειρᾶσθαι σε ἀγαθὸν ἄνδρα γενέσθαι;—

38. Εἰ δὲ μὴ φανερόν οὕτω σοι, ἐκ τῶνδε σκέψαι· εἰ γὰρ σε βουλόμενος φίλον ποιῆσαι ναυκλήρῳ ψευδόμενος ἐπαινοῖν, φάσκων ἀγαθὸν εἶναι κυβερνήτην, ὃ δὲ μοι πεισθεὶς ἐπιτρέψει σοι τὴν ναῦν μὴ ἐπισταμένῳ κυβερνᾷν, ἔχεις τινὰ ἐλπίδα μὴ ἂν σαντόν τε καὶ τὴν ναῦν ἀπολέσαι; Ἡ εἰ σοι πείσαιμι κοινῇ τὴν πόλιν ψευδόμενος, ὥς ἂν στρατηγικῶν τε καὶ δικαστικῶν καὶ πολιτικῶν ἑαυτὴν ἐπιτρέψαι, τί ἂν οἶε σεαυτὸν καὶ τὴν πόλιν ὑπὸ σοῦ παθεῖν; Ἡ εἰ τινας ἰδίᾳ τῶν πολιτῶν πείσαιμι ψευδόμενος ὥς ὄντι οἰκονομικῶν τε καὶ ἐπιμελεῖ τὰ ἑαυτῶν ἐπιτρέψαι, ἄρ' οὐκ ἂν πείραν διδούς ἅμα τε βλαβερός εἴης καὶ καταγέλαστος φαίνοιο;—

39. Ἀλλὰ συντομοσιώτης τε καὶ ἀσφαλεσιώτης καὶ καλλίστη ὁδός, ὃ Κριτόβουλε, ὃ τι ἂν βούλῃ δοκεῖν ἀγαθὸς

εἶναι, τοῦτο καὶ γενέσθαι ἀγαθὸν πειρᾶσθαι· ὅσαι δ' ἐν ἀνθρώποις ἀρεταὶ λέγονται, σκοπούμενος εὐρήσεις πάσας μαθήσει τε καὶ μελέτη αὐξανόμενας. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὃ Κριτόβουλε, οἶμαι δεῖν ἡμᾶς τὰς ἀρετὰς μελετᾶν· εἰ δὲ σύ πως ἄλλως γινώσκεις, δίδασκε.—Καὶ ὁ Κριτόβουλος, Ἀλλ' αἰσχυροίμην, ἂν, ἔφη, ὃ Σώκρατες, ἀντιλέγων τούτοις· οὔτε γὰρ καλὰ οὔτε ἀληθῆ λέγοιμι· ἂν.

Ζ'. Καὶ μὴν τὰς ἀπορίας γε τῶν φίλων τὰς μὲν δι' ἄγνοίαν ἐπειρᾶτο γνώμῃ ἀκείσθαι, τὰς δὲ δι' ἔνδειαν διδάσκων κατὰ δύναμιν ἀλλήλοις ἐπαρκεῖν. Ἐρῶ δὲ καὶ ἐν τούτοις ἃ σύνοιδα αὐτῶν. Ἀρίσταρχον γὰρ ποτε ὄρων σκυθρωπῶς ἔχοντα, —Εοικας, ἔφη, ὃ Ἀρίσταρχε, βαρέως φέρειν τι. Χρὴ δὲ τοῦ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις· ἴσως γὰρ ἂν τί σε καὶ ἡμεῖς κονφίσαιμεν.—

2. Καὶ ὁ Ἀρίσταρχος· Ἀλλὰ μὴν, ἔφη, ὃ Σώκρατες, ἐν πολλῇ γέ εἰμι ἀπορίᾳ. Ἐπεὶ γὰρ ἐστασίασεν ἡ πόλις, πολλῶν φυγόντων εἰς τὸν Πειραιᾶ, συνεληλύθασιν ὥς ἐμὲ καταλελειμμένοι ἀδελφαί τε καὶ ἀδελφίδαι καὶ ἀνεψιαὶ τοσαῦται, ὥστ' εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ τέτταρας καὶ δέκα τοὺς ἐλευθέρους. Λαμβάνομεν δὲ οὔτε ἐκ τῆς γῆς οὐδέν· οἱ γὰρ ἐναντίοι κρατοῦσιν αὐτῆς· οὔτ' ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ὀλιγανθρωπία γὰρ ἐν τῷ ἄστει γέγονεν. Τὰ ἐπιπλα δὲ οὐδεὶς ὠνεῖται· οὐδὲ δανείσασθαι οὐδαμῶθεν ἔστιν ἀργύριον, ἀλλὰ πρότερον ἂν τίς μοι δοκεῖ ἐν τῇ ὁδῷ ζητῶν εὔρεῖν, ἢ δανειζόμενος λαβεῖν. Χαλεπὸν μὲν οὖν ἔστιν, ὃ Σώκρατες, τοὺς οἰκείους περιορᾶν ἀπολλυμένους, ἀδύνατον δὲ τοσοῦτους τρέφειν ἐν τοιούτοις πράγμασιν.—

3. Ἀκούσας οὖν ταῦτα ὁ Σωκράτης· Τί ποτέ ἐστιν, ἔφη, ὅτι Κεράμων μὲν πολλοὺς τρέφων οὐ μόνον ἑαυτῷ

τε καὶ τούτοις τὰ ἐπιτήδεια δύναται παρέχειν, ἀλλὰ καὶ περιποιεῖται τσαῦτα, ὥστε καὶ πλουτεῖν, σὺ δὲ πολλοὺς τρέφων δέδουκας μὴ δι' ἔνδειαν τῶν ἐπιτηδείων ἅπαντες ἀπόλησθε;—“Οὐ νῆ Δί', ἔφη, ὁ μὲν δούλους τρέφει, ἐγὼ δ' ἐλευθέρους.—

4. Καὶ πότερον, ἔφη, τοὺς παρὰ σοὶ ἐλευθέρους οἱ βελτίους εἶναι ἢ τοὺς παρὰ Κεράμῳνι δούλους;—Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, τοὺς παρ' ἐμοὶ ἐλευθέρους.—Οὐκοῦν, ἔφη, αἰσχρὸν τὸν μὲν ἀπὸ τῶν πονηροτέρων εὐπορεῖν, σὲ δὲ πολλῶ βελτίους ἔχοντα ἐν ἀπορίᾳ εἶναι;—Νῆ Δί', ἔφη, ὁ μὲν γὰρ τεχνίτας τρέφει, ἐγὼ δ' ἐλευθερίως πεπαιδευμένους.—

5. Ἄρ' οὖν, ἔφη, τεχνίται εἰσιν οἱ χρήσιμόν τι ποιεῖν ἐπιστάμενοι;—Μάλιστα γ', ἔφη.—Οὐκοῦν χρήσιμά γε ἄλφειτα;—Σφόδρα γε.—Τί δ' ἄρτοι;—Οὐδὲν ἥτιον.—Τί γάρ; ἔφη, ἱμάτιά τε ἀνδρεῖα καὶ γυναικεῖα καὶ χιτωνίσκοι καὶ χλαμύδες καὶ ἔξωμίδες;—Σφόδρα γ', ἔφη, καὶ πάντα ταῦτα χρήσιμα.—Ἐπειτα, ἔφη, οἱ παρὰ σοὶ τούτων οὐδὲν ἐπίστανται ποιεῖν;—

6. Πάντα μὲν οὖν, ὥς ἐγὼμαι.—Εἰτ' οὐκ οἶσθα ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν τούτων ἀλφειτοποιίας, Ναυσικύδης οὐ μόνον ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς οἰκέτας τρέφει, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ὅς πολλὰς καὶ βοῦς, καὶ περιποιεῖται τσαῦτα, ὥστε καὶ τῇ πόλει πολλάκις λειτουργεῖν, ἀπὸ δὲ ἀρτοποιίας Κύρηβος τὴν τε οἰκίαν πᾶσαν διατρέφει καὶ ζῇ δαφιλωῶς, Δημέας δ' ὁ Κολλυτιεὺς ἀπὸ χλαμυδοουργίας, Μένων δ' ἀπὸ χλαυδοποιίας, Μεγαρέων δ' οἱ πλείστοι ἀπὸ ἔξωμυδοποιίας διατρέφονται;—Νῆ Δί', ἔφη, οὗτοι μὲν γὰρ ὄνουνμένοι βαρβάρους ἀνθρώπους ἔχουσιν, ὥστ' ἀναγκάζειν ἐργάζεσθαι ἢ καλῶς ἔχει, ἐγὼ δ' ἐλευθέρους τε καὶ συγγενεῖς.—

7. Ἐπειτ' ἔφη, ὅτι ἐλεύθεροί τ' εἰσὶ καὶ συγγενεῖς σοί, οἷοι χρήναι αὐτοὺς μηδὲν ἄλλο ποιεῖν ἢ ἐσθίειν καὶ καθεύδειν; πότερον καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων τοὺς οὕτω ζῶντας ἄμεινον διάγοντας ὁρᾷς καὶ μᾶλλον εὐδαιμονίζεις ἢ τοὺς, ἃ ἐπίστανται χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, τούτων ἐπιμελομένους; Ἡ τὴν μὲν ἀργίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν αἰσθάνει τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τε τὸ μαθεῖν, ἢ προσήκει ἐπίστασθαι, καὶ πρὸς τὸ μνημονεύειν ἢ ἂν μάθωσι, καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν τε καὶ ἰσχύειν τοῖς σώμασι καὶ πρὸς τὸ κτήσασθαι τε καὶ σφῆζειν τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ὠφέλιμα ὄντα, τὴν δ' ἐργασίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν οὐδὲν χρήσιμα;

8. Ἐμαθον δέ, ἃ φῆς αὐτὰς ἐπίστασθαι, πότερον ὥς οὔτε χρήσιμα ὄντα πρὸς τὸν βίον οὔτε ποιήσοντας αὐτῶν οὐδὲν, ἢ τοῦναντίον ὥς καὶ ἐπιμελησόμεναι τούτων καὶ ὠφελησόμεναι ἀπ' αὐτῶν; ποτέρως γὰρ ἂν μᾶλλον ἀνθρώποι σωφρονοῖεν, ἀργοῦντες ἢ τῶν χρησίμων ἐπιμελόμενοι; ποτέρως δ' ἂν δικαιότεροι εἶεν, εἰ ἐργάζονται ἢ εἰ ἀργοῦντες βουλευόιντο περὶ τῶν ἐπιτηδείων;

9. Ἀλλὰ καὶ νῦν μὲν, ὥς ἐγὼμαι, οὔτε σὺ ἐκείνας φιλεῖς οὔτ' ἐκείναι σέ, σὺ μὲν ἡγούμενος αὐτὰς ἐπιζημίους εἶναι σεαυτῷ, ἐκείναι δὲ σέ ὁρῶσαι ἀχθόμενον ἐφ' ἑαυταῖς· ἐκ δὲ τούτων κίνδυνος μείζω τε ἀπέχθειαν γίγνεσθαι καὶ τὴν προγεγονυῖαν χάριν μειοῦσθαι. Ἐὰν δὲ προστατήσης ὥπως ἐνεργοὶ ᾧσι, σὺ μὲν ἐκείνας φιλήσεις, ὁρῶν ὠφελίμους σεαυτῷ οὔσας, ἐκείναι δὲ σέ ἀγαπήσουσιν, αἰσθόμενοι χαίροντα αὐταῖς, τῶν δὲ προγεγονυῖων εὐεργεσιῶν ἡδίων μεμνημένοι τὴν ἀπ' ἐκείνων χάριν αὐξήσετε, καὶ ἐκ τούτων φιλικώτερόν τε καὶ οἰκειότερον ἀλλήλοις ἔξετε.

10. Εἰ μὲν τοίνυν αἰσχρὸν τι ἔμελλον ἐργάσεσθαι, θά-

νατον ἀντὶ αὐτοῦ προαιρετέον ἦν· νῦν δὲ ἃ μὲν δοκεῖ κάλλιστα καὶ προεωδέστατα γυναικὶ εἶναι ἐπίστανται, ὥς ἔοικε· πάντες δὲ ἃ ἐπίστανται ῥᾷστά τε καὶ τάχιστα καὶ κάλλιστα καὶ ἥδιστα ἐργάζονται. Μὴ οὖν ὁκνεῖ, ἔφη, ταῦτα εἰσηγεῖσθαι αὐταῖς, ἃ σοὶ τε λυσιτελήσει καὶ αὐταῖς· καί, ὥς εἰκός, ἡδέως ὑπακούσονται.—

11. Ἀλλὰ νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη ὁ Ἀρίσταρχος, οὕτω μοι δοκεῖς καλῶς λέγειν, ὃ Σώκρατες, ὥστε πρόσθεν μὲν οὐ προσιέμεν δανείσασθαι, εἰδὼς ὅτι ἀναλώσας ὃ ἂν λάβω οὐχ ἔξω ἀποδοῦναι, νῦν δέ μοι δοκῶ εἰς ἔργων ἀφορμὴν ὑπομενεῖν αὐτὸ ποιῆσαι.

12. Ἐκ τούτων δὲ ἐπορίσθη μὲν ἀφορμή, ἐωνήθη δὲ ἔρια· καὶ ἐργαζόμεναι μὲν ἡρίστον, ἐργασάμεναι δὲ ἐδείπνουν, ἱλαραὶ δὲ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν· καὶ ἀντὶ ὑφορωμένων ἑαυτοὺς ἡδέως ἀλλήλοις ἑώρων, καὶ αἱ μὲν ὥς κηδεμόνα ἐφίλουν, ὁ δὲ ὥς ὠφελίμους ἠγάπα. Τέλος δὲ ἔλθων πρὸν τὸν Σωκράτη χαίρων διηγείτο ταῦτά τε καὶ ὅτι αἰτιῶνται αὐτὸν μόνον τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀργὸν ἐσθίειν.

13. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Εἰτα οὐ λέγεις αὐταῖς τὸν τοῦ κυνὸς λόγον; Φασὶ γάρ, ὅτε φωνήεντα ἦν τὰ ζῷα, τὴν οἶν πρὸς τὸν ῥεσπότην εἰπεῖν· Θαυμασιὸν ποιεῖς, ὅς ἡμῖν μὲν ταῖς καὶ ἑοῖά σοι καὶ ἄρνας καὶ τυρὸν παρεχούσας οὐδὲν δίδως ὃ τι ἂν μὴ ἐκ τῆς γῆς λάβωμεν, τῷ δὲ κυνὶ, ὅς οὐδὲν τοιοῦτόν σοι παρέχει, μεταδίδως οὐπερ αὐτὸς ἔχεις σίτον.

14. Τὸν κύνα οὖν ἀκούσαντα εἰπεῖν· Ναὶ μὰ Δί', ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ καὶ ὑμᾶς αὐτὰς σφάζων ὥστε μῆτε ὑπ' ἀνθρώπων κλέπτεσθαι μῆτε ὑπὸ λύκων ἀρπάζεσθαι· ἐπεὶ ὑμεῖς γε, εἰ μὴ ἐγὼ προσφυλάττομαι ὑμᾶς, οὐδ' ἂν νέμεσθαι δύνασθε, φοβούμεναι μὴ ἀπόλησθε. Οὕτω δὴ λέγεται καὶ τὰ πρόβατα συγχωρῆσαι τὸν κύνα προσιμᾶσθαι.

Καὶ σὺ οὖν ἐκείναις λέγε ὅτι ἀντὶ κυνὸς εἰ φύλαξ καὶ ἐπιμελητής, καὶ διὰ σὲ οὐδ' ὑφ' ἐνὸς ἀδικούμεναι ἀσφαλῶς τε καὶ ἡδέως ἐργαζόμεναι ζῶσιν.

Η'. Ἄλλον δέ ποτε ἀρχαῖον ἑταῖρον διὰ χρόνον ἰδὼν Πόθεν, ἔφη, Εὐθηρε, φαίνει;— Ὑπὸ μὲν τὴν κατάλυσιν τοῦ πολέμου, ἔφη, ὃ Σώκρατες, ἐκ τῆς ἀποδημίας, νυνὶ μέντοι αὐτόθεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἀφηρέθημεν τὰ ἐν τῇ ὑπερορίᾳ κτήματα, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ πατήρ μοι οὐδὲν κατέλιπεν, ἀναγκάζομαι νῦν ἐπιδημήσας τῷ σώματι ἐργαζόμενος τὰ ἐπιτήδεια πορίζεσθαι. Δοκεῖ δέ μοι τοῦτο κρεῖττον εἶναι ἢ δεῖσθαι τινος ἀνθρώπου, ἄλλως τε καὶ μηδὲν ἔχοντα ἐφ' ὅτῳ ἂν δανειζοίμην.—

2. Καὶ πόσον ἂν χρόνον οἶε σοι, ἔφη, τὸ σῶμα ἱκανὸν εἶναι μισθοῦ τὰ ἐπιτήδεια ἐργάζεσθαι;— Μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ πολλὸν χρόνον.— Καὶ μὴν, ἔφη, ὅταν γε πρεσβύτερος γένη, δῆλον ὅτι δαπάνης μὲν δεήσει, μισθὸν δὲ οὐδεὶς σοι θελήσει τῶν τοῦ σώματος ἔργων διδόναι.—

3. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.— Οὐκοῦν, ἔφη, κρεῖττόν ἐστιν αὐτόθεν τοῖς τοιοῦτοις τῶν ἔργων ἐπιτίθεσθαι, ἃ καὶ πρεσβυτέρῳ γενομένῳ ἐπαρκέσει, καὶ προσελθόντα τῷ τῶν πλείονα χρήματα κεκτημένων, τῷ δεομένῳ τοῦ συνεπιμελησομένου, ἔργων τε ἐπιστιατοῦντα καὶ συγκομίζοντα καρποὺς καὶ συμφυλάττοντα τὴν οὐσίαν, ὠφελοῦντα ἀντωφελεῖσθαι.—

4. Χαλεπῶς ἂν, ἔφη, ἐγώ, ὃ Σώκρατες, δουλείαν ὑπομείναιμι.— Καὶ μὴν οἱ γε ἐν ταῖς πόλεσι προστατεύοντες καὶ τῶν δημοσίων ἐπιμελούμενοι οὐδ' δουλοπρεπέστεροι ἔνεκα τούτου, ἀλλ' ἐλευθεριώτεροι νομίζονται.—

5. Ὅλως, ἔφη, ὃ Σώκρατες, τὸ ὑπαίτιος εἶναι τινὶ οὐ πάντῃ προσίεται.— Καὶ μὴν, ἔφη, Εὐθηρε, οὐ πάντῃ γε

ῥᾷδιόν ἐστιν εὖρεין ἔργον, ἔφ' ᾧ οὐκ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι. Χαλεπὸν γὰρ οὕτω τι ποιῆσαι, ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν, χαλεπὸν δὲ καὶ ἀναμαρτήτως τι ποιήσαντα μὴ ἀγνώμοτι κριτῇ περιτυχεῖν· ἐπεὶ καὶ οἷς νῦν ἐργάζεσθαι φηῖς θανάμᾶζω εἰ ῥᾷδιόν ἐστιν ἀνέγκλητον διαγίγνεσθαι.—

6. Χρὴ οὖν πειρᾶσθαι τοὺς φιλαίτους φεύγειν καὶ τοὺς εὐγνώμονας διώκειν, καὶ τῶν πραγμάτων ὅσα μὲν δύνασαι ποιεῖν ὑπομένειν, ὅσα δὲ μὴ δύνασαι φυλάττεσθαι, ὃ τι δ' ἂν πράττης, τούτου ὡς κάλλιστα καὶ προθυμότατα ἐπιμελεῖσθαι. Οὕτω γὰρ ἥκιστ' ἂν μὲν σε οἶμαι ἐν αἰτίᾳ εἶναι, μάλιστα δὲ τῇ ἀπορίᾳ βοήθειαν εὖρεין, ῥᾶστα δὲ καὶ ἀκινδυνότατα ζῆν καὶ εἰς τὸ γῆρας διαρκέστατα.

Θ'. Οἶδα δὲ ποτε αὐτὸν καὶ Κρίτωνος ἀκούσαντα, ὡς χαλεπὸν ὁ βίος Ἀθήνησιν εἶη ἀνδρὶ βουλομένῳ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν.—Νῦν γάρ, ἔφη, ἐμέ τινας εἰς δίκας ἄγουσιν, οὐχ ὅτι ἀδικοῦνται ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅτι νομίζουσιν ἥδιον ἂν με ἀργύριον τελέσαι ἢ πράγματα ἔχειν.—

2. Καὶ ὁ Σωκράτης· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κρίτων, κύνας δὲ τρέφεις, ἵνα σοι τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσιν;—Καὶ μάλα, ἔφη, μᾶλλον γάρ μοι λυσιτελεῖ τρέφειν ἢ μή.—Οὐκ ἂν οὖν θρέψαις καὶ ἄνδρα, ὅς τις ἐθέλοι τε καὶ δύναιτο σοῦ ἀπερύκειν τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀδικεῖν σε.—

3. Ἡδέως γ' ἂν, ἔφη, εἰ μὴ φοβοίμην ὅπως μὴ ἐπ' αὐτόν με τράποιτο.—Τί δ'; ἔφη, οὐχ ὁρᾷς ὅτι πολλῶν ἥδιον ἐστὶ χαριζόμενον οἷῳ σοὶ ἀνδρὶ ἢ ἀπεχθόμενον ὠφελείσθαι; εὖ ἴσθ' ὅτι εἰσὶν ἐνθάδε τῶν τοιούτων ἀνδρῶν, οἱ πάντες ἂν φιλοτιμηθεῖεν φίλῳ σοι χρῆσθαι.—

4. Καὶ ἐκ τούτων ἀνευρίσκουσιν Ἀρχέδημον, πάντες μὲν ἱκανὸν εἰπεῖν τε καὶ πράξαι, πένητα δὲ οὐ γὰρ ἦν οἷος

ἀπὸ παντός κερδαίνειν, ἀλλὰ φιλόχρηστός τε καὶ ἔφη ῥᾶστον εἶναι ἀπὸ τῶν συκοφαντῶν λαμβάνειν. Τούτῳ οὖν ὁ Κρίτων, ὅποτε συγκομίζοι ἢ σίτον ἢ ἔλαιον ἢ οἶνον ἢ ἔρια ἢ τι ἄλλο τῶν ἐν ἀγρῷ γιγνομένων χρησίμων πρὸς τὸν βίον, ἀφελὼν ἂν ἔδωκε· καὶ ὅποτε θύοι, ἐκάλει, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐπεμελεῖτο.—

5. Νομίσας δὲ ὁ Ἀρχέδημος ἀποσιροφῆν οἱ τὸν Κρίτωνος οἶκον μάλα περιεῖπεν αὐτόν. Καὶ εὐθύς του τῶν συκοφαντούντων τὸν Κρίτωνα ἀνευρίσκει πολλὰ μὲν ἀδικήματα, πολλοὺς δ' ἐχθρούς· καὶ προσεκαλέσατο εἰς δίκην δημοσίαν, ἐν ᾗ αὐτὸν ἔδει κριθῆναι ὃ τι δεῖ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι.—

6. Ὁ δὲ συνειδῶς αὐτῷ πολλὰ καὶ πονηρὰ πάντ' ἐποίει ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ Ἀρχέδημου. Ὁ δὲ Ἀρχέδημος οὐκ ἀπαλλάττετο, ἕως τὸν τε Κρίτωνα ἀφῆκε καὶ αὐτῷ χρήματα ἔδωκεν.—

7. Ἐπεὶ δὲ τοῦτό τε καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὁ Ἀρχέδημος διεπράξατο, ἦδη τότε, ὥς περ, ὅταν νομεὺς ἀγαθὸν κύνᾳ ἔχη, καὶ οἱ ἄλλοι νομεῖς βούλονται πλησίον αὐτοῦ τὰς ἀγέλας ἰστάναι, ἵνα τοῦ κυνὸς ἀπολαύωσιν, οὕτω δὴ καὶ Κρίτωνος πολλοὶ τῶν φίλων ἐδέοντο καὶ σφίσι παρέχον φύλακα τὸν Ἀρχέδημον.—

8. Ὁ δὲ Ἀρχέδημος τῷ Κρίτῳ ἠδέως ἐχαρίζετο καὶ οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ. Εἰ δὲ τις αὐτῷ τούτων οἷς ἀπήχθετο ὀνειδίζοι ὥς ὑπὸ Κρίτωνος ὠφελούμενος κολακεύει αὐτόν· Πότερον οὖν, ἔφη ὁ Ἀρχέδημος, αἰσχρὸν ἐστὶν εὐεργετούμενον ὑπὸ χρησίων ἀνθρώπων καὶ ἀντενεργετοῦντα τοὺς μὲν τοιούτους φίλους ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς διαφέρεσθαι, ἢ τοὺς μὲν καλοὺς καγαθοὺς ἀδικεῖν πειρώμενον ἐχθροὺς ποιεῖσθαι καὶ χρῆσθαι τούτοις ἀντ' ἐκείνων; ἐκ δὲ τούτου

εἰς τε τῶν Κρίτωνος φίλων Ἀρχέδημος ἦν καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Κρίτωνος φίλων ἐτιμᾶτο.

Γ'. Οἶδα δὲ καὶ Διοδώρῳ αὐτὸν ἑταίρῳ ὄντι τοιαύτῃ διαλεχθέντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Διόδωρε, ἂν τίς σοι τῶν οἰκειῶν ἀποδῇ, ἐπιμελεῖ ὅπως ἀνασφύσει;—

2. Καὶ ἄλλους γε νῆ Δί', ἔφη, παρακαλῶ, σφῶσιρα τούτου ἀνακηρύττων.—Τί γάρ; ἔφη, ἂν τίς σοι κάμνη τῶν οἰκειῶν, τούτου ἐπιμελεῖ καὶ παρακαλεῖς ἰατρούς, ὅπως μὴ ἀποθάνῃ;—Σφόδρα γ', ἔφη.—Εἰ δέ τίς σοι τῶν γνωρίμων, ἔφη, πολὺν τῶν οἰκειῶν χρησιμώτερος ὢν κινδυνεύει δι' ἔνδειαν ἀπολέσθαι, οὐκ οἶει σοι ἄξιον εἶναι ἐπιμεληθῆναι ὅπως διασωθῇ;

3. Καὶ μὴν οἶσθά γε ὅτι οὐκ ἀγνώμων ἐστὶν Ἑρμογένης, αἰσχύνοιτο δ' ἂν, εἰ ὠφελούμενος ὑπὸ σοῦ μὴ ἀντωφελοῖν σε· καίτοι τὸ ὑπηρέτην ἐκόντα τε καὶ εὖνον καὶ παραμόνιμον [καὶ τὸ κελευόμενον ἱκανὸν ποιεῖν] ἔχειν καὶ μὴ μόνον τὸ κελευόμενον ἱκανὸν ὄντα ποιεῖν, ἀλλὰ δυνάμενον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ χρήσιμον εἶναι καὶ προνοεῖν καὶ προβουλεύεσθαι πολλῶν οἰκειῶν οἶμαι ἀντάξιον εἶναι.

4. Οἱ μέντοι ἀγαθοὶ οἰκονόμοι, ὅταν τὸ πολλοῦ ἄξιον μικροῦ ἐξῇ πρίασθαι, τότε φασὶ δεῖν ὠνεῖσθαι· νῦν δὲ διὰ τὰ πράγματα εὐωροιάτοις ἔστι φίλους ἀγαθοὺς κτήσασθαι.

5. Καὶ ὁ Διόδωρος· Ἀλλὰ καλῶς γε, ἔφη, λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ κέλευσον ἐλθεῖν ὡς ἐμὲ τὸν Ἑρμογένη.—Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε· νομίζω γάρ οὔτε σοὶ κάλλιον εἶναι τὸ καλέσαι ἐκείνον τοῦ αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς ἐκείνον οὔτ' ἐκείνῳ μείζον ἀγαθὸν τὸ πρᾶχθῆναι ταῦτα ἢ σοί.

6. Οὕτω δὴ ὁ Διόδωρος ὤχετο πρὸς τὸν Ἑρμογένη· καὶ οὐ πολὺν τελέσας ἐκίησατο φίλον, ὃς ἔργον εἶχε σκοπεῖν ὅ τι ἂν ἢ λέγων ἢ πράττων ὠφελοῖν τε καὶ εὐφραίνει Διόδωρον.

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'

Α'. Ὅτι δὲ τοὺς ὀρεγομένους τῶν καλῶν ἐπιμελεῖς ὧν ὀρέγοντο ποιῶν ὠφέλει, νῦν τοῦτο διηγῆσομαι. Ἀκούσας γάρ ποτε Διονυσόδωρον εἰς τὴν πόλιν ἦκειν ἐπαγγελλόμενον στρατηγεῖν διδάξειν, ἔλεξε πρὸς τινα τῶν συνόντων, ὃν ἡσθάνειτο βουλόμενον τῆς τιμῆς ταύτης ἐν τῇ πόλει τυχεῖν·

2. Αἰσχρὸν μέντοι, ὦ νεανία, τὸν βουλόμενον ἐν τῇ πόλει στρατηγεῖν, ἐξὸν τοῦτο μαθεῖν, ἀμελῆσαι αὐτοῦ καὶ δικαίως ἂν οὗτος ὑπὸ τῆς πόλεως ζημοῖτο πολὺ μᾶλλον ἢ εἰ τις ἀνδριάντιας ἐργολαβοίῃ μὴ μεμαθηκὼς ἀνδριαντοποιεῖν.

3. Ὅλης γάρ τῆς πόλεως ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις ἐπιτροπομένης τῷ στρατηγῷ, μεγάλα τὰ τε ἀγαθὰ κατορθοῦντος αὐτοῦ καὶ τὰ κακὰ διαμαρτάνοντος εἰκὸς γίνεσθαι. Πῶς οὖν οὐκ ἂν δικαίως ὁ τοῦ μὲν μανθάνειν τοῦτο ἀμελῶν, τοῦ δὲ αἰρεθῆναι ἐπιμελόμενος ζημοῖτο; Τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων ἔπεισεν αὐτὸν ἐλθόντα μανθάνειν.

4. Ἐπὶ δὲ μεμαθηκὼς ἦκε, προσέπαιζεν αὐτῷ λέγων· Οὐ δοκεῖ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὥςπερ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα γεραρόν ἔφη εἶναι, οὕτω καὶ ὁδε στρατηγεῖν μαθὼν γεραρώτερος φαίνεσθαι; Καὶ γάρ, ὥςπερ ὁ καθαρίζων μαθὼν, καὶ ἂν μὴ καθαρίζῃ, καθαριστὴς ἐστὶ, καὶ ὁ μαθὼν ἰᾶσθαι, καὶ μὴ ἰατρὴν, ὁμῶς ἰατρός ἐστιν, οὕτω καὶ ὁδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου διατελεῖ στρατηγὸς ὢν,

κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἔλῃται. Ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος οὔτε στρατηγὸς οὔτε ἰατρός ἐστίν, οὐδ' ἔαν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἰρεθῇ.

5. Ἀτάρ, ἔφη, ἵνα καί, ἔαν ἡμῶν τις ἢ ταξιαρχῇ ἢ λοχαγῇ σοι, ἐπιστημονέστεροι τῶν πολεμικῶν ὦμεν, λέξον ἡμῖν πόθεν ἤρξατό σε διδάσκειν τὴν στρατηγίαν.—Καὶ ὅς· Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἔφη, εἰς ὅπερ καὶ ἐτελεύτα· τὰ γὰρ τακτικά ἐμέ γε καὶ ἄλλ' οὐδὲν ἐδίδαξεν.—

6. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτό γε πολλοσὶν μέρος ἐστὶ στρατηγίας. Καὶ γὰρ παρασκευαστικὸν τῶν εἰς τὸν πόλεμον τὸν στρατηγὸν εἶναι χρή καὶ ποριστικὸν τῶν ἐπιτηδείων τοῖς στρατιώταις καὶ μηχανικὸν καὶ ἐργαστικὸν καὶ ἐπιμελῆ καὶ καρτερικὸν καὶ ἀγχίνουν καὶ φιλόφρονά τε καὶ ἄμυν καὶ ἀπλοῦν τε καὶ ἐπιβούλον καὶ φυλακτικόν τε καὶ κλέπτην καὶ προσηκόν καὶ ἄρπαγα καὶ φιλόδορον καὶ πλεονέκτην καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐπιθετικόν, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ φύσει καὶ ἐπιστήμῃ δεῖ τὸν εὖ στρατηγήσοντα ἔχειν.—

7. Καλὸν δὲ καὶ τὸ τακτικὸν εἶναι· πολὺ γὰρ διαφέρει στρατεύμα τεταγμένον ἀτάκτου, ὥςπερ λίθοι τε καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ κέραμος ἀτάκτως μὲν ἐρριμμένα οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν, ἐπειδὴν δὲ ταχθῇ κάτω μὲν καὶ ἐπιτολῆς τὰ μῆτε σητόμενα μῆτε τηκόμενα, οἱ τε λίθοι καὶ ὁ κέραμος, ἐν μέσῳ δὲ αἱ τε πλίνθοι καὶ τὰ ξύλα, ὥςπερ ἐν οἰκοδομίᾳ συντίθεται, τότε γίγνεται πολλοῦ ἄξιον κτῆμα, οἰκία.—

8. Ἀλλὰ πάνυ, ἔφη, ὁ νεανίσκος, ὁμοιον, ὦ Σώκρατες, εἴρηκας. Καὶ γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ τοὺς τε πρώτους ἀρίστους δεῖ τάττειν καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς χειρίστους, ἵνα ὑπὸ μὲν τῶν ἄγωνται, ὑπὸ δὲ τῶν ὠθῶνται.—

9. Εἰ μὲν τοίνυν, ἔφη, καὶ διαγινώσκειν σε τοὺς ἀγα-

θοὺς καὶ τοὺς κακοὺς ἐδίδαξεν· εἰ δὲ μή, τί σοι ὄφελος ὦν ἔμαθες; οὐδὲ γὰρ εἰ σε ἀργύριον ἐκέλευσε πρόωτον μὲν καὶ τελευταῖον τὸ κάλλιστον τάττειν, ἐν μέσῳ δὲ τὸ χειρίστον, μὴ διδάξας διαγινώσκειν τό τε καλὸν καὶ τὸ κίβδηλον, οὐδὲν ἂν σοι ὄφελος ἦν.—Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐδίδαξεν ὥστε αὐτοὺς ἂν ἡμᾶς δέοι τοὺς τε ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς κρίνειν.—

10. Τί οὖν σκοποῦμεν, ἔφη, πῶς ἂν αὐτῶν μὴ διαμαρτάνοιμεν;—Βούλομαι, ἔφη ὁ νεανίσκος.—Οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν ἀργύριον δέοι ἀρπάζειν, τοὺς φιλαργυροτάτους πρώτους καθιστάντες ὀρθῶς ἂν τάττοιμεν;—Ἐμοιγε δοκεῖ.—Τί δὲ τοὺς κινδυνεύειν μέλλοντας; ἄρα τοὺς φιλομιοσιτάτους προτακτέον;—Οὗτοι γοῦν εἰσιν, ἔφη, οἱ ἔνεκα ἐπαίνου κινδυνεύειν ἐθέλοντες. Οὐ τοίνυν οὗτοι γε ἄδηλοι, ἀλλ' ἐπιφανεῖς πανταχοῦ ὄντες εὐεύρειτοι ἂν εἴεν.—

11. Αἰτάρ, ἔφη, πότερά σε τάττειν μόνον ἐδίδαξεν, ἢ καὶ ὅπῃ καὶ ὅπως χρηστέον· ἐκάστη τῶν τάξεων;—Οὐ πάνυ, ἔφη.—Καὶ μὴν πολλὰ γ' ἐστὶ πρὸς ἃ οὔτε τάττειν οὔτε ἄγειν ὡσαύτως προσήκει.—Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐ διεσαφηνίζε ταῦτα.—Νῆ Δί', ἔφη, πάλιν τοίνυν ἔλθων ἐπανερῶτα· ἦν γὰρ ἐπίσθηται καὶ μὴ ἀναιδῆς ἦ, αἰσχυρεῖται ἀργύριον εἰληφῶς ἐνδεᾶ σε ἀποπέμψασθαι.

Β'. Ἐντυχὼν δὲ ποτε στρατηγεῖν ἡρημένῳ τῷ· Τοῦ ἔνεκεν, ἔφη, Ὅμηρον οἶμι τὸν Ἀγαμέμνονα προσαγορευομένον ποιμένα λαῶν; ἄρα γε οἷ, ὥςπερ τὸν ποιμένα δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως σῶαί τε ἔσονται αἱ οἰες καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσιν καί, οὗ ἔνεκα τρέφονται, τοῦτο ἔσται, οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως σῶοί τε οἱ στρατιῶται ἔσονται καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσιν καί, οὗ ἔνεκα

στρατεύονται, τοῦτο ἔσται; στρατεύονται δέ, ἵνα κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ᾧσιν.—

Ἀμφότερον, βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής;

2. Ἡ τί δήποτε οὕτως ἐπῆνεσε τὸν Ἀγαμέμνονα εἰπὼν Ἀρά γε οὐ αἰχμητής τε κρατερός ἂν εἴη, οὐκ εἰ μόνος αὐτὸς εὖ ἀγωνίζοιτο πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ αἴτιος εἴη, καὶ βασιλεὺς ἀγαθός, οὐκ εἰ μόνον τοῦ ἑαυτοῦ βίου καλῶς προεσθήκοι, ἀλλ' εἰ καί, ὧν βασιλεύοι, τούτοις εὐδαιμονίας αἴτιος εἴη;—

3. Καὶ γὰρ βασιλεὺς αἰρεῖται οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς ἐπιμελῇται, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἐλόμενοι δι' αὐτὸν εὖ πράττωσι καὶ στρατεύονται δὲ πάντες, ἵνα ὁ βίος αὐτοῖς ὥς βέλτιστος ᾗ, καὶ στρατηγούς αἰροῦνται τούτου ἕνεκα, ἵνα πρὸς τοῦτο αὐτοῖς ἡγεμόνες ᾧσιν.—

4. Δεῖ οὖν τὸν στρατηγούντα τοῦτο παρασκευάζειν τοῖς ἐλομένοις αὐτὸν στρατηγόν· καὶ γὰρ οὔτε κάλλιον τούτου ἄλλο ὁρᾶδιον εὑρεῖν οὔτε αἰσχίον τοῦ ἐναντίου. Καὶ οὕτως ἐπισκοπῶν τίς εἴη ἀγαθοῦ ἡγεμόνος ἀρετὴ τὰ μὲν ἄλλα περιήρει, κατέλαπε δὲ τὸ εὐδαίμονας ποιεῖν ὧν ἂν ἡγήται.

Γ'. Καὶ ἵππαρχεῖν δέ τι ἡρημένῳ οἶδά ποτε αὐτὸν τοιάδε διαλεχθέντα Ἐχοις ἂν, ἔφη, ὦ νεανία, εἰπεῖν ἡμῖν οὐτοῦ ἕνεκα ἐπεθύμησας ἵππαρχεῖν; Οὐ γὰρ δὴ τοῦ πρώτος τῶν ἱππέων ἐλαύνειν· καὶ γὰρ οἱ ἱπποτοξόται τοῦτον γε ἀξιοῦνται προελαύνουσι γούν καὶ τῶν ἱππάρχων.— Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.— Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ γνησθῆναι γε ἐπεὶ καὶ οἱ μαινόμενοί γε ὑπὸ πάντων γινώσκονται.— Ἀληθές, ἔφη, καὶ τοῦτο λέγεις.—

2. Ἀλλ' ἄρα οὐ τοῦ ἱππικὸν οἶει τῇ πόλει βέλτιον ἂν ποιήσας παραδοῦναι καί, εἰ τις χρεία γίγνοιτο ἱππέων,

τούτων ἡγούμενος ἀγαθοῦ τιнос αἴτιος γενέσθαι τῇ πόλει;— Καὶ μάλα, ἔφη.— Καὶ ἔστι γε νῆ Α', ἔφη, ὁ Σωκράτης, καλόν, ἐὰν δύνῃ ταῦτα ποιῆσαι. Ἡ δὲ ἀρχή σου, ἐφ' ἧς ἡρῆσαι ἱππων τε καὶ ἀμβατῶν ἔστιν.— Ἔστι γὰρ οὖν, ἔφη.—

3. Ἴθι δὴ λέξον ἡμῖν τοῦτο πρῶτον, ὅπως διανοεῖ τοὺς ἵππους βελτίους ποιῆσαι.— Καὶ ὅς· Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, οὐκ ἐμὸν οἶμαι τὸ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ ἰδίᾳ ἕκαστον δεῖν τοῦ ἑαυτοῦ ἵππου ἐπιμελεῖσθαι.—

4. Ἐὰν οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, παρέχωνταί σοι τοὺς ἵππους οἱ μὲν οὕτω κακόποδας ἢ κακοσκελεῖς ἢ ἀσθενεῖς, οἱ δὲ οὕτως ἀτρόφους, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀκολουθεῖν, οἱ δὲ οὕτως ἀναγώγους ὥστε μὴ μένειν ὅπου ἂν σὺ τάξης, οἱ δὲ οὕτω λακτιστάς, ὥστε μὴδὲ τάξαι δυνατόν εἶναι, τί σοι τοῦ ἱππικοῦ ὄφελος ἔσται; ἢ πῶς δυνήσεται τοιούτων ἡγούμενος ἀγαθὸν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν;— Καὶ ὅς· Ἀλλὰ καλῶς τε λέγεις, ἔφη, καὶ πειράσομαι τῶν ἱππων εἰς τὸ δυνατόν ἐπιμελεῖσθαι.—

5. Τί δέ; τοὺς ἱππέας οὐκ ἐπιχειρήσεις, ἔφη, βελτίους ποιῆσαι;— Ἐγὼ γ', ἔφη.— Οὐκοῦν πρῶτον μὲν ἀναβατικωτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους ποιήσεις αὐτούς;— Δεῖ γοῦν, ἔφη καὶ γὰρ εἰ τις αὐτῶν καταπέσοι, μᾶλλον ἂν οὕτω σώζοιτο.—

6. Τί γάρ; ἐὰν που κινδυνεύειν δέῃ, πότερον ἐπάγειν τοὺς πολεμίους ἐπὶ τὴν ἄρμον κελεύσεις, ἐνθαπερ εἰώθατε ἱππεύειν, ἢ πειράσαι τὰς μελέτας ἐν τούτοις ποιεῖσθαι χωρίοις ἐν οἷς περ οἱ πόλεμοι γίγνονται;— Βέλτιον γοῦν, ἔφη.—

7. Τί γάρ; τοῦ βάλλειν ὥς πλείστους ἀπὸ τῶν ἱππων ἐπιμελείαν τινα ποιήσῃ;— Βέλτιον γοῦν, ἔφη, καὶ τοῦτο.— Θίγγειν δὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἱππέων καὶ ἐξοργίζειν πρὸς

τούς πολεμίους, ἅπερ ἀλκιμωτέρους ποιεῖ, διανενοήσῃ;—
Εἰ δὲ μή, ἀλλὰ νῦν γε πειράσομαι, ἔφη.—

8. Ὅπως δέ σοι πείθονται οἱ ἱππεῖς πεφρόντικώς τι,
ἄνευ γὰρ δὴ τούτου οὔτε ἱππῶν οὔτε ἱππέων ἀγαθῶν καὶ
ἀλκίμων οὐδὲν ὄφελος.—Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη· ἀλλὰ πῶς
ἂν τις μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τοῦτο αὐτοὺς προτρέ-
ψαιτο;—

9. Ἐκεῖνο μὲν δῆπου οἶσθα, διὲν ἐν παντὶ πράγματι οἱ
ἄνθρωποι τούτοις βελτίστους εἶναι. Καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν
ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται,
καὶ ἐν πλοίῳ οἱ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνητικώτατον, καὶ ἐν
γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτατον.—Καὶ μάλα, ἔφη.—Οὐ-
κοῦν εἰκός, ἔφη, καὶ ἐν ἱππικῇ, ὃς ἂν μάλιστα εἰδῶς φαί-
νηται ἂ δέοι ποιεῖν, τούτῳ μάλιστα ἐθέλειν τοὺς ἄλλους
πειθεσθαι.—

10. Ἐάν οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, βέλτιστος ὢν αὐ-
τῶν δῆλος ὦ, ἀρέσκει μοι τοῦτο εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς
ἐμοί;—Ἐάν γε πρὸς τούτῳ, ἔφη, διδάξης αὐτοὺς ὡς
τὸ πείθεσθαι σοι κάλλιον τε καὶ σωτηριώτερον αὐτοῖς
ἔσται.—Πῶς οὖν, ἔφη, τοῦτο διδάξω;—Πολὺν νῆ Δί,
ἔφη, ῥᾶσιν ἢ εἰ σοι δέοι διδάσκειν ὡς τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν
ἁμείνω καὶ λυσιτελέστερά ἐστιν.—

11. Λέγεις, ἔφη, σὺ τὸν ἱππαρχον πρὸς τοῖς ἄλλοις
ἐπιμελεῖσθαι δεῖν καὶ τοῦ λέγειν δύνασθαι;—Σὺ δ' ὦρον,
ἔφη, χορῆναι σιωπῇ ἱππαρχεῖν; ἢ οὐκ ἐντεθύμησαι, δι-
ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν κάλλιστα ὄντα, δι' ὧν γε
ζῆν ἐπιστάμεθα, ταῦτα πάντα διὰ λόγον ἐμάθομεν,
καὶ εἰ τι ἄλλο καλὸν μαθάνει τις μάθημα, διὰ λόγον
μαθάνει, καὶ οἱ ἄριστα διδάσκοντες μάλιστα λόγῳ χρῶν-
ται καὶ οἱ τὰ σπουδαιότατα [μάλιστα] ἐπιστάμενοι κάλ-
λιστα διαλέγονται;

12. Ἡ τόδε οὐκ ἐντεθύμησαι, ὡς, ὅταν γε χορὸς εἰς
ἐκ τῆςδε τῆς πόλεως γίγνηται, ὥς περ ὁ εἰς Δῆλον πεμ-
πόμενος, οὐδεὶς ἄλλοθεν οὐδαμόθεν τούτῳ ἐφάμιλλος
γίνεται οὐδὲ εὐανδρία ἐν ἄλλῃ πόλει ὁμοία τῇ ἐνθάδε
συνάγεται;—Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.—

13. Ἀλλὰ μὴν οὔτε εὐφρονία τοσοῦτον διαφέρουσιν
Ἀθηναῖοι τῶν ἄλλων οὔτε σωμάτων μεγέθει καὶ ῥώμῃ,
ὅσον φιλοτιμία, ἥπερ μάλιστα παροξύνει πρὸς τὰ καλὰ
καὶ ἐντιμα.—Ἀληθές, ἔφη, καὶ τοῦτο.—

14. Οὐκοῦν οἶει, ἔφη, καὶ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἐνθάδε εἰ
τις ἐπιμεληθεῖη, ὡς πολὺ ἂν καὶ τοῦτο διενεργεῖν τῶν
ἄλλων ὀπλῶν τε καὶ ἱππῶν παρασκευῇ καὶ εὐταξίᾳ καὶ
τῷ ἐτοιμῶς κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους, εἰ νομί-
σειαν ταῦτα ποιοῦντες ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι;—Εἰ-
κός γε, ἔφη.—

15. Μὴ τοίνυν ὀκνεῖ, ἔφη, ἀλλὰ περὶ τοὺς ἄνδρας
ἐπὶ ταῦτα προτρέπειν, ἀφ' ὧν αὐτός τε ὠφελήσεται καὶ οἱ
ἄλλοι πολίται διὰ σέ.—Ἀλλὰ νῆ Δία πειράσομαι, ἔφη.

Α'. Ἰδὼν δέ ποτε Νικομαχίδην ἐξ ἀρχαιρεσιῶν ἀπιόντα
ἤρετο· Τίνες, ὦ Νικομαχίδη, στρατηγοὶ ἥρηνται;—Καὶ
ὅς· Οὐ γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτοί εἰσιν. Ἀθηναῖοι,
ὥς τε ἐμὲ μὲν οὐχ εἰλοντο, ὃς ἐκ καταλόγου στρατευόμενος
κατατέτιμι καὶ λοχαγῶν καὶ ταξιαρχῶν καὶ τραύματα
ὑπὸ τῶν πολεμίων τοσαῦτα ἔχω—ἅμα δὲ καὶ τὰς οὐλὰς
τῶν τραυμάτων ἀπογυμνούμενος ἐπιδείκνυνεν.—Ἀντι-
σθένη δέ, ἔφη, εἰλοντο τὸν οὔτε ὀπλίτην πῶς στρατευσά-
μενον ἐν τε τοῖς ἱππεύσιν οὐδὲν περιβλεπτιῶν ποιήσαντα
ἐπιστάμενόν τε ἄλλο οὐδὲν ἢ χρήματα συλλέγειν;—

2. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτο μὲν ἀγαθόν, εἰ γε
τοῖς στρατιώταις ἱκανὸς ἔσται τὰ ἐπιτήδεια πορίζειν;—

Καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, χρήματα συλλέγειν ἱκανοὶ εἰσιν. Ἀλλ' οὐχ ἕνεκα τούτου καὶ στρατηγεῖν δύνανται ἄν.—

3. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ἀλλὰ καὶ φιλόνομος Ἀντισθένης, ἐστίν, ὃ στρατηγῷ προσεῖναι ἐπιτηδεῖον ἐστίν· οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ ὁσάκις κεχορήγηκε πᾶσι τοῖς χοροῖς νενίκηκεν;— Μὰ Δί', ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἀλλ' οὐδὲν ὁμοίων ἐστὶ χοροῦ τε καὶ στρατεύματος προσεῖναι.—

4. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ ᾧδῆς γε ὁ Ἀντισθένης οὐδὲ χορῶν διδασκαλίας ἔμπειρος ὢν ὁμῶς ἐγένετο ἱκανὸς εὐρεῖν τοὺς κρατίστους ταῦτα.— Καὶ ἐν τῇ στρατιᾷ οὖν, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἄλλους μὲν εὕρησαι τοὺς τάξοντας ἄνθ' ἑαυτοῦ, ἄλλους δὲ τοὺς μαχουμένους.—

5. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν γε καὶ ἐν τοῖς πολέμοις τοὺς κρατίστους, ὥς περ ἐν τοῖς χοροῖς, ἐξευρίσκη τε καὶ προαιρηθῇ, εἰκότως ἂν καὶ τούτου νικηφόρος εἴη· καὶ δαπανᾷν δ' αὐτὸν εἰκὸς μᾶλλον ἂν ἐθέλῃν εἰς τὴν σὺν ὅλῃ τῇ πόλει τῶν πολεμικῶν νίκην ἢ εἰς τὴν σὺν τῇ φυλῇ τῶν χορικῶν.—

6. Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός ἐστι χορηγεῖν τε καλῶς καὶ στρατηγεῖν;— Λέγω ἔγωγ', ἔφη, ὡς, ὅτου ἂν τις προστατεύῃ, ἐάν γιγνώσκῃ τε ὢν δεῖ ταῦτα πορίζεσθαι δύνηται, ἀγαθὸς ἂν εἴη προστατῆς, εἴτε χοροῦ εἴτε οἴκου εἴτε πόλεως εἴτε στρατεύματος προστατεύοι.—

7. Καὶ ὁ Νικομαχίδης· Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἂν ποτε ὤμην ἐγὼ σοῦ ἀκοῦσαι ὡς οἱ ἀγαθοὶ οἰκονόμοι ἀγαθοὶ στρατηγοὶ ἂν εἴεν.— Ἰθὶ δὴ, ἔφη, ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα ἑκατέρου αὐτῶν, ἵνα εἰδῶμεν πότερον τὰ αὐτὰ ἐστὶν ἢ διαφέρει τι.— Πάνυ γε, ἔφη.—

8. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν τοὺς ἀρχομένους κατηκόους τε καὶ εὐπειθεῖς ἑαυτοῖς παρασκευάζειν ἀμφοτέρων ἐστὶν ἔργον;— Καὶ μάλα, ἔφη.— Τί δέ; τὸ προστάττειν ἕκαστα τοῖς ἐπιτηδεῖσις πράττειν;— Καὶ τοῦτ', ἔφη.— Καὶ μὴν τὸ τοὺς κακὸς κολάζειν καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν ἀμφοτέρους οἶμαι προσήκειν.— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.—

9. Τὸ δὲ τοὺς ὑπηκόους εὐμενεῖς ποιῆσθαι πῶς οὐ καλὸν ἀμφοτέροις;— Καὶ τοῦτ', ἔφη.— Συμμάχους δὲ καὶ βοηθοὺς προσάγεσθαι δοκεῖ σοι συμφέρειν ἀμφοτέροις ἢ οὔ;— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.— Ἀλλὰ φυλακτικὸν τῶν ὄντων οὐκ ἀμφοτέρους εἶναι προσήκει;— Σφόδρα γ', ἔφη.— Οὐκοῦν καὶ ἐπιμελεῖς καὶ φιλοπόνους ἀμφοτέρους εἶναι προσήκει περὶ τὰ αὐτῶν ἔργα;—

10. Ταῦτα μὲν, ἔφη, πάντα ὁμοίως ἀμφοτέρων ἐστὶν· ἀλλὰ τὸ μάχεσθαι οὐκέτι ἀμφοτέρων.— Ἀλλ' ἐχθροὶ γέ τοι ἀμφοτέροις γίνονται;— Καὶ μάλα, ἔφη, τοῦτό γε.— Οὐκοῦν τὸ περιγενέσθαι τούτων ἀμφοτέροις συμφέρει;—

11. Πάνυ γ', ἔφη· ἀλλ' ἐκεῖνο παριεῖς, ἂν δέῃ μάχεσθαι, τί ὠφελήσῃ ἢ οἰκονομική;— Ἐνταῦθα δήπου καὶ καὶ πλείστον, ἔφη· ὁ γὰρ ἀγαθὸς οἰκονόμος, εἰδὼς ὅτι οὐδὲν οὕτω λυσιτελές τε καὶ κερδαλέον ἐστίν, ὥς τὸ μαχόμενον τοὺς πολεμίους νικᾶν, οὐδὲ οὕτως ἀλυσιτελές τε καὶ ζημιῶδες, ὥς τὸ ἡττᾶσθαι, προθύμως μὲν τὰ πρὸς τὸ νικᾶν συμφέροντα ζητήσῃ καὶ παρασκευάζεται, ἐπιμελῶς δὲ τὰ πρὸς τὸ ἡττᾶσθαι φέροντα σκέπεται καὶ φυλάττειται δ', ἂν τὴν παρασκευὴν ὁρᾷ νικητικὴν οὖσαν, μαχεῖται, οὐχ ἥκιστα δὲ τούτων, ἐὰν ἀπαρασκευὸς ᾖ, φυλάττειται συνάπτειν μάχην.

12. Μὴ καταφρόνει, ἔφη, ὦ Νικομαχίδη, τῶν οἰκονομικῶν ἀνδρῶν· ἢ γὰρ τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια πλήθει μόνον διαφέρει τῆς τῶν κοινῶν, τὰ δὲ ἄλλα παραπλήσια ἔχει,

τὸ δὲ μέγιστον, ὅτι οὐτε ἀνθρώπων τὰ ἴδια πράττεται, δι' ἄλλων δὲ τὰ κοινά. Οὐ γάρ ἄλλοις πάλιν ἀνθρώποις οἱ τῶν κοινῶν ἐπιμελόμενοι χρῶνται ἢ οἷς περ οἱ τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινὰ καλῶς πράττουσιν, οἱ δὲ μὴ ἐπιστάμενοι ἀμφοτέρωθεν πλημμελοῦσιν.

Ε'. Περικλεί δὲ ποτε τῷ τοῦ πάντων Περικλέους νιφὶ διαλεγόμενος· Ἐγὼ τοι, ἔφη, ὦ Περικλείης, ἐλπίδα ἔχω σοῦ σιτραηγῆσαντος ἀμείνω τε καὶ ἐνδοξοτέραν τὴν πόλιν εἰς τὰ πολερικὰ ἔσεσθαι καὶ τῶν πολερικῶν κρατήσιν.— Καὶ ὁ Περικλῆς· Βουλοίμην ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἂ λέγεις· ὅπως δὲ ταῦτα γένοιτ' ἄν, οὐ δύναμαι γινῶναι.— Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, διαλογιζόμενοι περὶ αὐτῶν ἐπισκοποῦμεν ὅπου ἦδη τὸ δυνατόν ἐστιν;— Βούλωμαι ἔφη.—

2. Οὐκοῦν οἶσθα, ἔφη, ὅτι πλήθει μὲν οὐδὲν μείους εἰσὶν Ἀθηναῖοι Βοιωτῶν;— Οἶδα γάρ, ἔφη.— Σώματα δὲ ἀγαθὰ καὶ καλὰ πότιρον ἐκ Βοιωτῶν οἷσι πλείω ἂν ἐκλεχθῆναι ἢ ἐξ Ἀθηναίων;— Οὐδὲ ταύτη μοι δοκοῦσι λείπεσθαι.— Εὐμενιστέρους δὲ ποτίρους ἑαυτοῖς εἶναι νομίζεις;— Ἀθηναίους ἔγωγε Βοιωτῶν μὲν γὰρ πολλοὶ πλεονεκτοῦνται ὑπὸ Θηβαίων δυσμενῶς αὐτοῖς ἔχουσιν, Ἀθήνησι δὲ οὐδὲν ὀρῶ τοιοῦτον.—

3. Ἀλλὰ μὴν φιλοτιμώτατοί γε καὶ μεγαλοφρονέστατοι πάντων εἰσὶν ἅπερ οὐχ ἥμισυ παροξύνει κινδυνεύειν ὑπὲρ εὐδοξίας τε καὶ πατρίδος.— Οὐδὲ ἐν τοῦτοις Ἀθηναῖοι μεμνητοί.— Καὶ μὴν προγόνων γε καλὰ ἔργα οὐκ ἔστιν οἷς μείζω καὶ πλείω ὑπάρχει ἢ Ἀθηναίοις· ὧ πολλοὶ ἐπαιρόμενοι προτιθέμεναι τε ἀρετῆς ἐπιμελείσθαι καὶ ἅλκιμοι γίνεσθαι.—

4. Ταῦτα μὲν ἀληθῆ λέγεις πάντα, ὦ Σώκρατες· ἀλλ'

ὀρᾶς, ὅτι, ἀφ' οὗ ἦ τε σὺν Τολμίδῃ τῶν χιλίων ἐν Λεθαβαδείᾳ συμφορὰ ἐγένετο καὶ ἡ μεθ' Ἰπποκράτους ἐπὶ Ἀηλίου, ἐκ τούτων τεταπεινῶνται μὲν ἡ τῶν Ἀθηναίων δόξα πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς, ἐπὶ ἧται δὲ τὸ τῶν Θηβαίων φρόνημα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὥς τε Βοιωτοὶ μὲν, οἱ πρὸς θεὸν οὐδ' ἐν τῇ ἑαυτῶν τολμῶντες Ἀθηναίοις ἄνευ Λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀντιτάττεσθαι, νῦν ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ἀττικὴν, Ἀθηναῖοι δέ, οἱ πρότερον, ὅτι Βοιωτοὶ μόνον ἐγένοντο, πορθοῦντες τὴν Βοιωτίαν, φοβοῦνται, μὴ Βοιωτοὶ δηλώσωσι τὴν Ἀττικὴν.—

5. Καὶ ὁ Σωκράτης· Ἀλλ' αἰσθάνομαι μὲν, ἔφη, ταῦτα οὕτως ἔχοντα· δοκεῖ δέ μοι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἀρχοῦν νῦν εὐαρεστοτέρως διακτεῖσθαι ἢ πόλις. Τὸ μὲν γὰρ θάρρος ἀμείλιχόν τε καὶ ῥαθυμίαν καὶ ἀπειθείαν ἐμβάλλει, ὁ δὲ φόβος προσεκικωτέρους τε καὶ εὐπειθεστέρους καὶ εὐτακτοτέρους ποιεῖ.

6. Τεκμήριον δ' ἂν τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσὶν ὅταν μὲν γὰρ δῆπου μηδὲν φοβῶνται, μεστοὶ εἰσὶν ἀταξίας· ἔστι δ' ἂν δὲ ἡ χειμῶνα ἢ πολερμούςς δεισῶσιν, οὐ μόνον τὰ μελενόμενα πάντα ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ σιγῶσι παραδοκῶντες τὰ προσταχθῆσόμενα, ὥς περ χορευταί.—

7. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Περικλῆς, εἰ γε νῦν μάλιστα πείθονται, ὅρα ἂν εἴη λέγειν, πῶς ἂν αὐτοὺς προτιρεψάμεθα πάλιν ἀντρασθῆναι τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς τε καὶ εὐκλείας καὶ εὐδαιμονίας.—

8. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ μὲν ἐβουλόμεθα χρημάτων αὐτοὺς ὥς οἱ ἄλλοι εἶχον ἀντιποιεῖσθαι, ἀποδεικνύντες αὐτοῖς ταῦτα πατρῴα τε ὄντα καὶ προσήκοντα μάλιστα ἂν οὕτως αὐτοὺς ἐξωρμῶμεν ἀντιέχεσθαι τούτων ἐπεὶ δὲ τοῦ μετ' ἀρετῆς προτιείναι αὐτοὺς ἐπιμελείσθαι

βουλόμεθα, τοῦτ' αὖ δευκτέον ἐκ παλαιοῦ μάλιστα προσ-
ῆκον αὐτοῖς, καὶ ὥς τοῦτου ἐπιμελόμενοι πάντων ἂν εἶεν
κράτιστοι.—

9. Πῶς οὖν ἂν τοῦτο διδάσκοιμεν;—Οἶμαι μὲν, εἰ τοὺς
γε παλαιτάτους ὧν ἀκούομεν προγόνους αὐτῶν ἀναμι-
μνησκομένους αὐτοὺς ἀκηκοῦσας ἀρίστους γεγονέναι.—

10. Ἄρα λέγεις τὴν τῶν θεῶν κρίσιν, ἣν οἱ περὶ Κέ-
κροπα δι' ἀρετὴν ἔκριναν;—Λέγω γάρ, καὶ τὴν Ἐρε-
χθέως γε τροφὴν καὶ γένεσιν, καὶ τὸν πόλεμον τὸν ἐπὶ ἑ-
κείνου γενόμενον πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἔχουσας ἡπείρου
πάσης, καὶ τὸν ἐφ' Ἡρακλεῖδων πρὸς τοὺς ἐν Πελοπον-
νήσῳ, καὶ πάντας τοὺς ἐπὶ Θησέως πολεμηθέντας, ἐν οἷς
πᾶσιν ἐκεῖνοι δῆλοι γέγονται τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων
ἀριστεύσαντες.

11. εἰ δὲ βούλει, ἃ ὑστερον οἱ ἐκείνων μὲν ἀπόγονοι,
οὐ πολὺν δὲ πρὸ ἡμῶν γεγονότες ἐπραξαν, τὰ μὲν αὐτοὶ
καθ' αὐτοὺς ἀγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς κυριεύοντας τῆς τε
Ἀσίας πάσης καὶ τῆς Εὐρώπης μέχρι Μακεδονίας καὶ
πλείστην τῶν προγεγονότων δύναμιν καὶ ἀφορμὴν κερτι-
μένους καὶ μέγιστα ἔργα κατεργασμένους, τὰ δὲ καὶ μετὰ
Πελοποννησίων ἀριστεύοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θά-
λατταν οἱ δὴ καὶ λέγονται πολὺν διενεγκεῖν τῶν καθ' αὐ-
τοὺς ἀνθρώπων.—Λέγονται γάρ, ἔφη.—

12. Τοιγαροῦν πολλῶν μὲν μεταρρασιάσεων ἐν τῇ Ἑλ-
λάδι γεγονυῶν διέμενταν ἐν τῇ ἑαυτῶν, πολλοὶ δὲ ὑπὲρ
δικαίων ἀτυλέγοντες ἐπέτρεπον ἐκείνοις, πολλοὶ δὲ ὑπὸ
κραιπύων ὑβριζόμενοι κατέφενγον πρὸς ἐκείνους.—

13. Καὶ ὁ Περικλῆς· Καὶ θαυμάζω γ', ἔφη, ὦ Σώ-
κρατες, ἡ πόλις ὅπως ποιεῖ ἐπὶ τὸ χεῖρον ἔκλινεν.—Ἐγὼ
μὲν, ἔφη, οἶμαι, ὁ Σωκράτης, ὥς περ καὶ ἀθληταὶ τινες
διὰ τὸ πολὺ ὑπερνεγκεῖν καὶ κρατυτεῦσαι καταρροθυμέ-

σαντες ὑστερίζουσι τῶν ἀντιπάλων, οὕτω καὶ Ἀθηναίους
πολὺν διενεγκόντας ἀμελῆσαι ἑαυτῶν καὶ διὰ τοῦτο χεῖρους
γεγονέναι.—

14. Νῦν οὖν, ἔφη, τί ἂν ποιοῦντες ἀναλάβοιεν τὴν ἀρ-
χαίαν ἀρετὴν;—Καὶ ὁ Σωκράτης· Οὐδὲν ἀπόκρυφον δο-
κεῖ μοι εἶναι, ἀλλ' εἰ μὲν ἐξευρόντες τὰ τῶν προγόνων ἐπι-
τηδεύματα μηδὲν χεῖρον ἐκείνων ἐπιτηδεύοιεν, οὐδὲν ἂν
χεῖρους ἐκείνων γενέσθαι· εἰ δὲ μή, τοὺς γε νῦν πρωτεύον-
τας μιμούμενοι καὶ τούτοις τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύοντες, ὁμοίως
μὲν τοῖς αὐτοῖς χρόμενοι οὐδὲν ἂν χεῖρους ἐκείνων εἶεν,
εἰ δ' ἐπιμελέστερον, καὶ βελτίους.—

15. Λέγεις, ἔφη, πόρρω που εἶναι τῇ πόλει τὴν καλο-
καγαθίαν. Πότε γὰρ οὕτως Ἀθηναῖοι ὥς περ Λακεδαι-
μόνιοι ἢ πρεσβυτέρους αἰδέσσονται, οἱ ἀπὸ τῶν πατέρων
ἄρχονται καταφρονεῖν τῶν γεραιτέρων, ἢ σωμασκήσου-
σιν οὕτως, οἱ οὐ μόνον αὐτοὶ εὐεξίας ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ
τῶν ἐπιμελομένων καταγελῶσιν;

16. Πότε δὲ οὕτω πείσσονται τοῖς ἄρχουσιν, οἱ καὶ ἀ-
γάλλονται ἐπὶ τῷ καταφρονεῖν τῶν ἀρχόντων; ἢ πότε
οὕτως ὁμονήσουσιν, οἱ γε ἀντὶ μὲν τοῦ συνεργεῖν ἑαυτοῖς
τὰ συμφέροντα ἐπηρεάζουσιν ἀλλήλοις καὶ φθονοῦσιν ἑαυ-
τοῖς μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ πάν-
των ἐν ταῖς ἰδίαις συνόδοις καὶ ταῖς κοιναῖς διαφέρονται
καὶ πλείστας δίκας ἀλλήλοις δικάζονται καὶ προαιροῦν-
ται μᾶλλον οὕτω κερδαίνειν ἀπ' ἀλλήλων ἢ συναφελοῦν-
τες αὐτούς, τοῖς δὲ κοινοῖς ὥς περ ἄλλοις τοῖς χρόμενοι
περὶ τούτων αὐτὰ μάχονται καὶ ταῖς εἰς τὰ τοιαῦτα δυνάμεσι
μάλιστα χαίρουσιν;

17. Ἐξ ὧν πολλὴ μὲν ἀτηγία καὶ κακία τῇ πόλει ἐμ-
φύεται, πολλὴ δὲ ἐχθρὰ καὶ μῖσος ἀλλήλων τοῖς πολῖταις.

ἐγγίγνεται, δι' ἧς ἐγώ γε μάλα φοβοῦμαι αἰεὶ, μή τι μείζον ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι κακὸν τῇ πόλει συμβῇ.—

18. Μηδαμῶς, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Περικλέεις, οὕτως ἡγοῦ ἀνηκέστῳ πονηρίᾳ νοσεῖν Ἀθηναίους. Οὐχ ὁρᾷς, ὥς εὐτακτοὶ μὲν εἰσὶν ἐν τοῖς ναυτικοῖς, εὐτάκτως δ' ἐν τοῖς γυμναστικοῖς ἀγῶσι πείθονται τοῖς ἐπιστάταις, οὐδέ τινων δὲ καταδέεσθαι ἐν τοῖς χοροῖς ὑπηρετοῦσι τοῖς διδασκάλοις;—

19. Τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, καὶ θαυμαστόν ἐστι, τὸ τοὺς μὲν τοιοῦτους πειθαρχεῖν τοῖς ἐφεσιπύτοις, τοὺς δὲ ὀπλίτας καὶ τοὺς ἵππεις, οἱ δοκοῦσι καλοκαγαθίᾳ προκεκρίσθαι τῶν πολιτῶν, ἀπειθεσιτάτους εἶναι πάντων.—

20. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ἡ δὲ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλή, ὦ Περικλέεις, οὐκ ἐκ τῶν δεδοκιμασμένων καθίσταται;—Καὶ μάλα, ἔφη.—Οἶσθα οὖν τίνας, ἔφη, κάλλιον ἢ νομιμώτερον ἢ σεμνότερον ἢ δικαιότερον τὰς τε δίκας δυνάζοντας καὶ τὰλλα πάντα πράττοντας;—Οὐ μέμφομαι, ἔφη, τούτοις.—Οὐ τοίνυν, ἔφη, δεῖ ἀθρομῆν ὥς οὐκ εὐτάκτων ὄντων Ἀθηναίων.—

21. Καὶ μὴν ἐν γε τοῖς στρατιωτικοῖς, ἔφη, ἐνθα μάλιστα δεῖ σωφρονεῖν τε καὶ εὐτακτεῖν καὶ πειθαρχεῖν, οὐδενὶ τούτων προσέχουσιν.—Ἰσως γάρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν τούτοις οἱ ἥκιστα ἐπιστάμετοι ἄρχουσιν αὐτῶν. Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καθαριστῶν μὲν καὶ χορευτῶν καὶ ὀρχησιτῶν οὐδὲ εἰς ἐπιχειρεῖ ἄρχειν μὴ ἐπιστάμετος, οὐδὲ παλαιστῶν οὐδὲ παγκρατιαστῶν; ἀλλὰ πάντες οἱ τούτων ἄρχοντες ἔχουσι δεῖξαι ὅπόθεν ἔμαθον ταῦτα, ἐφ' οἷς ἐφεσιπύσῃ τῶν δὲ στρατηγῶν οἱ πλείστοι αὐτοσχεδιάζουσιν.

22. Οὐ μέντοι σέ γε τοιοῦτον ἐγὼ νομίζω εἶναι, ἀλλ' οἶμαι σε οὐδὲν ἥτιον ἔχειν εἰπεῖν ὅτιοι στρατηγεῖν ἢ ὅτιοι παλαίειν ἡρξῶ μανθάνειν. Καὶ πολλὰ μὲν οἶμαι σε τῶν

παιτρῶν στρατηγημάτων παρεληφῶτα διασφάζειν, πολλὰ δὲ παρταχῶθεν συνηχέναι, ὅπόθεν οἷόν τε ἦν μαθεῖν τι ὠφέλιμον εἰς στρατηγίαν.

23. Οἶμαι δὲ σε πολλὰ μεριμνᾶν, ὅπως μὴ λάθῃς σεαυτὸν ἀγνοῶν τι τῶν εἰς στρατηγίαν ὠφελίμων, καὶ εἴαν τι τοιοῦτον αἰσθῇ σεαυτὸν μὴ εἰδότα ζητεῖν τοὺς ἐπισταμένους ταῦτα, οὔτε δώρων οὔτε χαρίτων φειδόμενον, ὅπως μάθῃς παρ' αὐτῶν ἢ μὴ ἐπίστασαι καὶ συνεργοὺς ἀγαθοὺς ἔχεις.—

24. Καὶ ὁ Περικλῆς· Οὐ λανθάνεις με, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὅτι οὐδ' οἰόμενός με τούτων ἐπιμελεῖσθαι ταῦτα λέγεις, ἀλλ' ἐγχειρῶν με διδάσκειν, ὅτι τὸν μέλλοντα στρατηγεῖν τούτων ἀπάντων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ. Ὁμολογῶ μέντοι καὶ γὰρ σοὶ ταῦτα.—

25. Τοῦτο δ' ἔφη, ὦ Περικλέεις, κατανερόηκας, ὅτι πρόκειται τῆς χώρας ἡμῶν ὄρη μεγάλα, καθήκοντα ἐπὶ τὴν Βοιωτίαν, δι' ὧν εἰς τὴν χώραν εἰσοδοὶ στεναὶ τε καὶ προσάντιες εἰσὶ, καὶ ὅτι μέση διέζωσται ὄρεσιν ἐρυμνοῖς;—

26. Καὶ μάλα, ἔφη.—Τί δέ; ἐκεῖνο ἀκήκασας, ὅτι Μυσοὶ καὶ Πισίδαι ἐν τῇ βασιλέως χώρα κατέχοντες ἐρυμνὰ πάντε χωρία καὶ κούφως ὥπλισμένοι δύνανται πολλὰ μὲν τὴν βασιλέως χώραν καταθίοντες κακοποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ζῆν ἐλεύθεροι;—Καὶ τοῦτό γ', ἔφη, ἀκούω.—

27. Ἀθηναίους δ' οὐκ ἂν οἶα, ἔφη, μέχρι τῆς ἐλαφροῦς ἡλικίας ὥπλισμένους κουφωτέροις ὅπλοις καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας ὄρη κατέχοντες βλαβεροὺς μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι, μεγάλην δὲ προβολὴν τοῖς πολίταις τῆς χώρας κατεσκευάσθαι;—Καὶ ὁ Περικλῆς· Πάντ' οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ταῦτα χρήσιμα εἶναι.—

28. Εἰ τοίνυν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀρέσκει σοὶ ταῦτα,

ἐπιχειρεῖ αὐτοῖς, ὃ ἄριστε· ὃ τι μὲν γὰρ ἂν τούτων καταπράξης, καὶ σοὶ καλὸν ἔσται καὶ τῇ πόλει ἀγαθόν· ἔάν δέ τι αὐτῶν ἀδυνατῇς, οὔτε τὴν πόλιν βλάψεις οὔτε σπαντὸν κατασχευεῖς.

Γ'. Γλαύκωνα δὲ τὸν Ἀρίστωνος, ὅτι ἐπιχειρεῖ δημογορεῖν, ἐπιθυμῶν προσιατεύειν τῆς πόλεως οὐδέπω εἰκοσιν ἔτη γεγονώς, τῶν ἄλλων οἰκείων τε καὶ φίλων οὐδεὶς ἰδύνατο παῦσαι ἐλκόμενόν τε ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ καταγέλαστον ὄντα· Σωκράτης δέ, εὖνους ὢν αὐτῷ διὰ τε Χαρμίδην τὸν Γλαύκωνος καὶ διὰ Πλάτωνα, μόνος ἐπαυσεν.

2. Ἐντυχὼν γὰρ αὐτῷ πρῶτον μὲν εἰς τὸ ἐθελῆσαι ἀκοῦειν τοιάδε λέξας κατέσχευε· ὦ Γλαύκων, ἔφη, προσιατεύειν ἡμῖν διανερόησαι τῆς πόλεως;— Ἔγωγ', ἔφη, ὃ Σώκρατες.— Νῆ Δί', ἔφη, καλὸν γὰρ ὅτι, ἔάν τοῦτο διαπραξῇ, δυνατός μὲν ἔσσι αὐτόξ τυγχάνειν ὅτιον ἂν ἐπιθυμῇς, ἱκανός δὲ τοὺς φίλους ὠφελεῖν, ἐπαρεῖς δὲ τὸν πατρῷον οἶκον, αὐξήσεις δὲ τὴν πατρίδα, ὀνομαστός δ' ἔσσι πρῶτον μὲν ἐν τῇ πόλει, ἔπειτα ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἴσως δ', ὥς περ Θεμιστοκλῆς, καὶ ἐν τοῖς βαρβάροις ὅπου δ' ἂν ᾖς, πανταχοῦ περίβλεπτος ἔσσι.

3. Ταῦτ' οὖν ἀκούων ὁ Γλαύκων ἐμεγαλύνετο καὶ ἠδέως παρέμενε. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σωκράτης· Οὐκοῦν, ἔφη, τοῦτο μὲν, ὃ Γλαύκων, δῆλον, ὅτι, εἴπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελιγέα σοι ἡ πόλις ἔστιν;— Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.— Πρὸς θεῶν, ἔφη, μὴ τοῖνυν ἀποκρένῃ, ἀλλ' εἴπῃς ἡμῖν ἐκ τίνος ἄρξει τὴν πόλιν εὐεργετεῖν.

4. Ἐπεὶ δὲ ὁ Γλαύκων διεσιώπησεν, ὥς ἂν τότε σκοπῶν ὀπίθεν ἄρχοιτο· Ἀρ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥς περ φίλον οἶκον εἰ αὐξήσαι βούλοιο, πλουσιωτέρον αὐτὸν ἐπι-

χειροῖς ἂν ποιεῖν, οὕτω καὶ τὴν πόλιν πειράσει πλουσιωτέραν ποιῆσαι;—

5. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.— Οὐκοῦν πλουσιωτέρα γ' ἂν εἴη προσόδων αὐτῇ πλειόνων γενομένων;— Εἰκὸς γοῦν, ἔφη.— Λέξον δὴ, ἔφη, ἐκ τίνων νῦν αἱ πρόσοδοι τῇ πόλει καὶ πόσαι τινές εἰσιν; Ἀῆλον γὰρ ὅτι ἔσκειραι, ἵνα εἰ μὲν τινες αὐτῶν ἐνδεῶς ἔχουσιν, ἐκπληρώσῃς, εἰ δὲ παραλείπονται, προσπορήσῃς.— Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων, ταῦτά γε οὐκ ἐπέσκεμμαι.—

6. Ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἔφη, παρέλιπες, τὰς γε δαπάνας τῆς πόλεως ἡμῖν εἰπέ· δῆλον γὰρ ὅτι καὶ τούτων τὰς περιττὰς ἀφαιρεῖν διανοεῖ.— Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ πρὸς ταῦτά ποω ἐσχόλασα.— Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν πλουσιωτέραν τὴν πόλιν ποιεῖν ἀναβαλοῦμεθα· πῶς γὰρ οἶόν τε μὴ εἰδῶτα γε τὰ ἀναλώματα καὶ τὰς πρόσόδους ἐπιμεληθῆναι τούτων;—

7. Ἀλλ' ὃ Σώκρατες, ἔφη ὁ Γλαύκων, δυνατόν ἐστι καὶ ἀπὸ πολεμίων τὴν πόλιν πλουτίζειν.— Νῆ Δία σφόδρα γ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ἔάν τις αὐτῶν κρείττων ᾖ ἢ ἡττων δὲ ὢν καὶ τὰ ὄντα προσαποβάλῃ ἂν.—

8. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.— Οὐκοῦν, ἔφη, τὸν γε βουλευσόμενον πρὸς οὕτινας δεῖ πολεμεῖν, τὴν τε τῆς πόλεως δύναμιν καὶ τὴν τῶν ἐναντίων εἰδέσθαι δεῖ, ἵνα, ἔάν μὲν ἡ τῆς πόλεως κρείττων ᾖ, συμβουλευῇ ἐπιχειρεῖν τῷ πολέμῳ, ἔάν δὲ ἡττων τῶν ἐναντίων, εὐλαβεῖσθαι πείθῃ.—

9. Ὅρθως λέγεις, ἔφη.— Πρῶτον μὲν τοῖνυν, ἔφη, λέξον ἡμῖν τῆς πόλεως κῆν τε πεζικὴν καὶ τὴν ναυικὴν δύναμιν, εἴτα τὴν τῶν ἐναντίων.— Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἂν ἔχοιμί σοι οὕτω γε ἀπὸ στόματος εἰπεῖν.— Ἀλλ' εἰ γέγραπταί σοι, ἔνεγκε, ἔφη· πάνυ γὰρ ἠδέως ἂν τοῦτο

ἀκούσαιμι.— Ἀλλὰ μὰ τὸν Δι', ἔφη, οὐδὲ γέγραπται μοι ποῦ.—

10. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ πολέμου συμβουλεύειν τήν γε πρώτην ἐπισχίσομεν· ἴσως γάρ καὶ διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἄρτι ἀρχόμενος τῆς προστατείας οὕτω ἐξήτακας. Ἀλλὰ τοι περὶ γε φυλακῆς τῆς χώρας οἶδ' ὅτι ἤδη σοι μετέληκε καὶ οἶσθα ὁπόσαι τε φυλακαὶ ἐπίκουροί εἰσι καὶ ὁπόσαι μὴ, καὶ ὁπόσοι τε φρουροὶ ἱκανοὶ εἰσι καὶ ὁπόσοι μὴ εἰσι καὶ τὰς μὲν ἐπιταίρους φυλακὰς συμβουλεύσεις μείζονας ποιεῖν, τὰς δὲ περιττὰς ἀφαιρεῖν.—

11. Νῆ Δι', ἔφη ὁ Γλαῦκων, ἀπάσας μὲν οὖν ἔγωγε, ἕνεκά γε τοῦ οὕτως αὐτὰς φυλάττεσθαι ὥστε κλέπτεσθαι τὰ ἐκ τῆς χώρας.— Ἐὰν δέ τις ἀφέλῃ γ', ἔφη, τὰς φυλακὰς, οὐκ οἶει καὶ ἀρπάζειν ἔσεσθαι τῷ βουλομένῳ; Ἀτὰρ, ἔφη, πότερον ἔλθῶν αὐτὸς ἐξήτακας τοῦτο, ἢ πῶς οἶσθα ὅτι κακῶς φυλάττονται;— Εἰκάζω, ἔφη.— Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ τούτων, ὅταν μῆκετι εἰκάζωμεν, ἀλλ' ἤδη εἰδῶμεν, τότε συμβουλεύσομεν;— Ἰσως, ἔφη ὁ Γλαῦκων, βέλτιον.—

12. Εἰς γε μὴν, ἔφη, τὰργύρεα οἶδ' ὅτι οὐκ ἀφίξει, ὥστ' ἔχειν εἰπεῖν διότι νῦν ἐλάττω ἢ πρόςθεν προσέτρεχται αὐτόθεν.— Οὐ γὰρ οὖν ἐλήλυθα, ἔφη.— Καὶ γὰρ νῆ Δι', ἔφη, ὁ Σωκράτης, λέγεται βαρὺν τὸ χωρίον εἶναι, ὥστε, ὅταν περὶ τούτου δέῃ συμβουλεύειν, αὐτῇ σοι ἡ πρόφασις ἀρκέσει.— Σκώπτομαι, ἔφη ὁ Γλαῦκων.—

13. Ἀλλ' ἐκείνου γέ τοι, ἔφη, οἶδ' ὅτι οὐκ ἡμέληκας, ἀλλ' ἔσκεται, πόσον χρόνον ἱκανὸς ἔστιν ὁ ἐκ τῆς χώρας γιγνόμενος οἶτος διατρέφειν τὴν πόλιν, καὶ πόσον εἰς τὸν ἑπαιτὸν προσδέεται, ἵνα μὴ τοῦτό γε λάθῃ σέ ποτε ἡ πόλις ἐνδεὴς γενομένη, ἀλλ' εἰδὼς ἔχῃς ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων συμβουλεύων τῇ πόλει βοηθεῖν τε καὶ σφάζειν αὐτήν.—

Λέγεις, ἔφη ὁ Γλαῦκων, παμμέγεθες πρᾶγμα, εἰ γε καὶ τῶν τοιούτων ἐπιμελῆσθαι δεήσει.—

14. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδ' ἂν τὸν ἑαυτοῦ ποτε οἶκον καλῶς τις οἰκήσειεν, εἰ μὴ πάντα μὲν εἰσεται ὧν προσδεῖται, πάντων δὲ ἐπιμελόμενος ἐκπληρώσει. Ἀλλ' ἐπεὶ ἡ μὲν πόλις ἐκ πλειόνων ἢ μυρίων οἰκιῶν συνέστηκε, χαλεπὸν δ' ἐστὶν ἅμα τοσούτων οἰκῶν ἐπιμελῆσθαι, πῶς οὐχ ἕνα τὸν τοῦ θεοῦ πρῶτον ἐπειράθης ἀνέξῃσαι; δέεται δέ. Κἂν μὲν τοῦτον δύνῃ, καὶ πλείοσιν ἐπιχειρήσεις· ἕνα δὲ μὴ δυνάμενος ὠφελῆσαι, πῶς ἂν πολλοὺς γε δυνηθείης; Ὡς περ, εἰ τις ἐν τάλαντον μὴ δύνατο φέρειν, πῶς οὐ φανερόν ὅτι πλείω γε φέρειν οὐδ' ἐπιχειρητέον αὐτῷ.—

15. Ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη ὁ Γλαῦκων, ὠφελοῖν ἂν τὸν τοῦ θεοῦ οἶκον, εἰ μοι ἰθέλοι πείθεσθαι.— Εἰτα, ἔφη, ὁ Σωκράτης, τὸν θεῖον οὐ δυνάμενος πείθειν, Ἀθηναίους πάντας μετὰ τοῦ θεοῦ νομίζεις δυνήσεσθαι ποιῆσαι πείθεσθαι σου;

16. Φυλάττιον, ἔφη, ὃ Γλαῦκων, ὅπως μὴ τοῦ εὐδοξεῖν ἐπιθυμῶν εἰς τοῦναντίον ἔλθῃς. Ἡ οὐχ ὀρεῖς, ὥς σφαλερόν ἐστι τό, ἃ μὴ οἶδέ τις, ταῦτα ἢ λέγειν ἢ πράττειν. Ἐνθυμοῦ δὲ τῶν ἄλλων, ὅσους οἶσθα τοιούτους, οἷοι φαίνονται καὶ λέγοντες ἃ μὴ ἴσασι καὶ πράττοντες, πότερὰ σοι δοκοῦσιν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐπαίνου μᾶλλον ἢ ὀνόρου τευχάνειν καὶ πότερον θαυμάζεσθαι μᾶλλον ἢ καταφρονεῖσθαι;

17. Ἐνθυμοῦ δὲ καὶ τῶν εἰδότεων ὃ τί τε λέγουσι καὶ ὃ τι ποιοῦσι καί, ὥς ἐγὼ νομίζω, εὐρήσεις ἐν πᾶσιν ἔργοις τοὺς μὲν εὐδοκιμοῦντάς τε καὶ θαυμαζομένους ἐκ τῶν μάλιστα ἐπισταμένων ὄντας, τοὺς δὲ κακοδοξοῦντάς τε καὶ καταφρονουμένους ἐκ τῶν ἀμαθιστάτων.

18. Εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς εὐδοκίμειν τε καὶ θαυμάζεσθαι ἐν τῇ πόλει, πειρῶ κατεργάσασθαι ὥς μάλιστα τοιδεῖναι ἃ βούλει πράττειν· ἐὰν γὰρ τοῦτο διενεγκῶν τῶν ἄλλων ἐπιχειρῇς τὰ τῆς πόλεως πράττειν, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι εἰ πάνυ ἑφθίως τύχοις ὧν ἐπιθυμεῖς.

Ζ'. Χαρμίδην δὲ τὸν Γλαύκωνος ὄρων ἀξιόλογον μὲν ἄνδρα ὄντα καὶ πολλῷ δυνατώτερον τῶν τὰ πολιτικά τότε πρατιόντων, ὁκνοῦντα δὲ προσίεναι τῷ δήμῳ καὶ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἐπιμελίσθαι· Εἰπέ μοι, ἔφη ὁ Χαρμίδη, εἰ τις, ἱκανὸς ὢν τοὺς στεφανίτας ἀγῶνας νικᾷν καὶ διὰ τοῦτο αὐτός τε τιμᾶσθαι καὶ τὴν πατρίδα ἐν τῇ Ἑλλάδι εὐδοκίμωτέραν ποιεῖν, μὴ θέλοι ἀγωνίζεσθαι, ποῖόν τινα τοῦτον νομίζοις ἂν τὸν ἄνδρα εἶναι;— Διήλόν οἱ, ἔφη, μαλακὸν τε καὶ δειλόν.—

2. Εἰ δέ τις, ἔφη, δυνατὸς ὢν τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἐπιμελόμενος τὴν τε πόλιν ἀῖξεν καὶ αὐτὸς διὰ τοῦτο τιμᾶσθαι, ὁκνοίῃ δὴ τοῦτο πράττειν, οὐκ ἂν εἰκότως δειλὸς νομίζοιτο;— Ἴσως, ἔφη· ἀτὰρ πρὸς τί με ταῦτ' ἐρωτᾷς;— Ὅτι, ἔφη, οἶμαί σε δυνατὸν ὄντα ὁκνεῖν ἐπιμελίσθαι, καὶ ταῦτα ὧν ἀνάγκη σοι μετέχειν πολλὰ γε ὄντι.—

3. Τὴν δὲ ἐμὴν δύναμιν, ἔφη ὁ Χαρμίδης, ἐν ποίῳ ἔργῳ καταμαθὼν ταῦτά μου καταγιγνώσκεις;— Ἐν ταῖς συνοisiαις, ἔφη, ἃς σῦναι τοῖς τὰ τῆς πόλεως πράττουσι καὶ γὰρ ὅταν τι ἀνακοινῶνταί σοι, ὁρῶ σε καλῶς συμβουλεύοντα, καὶ ὅταν τι ἁμαρτάνωσιν, ὁρθῶς ἐπιτιμῶντα.—

4. Οὐ ταῦτόν ἐστιν, ἔφη, ὁ Σόκρῃτες, ἰδίᾳ τε διαλέγεσθαι καὶ ἐν τῷ πλήθει ἀγωνίζεσθαι.— Καὶ μήν, ἔφη, ὅ γε ἀρεθμεῖν δυνάμετος οὐδὲν ἥτιον ἐν τῷ πλήθει ἢ μόνος

ἀρεθμεῖ, καὶ οἱ κατὰ μόνας ἀρεσιαι καθαρίζοντες οὗτοι καὶ ἐν τῷ πλήθει κρατιστεύουσιν.—

5. Αἰδῶ δὲ καὶ φόβον, ἔφη, οὐχ ὁρᾷς ἐμφυτὰ τε ἀνθρώποις ὄντα καὶ πολλῷ μᾶλλον ἐν τοῖς ὄχλοις ἢ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις παριστάμενα;— Καὶ σέ γε διδάξων, ἔφη, ὥρμηται, ὅτι οὔτε τοὺς φρονησιώτατους αἰδοῦμενος οὔτε τοὺς ἰσχυροτάτους φοβούμενος ἐν τοῖς ἀφρονεσιτάτοις τε καὶ ἀσθενεσιτάτοις αἰσχύνει λέγειν.—

6. Πότερον γὰρ τοὺς γραφεῖς αὐτῶν ἢ τοὺς σκυτεῖς ἢ τοὺς τέκτονας ἢ τοὺς χαλκείας ἢ τοὺς γεωργοὺς ἢ τοὺς ἐμπόρους ἢ τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ μεταβαλλομένους καὶ φροντίζοντας ὁ τι ἐλάττινος πριάμενοι πλείονος ἀποδῶνται αἰσχύνει; Ἐκ γὰρ τούτων ἀπάντων ἡ ἐκκλησία συνίσταται.—

7. Τί δὲ οἶσι διαφέρειν ὁ σὺ ποιεῖς ἢ τῶν ἀσκητῶν ὄντα κρείττω τοὺς ἰδιώτας φοβεῖσθαι; Σὺ γὰρ τοῖς πρωτεύουσιν ἐν τῇ πόλει, ὧν ἔνιοι καταφρονοῦσί σου, ἑφθίως διαλεγόμενος καὶ τῶν ἐπιμελομένων τοῦ τῇ πόλει διαλέγεσθαι πολὺν περιῶν ἐν τοῖς μηδεπώποτε φροντίσασι τῶν πολιτικῶν μηδὲ σοῦ καταπεφρονηκόσιν ὁκνεῖς λέγειν, δεδιὼς μὴ καταγελασθῇς.—

8. Τί δ'; ἔφη, οὐ δοκοῦσί σοι πολλάκις οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ὁρθῶς λεγόντων καταγελᾶν;— Καὶ γὰρ οἱ ἕτεροι, ἔφη· διὸ καὶ θαυμάζω σου, εἰ, ἐκείνους, ὅταν τοῦτο ποιῶσι, ἑφθίως χειρούμενος, τούτοις μηδένα τρόπον οἶσι δυνήσασθαι προσετιχθῆναι.—

9. Ὡραθὲ, μὴ ἀγνοῖς σεαυτὸν, μηδὲ ἁμαρτάνει ἃ οἱ πλείστοι ἁμαρτάνουσιν· οἱ γὰρ πολλοὶ ὥρμηκότες ἐπὶ τὸ σκοπεῖν τὰ τῶν ἄλλων πράγματα οὐ τρέπονται ἐπὶ τὸ ἑαυτοὺς ἐξετάζειν. Μὴ οὖν ἀπορρηθῇμι τούτου, ἀλλὰ διατείνου μᾶλλον πρὸς τὸ σεαυτῷ πρόεχειν. Καὶ μὴ ἀμέλει τῶν τῆς

πόλεως, εἰ τι δυνατόν ἐστι διὰ σέ βέλτιον ἔχειν· τούτων γάρ καλῶς ἔχόντων οὐ μόνον οἱ ἄλλοι πολῖται, ἀλλὰ καὶ οἱ σοὶ φίλοι καὶ αὐτὸς σὺ οὐκ ἐλάχιστα ὠφελήσει.

Η'. Ἀριστίππου δὲ ἐπιχειροῦντος ἐλέγχειν τὸν Σωκράτη, ὥς περ αὐτὸς ὑπ' ἐκείνου τὸ πρότερον ἠλέγχετο, βουλόμενός τινος συνόντας ὠφελεῖν ὁ Σωκράτης ἀπεκρίναιτο οὐχ ὥς περ οἱ φυλατιζόμενοι μὴ πῃ ὁ λόγος ἀπαλλαγθῇ, ἀλλ' ὥς ἂν πεπεισμένος μάλιστα πράττειν τὰ δέοντα.—

2. Ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν ἤρετο, εἰ τι εἰδείη ἀγαθόν, ἴτα, εἰ τι εἴποι τῶν τοιούτων, οἷον ἢ σιτίον ἢ ποτὶν ἢ χρήματα ἢ ὑγίειαν ἢ ῥόμην, ἢ τόλμαν, δεικνύοι δὴ τοῦτο κακὸν ἐνίοτε ὄν. Ὁ δὲ εἰδὼς ὅτι, ἐάν τι ἐνοχλῇ ἡμᾶς, δεόμεθα τοῦ παύσεσθαι, ἀπεκρίναιτο ἥ περ καὶ ποιεῖν κράτιστον.—

3. Ἀρὰ γε, ἔφη, ἐρωτᾷς με, εἰ τι οἶδα πυρριτοῦ ἀγαθόν;—Οὐκ ἔγωγ', ἔφη,—Ἀλλ' ὀφθαλμίας;—Οὐδὲ τοῦτο.—Ἀλλὰ λιμοῦ;—Οὐδὲ λιμοῦ.—Ἀλλὰ μῆν, ἔφη, εἰ γ' ἐρωτᾷς με, εἰ τι ἀγαθὸν οἶδα ὃ μηδενὸς ἀγαθὸν ἔστιν, οὗτ' οἶδα, ἔφη, οὔτε δέομαι.—

4. Πάλιν δὲ τοῦ Ἀριστίππου ἐρωτῶντος αὐτόν, εἰ τι εἰδείη καλόν· Καὶ πολλά, ἔφη.—Ἀρ' οὖν, ἔφη, πάντα ὅμοια ἀλλήλοις;—Ὡς οἷόν τι μὲν οὖν, ἔφη, ἀνομοιώτατα ἔνια.—Πῶς οὖν, ἔφη, τὸ τῷ καλῷ ἀνόμοιον καλὸν ἂν εἴη;—Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ἐστὶ μὲν τῷ καλῷ πρὸς δρόμον ἀνθρώπων ἄλλος ἀνόμοιος καλὸς πρὸς πάλιν, ἐστὶ δὲ ἄσπις καλὴ πρὸς τὸ προβάλλεσθαι ὥς ἐστι ἀνομοιοτάτη τῷ ἀκοντίῳ, καλῷ πρὸς τὸ σφόδρα τε καὶ ταχὺ φέρεσθαι.

5. Οὐδὲν διαφερόντως, ἔφη, ἀποκρίναι μοι ἢ ὅτι σε ἠρώτησα εἰ τι ἀγαθὸν εἰδείης.—Σὺ δ' οἶσαι, ἔφη, ἄλλο μὲν ἀγαθόν, ἄλλο δὲ καλὸν εἶναι; Οὐκ οἶσθ' ὅτι πρὸς

ταῦτά πάντα καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ ἔστιν; Πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἀρετὴ οὐ πρὸς ἄλλα μὲν ἀγαθόν, πρὸς ἄλλα δὲ καλόν ἔστιν, ἔπειτα οἱ ἄνθρωποι τὸ αὐτὸ τε καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ λέγονται, πρὸς τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ φαίνεται, πρὸς ταῦτά δὲ καὶ τὰλλα πάντα οἷς ἄνθρωποι χρῶνται καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ νομίζεται, πρὸς ἅπερ ἂν εὐχρηστα ἦ.—

6. Ἀρ' οὖν, ἔφη, καὶ κόφινος κοπιροφόρος καλὸν ἔστιν;—Νῆ Δί', ἔφη, καὶ χρυσὴ γε ἄσπις αἰσχυρόν, ἐάν πρὸς τὰ ἐαντιῶν ἔργα ὁ μὲν καλῶς πεποιημένος ἦ, ἡ δὲ κακῶς.—Λέγεις σὺ, ἔφη, καλὰ τε καὶ αἰσχυρὰ τὰ αὐτὰ εἶναι.—

7. Καὶ νῆ Δί', ἔγωγ', ἔφη, ἀγαθὰ τε καὶ κακὰ· πολλάκις γὰρ τὸ τε λιμοῦ ἀγαθὸν πυρριτοῦ κακὸν ἔστι καὶ τὸ πυρριτοῦ ἀγαθὸν λιμοῦ κακὸν ἔστι· πολλάκις δὲ τὸ μὲν πρὸς δρόμον καλὸν πρὸς πάλιν αἰσχυρόν, τὸ δὲ πρὸς πάλιν καλὸν πρὸς δρόμον αἰσχυρόν· πάντα γὰρ ἀγαθὰ μὲν καὶ καλὰ ἐστὶ πρὸς ἅ ἂν εὖ ἔχη, κακὰ δὲ καὶ αἰσχυρὰ πρὸς ἅ ἂν κακῶς.

8. Καὶ οἰκίας δὲ λέγων τὰς αὐτὰς καλὰς τε εἶναι καὶ χρησίμους παιδεύειν ἔμοιγ' ἐδόκει, οἷας χρή, οἰκοδομείσθαι. Ἐπεσκόπει δὲ ὧδε Ἀρὰ γε τὸν μέλλοντα οἰκίαν, οἷαν χρή, ἔχειν τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως ἡδίστη τε ἐν διαπύσθαι καὶ χρησιμοιτάτη ἔσται;

9. Τούτου δὲ ὁμολογουμένου· Οὐκοῦν ἡδὺ μὲν θέρος ψυχρινὴν ἔχειν, ἡδὺ δὲ χειμῶνος ἀλειψήν; Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο συμφαίεν·—Οὐκοῦν ἐν ταῖς πρὸς μεσημβρίαν βλέπουσαις οἰκίαις τοῦ μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος εἰς τὰς πασιπλάδας ὑπολάμπει, τοῦ δὲ θέρους ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν σιγῶν πορευόμενος σκιὰν παρέχει. Οὐκοῦν, εἰ γε

καλῶς ἔχει ταῦτα οὕτω γίγνεσθαι, οἰκοδομεῖν δὲ ὑψηλότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀποκλείηται, χθαρμαλώτερα δὲ τὰ πρὸς ἄρκιον, ἵνα οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπίπτωσιν ἄνεμοι.

10 ὥς δὲ συνελόντι εἰπεῖν, ὅτοι πάσας ὥρας αὐτὸς τε ἂν ἡδίστα καταφεύγοι καὶ τὰ ὄντα ἀσφαλέστατα ἡθοῖτο, αὕτη ἂν εἰκότως ἡδίστη τε καὶ καλλίστη οἰκησις εἴη· γραφαὶ δὲ καὶ ποικιλίαι πλείονας εὐφροσύνας ἀποστεροῦσιν ἢ παρέχουσιν.—Ναοὺς γε μὴν καὶ βωμοὺς χῶραν ἔφη εἶναι πρεπωδεσιτάτην, ἥτις ἐμφανισιτάτη οὐσα ἀστιβησιτάτη εἴη· ἡδὺ μὲν γὰρ ἰδόντας προσεῦξασθαι, ἡδὺ δὲ ἀγνώως ἔχοντας προσιέναι.

Θ'. Πάλιν δὲ ἐρωτώμενος ἡ ἀνδρεία πότιρον εἴη διδασκὸν ἢ φρονικόν· Οἶμαι μὲν, ἔφη, ὥς περ σῶμα σώματος ἰσχυρότερον πρὸς τοὺς πότους φύεται, οὕτω καὶ ψυχὴν ψυχῆς ἐρρωμενεστέραν πρὸς τὰ δεινὰ φύσει γίγνεσθαι· ὁρῶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς νόμοις τε καὶ ἔθουσι τρεφομένους πολλὴν διαφέρειν ἁλλήλων τόλμην.

2. Νομίζω μέντοι πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτη πρὸς ἀνδρείαν αὖξασθαι· δῆλον μὲν γὰρ ὅτι Σκύθαι καὶ Θρᾷκες οὐκ ἂν τολμήσειαν ἀσπίδας καὶ δόρατα λαβόντες Λακεδαιμονίοις διαμάχεσθαι· φανερόν δ' ὅτι Λακεδαιμόνιοι οὐτ' ἂν Θρᾷξὶ πέλταις καὶ ἀκοντίοις οὕτε Σκύθαις τόξοις ἐθέλοιεν ἂν διαγωνίζεσθαι.

3. Ὅρῶ δ' ἐρωγε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων ὁμοίως καὶ φύσει διαφέρειν ἁλλήλων τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπιμελείᾳ πολλὴν ἐπιδιδόντας. Ἐκ δὲ τούτων δῆλόν ἐστιν ὅτι πάντας χρῆ καὶ τοὺς εὐφρονέστερους καὶ τοὺς ἀμβλυτέρους τὴν φύσιν, ἐν οἷς ἂν ἀξιόλογοι βούλωνται γενέσθαι, ταῦτα καὶ μαρθάνειν καὶ μελετᾶν.

4. Σοφίαν δὲ καὶ σωφροσύνην οὐ διώριζεν, ἀλλὰ τῷ τὰ μὲν καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ γινώσκοντα χρῆσθαι αὐτοῖς καὶ τῷ τὰ αἰσχρὰ εἰδόντα εὐλαβεῖσθαι σοφόν τε καὶ σώφρονα ἔκρινεν. Προσερωτώμενος δέ, εἰ τοὺς ἐπισταμένους μὲν ἂν δεῖ πράττειν, ποιοῦντας δὲ τὰναντία σοφούς τε καὶ ἀκραιεῖς εἶναι νομίζοι· Οὐδὲν γε μᾶλλον, ἔφη, ἢ ἀσόφους τε καὶ ἀκραιεῖς· πάντας γὰρ οἶμαι προαιρουμένους ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, ἃ οἴονται συμφορώτατα αὐτοῖς εἶναι, ταῦτα πράττειν· νομίζω οὖν τοὺς μὴ ὀρθῶς πράττοντας οὕτε σοφούς οὕτε σώφρονας εἶναι.

5. Ἐφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν σοφίαν εἶναι. Τὰ γε γὰρ δίκαια καὶ πάντα ὅσα σοφία πράττεται καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ εἶναι· καὶ οὐτ' ἂν τοὺς ταῦτα εἰδόντας ἄλλο ἀντὶ τούτων οὐδὲν προελέσθαι οὕτε τοὺς μὴ ἐπισταμένους δύνασθαι πράττειν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν· οὕτω καὶ τὰ καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ τοὺς μὲν σοφούς πράττειν, τοὺς δὲ μὴ σοφούς οὐ δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν. Ἐπεὶ οὖν τὰ τε δίκαια καὶ ἰδὲ καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ πάντα ἀρετῇ πράττεται, δῆλον εἶναι ὅτι καὶ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα ἀρετὴ σοφία ἐστίν.

6. Μανίαν γε μὴν ἐναντίον μὲν ἔφη εἶναι σοφία, οὐ μέντοι γε τὴν ἀνεπιστημοσύνην μανίαν ἐνόμιζε· τὸ δὲ ἀγνοεῖν ἑαυτὸν καί, ἃ μὴ οἶδε, δοξάζειν τε καὶ οἶεσθαι γινώσκειν ἐγγυτάτω μανίας ἐλογίζετο εἶναι. Τοὺς μέντοι πολλούς, ἔφη, ἃ μὲν οἱ πλείστοι ἀγνοοῦσι, τοὺς διημαρτηκότας τούτων οὐ φάσκειν μαινεσθαι, τοὺς δὲ διημαρτηκότας ὧν οἱ πολλοὶ γινώσκουσι μαινομένους καλεῖν.

7. Ἐάν τε γὰρ τις μέγας οὕτως οἴηται εἶναι, ὥς τε κῆρυκεν τὰς πύλας τοῦ τείχους διεξιῶν, ἔάν τε οὕτως ἰσχυρός, ὥς τ' ἐπιχειρεῖν οἰκίας αἰρεσθαι ἢ ἄλλῳ τῷ ἐπι-

θέσθαι τῶν πᾶσι δῆλων δι' ἀδύνατά ἐστι, τοῦτον μαίνεσθαι φάσκειν, τοὺς δὲ μικρὸν διαμαρτάνοντας οὐ δοκεῖν τοῖς πολλοῖς μαίνεσθαι, ἀλλ' ὥς περ τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν ἔρωτα καλοῦσιν, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην παράνοian μαρίαν αὐτοὺς καλεῖν.

8. Φθόρον δὲ σκοπῶν ὃ τι εἴη, λύπην μὲν τινα ἐξηύρισκεν αὐτὸν ὄντα, οὕτε μέντοι τὴν ἐπὶ φίλων ἀτυχίαις οὕτε τὴν ἐπ' ἐχθρῶν εὐτυχίαις γυγνομένην, ἀλλὰ μόνους ἔφη φθονεῖν τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις ἀπιωμένους. Θαυμάζοντων δὲ τινων εἰ τις φιλοῦν τινα ἐπὶ τῇ εὐπραξίᾳ αὐτοῦ λυποῖτο, ὑπεμίμησεν, ὅτι πολλοὶ οὕτω πρὸς τινὰς ἔχουσιν, ὥς τε κακῶς μὲν πράττοντας μὴ δύνασθαι περιορᾶν, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχοῦσιν, εὐτυχοῦντων δὲ λυπεῖσθαι. Τοῦτο μέντοι φρονίμῳ μὲν ἀνδρὶ οὐκ ἂν συμβῆναι, τοὺς ἡλιθίους δὲ αἰεὶ πάσχειν αὐτό.

9. Σχολὴν δὲ σκοπῶν, τί εἴη, ποιῶντας μὲν τι τοὺς πλείστους εὐρίσκειν ἔφη· καὶ γὰρ τοὺς πεπεισμένους καὶ τοὺς γελοιοποιοῦντας ποιεῖν τι πάντας δὲ τούτους ἔφη σχολάζειν· ἐξεῖναι γὰρ αὐτοῖς ἵεναι πράξεοντας τὰ βελτίω τούτων. Ἀπὸ μέντοι τῶν βελτιώτων ἐπὶ τὰ χεῖρω μέναι οὐδένα σχολάζειν· εἰ δὲ τις ᾖ, τοῦτον ἀσχολίας αὐτῷ οὔσης κακῶς ἔφη τοῦτο πράττειν.

10. Βασιλεῖς δὲ καὶ ἄρχοντας οὐ τοὺς τὰ σκῆπτρα ἔχοντας ἔφη εἶναι οὐδὲ τοὺς ὑπὸ τῶν τυχόντων αἰρεθέντας οὐδὲ τοὺς κλήρῳ λαχόντας οὐδὲ τοὺς βιασαμένους οὐδὲ τοὺς ἐξαπατήσαντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπισταμένους ἄρχειν.

11. Ὅποτε γὰρ τις ὁμολογήσει τοῦ μὲν ἄρχοντος εἶναι τὸ προστάττειν ὃ τι χρὴ ποιεῖν, τοῦ δὲ ἄρχομένου τὸ πείθεσθαι, ἐπεδείκνυνεν ἔν τε τῇ τὸν μὲν ἐπιστάμενον ἄρχοντα, τὸν δὲ ταύκληρον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῇ τῇ πάντας πειθόμενους τῷ ἐπισταμένῳ, καὶ ἐν γεωργίᾳ

τοὺς κεκτημένους ἀγροῦς, καὶ ἐν νόσῳ τοὺς νοσοῦντας, καὶ ἐν σωμασκήᾳ τοὺς σωματοκῶντας, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας οἷς ὑπάρχει τι ἐπιμελείας δεόμενον, ἂν μὲν αὐτοὶ ἡγῶνται ἐπίστασθαι ἐπιμελεῖσθαι—· εἰ δὲ μὴ, τοῖς ἐπισταμένοις οὐ μόνον παροῦσι πειθόμενους, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας μεταπεμπομένους, ὅπως ἐκείνοις πειθόμενοι τὰ δεόντα πράττωσιν· ἐν δὲ ταλασίᾳ καὶ τὰς γυναῖκας ἐπεδείκνυνεν ἄρχούσας τῶν ἀνδρῶν διὰ τὸ τὰς μὲν εἰδέναι ὅπως χρὴ ταλασιουργεῖν, τοὺς δὲ μὴ εἰδέναι.

12. Εἰ δὲ τις πρὸς ταῦτα λέγοι, ὅτι τῷ τυράνῳ ἔξεστι μὴ πείθεσθαι τοῖς ὀρθῶς λέγουσι· Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, ἔξειη μὴ πείθεσθαι, ἐπικειμένης γε ζημίας; ἔαν δὲ τις τῷ εὖ λέγοντι μὴ πείθεται, τῷ εὖ λέγοντι ἁμαρτήσεται δήπου, ἁμαρτάνων δὲ ζημιωθήσεται.—

13. Εἰ δὲ φαίη τις τῷ τυράνῳ ἐξεῖναι καὶ ἀποκτείνειν τὸν εὖ φρονούντα· Τὸν δὲ ἀποκτείναντα, ἔφη, τοὺς κρατίστους τῶν συμμάχων εἴη ἀζήμιον γίγνεσθαι ἢ ὥς ἐτυχε ζημιοῦσθαι; Πότερα γὰρ ἂν μᾶλλον οἶσι σφύζεσθαι τὸν τοῦτο ποιῶντα ἢ οὕτω καὶ τᾶχιστ' ἂν ἀπολέσθαι;—

14. Ἐρομένον δὲ τινος αὐτόν, τί δοκοῖη αὐτῷ κρᾶτιστον ἀνδρὶ ἐπιτήδευμα εἶναι, ἀπεκρίνατο εὐπραξίαν. Ἐρομένον δὲ πάλιν, εἰ καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐπιτήδευμα νομίζοι εἶναι· Πᾶν μὲν οὖν τοῦναντίον ἔρωγ', ἔφη, τύχην καὶ πρᾶξιν ἡγοῦμαι· τὸ μὲν γὰρ μὴ ζητοῦντα ἐπιτυχεῖν τι τῶν δεόντων εὐτυχίαν οἶμαι εἶναι, τὸ δὲ μαθόντα τε καὶ μελετήσαντά τι εὖ ποιεῖν εὐπραξίαν νομίζω, καὶ οἱ τοῦτο ἐπιτηδεύοντες δοκοῦσί μοι εὖ πράττειν.—

15. Καὶ ἀρίστους δὲ καὶ θεοφιλεσιτάτους ἔφη εἶναι ἐν μὲν γεωργίᾳ τοὺς τὰ γεωργικὰ εὖ πράττοντας, ἐν δ' ἱατρείᾳ τοὺς τὰ ἱατρικὰ, ἐν δὲ πολιτείᾳ τοὺς τὰ πολιτικὰ

τὸν δὲ μηδὲν εὖ πράττοντα οὔτε χρήσιμον οὐδὲν ἔφη εἶναι οὔτε θεοφιλῆ.

Γ'. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἴ ποτε τῶν τὰς τέχνας ἔχόντων καὶ ἐργασίας ἕνεκα χρωμένων αὐταῖς διαλέγοιτό τι, καὶ τούτοις ὠφέλιμος ἦν. Εἰσελθὼν μὲν γάρ ποτε πρὸς Παρράσιον τὸν ζωγράφον καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ· Ἄρα, ἔφη ὁ Παρράσιε, ἡ γραφικὴ ἐστὶν εἰκασία τῶν ὁρωμένων; τὰ γοῦν κοῖλα καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ φωτεινὰ καὶ τὰ σκληρὰ καὶ τὰ μαλακὰ καὶ τὰ τραχέα καὶ τὰ λεία καὶ τὰ νέα καὶ τὰ παλαιὰ σώματα διὰ τῶν χρωμάτων ἀπεικάζοντες ἐκμιμῶμεθα.—

2. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.—Καὶ μὴν τὰ γε καλὰ εἶδη ἀφομοιοῦντες, ἐπειδὴ οὐ ῥᾶδιον ἐν ἀνθρώπῳ περιτρυχεῖν ἅμεττα πάντα ἔχοντι, ἐκ πολλῶν συνάγοντες τὰ ἐξ ἑκάστου κάλλιστα οὕτως ὅλα τὰ σώματα καλὰ ποιεῖτε φαίνεσθαι.—

3. Ποιοῦμεν γάρ, ἔφη, οὕτω.—Τί γάρ; ἔφη, τὸ τιθαυρότατον καὶ ἡδιστόν καὶ φιλικώτατον καὶ ποθεινότατον καὶ ἐρασμιώτατον ἀπομιμῶμεθα τῆς ψυχῆς ἡθός; ἢ οὐδὲ μιμητὸν ἐστὶ τοῦτο;—Πῶς γάρ ἂν, ἔφη, μιμητὸν εἶη, ὦ Σώκρατες, ὃ μήτε συμμετρίαν μήτε ὧν σὺ εἶπας ἄρτι μηδὲν ἔχει μηδὲ ὅλως ὁρατὸν ἐστίν;—

4. Ἄρ' οὖν, ἔφη, γίγνεται ἐν ἀνθρώπῳ τό τε φιλοφρόνως καὶ τὸ ἐχθρῶς βλέπειν πρὸς τινας;—Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη.—Οὐκοῦν τοῦτό γε μιμητὸν ἐν τοῖς ὅμμασι;—Καὶ μάλα, ἔφη.—Ἐπὶ δὲ τοῖς τῶν φίλων ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς ὁμοίως σοι δοκοῦσιν ἔχειν τὰ πρὸς-ωπτα οἱ τε φροντίζοντες καὶ οἱ μή;—Μὰ Δί', οὐ δῆτα, ἔφη· ἐπὶ μὲν γάρ τοις ἀγαθοῖς φαιδροί, ἐπὶ δὲ τοῖς κα-

κοῖς σκυθρωποὶ γίγνονται.—Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ταῦτα δυνατὸν ἀπεικάζειν;—

5. Καὶ μάλα, ἔφη.—Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ μεγαλοπρεπές τε καὶ ἐλεύθερον καὶ τὸ ταπεινόν τε καὶ ἀνελεύθερον καὶ τὸ σωφρονικόν τε καὶ φρόνημον καὶ τὸ ὀβριστικόν τε καὶ ἄπειρόκαλον καὶ διὰ τοῦ προσώπου καὶ διὰ τῶν σχημάτων καὶ ἐστώτων καὶ κινουμένων ἀνθρώπων διαφαίνει.—Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.—Οὐκοῦν καὶ ταῦτα μιμητά;—Καὶ μάλα, ἔφη.—Πότερον οὖν, ἔφη, νομίζεις ἡδίων ὄραν τοὺς ἀνθρώπους δι' ὧν τὰ καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ καὶ ἀγαπητὰ ἦθῃ φαίνεται ἢ δι' ὧν τὰ αἰσχρὰ τε καὶ πονηρὰ καὶ μισητά;—Πολὺν γῆ Δί', ἔφη, διαφέρει, ὦ Σώκρατες.

6. Πρὸς δὲ Κλείωνα τὸν ἀνδριανοποιὸν εἰσελθὼν ποτε καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ· Οὐ μὲν, ἔφη, ὦ Κλείων, καλοὶ οὖς ποιεῖς ὁρμοῖς τε καὶ παλαιστάς καὶ πύκτας καὶ παγκρατιαστάς, ὁρῶ τε καὶ οἶδα· ὃ δὲ μάλιστα ψυχαγωγεῖ διὰ τῆς ὄψεως τοὺς ἀνθρώπους, τὸ ζωτικὸν φαίνεσθαι, πῶς τοῦτο ἐνεργάζει τοῖς ἀνδράσι;

7. Ἐπεὶ δὲ ἀπορῶν ὁ Κλείων οὐ ταχὺ ἀπεκρίνατο· Ἄρ', ἔφη, τοῖς τῶν ζώτων εἶδεσιν ἀπεικάζων τὸ ἔργον ζωικωτέρους ποιεῖς φαίνεσθαι τοὺς ἀνδράντας;—Καὶ μάλα, ἔφη.—Οὐκοῦν τὰ τε ὑπὸ τῶν σχημάτων κατασπώμενα καὶ τὰνασπώμενα ἐν τοῖς σώμασι καὶ τὰ συμπιεζόμενα καὶ τὰ διελκόμενα καὶ τὰ ἐντεινόμενα καὶ τὰ ἀνιέμενα ἀπεικάζων ὁμοιώτερά τε τοῖς ἀληθινοῖς καὶ τιθανώτερα ποιεῖς φαίνεσθαι;—Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.—

8. Τὸ δὲ καὶ τὰ πάθη τῶν ποιούντων τι σωμάτων ἀπομιμῶμεσθαι οὐ ποιεῖ τινα τέρψιν τοῖς θεωμένοις;—Εἰκὸς γοῦν, ἔφη.—Οὐκοῦν καὶ τῶν μὲν μαχομένων ἀπειλητικὰ τὰ ὅμματα ἀπεικαστέον, τῶν δὲ νενικηκότων εὐφραυνόμενων ἡ ὄψις μιμητέα;—Σφόδρα γ', ἔφη.—Αἰ ἄρα,

ἔφη, τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὰ ἔργα τῆς ψυχῆς τῷ εἶδει προσ-
εικάζειν.

9. Πρὸς δὲ Πιστίαν τὸν θωρακοποιὸν εἰσελθὼν, ἐπιδεί-
ξαντος αὐτοῦ τῷ Σωκράτει θώρακας εὖ εἰργασμένους· Νῆ
τὴν Ἥραν, ἔφη, καλὸν γε, ὦ Πιστία, τὸ εὖρημα τὸ τὰ
μὲν δεόμενα σκέπτης τοῦ ἀνθρώπου σκεπάζειν τὸν θώ-
ρακα, ταῖς δὲ χερσὶ μὴ κωλύειν χρῆσθαι.

10. Ἀτάρ, ἔφη, λέξον μοι, ὦ Πιστία, διὰ τί οὐτ' ἰσχυ-
ροτέρους οὔτε πολυτελεστέρους τῶν ἄλλων ποιῶν τοὺς
θώρακας πλείονος πωλείς; — Ὅου, ἔφη, ὦ Σώκρατες,
εὐρυθυμότερους ποιῶ. — Τὸν δὲ ἑνθμόν, ἔφη, πότῃ με-
τρω· ἢ σταθμῷ ἀποδεικνύων πλείονος τιμῇ; Οὐ γάρ δὴ
ἴσους γε πάντας οὐδὲ ὁμοίους οἶμαί σε ποιεῖν, εἴ γε ἀρμότ-
τοντας ποιεῖς. — Ἀλλὰ νῆ Δί', ἔφη, ποιῶ· οὐδὲν γὰρ
ὀφελὸς ἐστὶ θώρακας ἄνευ τούτου.

11. Οὐκοῦν ἔφη, σώματά γε ἀνθρώπων τὰ μὲν εὐρυ-
θμά ἐστι, τὰ δὲ ἄρρυθμα; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. — Πῶς
οὖν, ἔφη, τῷ ἄρρυθμῳ σώματι ἀρμόττοντα τὸν θώρακα
εὐρυθμον ποιεῖς; — Ὡς περ καὶ ἀρμόττοντα, ἔφη· ὁ ἀρ-
μόττων γάρ ἐστιν εὐρυθμος. —

12. Δοκεῖς μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ εὐρυθμον οὐ
καθ' ἑαυτὸ λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τὸν χρώμενον, ὥς περ ἂν
εἰ φάιης ἀσπίδα, ᾧ ἂν ἀρμότῃ, τούτῳ εὐρυθμον εἶναι
καὶ χλαμύδα, καὶ τὰλλα ὡσαύτως ἔοικεν ἔχειν τῷ σῶ-
ματι. Ἴσως δὲ καὶ ἄλλο τι οὐ μικρὸν ἀγαθὸν τῷ ἀρμότ-
τειν πρόσκειται. —

13. Δίδαξον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἰ τί ἔχεις. — Ἦτι-
τον, ἔφη, τῷ βάρει πιέζουσιν οἱ ἀρμόττοντες τῶν ἀταρ-
μόστων τὸν αὐτὸν σταθμὸν ἔχοντες. Οἱ μὲν γὰρ ἀνάρμο-
στοι ἢ ὅλοι ἐκ τῶν ὤμων κορμάμενοι ἢ καὶ ἄλλο τι τοῦ
σώματος σφόδρα πιέζοντες δύσφοροι καὶ χαλεποὶ γί-
νεται.

γινονται· οἱ δὲ ἀρμόττοντες, διειλημμένοι τὸ βάρος τὸ
μὲν ὑπὸ τῶν κλειδῶν καὶ ἐπωμίδων, τὸ δ' ὑπὸ τῶν ὤμων
τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ στήθους, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ νώτου, τὸ δὲ ὑπὸ
τῆς γαστροῦ, ὀλίγον δεῖν οὐ φορήματι, ἀλλὰ προσθήματι
εἶκασι.

14. Εἰρηκας, ἔφη, αὐτὸ δὲ ὅπερ ἔγωγε τὰ ἐμὰ ἔργα
πλείστον ἄξια νομίζω εἶναι· ἐνιοὶ μέντοι τοὺς ποικίλους
καὶ τοὺς ἐπιχρύσους θώρακας μᾶλλον ὠνοῦνται. — Ἀλλὰ
μήν, ἔφη, εἴ γε διὰ ταῦτα μὴ ἀρμόττοντας ὠνοῦνται, κα-
κὸν ἔμοιγε δοκοῦσι ποικίλον τε καὶ ἐπιχρῦσον ὠνεῖσθαι.

15. Ἀτάρ, ἔφη, τοῦ σώματος μὴ μένοντος, ἀλλὰ τοῦ
μὲν κυρτουμένου, τοῦ δὲ ὀρθουμένου, πῶς ἂν ἀκριβεῖς
θώρακες ἀρμόττοιεν; — Οὐδαμῶς, ἔφη. — Λέγεις, ἔφη,
ἀρμόττειν οὐ τοὺς ἀκριβεῖς, ἀλλὰ τοὺς μὴ λυποῦντας ἐν
τῇ χρεῖα; — Αὐτός, ἔφη, τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες,
καὶ πάνυ ὀρθῶς ἀποδέχει.

ΙΑ'. Γυναικὸς δὲ ποιεῖ οὔσης ἐν τῇ πόλει καλῆς, ἥ ὁ-
νομαζομένη Θεοδότῃ, καὶ οἷας συνεῖναι τῷ πείθοντι, μη-
σθέντος αὐτῆς τῶν παρόντων τιμὸς καὶ εἰπόντος, οὐ
κρεῖττον εἶη λόγον τὸ κάλλος τῆς γυναικὸς, καὶ ζωγρά-
φους φήσαντος εἰσιέναι πρὸς αὐτὴν ἀπεικασμένους, οἷς
ἐκείνην ἐπιδεικνύειν ἑαυτῆς ὅσα καλῶς ἔχει· Ἰτέον ἂν εἶη
θεασομένους, ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γάρ δὴ ἀκούσασί γε τὸ
λόγον κρεῖττον ἐστὶ καταμαθεῖν. — Καὶ ὁ διηγησάμενος·
Οὐκ ἂν φθάνοι, ἔφη, ἀκολουθοῦντες.

2. Οὕτω μὲν δὴ πορευθέντες πρὸς τὴν Θεοδότην καὶ
καταλαβόντες ζωγράφῳ τινὶ παρεστηκυῖαν ἐθεάσαντο· Παν-
σαμένου δὲ τοῦ ζωγράφου· Ὡς ἄνδρες, ἔφη ὁ Σωκράτης,
πότῃρον ἡμᾶς δεῖ μᾶλλον Θεοδότῃ χάριν ἔχειν, οὐ ἡμῖν
τὸ κάλλος ἑαυτῆς ἐπέδειξεν, ἢ ταύτην ἡμῖν, οὐ ἐθεασά-

μεθα· Ἄρ' εἰ μὲν ταύτῃ ὠφελιμοτέρα ἐστὶν ἡ ἐπίδειξις, ταύτην ἡμῖν χάριν ἐκτέον, εἰ δὲ ἡμῖν ἡ θέα, ἡμᾶς ταύτῃ;

3. Εἰπόντος δὲ τινος ὅτι δίκαια λέγει· Οὐκοῦν, ἔφη, αὕτη μὲν ἦδη τε τὸν παρ' ἡμῶν ἔπαινον κερδαίνει καί, ἐπειδὴν εἰς πλείους διαγγείλωμεν, πλείω ὠφελήσεται· ἡμεῖς δὲ ἦδη τε ὧν ἐθεασάμεθα ἐπιθυμοῦμεν ἄψασθαι καὶ ἄπιμεν ὑποκνιζόμενοι καὶ ἀπελθόντες ποθήσομεν. Ἐκ δὲ τούτων εἰκὸς ἡμᾶς μὲν θεραπεύειν, ταύτην δὲ θεραπεύεσθαι. Καὶ ἡ Θεοδότῃ· Νὴ Δί', ἔφη, εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐμὲ ἂν δέοι ὑμῖν τῆς θέας χάριν ἔχειν.

4. Ἐκ δὲ τούτου ὁ Σωκράτης ὁρῶν αὐτήν τε πολυτελῶς κεκοσμημένην, καὶ μητέρα παροῦσαν αὐτῇ ἐν ἐσθῆτί τε καὶ θεραπείᾳ οὐ τῇ τυχούσῃ, καὶ θεραπαίνας πολλὰς καὶ εὐεδαῖς καὶ οὐδὲ ταύτας ἡμελημένως ἔχούσας, καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν οἰκίαν ἀφθόρως κατεσκευασμένην· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Θεοδότῃ, ἐστὶ σοι ἀγρός;— Οὐκ ἔμοιγ', ἔφη.— Ἀλλ' ἄρα οἰκία προσόδους ἔχουσα;— Οὐδὲ οἰκία, ἔφη.— Ἀλλὰ μὴ χειροτέχναι τινές;— Οὐδὲ χειροτέχναι, ἔφη.— Πόθεν οὖν, ἔφη, τὰ ἐπιτήδεια ἔχεις;— Ἐάν τις, ἔφη, φίλος μοι γεγόμενος εὖ ποιεῖν ἐθέλῃ, οὐτός μοι βίος ἐστίν.—

5. Νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη, ὦ Θεοδότῃ, καλὸν γε τὸ κτήμα καὶ πολλῷ κρεῖττον οἴων τε καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν, φίλων ἀγέλην κεκτῆσθαι. Αἰτάρ, ἔφη, πότερον τῇ τύχῃ ἐπιτρέψεις, ἐάν τις σοι φίλος ὥσπερ μυῖα πρόσπιπται, ἢ καὶ αὐτὴ τι μηχανᾷ;—

6. Πῶς δ' ἂν, ἔφη, ἐγὼ τούτου μηχανὴν εὑροίμι;— Πολὺν γὰρ νὴ Δί', ἔφη, προσηκόντως μᾶλλον ἢ αἱ φάλαγγες οἶσθα γὰρ ὡς ἐκείναι θηρῶσι τὰ πρὸς τὸν βίον ἀνάγκη γὰρ δήπου λεπτιὰ ὑφηνάμεναι, ὅ τι ἂν ἐνταῦθα ἐμπίεση, τούτῳ τροφῇ χρῶνται.—

7. Καὶ ἐμοὶ οὖν, ἔφη, συμβουλευείς ὑφήνασθαι τι θήραιορον;— Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε ἀτέχνως οἶσθαι χρή τὸ πλείοτος ἄξιον ἄγρευμα, φίλους, θηράσειν. Οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ τὸ μικροῦ ἄξιον, τοὺς λαγῶς, θηρῶντες πολλὰ τεχνάζουσιν;

8. Ὅτι μὲν γὰρ τῆς νυκτὸς νέμονται, κύνας νυκτερευτικῶς πορισάμενοι, ταύταις αὐτοὺς θηρῶσιν· ὅτι δὲ μεθ' ἡμέραν ἀποδιδράσκουσιν, ἄλλας κτῶνται κύνας, αἵτινες, ἢ ἂν ἐκ τῆς νομῆς εἰς τὴν εὐνὴν ἀπέλθωσι, τῇ ὁσμῇ αἰσθανόμεναι εὐρίσκουσιν αὐτούς· ὅτι δὲ ποδώκεις εἰσὶν ὥστε καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ τρέχοντες ἀποφεύγειν, ἄλλας αὖ κύνας ταχείας παρασκευάζονται, ἵνα κατὰ πόδας ἀλίσκωνται· ὅτι δὲ καὶ ταύτας αὐτῶν τινες ἀποφεύγουσι, δίκτυα ἱστᾶσιν εἰς τὰς ἀτραπούς, ἢ φεύγουσιν, ἢ εἰς ταῦτα ἐμπίπτοντες συμποδίζονται.—

9. Τίτι οὖν, ἔφη, τοιούτῳ φίλους ἂν ἐγὼ θηρῶην;— Ἐάν γῆ Δί', ἔφη, ἀντὶ κυνὸς κτήση, ὅς τις σοι ἰχνεύων μὲν τοὺς φιλοκάλους καὶ πλουσίους εὐρήσει, εὐρὼν δὲ μηχανήσεται ὅπως ἐμβάλλῃ αὐτοὺς εἰς τὰ σὰ δίκτυα.— Καὶ ποῖα, ἔφη, ἐγὼ δίκτυα ἔχω;—

10. Ἐν μὲν δήπου, ἔφη, καὶ μάλα εὖ περιπλεκόμενον, τὸ σῶμα· ἐν δὲ τούτῳ ψυχὴν, ἢ καταμανθάνεις, καὶ ὥς ἂν ἐμβλέποντα χαρίζοιο καὶ ὅ τι ἂν λέγουσα εὐφραίνοις, καὶ ὅτι δὲ μὲν ἐπιμελόμενον ἀσμένως ὑποδέχεσθαι, τὸν δὲ τροφῶντα ἀποκλείειν, καὶ ἀρρωστήσαντός γε φίλου φρονιστικῶς ἐπισκέψασθαι καὶ καλὸν τι πράξαντος σφόδρα συνησθῆναι καὶ τῷ σφόδρα σοῦ φρονιζόντι ὅλην τὴν ψυχὴν κεχαρίσθαι· καὶ ὅτι ἀρεστοί σοὶ εἰσιν οἱ φίλοι, οἷδ' ὅτι οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἀναπειθείς.— Μὰ τὸν Δί', ἔφη ἡ Θεοδότῃ, ἐγὼ τούτων οὐδὲν μηχανῶμαι.—

11. Καὶ μήν, ἔφη, πολὺν διαφέρει τὸ κατὰ φύσιν τε

καὶ ὁρθῶς ἀνθρώπων προσφέρεσθαι. Καὶ γὰρ δὴ βία μὲν οὔτ' ἂν ἔλοις οὔτε καιάσχοις φίλον, εὐεργεσία δὲ καὶ ἡδονῇ τὸ θηρίον τοῦτο ἀλώσιμόν τε καὶ παραμόνιμόν ἐστιν.—

12. Ἀληθῇ λέγεις, ἔφη.— Δεῖ τοίνυν, ἔφη, πρῶτον μὲν τοὺς φρονιζοντάς σου τοιαῦτα ἀξιοῦν, οἷα ποιοῦσιν αὐτοῖς μικρότατα μελήσει, ἔπειτα δὲ αὐτὴν ἀμειβεσθαι χαριζομένην τὸν αὐτὸν τρόπον· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα φίλοι γίνοντο καὶ πλείστον χρόνον φιλοῖεν καὶ μέγιστα εὐεργετοῖεν.

13. Χαρίζοιο δ' ἂν μάλιστα, εἰ δεομένοις δωροῖο τὰ παρὰ σεαυτῆς· ὁρᾷς γὰρ ὅτι καὶ τῶν βρωμάτων τὰ ἡδιστά, ἔὰν μὲν τις προσφέρῃ πρὶν ἐπιθυμεῖν, ἀηδὴ φαίνεται, κεκορεσμένοις δὲ καὶ βδελυγμίαν παρέχει, ἔὰν δὲ τις προσφέρῃ λιμὸν ἐμπούσας, κἂν φανλότερα ἢ, πάντῃ ἡδέα φαίνεται.—

14. Πῶς οὖν ἂν, ἔφη, ἐγὼ λιμὸν ἐμπούειν τῶν παρ' ἐμοὶ δυταίμην;— Εἰ νῆ Δί', ἔφη, πρῶτον μὲν τοῖς κεκορεσμένοις μήτε προσφέρεις μήτε ὑπομιμνήσκεις, ἕως ἂν τῆς πλησμονῆς παύσασθαι πάλιν δέωνται, ἔπειτα τοὺς δεομένους ὑπομιμνήσκεις ὥς κοσμιωτάτῃ τε ὁμιλίᾳ καὶ τῷ μὴ φάρεσθαι βουλομένη δειθῶσι· τῆνικαῦτα γὰρ πολὺ διαφέρει τὰ αὐτὰ δῶρα ἢ πρὶν ἐπιθυμῆσαι διδόναι.

15. Καὶ ἡ Θεοδότῃ· Τί οὖν οὐ σύ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγένον συνθηρατῆς τῶν φίλων;— Ἐὰν γε νῆ Δί', ἔφη, πείθῃς με σύ.— Πῶς οὖν ἂν, ἔφη, πείσαιμί σε;— Ζητήσεις, ἔφη, τοῦτο αὐτὴ καὶ μηχανήσῃ, ἔὰν τί μου δέῃ.—

16. Εἰςίθι τοίνυν, ἔφη, θαυμά.— Καὶ ὁ Σωκράτης ἐπιπλάττων τὴν αὐτοῦ ἀπαιτησάνην· Ἀλλ' ὦ Θεοδότῃ, ἔφη, οὐ πάντῃ μοι ἡξιόδυν ἐστι σχολάσαι· καὶ γὰρ ἴδια

πράγματα πολλὰ καὶ δημόσια παρέχει μοι ἀσχολίαν· εἰσὶ δὲ καὶ φίλοι μοι, αἵ οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀφ' αὐτῶν ἐάσουσί με ἀπιέναι, φίλτρα τε μαρθάνουσαι παρ' ἐμοῦ καὶ ἐπερδᾶς.—

17. Ἐπίστανται γάρ, ἔφη, καὶ ταῦτα ὦ Σώκρατες;— Ἀλλὰ διὰ τί οἶει, ἔφη, Ἀπολλόδωρόν τε τόνδε καὶ Ἀντισθένη οὐδέποτε μου ἀπολείπεσθαι; Διὰ τί δὲ καὶ Κέβητα καὶ Σιμίαν Θίβηθεν παραγίγνεσθαι; Εὖ ἴσθι ὅτι ταῦτα οὐκ ἄνευ πολλῶν φίλων τε καὶ ἐπερδῶν καὶ ἰγγυων ἐστίν.—

18. Χρήσον τοίνυν μοι, ἔφη, τὴν ἰγγα, ἵνα ἐπὶ σοὶ πρῶτον ἔλκω αὐτήν.— Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ αὐτὸς ἔλκεσθαι πρὸς σὲ βούλομαι, ἀλλὰ σὲ πρὸς ἐμὲ πορεύεσθαι.— Ἀλλὸ πορεύσομαι, ἔφη· μόνον ὑποδέχου.— Ἀλλ' ὑποδέξομαί σε, ἔφη, ἔὰν μὴ τις φιλωτέρα σου ἔνδον ἢ,

1Β'. Ἐπιγένη δὲ τῶν συνόντων τινα νέον τε ὄντα καὶ τὸ σῶμα κακῶς ἔχοντα ἰδὼν· Ὡς ἰδιωτικῶς, ἔφη, τὸ σῶμα ἔχεις, ὦ Ἐπίγετες.— Καὶ ὅς· Ἰδιώτης γάρ, ἔφη, εἰμί, ὦ Σώκρατες.— Οὐδέν γε μᾶλλον, ἔφη, τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ μελλόντων ἀγωνίζεσθαι ἢ δοκεῖ σοι μικρὸς εἶναι ὁ περὶ τῆς ψυχῆς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγών, ὃν Ἀθηναῖοι θήσουσαν, διὰν τύχῃσιν;—

2. Καὶ μὴν οὐκ ὀλίγοι μὲν διὰ τὴν τοῦ σώματος καχιζίαν ἀποθνήσκουσί τε ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις καὶ αἰσχυρῶς σφάζονται· πολλοὶ δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο ζῶντες τε ἀλίσκονται καὶ ἀλόντες ἢτοι δουλεύουσι τὸν λοιπὸν βίον, ἔὰν οὕτω τύχῃσι, τὴν χαλεπωτάτην δουλείαν ἢ εἰς τὰς ἀνάγκας τὰς ἀλγεινοτάτας ἐμπεσόντες καὶ ἐκτίσαντες ἐνίοτε πλείοι τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς τὸν λοιπὸν βίον ἐνδοτεῖς τῶν ἀναγκαίων ὄντες καὶ κακοπαθοῦντες διαζῶσι

πολλοὶ δὲ δόξαν αἰσχροὺς κτῶνται διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀδυναμίαν δοκοῦντες ἀποδειλιάν.—

3. Ἡ καταφρονεῖς τῶν ἐπιτιμιῶν τῆς καχεξίας τούτων, καὶ ἡδῶς ἂν οἶε φέρειν τὰ τοιαῦτα; Καὶ μὴν οἶμαί γε πολλὰν ἡδῶ καὶ ἡδίω τούτων εἶναι, ἢ δεῖ ὑπομένειν τὸν ἐπιμελόμενον τῆς τοῦ σώματος εὐεξίας. Ἡ ὑγιεινότερόν τε καὶ εἰς τὰλλα χρησιμώτερον νομίζεις εἶναι τὴν καχεξίαν τῆς εὐεξίας, ἢ τῶν διὰ τὴν εὐεξίαν γιγνομένων κατὰφρονεῖς;—

4. Καὶ μὴν πάντα γε τὰναντία συμβαίνει τοῖς εὖ τὰ σώματα ἔχουσιν ἢ τοῖς κακῶς. Καὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν οἱ τὰ σώματα εὖ ἔχοντες καὶ ἰσχύουσι καὶ πολλοὶ μὲν διὰ τοῦτο ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀγώνων σφύζονται τε εὐσχημόνως καὶ τὰ δεινὰ πάντα διαφύγουσι, πολλοὶ δὲ φίλοις τε βοηθοῦσι καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετοῦσι καὶ διὰ ταῦτα χάριτός τε ἀξιοῦνται καὶ δόξαν μεγάλην κτῶνται καὶ τιμῶν καλλίστων τυγχάνουσι καὶ [διὰ ταῦτα] τὸν τε λοιπὸν βίον ἡδίον καὶ κάλλιον διαζῶσι καὶ τοῖς ἑαυτῶν παισὶ καλλίονος ἀφορμὰς εἰς τὸν βίον καταλείπουσιν.—

5. Οὐ τοι χρή, ὅτι οὐκ ἀσκεῖ δημοσίᾳ ἡ πόλις τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, διὰ τοῦτο καὶ ἰδίᾳ ἀμελεῖν, ἀλλὰ μηδὲν ἦν-τον ἐπιμελεῖσθαι. Εὖ γὰρ ἴσθι ὅτι οὐδὲ ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἀγῶνι οὐδὲ ἐν πράξει οὐδεμιᾷ μείον ἔξεις διὰ τὸ βέλτιον τὸ σῶμα παρσκευάσθαι πρὸς πάντα γὰρ ὅσα πράττουσιν ἄνθρωποι χρησίμον τὸ σῶμά ἐστιν ἐν πάσαις δὲ ταῖς τοῦ σώματος χρείαις πολὺ διαφέρει ὥς βέλτιστα τὸ σῶμα ἔχειν.

6. Ἐπεὶ καὶ ἐν ᾧ δοκεῖ ἐλαχίστη σώματος χρεία εἶναι, ἐν τῷ διανοεῖσθαι, τίς οὐκ οἶδεν ὅτι καὶ ἐν τούτῳ πολλοὶ μεγάλα σφάλλονται διὰ τὸ μὴ ὑγιαίνειν τὸ σῶμα; Καὶ λήθῃ δὲ καὶ ἀθυρία καὶ δυσκολία καὶ μανία πολλάκις

πολλοῖς διὰ τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπίπτουσιν οὕτως, ὥς τε καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐκβάλλειν.—

7. Τοῖς δὲ τὰ σώματα εὖ ἔχουσι πολλὴ ἀσφάλεια καὶ οὐδεὶς κίνδυνος διὰ γε τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν τοιοῦτόν τι παθεῖν, εἰκὸς δὲ μᾶλλον πρὸς τὰναντία τῶν διὰ τὴν καχεξίαν γιγνομένων [καὶ] τὴν εὐεξίαν χρησίμον εἶναι καίτοι τῶν γε τοῖς εἰρημένοις ἐναντίων ἕνεκα τί οὐκ ἂν τις τοῦν ἔχων ὑπομείνειεν;—

8. Αἰσχροὺς δὲ καὶ τὸ διὰ τὴν ἀμέλειαν γηρᾶναι, πρὶν ἰδεῖν ἑαυτὸν ποῖος ἂν κάλλιστος καὶ κράτιστος τῷ σώματι γένοιτο· ταῦτα δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀμελοῦντα· οὐ γὰρ ἐθέλει αὐτόματα γίγνεσθαι.

II'. Ὁργισμένον δὲ ποτέ τινος, ὅτι προζειπὼν τινα χαίρειν οὐκ ἀντιπροσερρήθη· Γελοῖον, ἔφη, τό, εἰ μὲν τὸ σῶμα κάκιον ἔχοντι ἀπήνησάς τῳ, μὴ ἂν ὀργίζεσθαι, ὅτι δὲ τὴν ψυχὴν ἀγροικιότῳ διακειμένῳ περιέτνυχες, τοῦτό σε λυπεῖ.

2. Ἄλλου δὲ λέγοντος, ὅτι ἀηδῶς ἐσθίει.—Ἀκουμένος, ἔφη, τούτου φάρμακον ἀγαθὸν διδάσκει. Ἐρομένου δὲ Ποῖον;—Παύσασθαι ἐσθίοντα, ἔφη· καὶ ἡδιόν τε καὶ εὐτελέστερον καὶ ὑγιεινότερον διάξειν πανσάμενον.

3. Ἄλλου δ' αὖ λέγοντος ὅτι θερμὸν εἴη παρ' ἑαυτῷ τὸ ὕδωρ δὲ πόνοι.—Ὅταν ᾄρ', ἔφη, βούλη θερμῷ λούσασθαι, ἔτοιμον ἔσται σοι.—Ἀλλὰ ψυχρόν, ἔφη, ἐστὶν ὥς τε λούσασθαι.—Ἀρ' οὖν, ἔφη, καὶ οἱ οἰκέται σου ἀχθονται πόνοιές τε αὐτὸ καὶ λούμενοι αὐτῷ;—Μὰ τὸν Δι', ἔφη· ἀλλὰ καὶ πολλάκις τεθαύμακα ὥς ἡδέως αὐτῷ πρὸς ἀμφοτέρω ταῦτα χρῶνται.—Πότερον δέ, ἔφη, τὸ παρὰ σοὶ ὕδωρ θερμότερον πιεῖν ἐστὶν ἢ τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ;—Τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ, ἔφη.—Πότερον δὲ λούσα-

σθαι ψυχρότερον τὸ παρὰ σοὶ ἢ τὸ ἐν Ἀμφιαράου; — Τὸ ἐν Ἀμφιαράου, ἔφη. — Ἐνθυμοῦ οὖν, ἔφη, ὅτι κινδυνεύεις δυσαρρεσιότερος εἶναι τῶν τε οἰκετῶν καὶ τῶν ἀρρωστούντων.

4. Κολάσσοντος δέ τινος ἰσχυρῶς ἀκόλουθον, ἤρξει τί χαλεπαῖνοι τῷ θεράποντι. — Ὅτι, ἔφη, ὁψοφαγίστατός τε ὢν βλακώτατός ἐστι καὶ φιλαργυρώτατος ὢν ἀργότατος. — Ἦδη ποτὲ οὖν ἐπεσκέψω, πότερος πλειόνων πληγῶν δέεται, σὺ ἢ ὁ θεράπων;

5. Φοβουμένου δέ τινος τὴν εἰς Ὀλυμπίαν ὁδόν· τί, ἔφη, φοβεῖ τὴν πορείαν; οὐ καὶ οἰκοὶ σχεδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν περιπατεῖς καὶ ἐκεῖσε πορευόμενος περιπατήσας ἀριστήσεις, περιπατήσας δειπνήσεις καὶ ἀναπαύσει; Οὐκ οἶσθα ὅτι, εἰ ἐκτείναις τοὺς περιπάτους, οὕς ἐν πέντε ἢ ἐξ ἡμέραις περιπατεῖς, ῥαδίως ἂν Ἀθήνηθεν εἰς Ὀλυμπίαν ἀφ' ἑοῦ; Χαρίστερον δὲ καὶ προσεξορμᾶν ἡμέρα μᾶλλον ἢ ὕστερίζειν. Τὸ μὲν γὰρ ἀναγκάζεσθαι περαιοῦν τοῦ μετρίου μηκύνει τὰς ὁδοὺς χαλεπόν, τὸ δὲ μᾶλλον ἡμέρα πλείονας πορευθῆναι πολλὴν ἡσυχίαν παρέχει. Κρεῖττον οὖν ἐν τῇ ὁρμῇ σπεύδειν ἢ ἐν τῇ ὁδῷ.

6. Ἄλλου δὲ λέγοντος, ὥς παρετάθη μακρὰν ὁδὸν πορευθεὶς, ἤρξει αὐτόν, εἰ καὶ φορτίον ἔφερε. Μὰ Δί', οὐκ ἔγωγ', ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἱμάτιον. — Μόνος δ' ἐπορεύου, ἔφη, ἢ καὶ ἀκόλουθός σοι ἡκολούθει. — Ἠκολούθει, ἔφη. — Πότερον κενός, ἔφη, ἢ φέρων τι; — Φέρων νῆ Δί, ἔφη, τὰ τε σιγώματα καὶ τὰλλα σκεύη. — Καὶ πῶς [τι], ἔφη, ἀπῆλλαχεν ἐκ τῆς ὁδοῦ; — Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, βέλτιον ἔμοῦ. — Τί οὖν; ἔφη, εἰ τὸ ἐκτείνου φορτίον ἔδει σε φέρειν, πῶς ἂν οἶε διατεθῆναι; — Κακῶς νῆ Δί, ἔφη· μᾶλλον δὲ οὐδ' ἂν ἐδυνήθη κομίσαι. — Τὸ

οὖν τοσούτῳ ἥτιον τοῦ παιδὸς δύνασθαι πορεῖν πῶς ἡσκήμενον δοκεῖ σοι ἀνδρὸς εἶναι;

1Δ'. Ὅποτε δὲ τῶν συνόντων ἐπὶ δεῖπνον οἱ μὲν μικρὸν ὄψον, οἱ δὲ πολὺν φέρουεν, ἐκέλευεν ὁ Σωκράτης τὸν παῖδα τὸ μικρὸν ἢ εἰς τὸ κοινὸν τιθέναι ἢ διανέμειν ἑκάστῳ τὸ μέρος. Οἱ οὖν τὸ πολὺν φέροντες ἡσχύνοντο τό τε μὴ κοινωνεῖν τοῦ εἰς τὸ κοινὸν τιθεμένου καὶ τὸ μὴ ἀντιτιθέναι τὸ ἑαυτῶν· ἐτίθεσαν οὖν καὶ τὸ ἑαυτῶν εἰς τὸ κοινόν. Καὶ ἐπεὶ οὐδὲν πλεόν εἶχον τῶν μικρὸν φερομένων, ἐπαύοντο πολλοὺ ὁψωνοῦντες.

2. Καταμαθὼν δὲ ποτὲ τῶν συνδειπνούντων τινα τοῦ μὲν σίτου πεπαισμένον, τὸ δὲ ὄψον αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἐσθίοντα, λόγου ὄντος περὶ ὀνομάτων, ἐφ' οἷον ἔργῳ ἕκαστον εἶη· Ἐχομεν ἂν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἰπεῖν, ἐπὶ ποίῳ ποτὲ ἔργῳ ἄνθρωπος ὁψοφάγος καλεῖται; Ἐσθίουσι μὲν γὰρ δὴ πάντες ἐπὶ τῷ σίτῳ ὄψον, ὅταν παρῇ· ἀλλ' οὐκ οἶμαι πῶς ἐπὶ τούτῳ γε ὁψοφάγοι καλοῦνται. —

3. Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη τις τῶν παρόντων. — Τί γάρ; ἔφη, ἴαν τις ἄνεν τοῦ σίτου τὸ ὄψον αὐτὸ ἐσθίῃ, μὴ ἀσκήσεως, ἀλλ' ἡδονῆς ἕνεκα, πότερον ὁψοφάγος εἶναι δοκεῖ ἢ οὐ; — Σχολῇ γ' ἂν, ἔφη, ἄλλος τις ὁψοφάγος εἴη. Καὶ τις ἄλλος τῶν παρόντων· Ὁ δὲ μικρῷ σίτῳ, ἔφη, πολὺν ὄψον ἐπεσθίων; — Ἐμοὶ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ οὕτως δοκεῖ δικαίως ἂν ὁψοφάγος καλεῖσθαι καὶ ὅταν γε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοῖς θεοῖς εὐχωνται πολυκαρτίαν, εὐκόλως ἂν οὕτως πολυνομίαν εὐχοιτο.

4. Ταῦτα δὲ τοῦ Σωκράτους εἰπόντος, νομίσας ὁ νεαρίσκος εἰς αὐτὸν εἰρησθαι τὰ λεγθέντα τὸ μὲν ὄψον οὐκ ἐπαύσατο ἐσθίων, ἄριστον δὲ προσέλαβεν. Καὶ ὁ Σωκράτης

καταμαθὼν· Παρατηρεῖτ' ἔφη, τοῦτον οἱ πλησίον, ὁπό-
τερά τῳ σίτῳ ὄψῳ ἢ τῳ ὄψῳ σίτῳ χρήσεται.

5. Ἄλλον δέ ποτε τῶν συνδείπνων ἰδὼν ἐπὶ τῳ ἐν
ψωμῳ πλειόνων ὄψων γευόμενον· Ἄρα γένοιτ' ἄν, ἔφη,
πολυτελεστέρα ὄψοποιία ἢ μᾶλλον τὰ ὄψα λυμαινομένη,
ἢ ἢν ὄψοποιεῖται ὁ ἄμα πολλὰ ἐσθίων καὶ ἄμα παντοδαπὰ
ἡδύσματα εἰς τὸ στόμα λαμβάνων; Πλείω μὲν γε τῶν
ὄψοποιῶν συμμυγνύων πολυτελέστερα ποιεῖ· ἃ δὲ ἐκεῖνοι
μὴ συμμυγνύουσιν, ὥς οὐχ ἁρμόττοια, ὁ συμμυγνύων,
εἴπερ ἐκεῖνοι ὀρθῶς ποιοῦσιν, ἁμαρτάνει τε καὶ καταλύει
τὴν τέχνην αὐτῶν.

6. καίτοι πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι παρασκευάζεσθαι μὲν
ὄψοποιούς τοὺς ἄριστα ἐπισταμένους, αὐτὸν δὲ μὴδ' ἀν-
τιποιούμενον τῆς τέχνης ταύτης τὰ ὑπ' ἐκείνων ποιούμενα
μειαιθένα; καὶ ἄλλο δέ τι προσγίγνεται τῳ ἄμα πολλὰ
ἐπεσθίειν ἐθισθέντι· μὴ παρόντων γὰρ πολλῶν μειο-
κτεῖν ἄν τι δοκοίη ποθῶν τὸ σύνθηες· ὁ δὲ συνεθισθείς τὸν
ἕνα ψωμὸν ἐνὶ ὄψῳ προπέμπειν, ὅτε μὴ παρεῖη πολλὰ,
δύναται ἄν ἀλύπως τῳ ἐνὶ χρήσθαι.

Ἐλεγε δὲ καί, ὥς τὸ εὐωχεῖσθαι ἐν τῇ Ἀθηναίων
γλώττῃ ἐσθίειν καλοῖτο· τὸ δὲ εὐ προσκείσθαι ἔφη ἐπὶ τῳ
ταῦτα ἐσθίειν, ἃ μήτε τὴν ψυχὴν μήτε τὸ σῶμα λυποῖν
μηδὲ δυσεύρετα εἶν· ὥς τε καὶ τὸ εὐωχεῖσθαι τοῖς κοσμίως
διαιτωμένοις ἀνείθεσι.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ'

Α'. Οὕτω δὲ Σωκράτης ἦν ἐν παντί πράγματι καὶ πάντα
τρόπον ὠφέλιμος, ὥς τε σκοπούμεν τῳ καὶ μετρίως
αἰσθανομένῳ φανερόν εἶναι ὅτι οὐδὲν ὠφελιμώτερον ἦν
τοῦ Σωκράτει συνεῖναι καὶ μετ' ἐκείνου διατρίβειν ὅπου οὖν
καὶ ἐν ὁποῦν πράγματι, ἐπεὶ καὶ τὸ ἐκείνου μεινῆσθαι
μὴ παρόντος οὐ μικρὰ ὠφέλει τοὺς εἰωθότας τε αὐτῳ
συνεῖναι καὶ ἀποδεχομένους ἐκείνον. Καὶ γὰρ παίζων
οὐδὲν ἥττον ἢ σπουδάζων ἐλνυιέλει τοῖς συνδιατρί-
βουσιν.

2. Πολλάκις γὰρ ἔφη μὲν ἄν τις ἐραῖν, φανερός
δ' ἦν οὐ τῶν τὰ σώματα πρὸς ὦραν, ἀλλὰ τῶν τὰς ψυ-
χὰς πρὸς ἀρετὴν εὐ πεφυκότων ἐφιέμενος. Ἐτεκμαιρέτο
δὲ τὰς ἀγαθὰς φύσεις ἐκ τοῦ ταχύ τε μαρθάνειν οἷς προσέ-
χοιεν καὶ μνημονεύειν ἃ μάθοιεν καὶ ἐπιθυμεῖν καὶ ἐπι-
θυμεῖν τῶν μαθημάτων πάντων, δι' ὧν ἔστιν οἶκόν τε
καλῶς οἰκεῖν καὶ πόλιν καὶ τὸ ὅλον ἀνθρώποις τε καὶ
τοῖς ἀνθρωπίνους πράγμασιν εὐ χρήσθαι· τοὺς γὰρ τοιού-
τους ἡγεῖτο παιδευθέντας οὐκ ἄν μόνον αὐτοὺς τε εὐδαι-
μονας εἶναι καὶ τοὺς ἑαυτῶν οἴκους καλῶς οἰκεῖν, ἀλλὰ
καὶ ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πόλεις δύνασθαι εὐδαιμόνας
ποιεῖν.

3. Οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐπὶ πάντας εἶη, ἀλλὰ τοὺς
μὲν οἰομένους φύσει ἀγαθοὺς εἶναι, μαθήσεως δὲ κατα-
φρονοῦντας ἐδίδασκεν ὅτι αἱ ἀρισταὶ δοκοῦσαι εἶναι φύ-
σεις μάλιστα παιδείας δεόνται, ἐπαδεικνύων τῶν τε ἱπ-

πων τοὺς εὐφρεσιτάτους, θυμοειδείς τε καὶ σφοδροὺς ὄντας, εἰ μὲν ἐκ νέων δαμασθεῖεν, εὐχρηστοιτάτους καὶ ἀρίστους γιγνομένους, εἰ δὲ ἀδάμαστοι γένοιτο, δυσκαθικιοτάτους καὶ φανλοσιτάτους· καὶ τῶν κυνῶν τῶν εὐφρεσιτάτων, φιλοπόνων τε οὐσῶν καὶ ἐπιθετικῶν τοῖς θηρίοις, τὰς μὲν καλῶς ἀχθείσας ἀρίστας γίγνεσθαι πρὸς τὰς θήρας καὶ χρησιμωτάτας, ἀναγώγους δὲ γιγνομένας ματαίους τε καὶ μαριώδεις καὶ δυσπειθεσιτάτας.

4. Ὅμοιος δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς εὐφρεσιτάτους, ἔρρωμενσιτάτους τε ταῖς ψυχαῖς ὄντας καὶ ἐξεργαστικωτάτους ὧν ἂν ἐγχειρῶσι, παιδευθέντας μὲν καὶ μαθόντας ἃ δεῖ πράττειν, ἀρίστους τε καὶ ὠφελιμωτάτους γίγνεσθαι· πλείστα γὰρ καὶ μέγιστα ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι ἀπαιδεύτους δὲ καὶ ἀμαθεῖς γενομένους κακίστους τε καὶ βλαβερωτάτους γίγνεσθαι· κρίνειν γὰρ οὐκ ἐπισταμένους, ἃ δεῖ πράττειν, πολλάκις πονηροῖς ἐπιχειρεῖν πράγμασι, μεγαλείους δὲ καὶ σφοδροὺς ὄντας δυσκαθέκτους τε καὶ δυσἀποτρέπτους εἶναι, διὸ πλείστα καὶ μέγιστα κακὰ ἐργάζεσθαι.

5. Τοὺς δ' ἐπεὶ πλούτω μέγα φρονούντας καὶ νομίζοντας οὐδὲν προσδεῖσθαι παιδείας, ἐξαρκέσειν δὲ σφίσι τὸν πλοῦτον οἰομένους πρὸς τὸ διαπράττεσθαι τε ὃ τι ἂν βούλωνται καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐφρένον λέγων ὅτι μῶρος μὲν εἴη, εἴ τις οἶεται μὴ μαθὼν τὰ τε ὠφέλιμα καὶ τὰ βλαβερά τῶν πραγμάτων διαγνώσεσθαι, μῶρος δ', εἴ τις μὴ διαγιγνώσκων μὲν ταῦτα, διὰ δὲ τὸν πλοῦτον ὃ τι ἂν βούληται ποριζόμενος οἶεται δυνησεσθαι τὰ συμφέροντα πράττειν, ἡλίθιος δ' εἴ τις μὴ δυνάμενος τὰ συμφέροντα πράττειν εὖ τε πράττειν οἶεται καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον αὐτῷ ἢ καλῶς ἢ ἱκανῶς παρεσκευάσθαι, ἡλίθιος δὲ καί, εἴ τις οἶεται διὰ τὸν πλοῦτον, μηδὲν ἐπι-

στάμενος, δόξειν τε ἀγαθὸς εἶναι ἢ, μηδὲν ἀγαθὸς εἶναι δοκῶν, εὐδοκιμήσειν.

Β'. Τοῖς δὲ νομίζουσι παιδείαις τε τῆς ἀρίστης τετυχηκέναι καὶ μέγα φρονοῦσιν ἐπὶ σοφίᾳ ὥς προσεφέρεται, νῦν διηγήσομαι. Καταμαθὼν γὰρ Εὐθύδημον τὸν καλὸν γράμματα πολλὰ συνειλεγμένον ποιητῶν τε καὶ σοφιστῶν τῶν εὐδοκιμοσιτάτων καὶ ἐκ τούτων ἤδη τε νομίζοντα διαφέρειν τῶν ἡλικιωτῶν ἐν σοφίᾳ καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἔχοντα πάντων διοίσειν τῷ δύνασθαι λέγειν τε καὶ πράττειν, πρῶτον μὲν, αἰσθανόμενος αὐτὸν διὰ νεότητα οὐπω εἰς τὴν ἀγορὰν εἰσιόντα, εἰ δέ τι βούλοιτο διαπράξασθαι, καθίζοντα εἰς ἡλιοποιεῖον τι τῶν ἐγγὺς τῆς ἀγορᾶς, εἰς τοῦτο καὶ αὐτὸς ἔχει τῶν μεθ' ἑαυτοῦ τινας ἔχων.

2. Καὶ πρῶτον μὲν πυνθανομένον τινὸς, πότερον Θμιστοκλῆς διὰ συνουσίαν τινὸς τῶν σοφῶν ἢ φύσει τοσοῦτον διήνεγκε τῶν πολιτῶν, ὥς τε πρὸς ἐκείνον ἀποβλέπειν τὴν πόλιν, ὅποτε σπουδαίου ἀνδρὸς δεηθείη, ὁ Σωκράτης βουλόμενος κινεῖν τὸν Εὐθύδημον, εὐηθὲς ἔφη εἶναι τὸ οἶεσθαι τὰς μὲν ὀλίγου ἀξίας τέχνας μὴ γίγνεσθαι σπουδαίους ἄνευ διδασκάλων ἱκανῶν, τὸ δὲ προσεστιάναι πόλεως, πάντων ἔργων μέγιστον ὄν, ἀπὸ ταυτομάτου παραγίγνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις.

3. Πάλιν δὲ ποτε παρόντος τοῦ Εὐθυδήμου, ὁρῶν αὐτὸν ἀποχωροῦντα τῆς συνεδρίας καὶ φυλατιτόμενον μὴ δόξῃ τὸν Σωκράτη θαυμάζειν ἐπὶ σοφίᾳ· Ὅτι μὲν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, Εὐθύδημος οὕτως ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος, τῆς πόλεως λόγον περὶ νικῶς προουθείσης, οὐκ ἀφέζεται τοῦ συμβουλεύειν, εὐδηλὸν ἔστιν ἐξ ὧν ἐπιτηδεύειν δοκεῖ δέ μοι καλὸν προσοίμιον τῶν δημηγοριῶν παρασκευάσασθαι

φυλατιόμενος μὴ δόξῃ μαθάνειν τι παρὰ του. Ἀῖλον γὰρ οὐ λέγειν ἀρχόμενος ὧδε προσιμᾶσθαι·

4. «Παρ' οὐδενὸς μὲν πρόποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδὲν ἔμαθον, οὐδ' ἀκούων τιτὰς εἶναι λέγειν τε καὶ πράττειν ἱκανὸς ἐζήτησα τούτοις ἐντυχεῖν, οὐδ' ἐπιμελήθη τὸ διδάσκαλόν τιτὰ μοι γενέσθαι τῶν ἐπισταμένων, ἀλλὰ καὶ τὰναντία· διατετέλεκα γὰρ φεύγων οὐ μόνον τὸ μαθάνειν τι παρὰ τινος, ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαι. Ὅμως δὲ ὁ τι ἂν ἀπὸ ταυτομάτου ἐπὶ μοι συμβουλευσω ὑμῖν».

5. Ἀρμόσειε δ' ἂν οὕτω προσιμᾶσθαι καὶ τοῖς βουλομένοις παρὰ τῆς πόλεως ἱατρικὸν ἔργον λαβεῖν· ἐπιτήδειόν γ' ἂν αὐτοῖς εἴη τοῦ λόγου ἀρχεσθαι ἐντεῦθεν· «Παρ' οὐδενὸς μὲν πρόποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν ἱατρικὴν τέχνην ἔμαθον, οὐδ' ἐζήτησα διδάσκαλον ἐμὰντι γενέσθαι τῶν ἱατρῶν οὐδένα· διατετέλεκα γὰρ φυλατιόμενος οὐ μόνον τὸ μαθεῖν τι παρὰ τῶν ἱατρῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαι μεμαθηκέναι τὴν τέχνην ταύτην. Ὅμως δὲ μοι τὸ ἱατρικὸν ἔργον δοτεῖ πειράσσομαι γὰρ ἐν ὑμῖν ἀποκινδυνεύων μαθάνειν». Πάντες οὖν οἱ παρόντες ἐγέλασαν ἐπὶ τῷ προσιμίῳ.

6. Ἐπεὶ δὲ φανερὸς ἦν ὁ Εὐθύδημος ἦδη μὲν οἷς ὁ Σωκράτης λέγοι προσέχων, εἰ δὲ φυλατιόμενος αὐτὸς τι φθέγγεσθαι καὶ νομίζων τῇ σιωπῇ σωφροσύνης δόξαν περιβάλλεσθαι, τότε ὁ Σωκράτης βουλόμενος αὐτὸν παῦσαι τούτου· θαυμασιὸν γάρ, ἔφη, τί ποτε οἱ βουλόμενοι καθαρίζουν ἢ αὐλεῖν ἢ ἱππεύειν ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἱκανοὶ γενέσθαι πειρώνται ὥς συνεχέστατα ποιεῖν ὅ τι ἂν βούλωνται δυνατοὶ γενέσθαι, καὶ οὐ καθ' ἑαυτούς, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀρίστοις δοκοῦσιν εἶναι, πάντα ποιοῦντες καὶ ὑπομένοντες ἵνεκα τοῦ μηδὲν ἄνευ τῆς ἐκείνων γνώμης ποιεῖν, ὥς οὐκ ἂν ἄλλως ἀξιόλογοι γενόμενοι τῶν δὲ

βουλομένων δυνατῶν γενέσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν τὰ πολιτικὰ νομίζουσι τινες ἄνευ παρασκευῆς καὶ ἐπιμελείας αὐτόματοι ἐξαίφνης δυνατοὶ ταῦτα ποιεῖν ἵεσθαι.

7. Καίτοι γε τοσούτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκατεργασίτερα φαίνεται, ὥσπερ πλειόνων περὶ ταῦτα πραγματευομένων ἑλάτιους οἱ κατεργαζόμενοι γίνονται. Ἀῖλον οὖν οὐ καὶ ἐπιμελείας δέονται πλείονος καὶ ἰσχυροτέρας οἱ τούτων ἐφόμενοι ἢ οἱ ἐκείνων.

8. Καὶ ἀρχὰς μὲν οὖν ἀκούοντος Εὐθύδημου τοιούτους λόγους ἔλεγε Σωκράτης· ὥς δ' ἤσθετο αὐτὸν ἐτοιμότερον ὑπομένοντα, μόνος ἦλθεν εἰς τὸ ἡγιοποιεῖον, παρακαθεζομένου δ' αὐτῷ τοῦ Εὐθύδημου· Ἐλτέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, τῷ ὄντι, ὥσπερ ἐγὼ ἀκούω, πολλὰ γράμματα συνήχας τῶν λεγομένων σοφῶν ἀνδρῶν γεγονέναι; Καὶ ὁ Εὐθύδημος· Νὴ τὸν Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες· καὶ εἰ γε συνάγω, ἵως ἂν κτήσωμαι ὥς ἂν δύνωμαι πλείστα.—

9. Νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀγαμαί γέ σου, διότι οὐκ ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ προείλου θησαυροὺς κεκτησθαι μᾶλλον ἢ σοφίας· δῆλον γὰρ ὅτι νομίζεις ἀργύριον καὶ χρυσὸν οὐδὲν βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους, τὰς δὲ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν γνώμης ἀρετὴ πλουτίζει τοὺς κεκτημένους. Καὶ ὁ Εὐθύδημος ἐχαιρεν ἀκούων ταῦτα, νομίζων δοκεῖν τῷ Σωκράτει ὀρθῶς μετέναι τὴν σοφίαν. Ὁ δὲ καταμαθὼν αὐτὸν ἤσθέντα τῷ ἐπαίειν τούτῳ·

10. Τί δὲ δὴ βουλόμενος ἀγαθὸς γενέσθαι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, συλλέγεις τὰ γράμματα; Ἐπεὶ δὲ διεσιώπησεν ὁ Εὐθύδημος σκοπῶν ὅ τι ἀποκρίναιτο, πάλιν ὁ Σωκράτης· Ἄρα μὴ ἱατρός; ἔφη· πολλὰ γὰρ καὶ ἱατρῶν ἔστι συγγράμματα.— Καὶ ὁ Εὐθύδημος· Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ

ἔγωγε. — Ἀλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; γνωμονικοῦ γὰρ ἀνδρὸς καὶ τοῦτο δεῖ. — Οὐκοῦν ἔγωγ' ἔφη. — Ἀλλὰ μὴ γεωμέτρης ἐπιθυμῶς, ἔφη, γενέσθαι ἀγαθός, ὥσπερ ὁ Θεόδωρος; — Οὐδὲ γεωμέτρης, ἔφη. — Ἀλλὰ μὴ ἀστρολόγος, ἔφη, βούλει γενέσθαι; Ὡς δὲ καὶ τοῦτο ἠρνεῖτο. Ἀλλὰ μὴ ῥαψωδός; ἔφη· καὶ γὰρ τὰ Ὀμήρου σέ φασιν ἔπη πάντα κεκτῆσθαι. — Μὰ Δί', οὐκ ἔγωγ', ἔφη· τοὺς γὰρ τοὶ ῥαψωδοὺς οἶδα τὰ μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας, αὐτοὺς δὲ πᾶν ἡλιθίους ὄντας. —

11. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Οὐ δῆπον, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίνονται καὶ οἰκονομικοὶ καὶ ἄρχεῖν ἱκανοὶ καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ ἑαυτοῖς; — Καὶ ὁ Εὐθύδημος· Σφόδρα γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ταύτης τῆς ἀρετῆς δέομαι. — Νῆ Δί', ἔφη ὁ Σώκρατης, τῆς καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης· ἐσσι γὰρ τῶν βασιλέων αὕτη καὶ καλεῖται βασιλική. Ἀτάρ, ἔφη, καταγεγνόηκας, εἰ οἷόν τέ ἐστι μὴ ὄντα δίκαιον ἀγαθὸν ταῦτα γενέσθαι; — Καὶ μάλα, ἔφη· καὶ οὐχ οἷόν τέ γε ἄνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι. —

12. Τί οὖν; ἔφη, σὺ δὴ τοῦτο κατεῖργασαι; — Οἶμαί γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐδενὸς ἂν ἦτιον φανῆται δίκαιος. — Ἀρ' οὖν, ἔφη, τῶν δικαίων ἐστὶν ἔργα ὥσπερ τῶν τεκτόνων; — Ἔστι μέντοι, ἔφη. — Ἀρ' οὖν, ἔφη, ὥσπερ οἱ τέκτονες ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν ἔργα ἐπιδειξαι, οὕτως οἱ δίκαιοι τὰ αὐτῶν ἔχουσι ἂν ἐξηγήσασθαι; — Μὴ οὖν, ἔφη, ὁ Εὐθύδημος, οὐ δύναμαι ἐγὼ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα ἐξηγήσασθαι; Καὶ νῆ Δί', ἔγωγε τὰ τῆς ἀδικίας· ἐπεὶ οὐκ ὀλίγα ἐστὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοιαῦτα ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν. —

13. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, γράψωμεν ἐντανθοῖ

μὲν δέλτια, ἐντανθοῖ δὲ ἄλφα, εἴτα ὅτι μὲν ἂν δοκῇ ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης ἔργον εἶναι, πρὸς τὸ δέλτια τιθώμεν, ὅτι δ' ἂν τῆς ἀδικίας, πρὸς τὸ ἄλφα; — Εἰ τί σοι δοκεῖ, ἔφη, προσδεῖν τούτων, ποιεῖ ταῦτα.

14. Καὶ ὁ Σωκράτης γράψας ὥσπερ εἶπεν· Οὐκοῦν, ἔφη· ἴσθι ἐν ἀνθρώποις ψεύδεσθαι; — Ἔστι μέντοι, ἔφη. — Ποτέρωσι οὖν, ἔφη, θῶμεν τοῦτο; — Δῆλον ὅτι, ἔφη, πρὸς τὴν ἀδικίαν. — Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ἐξαπατᾶν ἔστι; — Καὶ μάλα, ἔφη. — Τοῦτο οὖν ποτέρωσι θῶμεν; — Καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι, ἔφη, πρὸς τὴν ἀδικίαν. — Τί δὲ τὸ κλέπτειν; — Καὶ τοῦτο, ἔφη. — Τὸ δὲ ἀνδραποδίζεισθαι; — Καὶ τοῦτο. — Πρὸς δὲ τῇ δικαιοσύνῃ οὐδὲν ἡμῖν τούτων κείσεται, ὦ Εὐθύδημε; —

15. Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ἔφη. — Τί δ'; ἐάν τις στρατηγὸς αἰρεθεὶς ἀδικὸν τε καὶ ἐχθρὰν πόλιν ἐξανδραποδίσσῃται, φήσομεν τοῦτον ἀδικεῖν; — Οὐ δῆτα, ἔφη. — Δίκαια δὲ ποιεῖν οὐ φήσομεν; — Καὶ μάλα. — Τί δ'; ἐὰν ἐξαπατᾷ πολεμῶν αὐτοῖς; — Δίκαιον, ἔφη, καὶ τοῦτο. — Ἐὰν δὲ κλέπτῃ τε καὶ ἄρπάξῃ τὰ τούτων, οὐ δίκαια ποιήσει; — Καὶ μάλα, ἔφη· ἀλλ' ἐγὼ σε τὸ πρῶτον ὑπελάμβανον πρὸς τοὺς φίλους μόνον ταῦτα ἐρωτᾶν. — Οὐκοῦν, ἔφη, ὅσα πρὸς τῇ ἀδικίᾳ ἐθήκαμεν, ταῦτα καὶ πρὸς τῇ δικαιοσύνῃ θετέον ἂν εἴη; — Ἔοικεν, ἔφη. —

16. Βούλει οὖν, ἔφη, ταῦτα οὕτω θέντες διορισώμεθα πάλιν πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους δίκαιον εἶναι τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, πρὸς δὲ τοὺς φίλους ἀδικόν, ἀλλὰ δεῖν πρὸς γε τούτους ὥς ἀπλούστατον εἶναι; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος. —

17. Τί οὖν; ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν τις στρατηγὸς ὁρῶν ἀθύμως ἔχον τὸ στρατεύμα ψενσάμενος φήσῃ συμμάχους προσιέναι καὶ τῷ ψεύδει τούτῳ παύσῃ τῆς ἀθυμίας τοὺς

στρατιωτίας, ποιτέρωθι τὴν ἀπάτην ταύτην θήσομεν; — Δοκεῖ μοι, ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. — Ἐὰν δέ τις υἱὸν ἑαυτοῦ δεόμενον φαρμακείας καὶ μὴ προσέμενον φάρμακον, ἐξαπατήσας ὥς σιτίον τὸ φάρμακον δῶ καὶ τῷ ψεύδει χρησάμενος οὕτως ὑγιᾶ ποιήσῃ, ταύτην αὖ τὴν ἀπάτην ποῖ θεῖόν; — Δοκεῖ μοι, ἔφη, καὶ ταύτην εἰς τὸ αὐτό. — Τί δ'; ἴάν τις, ἐν ἀθυρίᾳ ὄντος φίλου, δείσας, μὴ διαχρήσῃται ἑαυτόν, κλέψῃ ἢ ἀρπάσῃ ἢ ξίφος ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, τοῦτο αὖ ποιτέρωσσε θεῖόν; — Καὶ τοῦτο νῆ Δί', ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. —

18. Λέγεις, ἔφη, σὺ οὐδὲ πρὸς τοὺς φίλους ἅπαντα δεῖν ἀπλοῖζεσθαι; — Μὰ Δί', οὐ δῆτα, ἔφη· ἀλλὰ μετατίθεμαι τὰ εἰρημένα, εἴτερ' ἔξεστιν. — Δεῖ γέ τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξεῖναι πολὺν μᾶλλον ἢ μὴ ὀρθῶς τιθέναι.

19. Τῶν δὲ δὴ τοὺς φίλους ἐξαπατώντων ἐπὶ βλάβῃ, ἵνα μὴδὲ τοῦτο παραλίπωμεν ἄσχετον, πότερος ἀδικώτερός ἐστιν, ὁ ἐκὼν ἢ ὁ ἄκων; — Ἀλλ' ὃ Σώκρατες, οὐκέτι μὲν ἔγωγε πιστεύω οἷς ἀποκρίνομαι· καὶ γὰρ τὰ πρόσθεν πάντα νῦν ἄλλως ἔχειν δοκεῖ μοι, ἢ ὥς ἐγὼ τότε ᾤμην· ὅμως δὲ εἰρήσθω μοι ἀδικώτερον εἶναι τὸν ἐκόντα ψευδόμενον τοῦ ἄκοντος. —

20. Δοκεῖ δέ σοι μάθησις καὶ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου εἶναι ὥσπερ τῶν γραμμάτων; — Ἐμοιγε. — Πότερον δὲ γραμματικώτερον κρίνεις, ὅς ἂν ἐκὼν μὴ ὀρθῶς γράφῃ καὶ ἀναγινώσκῃ ἢ ὅς ἂν ἄκων; — Ὅς ἂν ἐκὼν, ἔγωγε· δύναται γὰρ ἂν, ὅποτε βούλοιο, καὶ ὀρθῶς αὐτὰ ποιεῖν. — Οὐκοῦν ὁ μὲν ἐκὼν μὴ ὀρθῶς γράφων γραμματικὸς ἂν εἴη, ὁ δὲ ἄκων ἀγράμματος; — Πῶς γὰρ οὐ; — Τὰ δίκαια δὲ πότερον ὁ ἐκὼν ψευδόμενος καὶ ἐξαπατῶν οἶδεν ἢ ὁ ἄκων; — Δῆλον ὅτι ὁ ἐκὼν. — Οὐκοῦν γραμματικώτερον μὲν τὸν ἐπιστάμενον γράμματα τοῦ μὴ ἐπιστα-

μένον φῆς εἶναι; — Ναί. — Δικαιώτερον δὲ τὸν ἐπιστάμενον τὰ δίκαια τοῦ μὴ ἐπισταμένου; — Φαίνομαι· δοκῶ δέ μοι καὶ ταῦτα οὐκ οἶδ' ὅπως λέγειν. —

21. Τί δὲ δὴ, ὅς ἂν βουλόμενος τάληθῇ λέγειν μὴδέποτε ταῦτα περὶ τῶν αὐτῶν λέγῃ, ἀλλ' ὁδόν τε φράζων τὴν αὐτὴν τοιὲ μὲν πρὸς ἔω, τοιὲ δὲ πρὸς ἐσπέραν φράζῃ, καὶ λογισμόν ἀποφαινόμενος τὸν αὐτὸν τοιὲ μὲν πλείω, τοιὲ δ' ἑλάττω ἀποφαίνεται, τί σοι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος; — Δῆλος νῆ Δί', εἶναι ὅτι ἂ ᾤετο εἰδέναι οὐκ οἶδεν. —

22. Οἴσθα δέ τις ἀνδραποδῶδεις καλουμένους; — Ἐγωγε. — Πότερον διὰ σοφίαν ἢ δι' ἀμαθίαν; — Δῆλον ὅτι δι' ἀμαθίαν. — Ἀρ' οὖν διὰ τὴν τοῦ χαλκεύειν ἀμαθίαν τοῦ ὀνόματος τούτου τυγχάνουσιν; — Οὐ δῆτα. — Ἀλλ' ἄρα διὰ τὴν τοῦ τεκταίνεσθαι; — Οὐδὲ διὰ ταύτην. — Ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ σκυτεῖν; — Οὐδὲ δι' ἐν τούτων, ἔφη, ἀλλὰ καὶ τούναντίον· οἱ γὰρ πλείστοι τῶν γε τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων ἀνδραποδῶδεις εἰσίν. — Ἀρ' οὖν τῶν τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια μὴ εἰδόντων τὸ ὄνομα τοῦτ' ἐστίν; —

23. Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. — Οὐκοῦν δεῖ παντὶ τρόπῳ διατειναμένους φεύγειν ὅπως μὴ ἀνδράποδα ᾤμεν. — Ἀλλὰ νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὃ Σώκρατες, πάντῃ ᾤμην φιλοσοφεῖν φιλοσοφίαν, δι' ἧς ἂν μάλιστα ἐνόμιζον παιδεύθῃναι τὰ προσήκοντα ἀνδρὶ καλοκαγαθίας ὀρεγομένων· νῦν δὲ πῶς οἶμι με ἀθύμως ἔχειν, ὀρῶντα ἑμαυτὸν διὰ μὲν τὰ προπεπονημένα οὐδὲ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι οὐτάμενον ὑπὲρ ὧν μάλιστα χρὴ εἰδέναι, ἄλλην δὲ ὁδὸν οὐδεμίαν ἔχοντα ἦν ἂν πορευόμενος βελτίων γε νοίμην; —

24. Καὶ ὁ Σωκράτης· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὃ Εὐθύδημε· εἰς Δελφοὺς δὲ ἦδη πώποτε ἀφίκον; — Καὶ δὲς γε νῆ Δί',

ἔφη. — Κατέμαθες οὖν πρὸς τῷ ναῷ που γεγραμμένον τὸ Γνωθί σαυτόν; — Ἐγώ γε. — Πότερον οὖν οὐδέν σοι τοῦ γραμματος ἐμέλησεν ἢ προσέσχες τε καὶ ἐπεχειρήσας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν ὅστις εἴης; — Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· καὶ γὰρ δὴ πάννυ τοῦτό γε ὥμην εἰδέναι· σχολῇ γὰρ ἂν ἄλλο τι ᾔδῃ, εἰ γε μὴδ' ἐμαυτὸν ἐγίγνωσκον. —

25. Πότερα δέ σοι δοκεῖ γινώσκειν ἑαυτὸν, ὅστις τοῦ νομα τὸ ἑαυτοῦ μόνον οἶδεν, ἢ ὅστις, ὥς περ οἱ τοὺς ἵππους ὠνούμενοι οὐ πρότερον οἴονται γινώσκειν ὃν ἂν ἐπισκέψωνται, πρότερον εὐπειθὲς ἔστιν ἢ δυσπειθὲς, καὶ πρότερον ἰσχυρὸς ἢ ἀσθενής, καὶ πρότερον ταχὺς ἢ βραδύς, καὶ τὰλλα τὰ πρὸς τὴν τοῦ ἵππου χρεῖαν ἐπιτηδεύειά τε καὶ ἀνεπιτηδεύειά ὅπως ἔχει, οὕτως ἑαυτὸν ἐπισκευάμενος, ὁποῖός ἐστι πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην χρεῖαν, ἔγνωκε τὴν αὐτοῦ δύναμιν; — Οὕτως ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὃ μὴ εἰδὼς τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἀγνοεῖν ἑαυτόν. —

26. Ἐκεῖνο δέ οὐ φανερόν, ἔφη, ὅτι διὰ μὲν τὸ εἰδέναι ἑαυτοὺς πλείστα ἀγαθὰ πάσχουσιν ἄνθρωποι, διὰ δὲ τὸ ἐνφρεῖσθαι ἑαυτῶν πλείστα κακά; Οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυτοὺς τὰ τε ἐπιτηδεύεια ἑαυτοῖς ἴσασιν καὶ διαγιγνώσκουσιν ἃ τε δύνανται καὶ ἃ μὴ· καὶ ἃ μὲν ἐπίστανται πράττοντες πορίζονται τε ὧν δέονται καὶ εὖ πράττουσιν, ὧν δὲ μὴ ἐπίστανται ἀπεχόμενοι ἀναμάρτητοι γίνονται καὶ διαφεύγουν τὸ κακῶς πράττειν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δυνάμενοι δοκιμάζειν καὶ διὰ τῆς τῶν ἄλλων χρείας τὰ τε ἀγαθὰ πορίζονται καὶ τὰ κακά φυλάττονται.

27. Οἱ δὲ μὴ εἰδότες, ἀλλὰ διεφρευσμένοι τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως πρὸς τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τὰλλα ἀνθρώπινα πράγματα ὁμοίως διάκεινται, καὶ οὔτε ὧν δέονται ἴσασιν οὔτε ὃ τι πράττουσιν οὔτε οἷς χρῶνται,

ἀλλὰ πάντων τούτων διαμαρτάνοντες τῶν τε ἀγαθῶν ἀποτυγχάνουσι καὶ τοῖς κακοῖς περιτίττουσιν.

28. Καὶ οἱ μὲν εἰδότες ὃ τι ποιοῦσιν, ἐπιτυγχάνοντες ὧν πράττουσιν, εὖδοξοί τε καὶ τίμοι γίνονται· καὶ οἱ τε ὅμοιοι τούτοις ἡδέως χρῶνται, οἱ τε ἀποτυγχάνοντες τῶν πραγμάτων ἐπιθυμοῦσι τούτους ὑπὲρ αὐτῶν βουλευέσθαι, καὶ προίστασθαι γε αὐτῶν τούτους, καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν ἀγαθῶν ἐν τούτοις ἔχουσι, καὶ διὰ [πάντα] ταῦτα πάντων μάλιστα τούτων ἀγαπῶσιν.

29. Οἱ δὲ μὴ εἰδότες ὃ τι ποιοῦσι, κακῶς τε αἰρούμενοι καὶ οἷς ἂν ἐπιχειρήσωσιν ἀποτυγχάνοντες; οὐ μόνον ἐν αὐτοῖς τούτοις ζημιοῦνται τε καὶ κολάζονται, ἀλλὰ καὶ ἀδοθοῦσι διὰ ταῦτα καὶ καταγέλαστοι γίνονται καὶ καταφρονοῦμενοι καὶ ἀτιμαζόμενοι ζῶσιν· Ὅρας δὲ καὶ τῶν πόλεων ὅτι ὅσαι ἂν ἀγνοήσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν κρεῖττοσι πολεμήσωσιν, αἱ μὲν ἀνάστατοι γίνονται, αἱ δ' ἐξ ἐλευθέρων δοῦλαι. —

30. Καὶ ὁ Εὐθύδημος· Ὡς πάννυ μοι δοκοῦν, ἔφη, τὸ Σώκρατες, περὶ πολλοῦ ποιητέον εἶναι τὸ ἑαυτὸν γινώσκειν, οὕτως ἴσθι; ὁπόθεν δὲ χρὴ ἀρξασθαι ἐπισκοπεῖν ἑαυτόν, τοῦτο πρὸς σὲ ἀποβλέπω εἰ μοι ἐθελήσῃς ἢ ἐξηγήσασθαι. —

31. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ τὰ κακά ὁποῖά ἐστι πάντως που γινώσκεις; — Νῆ Δί', ἔφη, εἰ γὰρ μὴδὲ ταῦτα οἶδα, καὶ τῶν ἀνδραπόδων φανλότερος ἂν εἴην. — Ἴθι δὴ, ἔφη, καὶ ἐμοὶ ἐξηγήσαι αὐτά. — Ἀλλ' οὐ χαλεπὸν, ἔφη· πρῶτον μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ ὑγιαίνειν ἀγαθὸν εἶναι νομίζω, τὸ δὲ νοσεῖν κακόν· ἔπειτα καὶ τὰ αἶμα ἑκατέρου αὐτῶν καὶ ποτὰ καὶ βρωτὰ καὶ ἐπιτηδεύματα τὰ μὲν πρὸς τὸ ὑγιαίνειν φέροντα ἀγαθὰ, τὰ δὲ πρὸς τὸ νοσεῖν κακά. —

32. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ νοσεῖν, ὅταν μὲν ἀγαθοῦ τιнос αἷτια γίγνηται, ἀγαθὰ ἂν εἴη, ὅταν δὲ κακοῦ, κακά. — Πότε δ' ἂν, ἔφη, τὸ μὲν ὑγιαίνειν κακοῦ αἷτιον γένοιτο, τὸ δὲ νοσεῖν ἀγαθοῦ; — Ὅταν νῆ Δί', ἔφη, στρατείας τε αἰχρᾶς καὶ ναυτιλίας βλαβερᾶς καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετасχόντες ἀπόλωνται, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολειφθέντες σωθῶσιν. — Ἀληθῆ λέγεις; ἀλλ' ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ τῶν ὠφελίμων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετέχουσιν, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολείπονται. — Ταῦτα οὖν, ἔφη, ποτὲ μὲν ὠφελούντια, ποτὲ δὲ βλάπτοντα, τί μᾶλλον ἀγαθὰ ἢ κακά ἐστιν. — Οὐδὲν μὰ Δία φαίνεται κατὰ γε τοῦτον τὸν λόγον. —

33. Ἀλλ' ἢ γέ τοι σοφία, ὦ Σώκρατες, ἀναμφισβητήτως ἀγαθὸν ἐστὶν· ποῖον γὰρ ἂν τις πρᾶγμα οὐ βέλτιον πρᾶττοι σοφὸς ὢν ἢ ἀμαθής; — Τί δέ; τὸν Δαίδαλον, ἔφη, οὐκ ἀκήκοας ὅτι ληφθεὶς ὑπὸ Μίνω διὰ τὴν σοφίαν ἤναγκάζετο ἐκείνῳ δουλεύειν καὶ τῆς τε πατρίδος ἡμα καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐστερήθη καὶ ἐπιχειρῶν ἀποδιδράσκειν μετὰ τοῦ νιού τόν τε παῖδα ἀπώλεσε καὶ αὐτὸς οὐκ ἐδυνήθη σωθῆναι, ἀλλ' ἀπενεχθεὶς εἰς τοὺς βαρβάρους πάλιν ἐκεῖ ἐδούλευεν; — Λέγεται νῆ Δί', ἔφη, ταῦτα. — Τὰ Παλαμήδους οὐκ ἀκήκοας πάθῃ; Τοῦτον γὰρ δὴ πάντες ὕμνουσιν ὡς διὰ σοφίαν φθονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύς ἀπόλλυται. — Λέγεται καὶ ταῦτα, ἔφη. — Ἄλλους δὲ πόσους οἶμι διὰ σοφίαν ἀνασπᾶσθαι πρὸς βασιλεῖα γεγονέναι καὶ ἐκεῖ δουλεύειν; —

34. Κινδυνεύει, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀναμφιλογώτατον ἀγαθὸν εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν. — Εἴ γε μὴ τις αὐτό, ἔφη, Εὐθύδημε, ἐξ ἀμφιλόγων ἀγαθῶν συντιθείη. — Τί δ' ἂν, ἔφη, τῶν εὐδαιμονικῶν ἀμφίλογον εἴη; — Οὐδέν, ἔφη, εἰ γε μὴ προσθήσομεν αὐτῷ κάλλος ἢ ἰσχὺν ἢ πλοῦτον ἢ

δόξαν ἢ καὶ τι ἄλλο τῶν τοιούτων. — Ἀλλὰ νῆ Δία προσθήσομεν, ἔφη· πῶς γὰρ ἂν τις ἄνευ τούτων εὐδαιμονοίη; —

35. Νῆ Δί', ἔφη, προσθήσομεν ἄρα, ἐξ ὧν πολλὰ καὶ χαλεπὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις· πολλοὶ μὲν γὰρ διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν ἐπὶ τοῖς ὠραίοις παρακεκινηκότων διαφθείρονται, πολλοὶ δὲ διὰ τὴν ἰσχὺν μείζουσιν ἐργοῖς ἐπιχειροῦντες οὐ μικροῖς κακοῖς περιπίπτουσι, πολλοὶ δὲ διὰ τὸν πλοῦτον διαθροπτόμενοί τε καὶ ἐπιβουλεύόμενοι ἀπόλλυνται, πολλοὶ δὲ διὰ δόξαν καὶ πολιτικὴν δύναμιν μεγάλα κακὰ πετόνθασιν. —

36. Ἀλλὰ μὲν, ἔφη, εἰ γε μὴδὲ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐπαινῶν ὀρθῶς λέγω, ὁμολογῶ μὴδ' ὅ τι πρὸς τοὺς θεοὺς εὐχεσθαι χρὴ εἰδέναι. — Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἴσως διὰ τὸ σφόδρα πιστεύειν εἰδέναι οὐδ' ἔσκεναι· ἐπεὶ δὲ πόλεως δημοκρατουμένης παρασκευάζει προεστάναι, δηλὸν ὅτι δημοκρατίαν γε οἶσθα τί ἐστιν. —

37. Πάντως δήπου, ἔφη. — Δοκεῖ οὖν σοι δυνατόν εἶναι δημοκρατίαν εἰδέναι μὴ εἰδὸτα δῆμον; — Μὰ Δί', οὐκ ἔμοιγε. — Καὶ δῆμον ἄρ' οἶσθα τί ἐστιν; — Οἶμαι ἔγωγε. — Καὶ τί νομίζεις δῆμον εἶναι; — Τοὺς πένητας τῶν πολιτῶν ἔγωγε. — Καὶ τοὺς πένητας ἄρα οἶσθα; — Πῶς γὰρ οὐ; — Ἀρ' οὖν καὶ τοὺς πλουσίους οἶσθα; — Οὐδέν γε ἥτιον ἢ καὶ τοὺς πένητας. — Ποίους δὲ πένητας καὶ ποίους πλουσίους καλεῖς; — Τοὺς μὲν, οἶμαι, μὴ ἱκανὰ ἔχοντας εἰς ἃ δεῖ τέλει πένητας, τοὺς δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν πλουσίους. —

38. Καταμεμάθηκας οὖν ὅτι ἐνίοις μὲν πάνυ ὀλίγα ἔχουσιν οὐ μόνον ἀρκεῖ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ περιποιῶνται ἀπ' αὐτῶν, ἐνίοις δὲ πάνυ πολλὰ οὐχ ἱκανὰ ἐστίν; — Καὶ νῆ Δί', ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὀρθῶς γὰρ με ἀναμνησκαίς, οἶδα καὶ τυράντους τινάς, οἱ δὲ ἐνδειαν ὥς περ οἱ ἀπορώτατοι ἀναγκάζονται ἄδικεῖν. —

39. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ γε ταῦτα οὕτως ἔχει, τοὺς μὲν τυράννους εἰς τὸν δῆμον θήσομεν, τοὺς δὲ ὀλίγα κεκτημένους, ἔαν οἰκονομικοὶ ᾧσιν, εἰς τοὺς πλουσίους. — Καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔφη· Ἀναγκάζει με καὶ ταῦτα, ὁμολογεῖν δῆλον ὅτι ἡ ἐμὴ φανλότης καὶ φροντίζω μὴ κράτιστον ἢ μοι σιγᾶν κινδυνεύω γὰρ ἀπλῶς οὐδὲν εἰδέναι.

Καὶ πάνν ἀθύμως ἔχων καὶ καταφρονήσας ἑαυτοῦ καὶ νομίσας τῷ ὄντι ἀνδράποδον εἶναι ἀπῆλθεν.

40. Πολλοὶ μὲν οὖν τῶν οὕτω διατεθέντων ὑπὸ Σωκράτους οὐκέτι αὐτῷ προσῆσαν, οὓς καὶ βλακοτέρους ἐνόμιζεν· ὁ δὲ Εὐθύδημος ὑπέβαλεν οὐκ ἂν ἄλλως ἀνὴρ ἀξιόλογος γενέσθαι, εἰ μὴ ὁ τι μάλιστα Σωκράτει συνεῖη καὶ οὐκ ἀπελείπεται ἐν αὐτοῦ, εἰ μὴ τι ἀναγκαῖον εἴη· ἔνια δὲ καὶ ἐμμεῖτο ὧν ἐκεῖνος ἐπετῆδευεν. Ὁ δ', ὥς ἔγνω αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, ἥκιστα μὲν διατάσσεται, ἀπλοῦσιτατα δὲ καὶ σαφέσιτατα ἐξηγεῖτο ἃ τε ἐνόμιζεν εἰδέναι δεῖν καὶ ἐπιτηδεύειν κράτιστα εἶναι.

Γ'. Τὸ μὲν οὖν λεκτικούς καὶ πρακτικούς [καὶ μηχανικούς] γίγνεσθαι τοὺς συνόντας οὐκ ἔσπευδεν, ἀλλὰ πρότερον τοῦτων ὥετο χρῆναι σωφροσύνην αὐτοῖς ἐγγενέσθαι. Τοὺς γὰρ ἄνευ τοῦ σωφρονεῖν ταῦτα δυναμένους ἀδικωτέρους τε καὶ δυνατωτέρους κακουργεῖν ἐνόμιζον εἶναι.

2. Πρῶτον μὲν δὴ περὶ θεοὺς ἐπειράτο σώφρονας ποιεῖν τοὺς συνόντας. [Ἔτι ἄλλοι μὲν οὖν αὐτῷ πρὸς ἄλλους οὕτως ὁμιλοῦντι παραγενόμενοι δηροῦντο· ἐγὼ δέ, ὅτε πρὸς Εὐθύδημον τοιάδε διελέγεται, παρεγενόμενῃ]

3. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη ποτέ σοι ἐπῆλθεν ἐνθυμηθῆναι, ὥς ἐπιμελῶς οἱ θεοὶ ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται κατασκευάσασιν; — Καὶ ὅς· Μὰ τῶν Δι', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε. — Ἀλλ' οἶσθά γ', ἔφη, ὅτι πρῶτον μὲν φῶτός δεόμεθα, ὃ

ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσιν; — Νῆ Δι', ἔφη, ὃ γ' εἰ μὴ εἰχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν ἐνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν νύκτια παρέχουσι κάλλιστον ἀναπαυτήριον. — Πάνν γ', ἔφη, καὶ τοῦτο χάριτος ἄξιον. —

4. Οὐκοῦν καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὧν τὰς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τὰλλα πάντα σαφηνίζει, ἡ δὲ νύξ διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι ἀσαφεστέρα ἐστίν, ἄστρα ἐν τῇ νυκτὶ ἀνέφηναν, ἃ ἡμῖν τῆς νυκτὸς τὰς ὥρας ἐμφανίζει, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὧν δεόμεθα πράττομεν; — Ἔστι ταῦτα, ἔφη. — Ἀλλὰ μὴν ἡ γε σελήνη οὐ μόνον τῆς νυκτός, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνὸς τὰ μέρη φανερά ἡμῖν ποιεῖ. — Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. —

5. Τὸ δ' ἐπεὶ τροφῆς δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι καὶ ὥρας ἀρμοστούσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, αἱ ἡμῖν οὐ μόνον ὧν δεόμεθα πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς εὐφραυνόμεθα. — Πάνν, ἔφη, καὶ ταῦτα φιλάνθρωπα. —

6. Τὸ δὲ καὶ ὑδωρ ἡμῖν παρέχειν οὕτω πολλοῦ ἄξιον, ὥστε συμφύειν τε καὶ συναύξειν τῇ γῇ καὶ ταῖς ὥραις πάντα τὰ χρήσιμα ἡμῖν, συντρέφειν δὲ καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς καὶ μὴνόμενον πᾶσι τοῖς τρέφουσιν ἡμᾶς εὐκατεργασιότερά τε καὶ ὠφελιμώτερα καὶ ἡδίω ποιεῖν αὐτά, καὶ ἐπειδὴ πλείστον δεόμεθα τούτου, ἀφθονέστατον αὐτὸ παρέχειν ἡμῖν; — Καὶ τοῦτο, ἔφη, προνοητικόν. —

7. Τὸ δὲ καὶ τὸ πῦρ πορίσαι ἡμῖν, ἐπίκουρον μὲν ψυχούς, ἐπίκουρον δὲ σκότους, συνεργὸν δὲ πρὸς πᾶσαν τέχνην καὶ πάντα ὅσα ὠφελείας ἔνεκα ἄνθρωποι κατασκευάζονται; Ὡς γὰρ συνελόντι εἰπεῖν οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἄνθρωποι τῶν πρὸς τὸν βίον χρησίμων κατασκευάζονται. — Ὑπερβάλλει, ἔφη, καὶ τοῦτο φιλάνθρωπῳ. —

8. Τὸ δὲ τὸν ἥλιον, ἐπειδὴν ἐν χειμῶνι τρέπεται, προσ-
ιέναι, τὰ μὲν ἀδρύνοντα, τὰ δὲ ξηραίνοντα, ὧν καιρὸς διε-
λήλυθε, καὶ ταῦτα διαπραξάμενον μηκέτι ἐγγυτέρω προσ-
ιέναι, ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι φυλατιτόμενον μὴ τι ἡμῖς μᾶλ-
λον τοῦ δέοντος θερμαίνων βλάβῃ, καὶ ὅταν αὖ πάλιν ἀ-
πιὼν γένηται, ἐνθα καὶ ἡμῖν δῆλόν ἐστιν ὅτι, εἰ προσω-
τέρω ἀπεισιν, ἀποπαγησόμεθα ὑπὸ τοῦ ψύχους, πάλιν αὖ
τρέπεσθαι καὶ προσχωρεῖν, καὶ ἐνταῦθα τοῦ οὐρανοῦ ἀνα-
στρέφεσθαι ἐνθα ὧν μάλιστα ἂν ἡμᾶς ὠφελοίη; — Νῆ τὸν
Δί', ἔφη, καὶ ταῦτα παντάπασιν ἔοικεν ἀνθρώπων ἕνεκα
γιννομένοις. —

9. Τὸ δ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτο φανερόν ὅτι οὐκ ἂν ὑπενέγ-
κοιμεν οὔτε τὸ καῦμα οὔτε τὸ ψύχος, εἰ ἐξαπίνης γί-
γνοιτο, οὕτω μὲν κατὰ μικρὸν προσιέναι τὸν ἥλιον, οὕτω
δὲ κατὰ μικρὸν ἀπιέναι, ὥστε λανθάνειν ἡμᾶς εἰς ἑκάτερα
τὰ ἰσχυρότατα καθισταμένους; — Ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Εὐ-
θύδημος, ἤδη τοῦτο σκοπῶ, εἰ ἄρα τί ἐστι τοῖς θεοῖς
ἔργον ἢ ἀνθρώπους θεραπεύειν· ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐμποδί-
ζει με, ὅτι καὶ τὰλλα ζῶντα τούτων μετέχει. —

10. Οὐ γὰρ καὶ τοῦτ' ἔφη ὁ Σωκράτης, φανερόν ὅτι
καὶ ταῦτα ἀνθρώπων ἕνεκα γίνεται τε καὶ ἀνατρέφεται;
Τί γὰρ ἄλλο ζῶν αἰγῶν τε καὶ οἰῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων
καὶ ὄνων καὶ τῶν ἄλλων ζῶν τσαῦτα ἀγαθὰ ἀπολαύει,
ἔσα ἄνθρωποι; Ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ, πλείω ἢ τῶν φυτῶν
τρέφονται γοῦν καὶ χρηματίζονται οὐδὲν ἥττον ἀπὸ τούτων
ἢ ἀπ' ἐκείνων· πολὺν δὲ γένος ἀνθρώπων τοῖς μὲν ἐκ τῆς
γῆς φρομένοις εἰς τροφήν οὐ χρήται, ἀπὸ δὲ βοσκημάτων
γάλακτι καὶ τυρῷ καὶ κρέασι τρεφόμενοι ζῶσι πάντες δὲ
τιθασεύοντες καὶ δαμάζοντες τὰ χρήσιμα τῶν ζῶν εἰς τε
πόλεμον καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ συνεργοῖς χρωῖνται. — Ὁμο-
γνωμῶ σοι καὶ τοῦτ' ἔφη· ὁρῶ γὰρ αὐτῶν καὶ τὰ πολὺ

ἰσχυρότερα ἡμῶν οὕτως ὑποχείρια γιννόμενα τοῖς ἀν-
θρώποις, ὥστε χρῆσθαι αὐτοῖς ὅτι ἂν βούλωνται. —

11. Τὸ δ' ἐπειδὴ πολλὰ μὲν καλὰ καὶ ὠφέλιμα, δια-
φέροντα δὲ ἀλλήλων ἐστί, προσθῆναι τοῖς ἀνθρώποις αἰ-
σθήσεως ἀρμοστιούσας πρὸς ἕκαστα, δι' ὧν ἀπολαύομεν
πάντων τῶν ἀγαθῶν· τὸ δὲ καὶ λογισμὸν ἡμῖν ἐμφῦσαι,
ᾧ περὶ ὧν αἰσθανόμεθα λογιζόμενοι τε καὶ μνημονεύοντες
καταμανθάνομεν ὅτι ἕκαστα συμφέρει καὶ πολλὰ μηχαν-
ώμεθα, δι' ὧν τῶν τε ἀγαθῶν ἀπολαύομεν καὶ τὰ κακὰ
ἀλεξόμεθα.

12. τὸ δὲ καὶ ἐρμηνείαν δοῦναι, δι' ἧς πάντων τῶν
ἀγαθῶν μεταδίδομεν τε ἀλλήλοις διδάσκοντες καὶ κοι-
νωνοῦμεν καὶ νόμους τιθέμεθα καὶ πολιτευόμεθα; — Παν-
τάπασιν ἔοικασιν, ὦ Σώκρατες, οἱ θεοὶ πολλὴν τῶν ἀν-
θρώπων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι. — Τὸ δὲ καί, ἢ ἀδυνα-
τοῦμεν τὰ συμφέροντα προνοεῖσθαι ὑπὲρ τῶν μελλόντων,
ταύτη αὐτοὺς ἡμῖν συνεργεῖν, διὰ μαντικῆς τοῖς πνιθα-
νομένοις φράζοντας τὰ ἀποβησόμενα καὶ διδάσκοντας ἢ
ἂν ἄριστα γίγνοιτο; — Σοὶ δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἔοικα-
σιν ἐν φιλικώτερον ἢ τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι, εἰ γε μηδὲ ἐπε-
ρωτώμενοι ὑπὸ σοῦ προσημαίνουσί σοι ἃ τε χρὴ ποιεῖν καὶ
ἃ μὴ. —

13. Ὅτι δὲ γε ἀληθῆ λέγω καὶ σὺ γνώσει, ἂν μὴ ἀνα-
μένης ἕως ἂν τὰς μορφὰς τῶν θεῶν ἴδῃς, ἀλλ' ἐξαρκῇ
σοι τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντι σέβασθαι καὶ τιμᾶν τοὺς θεοὺς.
[Ἐννόει δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ὑποδεικνύουσιν· οἱ
τε γὰρ ἄλλοι ἡμῖν τὰγαθὰ διδόντες οὐδὲν τούτων εἰς τοῦμ-
φανῆς ἰόντες διδῶσι, καὶ ὁ τὸν ὅλον κόσμον συντάττων τε
καὶ συνέχων, ἐν ᾧ πάντα καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐστί, καὶ δεῖ μὲν
χρωμένους ἀκριβῆ τε καὶ ὑγιᾶ καὶ ἀγήρατα παρέχων, θᾶτ-
τον δὲ νοήματος ὑπηρετιοῦντα ἀναμαρτήτως, οὗτος τὰ μέ-

γιστα μὲν πράττων ὁρᾶται, ἰάδε δὲ οἰκονομῶν ἀόρατος ἡμῖν ἐστίν].

14. Ἐννόει δ' ὅτι καὶ ὁ πᾶσι φανερός δοκῶν εἶναι ἥλιος οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾶν, ἀλλ', ἐάν τις αὐτὸν ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεάσασθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται. Καὶ τοὺς ὑπηρέτας δὲ τῶν θεῶν εὐρήσεις ἀφανεῖς ὄντας· κεραυνός τε γὰρ ὅτι μὲν ἄνωθεν ἀφίεται, ὁρᾶται δ' οὐτ' ἐπιὼν οὐτ' ἐγκατασκήψας οὔτε ἀπυῶν· καὶ ἄνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐχ ὁρῶνται, ἃ δὲ ποιοῦσι φανερά ἡμῖν ἔτι, καὶ προσιόντων αὐτῶν αἰσθανόμεθα. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀνθρώπων γε ψυχὴ, ἥ, εἴτερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων, τοῦ θεοῦ μετέχει ὅτι μὲν βασιλεύει ἐν ἡμῖν, φανερόν, ὁρᾶται δὲ οὐδ' αὐτή. Ἄχρη κατανοοῦντα μὴ καταφρονεῖν τῶν ἀοράτων, ἀλλ' ἐκ τῶν γιγνόμενων τὴν δύναμιν αὐτῶν καταμανθάνοντα τιμᾶν τὸ δαιμόνιον.—

15. [Ἐγὼ μὲν, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὅτι μὲν οὐδὲ μικρὸν ἀμελήσει τοῦ δαιμονίου, σαφῶς οἶδα· ἐκείνο δὲ ἀθυμῶ, ὅτι μοι δοκεῖ τὰς τῶν θεῶν εὐεργεσίας οὐδ' ἂν εἰς ποτε ἀνθρώπων ἀξίαις χάρισιν ἀμείβεσθαι.—

16. Ἀλλὰ μὴ τοῦτο ἀθύρει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε· ὁρᾷς γὰρ ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς θεός, διὰν τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ πῶς ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται Νόμος πόλεως· νόμος δὲ δήπου πανταχοῦ ἐστὶ κατὰ δύναμιν ἱεροῖς θεοῖς ἀρέσκεισθαι. Πῶς οὖν ἂν τις κάλλιον καὶ εὐσεβέστερον τιμῇ θεοὺς ἢ, ὥς αὐτοὶ κελεύουσιν, οὕτω ποιῶν; Ἀλλὰ χρὴ τῆς μὲν δυνάμεως μηδὲν ὑφίεσθαι·

17. διὰν γὰρ τις τοῦτο ποιῇ, φανερός δήπου ἐστὶ τότε οὐ τιμῶν θεοῖς. Χρὴ οὖν μηδὲν ἐλλείποντα κατὰ δύναμιν τιμᾶν τοὺς θεοὺς θαρρεῖν τε καὶ ἐλπίζειν τὰ μέγιστα ἀγαθά. Οὐ γὰρ παρ' ἄλλων γ' ἂν τις μείζω ἐλπίζων σωφρονοῇ ἢ παρὰ τῶν τὰ μέγιστα ὠφελεῖν δυναμένων, οὐδ'

ἂν ἄλλως μᾶλλον ἢ εἰ τοῦτοις ἀρέσκοι· ἀρέσκοι δὲ πῶς ἂν μᾶλλον ἢ εἰ ὡς αἰετὶ πειθῶναι αὐτοῖς;]

18. Τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων τε καὶ αὐτὸς ποιῶν εὐσεβεστέρους τε καὶ σωφρονεστέρους τοὺς συνόντας παρεσκεύαζεν.

Δ'. [Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τοῦ δικαίου γε οὐκ ἀπεκρύπτετο ἦν εἶχε γνώμην, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἀπεδείκνυτο, ἰδίᾳ τε πᾶσι νομίμως τε καὶ ὠφελίμως χρώμενος καὶ κοινῇ ἄρχονσί τε ἃ οἱ νόμοι προστάττειεν πειθόμενος καὶ κατὰ πόλιν καὶ ἐν ταῖς στρατείαις οὕτως, ὥς τε διάδηλος εἶναι παρὰ τοὺς ἄλλους εὐτακτῶν.

2. καὶ διὲ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιστάτης γενόμενος οὐκ ἐπέτρεψε τῷ δήμῳ παρὰ τοὺς νόμους ψηφίσασθαι, ἀλλὰ σὺν τοῖς νόμοις ἠγαντιώθη τοιαύτη ὁρμῇ τοῦ δήμου, ἦν οὐκ ἂν οἶμαι ἄλλον οὐδένα ἀνθρώπον ὑπομείναι·

3. καὶ διὲ οἱ τριάκοντα προσέτατον αὐτῷ παρὰ τοὺς νόμους τι, οὐκ ἐπειθέτο· τοῖς τε γὰρ νέοις ἀπαγορευόντων αὐτῶν, μὴ διαλέγεσθαι καὶ προσιαζάντων ἐκείνῳ τε καὶ ἄλλοις πρὸ τῶν πολιτῶν ἀγαγεῖν τινα ἐπὶ θανάτῳ, μόνος οὐκ ἐπέεσθη, διὰ τὸ παρὰ τοὺς νόμους αὐτῷ προστάτεσθαι·

4. καὶ διὲ τὴν ὑπὸ Μελήτῳ γραφὴν ἔφρευγε, τῶν ἄλλων εἰωθότων ἐν τοῖς δικαστηρίοις πρὸς χάριν τε τοῖς δικασταῖς διαλέγεσθαι καὶ κολακεύειν καὶ δεῖσθαι παρὰ τοὺς νόμους, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα πολλῶν πολλάκις ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀφιεμένων, ἐκεῖνος οὐδὲν ἠθέλησε τῶν εἰωθότων ἐν τῷ δικαστηρίῳ παρὰ τοὺς νόμους ποιῆσαι, ἀλλὰ ῥαδίως ἂν ἀφιεθεὶς ὑπὸ τῶν δικαστῶν, εἰ καὶ μειρίως τι τοιούτων ἐποίησε, προσεῖλετο μᾶλλον τοῖς νόμοις ἐμμένων ἀποθανεῖν ἢ παρανομῶν ζῆν.

δ. Καὶ ἔλεγε δὲ οὕτως καὶ πρὸς ἄλλους μὲν πολλάκις, / οἷδα δὲ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Ἰππίαν τὸν Ἡλείον περὶ τοῦ δικαίου τοιαύδε διαλεχθέντα. Διὰ χρόνου γὰρ ἀφαικόμενος ὁ Ἰππίας Ἀθήναζε παρεγένετο τῷ Σωκράτει λέγοντι πρὸς τινὰς, ὥς θαυμασιὸν εἴη τό, εἰ μὲν τις βούλοιο σκυτεῖα διδάξασθαι τινα ἢ τέκτονα ἢ χαλκέα ἢ ἱππία, μὴ ἀπορεῖν ὅποι ἂν πέμπας τούτου τόχου [φασὶ δὲ τινες καὶ ἱππον καὶ βοῦν τῷ βουλομένῳ δικαίους ποιήσασθαι πάντα μεσιτὰ εἶναι τῶν διδουμένων] ἐὰν δὲ τις βούληται ἢ αὐτὸς μαθεῖν τὸ δίκαιον ἢ υἱὸν ἢ οἰκέτην διδάξασθαι, μὴ εἰδέναι ὅποι ἂν ἔλθῶν τόχοι τούτου.

β. Καὶ ὁ μὲν Ἰππίας ἀκούσας ταῦτα ὥς περ ἐπισκώπτων αὐτόν· Ἐν γὰρ σὺ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ λέγεις, ἃ ἐγὼ πάλαι ποτέ σου ἤκουσα;— Καὶ ὁ Σωκράτης· Ὁ δέ γε τούτου δεινότερον ἔφη, ὦ Ἰππία, οὐ μόνον αἰεὶ τὰ αὐτὰ λέγω, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν σὺ δ' ἴσως διὰ τὸ πολυμαθὴς εἶναι περὶ τῶν αὐτῶν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ λέγεις.—

7. Ἀμέλει, ἔφη, πειρῶμαι καιρὸν τι λέγειν αἰεὶ—Πότερον, ἔφη, καὶ περὶ ὧν ἐπίστασαι; Οἷον περὶ γραμμάτων ἐὰν τις ἐρηταιέ σε, πόσα καὶ ποῖα Σωκράτους ἐστίν, ἀλλὰ μὲν πρότερον, ἀλλὰ δὲ νῦν πειρᾷ λέγει; ἢ περὶ ἀριθμῶν τοῖς ἐρωτῶσιν, εἰ τὰ δις πέντε δέκα ἐστίν, οὐ τὰ αὐτὰ νῦν ἢ καὶ πρότερον ἀποκρίνεις;—Περὶ μὲν τούτων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὥς περ σὺ, καὶ ἐγὼν αἰεὶ τὰ αὐτὰ λέγω· περὶ μέντοι τοῦ δικαίου πάνν οἶμαι νῦν ἔχειν εἰπεῖν, πρὸς ἃ οὔτε σὺ οὐτ' ἂν ἄλλος οὐδεὶς δύναται ἀντιπεῖν.—

8. Νῆ τῆν Ἥραν, ἔφη, μέγα λέγεις ἀγαθὸν ἡύρηκεται, εἰ παύσονται μὲν οἱ δικασταὶ δίχα ψηφισόμενοι, παύσονται δ' οἱ πολῖται περὶ τῶν δικαίων ἀντιλέγοντές τε καὶ ἀνυδικούντες καὶ στασιάζοντες, παύσονται δ' αἱ πόλεις δια-

φερόμεναι περὶ τῶν δικαίων καὶ πολεμοῦσαι. Καὶ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν ἀπολειφθεῖην σου πρὸ τοῦ ἀκοῦσαι τηλικούτου ἀγαθοῦ ἡύρηκός τις.—

9. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἀκούσει, πρὶν γ' ἂν αὐτὸς ἀποφῇ, ὅ τι νομίζεις τὸ δίκαιον εἶναι. Ἀρκεῖ γὰρ ὅτι τῶν ἄλλων καταγελάς ἐρωτῶν μὲν καὶ ἐλέγχων πάντας, αὐτὸς δ' οὐδενὶ ἐθέλων ὑπέχειν λόγον οὐδὲ γνώμην ἀποφαίνεσθαι περὶ οὐδενός.—

10. Τί δέ, ὦ Ἰππία; ἔφη, οὐκ ἔσθῃσαι, ὅτι ἐγὼ ἃ δοδεῖ μοι δίκαια εἶναι οὐδὲν παύομαι ἀποδεκνόμενος;— Καὶ ποῖος δὴ σοι, οὗτος ὁ λόγος ἐστίν;—Εἰ δὲ μὴ λόγῳ, ἔφη, ἀλλ' ἔργῳ ἀποδείκνυμαι ἢ οὐ δοκεῖ σοι ἀξιοτεκμαρτότερον τοῦ λόγου τὸ ἔργον εἶναι;—Πολύ γε νῆ Δί', ἔφη· δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ ἄδικοι ποιοῦσι, δίκαια δὲ πράττων οὐδ' ἂν εἷς ἄδικος εἴη.—

11. Ἥσθῃσαι οὖν πῶποιέ μου ἢ ψευδομαρτυροῦντος ἢ σκεφαντιοῦντος ἢ φίλους ἢ πόλιν εἰς σιάν ἐμβάλλοντος ἢ ἄλλο τι ἄδικον πράττοντος.—Οὐκ ἔγωγ', ἔφη.—Τὸ δὲ τῶν ἀδίκων ἀπέχεσθαι οὐ δίκαιον ἡγεῖ;—Ἀῆλος εἰ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ νῦν διαφεύγειν ἐγχειρῶν τὸ ἀποδείκνυσθαι γνώμην, ὅ τι νομίζεις τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ ἃ πράττουσιν οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἃ μὴ πράττουσι, ταῦτα λέγεις.

12. Ἀλλ' ὥρην ἔγωγ', ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ μὴ θέλειν ἀδικεῖν ἱκανὸν δικαιοσύνης ἐπίδειγμα εἶναι. Εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι, ἐὰν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέσκη· γῆμι γὰρ ἐγὼ τὸ νόμιμον δίκαιον εἶναι.—Ἀρα τὸ αὐτὸ λέγεις, ὦ Σώκρατες, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι;—

13. Ἐγωγε, ἔφη.—Οὐ γὰρ αἰσθάνομαι σου μᾶλλον ὅποιον νόμιμον ἢ ποῖον δίκαιον λέγεις.—Νόμους δὲ πόλεως, ἔφη, γιγνώσκεις;—Ἐγωγε, ἔφη.—Καὶ τινὰς τούτους νομίζεις;—Ἀ οἱ πολῖται, ἔφη, συνθέμενοι ἃ τε

δεῖ ποιεῖν καὶ ὧν ἀπέχεσθαι ἐγράψαντο. — Οὐκοῦν, ἔφη, νόμιμος μὲν ἂν εἴη ὁ κατὰ ταῦτα πολιτευόμενος, ἄνομος δὲ ὁ ταῦτα παραβαίνων; — Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. — Οὐκοῦν καὶ δίκαια μὲν ἂν πράττοι ὁ τούτοις πειθόμενος, ἄδικα δ' ὁ τούτοις ἀπειθῶν. — Πάνν μὲν οὖν. — Οὐκοῦν ὁ μὲν τὰ δίκαια πράττων δίκαιος, ὁ δὲ τὰ ἄδικα ἄδικος; — Πῶς γὰρ οὔ; — Ὁ μὲν ἄρα νόμιμος δίκαιός ἐστιν, ὁ δὲ ἄνομος ἄδικος. —

14. Καὶ ὁ Ἰππίας· Νόμους δ', ἔφη, ὧ Σώκратες, πῶς ἂν τις ἡγήσαιο σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι ἢ τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, οὓς γε πολλάκις αὐτοὶ οἱ θέμενοι ἀποδοκιμάσαντες μετατίθενται; — Καὶ γὰρ πόλεμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, πολλάκις ἀρά· ἐναι αἱ πόλεις πάλιν εἰρήνην ποιοῦνται. — Καὶ μάλα, ἔφη. — Διάφορον οὖν τι οἶει ποιεῖν, ἔφη, τοὺς τοῖς νόμοις πειθομένους φανλίζων ὅτι καταλυθεῖεν ἂν οἱ νόμοι, ἢ εἰ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις εὐτακτοῦντας ψέγοις ὅτι γένοιτ' ἂν εἰρήνη, ἢ καὶ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ταῖς πατρίσι προθύμως βοηθοῦντας μέμφει; — Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη. —

15. Λυκούργον δὲ τὸν Λακεδαιμόνιον, ἔφη ὁ Σωκράτης, καταμερόθηκας ὅτι οὐδὲν ἂν διάφορον τῶν ἄλλων πόλεων τὴν Σπάρτην ἐποίησεν, εἰ μὴ τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις μάλιστα ἐνεργάσατο αὐτῇ; Τῶν δὲ ἀρχόντων ἐν ταῖς πόλεσιν οὐκ οἶσθα ὅτι, οἵτινες ἂν τοῖς πολίταις αἰώτατοι ὦσι τοῦ τοῖς νόμοις πείθεσθαι, οὗτοι ἄριστοί εἰσι, καὶ πόλεις, ἐν ἧ μάλιστα οἱ πολῖται τοῖς νόμοις πείθονται, ἐν εἰρήνῃ τε ἄριστα διαίγει καὶ ἐν πολέμῳ ἀνυπόστατός ἐστιν;

16. Ἀλλὰ μὲν καὶ ὁμόνοιά γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι καὶ πλειστάκως ἐν αὐταῖς αἱ τε γερονταίαι καὶ οἱ ἄριστοι ἄνδρες παρακελεύονται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν, καὶ πανταχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κεῖται

τοὺς πολίτας ὁμνεῖναι ὁμονοήσκειν, καὶ πανταχοῦ ὁμνεῖναι τὸν ἄρμον τούτων· οἶμαι δ' ἐγὼ ταῦτα γίνεσθαι οὐχ ὅπως τοὺς αὐτοὺς χοροὺς κρίνωσιν οἱ πολῖται, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς ἀνλητὰς ἐπαινῶσιν, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς ποιητὰς αἰρῶνται, οὐδ' ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἡδωνται, ἀλλ' ἵνα τοῖς νόμοις πείθωνται. Τούτους γὰρ τῶν πολιτῶν ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταται τε καὶ εὐδαιμονέσταται γίνονται· ἄνευ δὲ ὁμονοίας οὔτ' ἂν πόλεις εὖ πολιτευθεῖη οὔτ' οἶκος καλῶς οἰκηθεῖη.

17. Ἰδίᾳ δὲ πῶς μὲν ἂν τις ἦτιον ὑπὸ πόλεως ζημοῖτο, πῶς δ' ἂν μᾶλλον τιμῶτο, ἢ εἰ τοῖς νόμοις πείθοιτο; πῶς δ' ἂν ἦτιον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἦτιῶτο ἢ πῶς ἂν μᾶλλον νικῶη; τίνι δ' ἂν τις μᾶλλον πιστεύσειε παρακαταθέσθαι ἢ χρήματα ἢ υἱὸς ἢ θυγατέρας; τίνα δ' ἂν ἢ πόλεις ὅλη ἀξιοπιστότερον ἡγήσαιο τοῦ νομίμου; παρὰ τίνας δ' ἂν μᾶλλον τῶν δικαίων τύχοιεν ἢ γονεῖς ἢ οἰκεῖοι ἢ οἰκέται ἢ φίλοι ἢ πολῖται ἢ ξένοι; τίνι δ' ἂν μᾶλλον πολέμοι πιστεύσειαν ἢ ἀνοχὰς ἢ σπονδὰς ἢ συνθήκας περὶ εἰρήνης; τίνι δ' ἂν μᾶλλον ἢ τῷ νομίμῳ σύμμαχοι ἐθέλοιεν γίνεσθαι; τῷ δ' ἂν μᾶλλον οἱ σύμμαχοι πιστεύσειαν ἢ ἡγεμονίαν ἢ φρουραρχίαν ἢ πόλεις; τίνα δ' ἂν τις εὐεργετήσας ὑπολάβοι χάριν κομεῖσθαι μᾶλλον ἢ τὸν νόμιμον; ἢ τίνα μᾶλλον ἂν τις εὐεργετήσῃ ἢ παρ' οὗ χάριν ἀπολήρῃσθαι νομίζει; τῷ δ' ἂν τις βούλοιο μᾶλλον φίλος εἶναι ἢ τῷ τοιούτῳ, ἢ τῷ ἦτιον ἐχθρός; τῷ δ' ἂν τις ἦτιον πολεμήσειεν ἢ ὃ μάλιστα μὲν φίλος εἶναι βούλοιο, ἥκιστα δ' ἐχθρός, καὶ ὃ πλεῖστοι μὲν φίλοι καὶ σύμμαχοι βούλοιντο εἶναι, ἐλάχιστοι δ' ἐχθροὶ καὶ πολέμοι;

18. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Ἰππία, τὸ αὐτὸ ἀποδείκνυμαι νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι· σὺ δ' εἰ τὰναντία γινώσκεις,

δίδασκε. — Καὶ ὁ Ἰππίας· Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐ μοι δοκῶ πάντῃσι γινώσκειν οἷς εἰρηκας περὶ τοῦ δικαίου. —

19. Ἀγράφους δέ τινας οἶσθα, ἔφη, ὦ Ἰππία, νόμους; — Τοὺς γ' ἐν πάσῃ, ἔφη, χώρα κατὰ ταῦτά νομιζομένους. — Ἐχοῖς ἂν οὖν εἰπεῖν, ἔφη, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὺς ἔθεντο; — Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, οἱ γε οὔτε συνελθεῖν ἄπαντες ἂν δυνήθειεν οὔτε ὁμόφωνοί εἰσιν; — Τίνας οὖν, ἔφη, νομίζεις τεθεικέναι τοὺς νόμους τούτους; — Ἐγὼ μὲν, ἔφη, θεοὺς οἶμαι τοὺς νόμους τούτους τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι καὶ γὰρ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις πρῶτον νομίζεται θεοὺς σέβειν. —

20. Οὐκοῦν καὶ γονέας ἡμῶν πανταχοῦ νομίζεται; — Καὶ τοῦτο, ἔφη. — Οὐκ ἐν μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὗτος θεοῦ νόμος εἶναι. — Τί δὴ; ἔφη. — Ὅτι, ἔφη, αἰσθάνομαι τινας παραβαίνοντας αὐτόν. —

21. Καὶ γὰρ ἄλλα πολλὰ, ἔφη, παρανόμοισιν· ἀλλὰ δίκην γέ τοι διδῶσιν οἱ παραβαίνοντες τοὺς ὑπὸ τῶν θεῶν κειμένους νόμους, ἦν οὐδενὶ τρόπον δυνατόν ἄνθρωπον διαφυγεῖν, ὥς περ τοὺς ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νόμους ἔνιοι παραβαίνοντες διαφεύγουσι τὸ δίκην δίδόναι, οἱ μὲν λανθάνοντες, οἱ δὲ βιαζόμενοι. —

22. Καὶ ποῖαν, ἔφη, δίκην, ὦ Σώκρατες, οὐ δύναται διαφεύγειν; — Τὴν μερίστην νῆ Δί', ἔφη· τί γὰρ ἂν μείζον πάθοιεν ἄνθρωποι τεκνοποιοῦμενοι τοῦ κακῶς τεκνοποιεῖσθαι. —

23. Πῶς οὖν, ἔφη, κακῶς οὗτοι τεκνοποιοῦνται, οὓς γε οὐδὲν κωλύει ἀγαθοὺς αὐτοὺς ὄντας ἐξ ἀγαθῶν παιδοποιεῖσθαι; — Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, οὐ μόνον ἀγαθοὺς δεῖ τοὺς ἐξ ἀλλήλων παιδοποιουμένους εἶναι ἀλλὰ καὶ ἀκμάζοντας τοὺς σώμασιν ἢ δοκεῖ σοι ὅμοια εἶναι τὰ τῶν

ἀκμαζόντων τοῖς τῶν μήπω ἀκμαζόντων ἢ τῶν παρηκμακότων; — Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ εἰκὸς ὅμοια εἶναι. — Πότερα οὖν, ἔφη, βελτίω; — Λήλον ὅτι, ἔφη, τὰ τῶν ἀκμαζόντων. — Τὰ τῶν μὴ ἀκμαζόντων ἄρα οὐ σπουδαῖα; Οὐκ εἰκὸς μὰ Δί', ἔφη. — Οὐκοῦν οὕτω γε οὐ δεῖ παιδοποιεῖσθαι; — Οὐ γάρ οὖν, ἔφη. — Οὐκοῦν οἱ γε οὕτω παιδοποιούμενοι ὥς οὐ δεῖ παιδοποιεῖν; — Ἐμοίγε δοκεῖ, ἔφη. — Τίνες οὖν ἄλλοι, ἔφη, κακῶς ἂν παιδοποιεῖντο· εἰ γε μὴ οὗτοι; — Ὁμογνωμονῶ σοι, ἔφη, καὶ τοῦτο. —

24. Τί δέ; τοὺς εὖ ποιούντας ἀντενεργεῖν οὐ πανταχοῦ νόμιμόν ἐστιν; — Νόμιμον, ἔφη· παραβαίνεται δὲ καὶ τοῦτο. — Οὐκοῦν καὶ οἱ τοῦτο παραβαίνοντες δίκην διδῶσι, φίλων μὲν ἀγαθῶν ἔρημοι γινώμενοι, τοὺς δὲ μισούντας ἑαυτοῖς ἐναγκαζόμενοι διώκειν; Ἡ οὐχ οἱ μὲν εὖ ποιῶντες τοὺς χρωμένους ἑαυτοῖς ἀγαθοὶ φίλοι εἰσιν, οἱ δὲ μὴ ἀντενεργετοῦντες τοὺς τοιούτους διὰ μὲν τὴν ἀχαριστίαν μισοῦνται ὑπ' αὐτῶν, διὰ δὲ τὸ μάλιστα λυσιτελεῖν τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι τοῦτους μάλιστα διώκουσιν; — Νῆ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἔφη, θεοῖς ταῦτα πάντα εἶκε· τὸ γὰρ τοὺς νόμους αὐτοὺς τοῖς παραβαίνοντι τὰς τιμωρίας ἔχειν βελτίονος ἢ καὶ ἄνθρωπον νομοθέτου δοκεῖ μοι εἶναι. —

25. Πότερον οὖν, ὦ Ἰππία, τοὺς θεοὺς ἡγεῖ τὰ δίκαια νομοθετεῖν ἢ ἄλλα τῶν δικαίων; — Οὐκ ἄλλα μὰ Δί', ἔφη· σχολῇ γὰρ ἂν ἄλλος γέ τις τὰ δίκαια νομοθετήσκειν, εἰ μὴ θεός. — Καὶ τοῖς θεοῖς ἄρα, ὦ Ἰππία, τὸ αὐτὸ δίκαιόν τε καὶ νόμιμον εἶναι ἀρκέσει.

[Ταῦτα λέγων τε καὶ πρώτων δικαιοτέρους ἵποει τοὺς πλησιάζοντας.]

Ε'. [Ὡς δὲ καὶ πρακτικώτερος ἐποίει τοὺς συνόντας ἑαυτῷ, νῦν αὖ τοῦτο λέξω. Νομίζων γὰρ ἐγκράτειαν ὑπάρχειν ἀγαθὸν εἶναι τῷ μέλλοντι καλὸν τι πράξειν, πρῶτον μὲν αὐτὸς φανερός ἦν τοῖς συνοῦσιν ἡσκηκὼς αὐτὸν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, ἔπειτα διαλεγόμενος προετρέπετο πάντων μάλιστα τοὺς συνόντας πρὸς ἐγκράτειαν.

2. Ἀεὶ μὲν οὖν περὶ τῶν πρὸς ἀρετὴν χρησίμων αὐτὸς τε διτέλει μεμνημένος καὶ τοὺς συνόντας πάντας ὑπομνήσκων] οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ [πρὸς Εὐθύδημον] περὶ ἐγκρατείας τοιάδε διαλεχθέντα. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄρα καλὸν καὶ μεγαλεῖον νομίζεις εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ πόλει κτῆμα ἐλευθερίαν;—Ὡς οἷόν τέ γε μάλιστα, ἔφη.—

3. Ὅστις οὖν ἄρχεται ὑπὸ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν καὶ διὰ ταύτας μὴ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα, νομίζεις τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι;—Ἥκιστα, ἔφη.—Ἰσως γὰρ ἐλευθέριον φαίνεται σοι τὸ πράττειν τὰ βέλτιστα, εἴτα τὸ ἔχειν τοὺς κωλύοντας τὰ τοιαῦτα ποιεῖν ἀνελεύθερον νομίζεις;—Παντάπασί γ', ἔφη.

4. Παντάπασιν ἄρα σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς ἀνελεύθεροι εἶναι;—Νὴ τὸν Δί', εἰκότως.—Πότερα δέ σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς κωλύεσθαι μόνον τὰ κάλλιστα πράττειν ἢ καὶ ἀναγκάζεσθαι τὰ αἰσχιστα ποιεῖν;—Οὐδὲν ἦν, ἔφη, δοκοῦσι ταῦτα ἀναγκάζεσθαι ἢ ἐκεῖνα κωλύεσθαι.—

5. Ποίους δέ τινας δεσπότας ἡγεῖ τοὺς τὰ μὲν ἄριστα κωλύοντας, τὰ δὲ κάκιστα ἀναγκάζοντας;—Ὡς δυνατὸν νὴ Δί', ἔφη, κακίστους.—Δουλείαν δὲ ποίαν κακίστην νομίζεις εἶναι;—Ἐγὼ μὲν, ἔφη, τὴν παρὰ τοῖς κακίστοις δεσπόταις.—Τὴν κακίστην ἄρα δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσιν;—Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη.—

6. Σοφίαν δὲ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν οὐ δοκεῖ σοι ἀπείργουσα τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀκρασία εἰς τοῦναντίον αὐτοὺς ἐμβάλλειν; ἢ οὐ δοκεῖ σοι προσέχειν τε τοῖς ὠφελούσι καὶ καταμαρθάνειν αὐτὰ κωλύειν, ἀφέλκουσα ἐπὶ τὰ ἡδέα, καὶ πολλάκις αἰσθανομένους τῶν ἀγαθῶν τε καὶ τῶν κακῶν ἐκπλήξασα ποιεῖν τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ βελτίονος αἰρεῖσθαι;—

7. Γίνεται καὶ τοῦτ' ἔφη.—Σωφροσύνης δέ, ὦ Εὐθύδημε, τίτι ἂν φαίημεν ἦντον ἢ τῷ ἀκρατεῖ προσήκει; Αὐτὰ γὰρ δήπου τὰ ἐναντία σωφροσύνης καὶ ἀκρασίας ἔργα ἐστίν.—Ὁμολογῶ καὶ τοῦτο, ἔφη.—[Τοῦ δ' ἐπιμελεῖσθαι ὧν προσήκει οἷσι τι κωλυτικώτερον εἶναι ἀκρασίας;—Οὐκ οὖν ἔγωγ', ἔφη.]—Τοῦ δὲ ἀντὶ τῶν ὠφελούντων τὰ βλάπτοντα προαιρεῖσθαι ποιούντος καὶ τούτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι, ἐκείνων δὲ ἀμελεῖν πείθοντος καὶ τοῖς σωφρονοῦσι τὰ ἐναντία ποιεῖν ἀναγκάζοντος οἷσι τι ἀνθρώπῳ κάκιστον εἶναι;—Οὐδέν, ἔφη.—

8. Οὐκοῦν τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἐναντίων ἢ τὴν ἀκρασίαν εἰκὸς τοῖς ἀνθρώποις αἰτίαν εἶναι;—Πάνν μὲν οὖν, ἔφη.—Οὐκοῦν καὶ τῶν ἐναντίων τὸ αἷον εἰκὸς ἄριστον εἶναι;—Εἰκὸς γάρ, ἔφη.—Ἐοικεν ἄρ', ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄριστον ἀνθρώπῳ ἐγκράτεια εἶναι;—Εἰκότως γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες.—

9. Ἐκεῖνο δέ, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη πώποτε ἐνεθυμήθης;—Ποῖον; ἔφη.—Ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἡδέα, ἔφ' ἅπερ μόνα δοκεῖ ἡ ἀκρασία τοὺς ἀνθρώπους ἄγειν, αὐτὴ μὲν οὐ δύναται ἄγειν, ἢ δ' ἐγκράτεια πάντων μάλιστα ἡδεσθαι ποιεῖ.—Πῶς; ἔφη.—Ἡ μὲν ἀκρασία οὐκ ἐῷσα καρτερεῖν οὔτε λιμὸν οὔτε δίψαν οὔτε ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν οὔτε ἀγροπρίαν, δι' ὧν μόνων ἔστιν ἡδέως μὲν φαγεῖν τε καὶ πίνειν, ἡδέως δ' ἀναπαύεσθαι τε καὶ κοιμηθῆναι, περιμείναντας

καὶ ἀνασχομένους, ἕως ἂν ταῦτα ὡς ἔνι ἡδίστα γένηται, κωλύει τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τε καὶ συνεχεσιτάτοις ἀξιολόγως ἡδεσθαι· ἡ δ' ἐγκράτεια μόνη ποιοῦσα καρτερεῖν τὰ εἰρημένα μόνη καὶ ἡδεσθαι ποιεῖ ἀξίως μνήμης ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. — Παντιάπασιν, ἔφη, ἀληθῆ λέγεις. —

10. Ἀλλὰ μὴν τοῦ μαθεῖν τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ τοῦ ἐπιμεληθῆναι τῶν τοιούτων τινός, δι' ὧν ἂν τις καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα καλῶς διοικήσειε καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον καλῶς οἰκονομήσειε καὶ φίλοις καὶ πόλει ὠφέλιμος γένοιτο καὶ ἐχθροὺς κρατήσειεν, ἀφ' ὧν οὐ μόνον ὠφέλεια, ἀλλὰ καὶ ἡδοναὶ μέγιστα γίγνονται, οἱ μὲν ἐγκρατεῖς ἀπολαύουσι πράττοντες αὐτά, οἱ δ' ἀκρατεῖς οὐδενὸς μετέχουσιν. Τῷ γὰρ ἂν ἥτιον φήσαιμεν τῶν τοιούτων προσήκειν, ἢ ᾧ ἡκιστα ἔξεστι ταῦτα πράττειν, κατεχομένῳ ἐπὶ τῷ σπονδάζειν περὶ τὰς ἐγγυιάτω ἡδονάς; —

11. Καὶ ὁ Εὐθύδημος· Δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, λέγειν ὡς ἀνδρὶ ἥτιον τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν πάμπαν οὐδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκει. — Τί γὰρ διαφέρει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄνθρωπος ἀκρατὴς θηρίου τοῦ ἀμαθεσιότου; Ὅστις γὰρ τὰ μὲν κράτιστα μὴ σκοπεῖ, τὰ ἡδίστα δ' ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖ ποιεῖν τί ἂν διαφέρει τοῦ ἀφρονεσιότου βροσκημάτων; Ἀλλὰ τοῖς ἐγκρατέσι μόνους ἔξεστι σκοπεῖν τὰ κράτιστα τῶν πραγμάτων, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ μὲν ἀγαθὰ προαιρεῖσθαι, τῶν δὲ κακῶν ἀπέχεσθαι.

12. Καὶ οὕτως ἔφη ἀρίστους τε καὶ εὐδαιμονεσιότους ἀνδρας γίγνεσθαι καὶ διαλέγεσθαι δυνατοσιότους· ἔφη δὲ καὶ τὸ διαλέγεσθαι ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ συνιόντος κοινῇ βουλευέσθαι διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ πράγματα. [Λεῖν οὖν πειρᾶσθαι ὃ τι μάλιστα πρὸς τοῦτο ἑαυτὸν ἔτοιμον παρασκευάζειν καὶ τούτον μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι· ἐκ τοῦ-

τον γὰρ γίγνεσθαι ἀνδρας ἀρίστους τε καὶ ἡγεμονικοσιότους καὶ διαλεκτικοσιότους].

ζ'. Ὡς δὲ καὶ διαλεκτικοσιότερους ἐποίει τοὺς συνόντας, πειρᾶσθαι καὶ τοῦτο λέγειν. Σωκράτης γὰρ τοὺς μὲν εἰδότας, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, ἐνόμιζε καὶ τοῖς ἄλλοις ἂν ἐξηγεῖσθαι δύνασθαι· τοὺς δὲ μὴ εἰδότας οὐδὲν ἔφη θαυμασιὸν εἶναι αὐτούς τε σφάλλεσθαι καὶ ἄλλους σφάλλειν· ὧν ἕνεκα σκοπῶν σὺν τοῖς συνοῦσι, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, οὐδέ ποτε ἔληγεν. Πάντα μὲν οὖν ἢ διωρίζετο πολὺ ἔργον ἂν εἴη διεξελεῖν ἐν ὅσοις δὲ τὸν τρόπον τῆς ἐπισκέψεως δηλώσειν οἶμαι, τοσαῦτα λέξω.

2. Πρῶτον δὲ περὶ εὐσεβείας ὡδέ πως ἐσκοπεῖν. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ποῖόν τι νομίζεις εὐσεβειαν εἶναι; — Καὶ ὅς· Κάλλιστον νῆ Δί', ἔφη. — Ἔχεις οὖν εἰπεῖν ὁποῖός τις ὁ εὐσεβῆς ἐστιν; — Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, ὁ τοὺς θεοὺς τιμῶν. — Ἐξεστι δὲ ὅν ἂν τις βούληται τρόπον τοὺς θεοὺς τιμᾶν; — Οὔκ, ἀλλὰ νόμοι εἰσὶ, καθ' οὓς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν. —

3. Οὐκοῦν ὁ τοὺς νόμους τούτους εἰδὼς εἰδεῖη ἂν ὡς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν; — Οἶμαι ἔγωγ' ἔφη. — Ἀρ' οὖν ὁ εἰδὼς ὡς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν οὐκ ἄλλως οἶεται δεῖν τοῦτο ποιεῖν ἢ ὡς οἶδεν; — Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. — Ἀλλως δέ τις θεοὺς τιμᾷ ἢ ὡς οἶεται δεῖν; —

4. Οὐκ οἶμαι, ἔφη. — Ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς νομίμως ἂν τοὺς θεοὺς τιμᾷ; — Πάνυ μὲν οὖν. — Οὐκοῦν ὃ γε νομίμως τιμῶν ὡς δεῖ τιμᾷ; — Πῶς γὰρ οὐ; — Ὁ δὲ γε ὡς δεῖ τιμῶν εὐσεβῆς ἐστιν; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. — Ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς ὁρθῶς ἂν ἡμῖν εὐσεβῆς ὠρισμένος εἴη; — Ἐμοὶ γοῦν, ἔφη, δοκεῖ. —

5. Ἀνθρώποις δὲ ἄρα ἔξεστιν ὅν ἂν τις τρόπον βούληται χρῆσθαι; — Οὐκ, ἀλλὰ καὶ περιττούτους [ὁ εἰδὼς ἅ] ἐστι νόμιμα, καθ' ἃ δεῖ [πρὸς ἀλλήλους χρῆσθαι, νόμιμος ἂν εἴη]. — Οὐκοῦν οἱ κατὰ ταῦτα χρῶμενοι ἀλλήλοις ὥς δεῖ χρῶνται; — Πῶς γὰρ οὐ; — Οὐκοῦν οἱ γε ὥς δεῖ χρῶμενοι καλῶς χρῶνται; — Πάνυ μὲν οὖν ἔφη. — Οὐκοῦν οἱ γε τοῖς ἀνθρώποις καλῶς χρῶμενοι καλῶς πράττουσι τὰνθρώπεια πράγματα. — Εἰκός γ', ἔφη. — [Οὐκοῦν οἱ τοῖς νόμοις πειθόμενοι δίκαια οὗτοι ποιοῦναι; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. —]

6. Δίκαια δὲ οἶσθα, ἔφη, ὅποια καλεῖται; — Ἄ οἱ νόμοι κελεύουσιν, ἔφη. — Οἱ ἄρα ποιοῦντες ἃ οἱ νόμοι κελεύουσι δίκαιά τε ποιοῦσι καὶ ἃ δεῖ; — Πῶς γὰρ οὐ; — Οὐκοῦν οἱ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες δίκαιοί εἰσιν; — Οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. — Οἶει οὖν τινες πείθεσθαι τοῖς νόμοις μὴ εἰδότας ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν; — Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. — Εἰδότας δὲ ἃ δεῖ ποιεῖν οἶει τινὰς οἶεσθαι δεῖν μὴ ταῦτα ποιεῖν; — Οὐκ οἶμαι, ἔφη. — Οἶσθα δὲ τινὰς ἄλλα ποιοῦντας ἢ ἃ οἴονται δεῖν; — Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. — Οἱ ἄρα τὰ περὶ ἀνθρώπων νόμιμα εἰδότες οὗτοι τὰ δίκαια ποιοῦσιν; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. — Οὐκοῦν οἱ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες δίκαιοί εἰσιν; — Τίνες γὰρ ἄλλοι; ἔφη. — Ὅρθῶς ἂν ποτε ἄρα ὀριζοίμεθα ὀριζόμενοι δικαίους εἶναι τοὺς εἰδότας τὰ περὶ ἀνθρώπων νόμιμα; — Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. —

7. Σοφίαν δὲ τί ἂν φήσαιμεν εἶναι; Εἰπέ μοι, πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ σοφοί, ἃ ἐπίστανται, ταῦτα σοφοί εἶναι, ἢ εἰσὶ τινες ἃ μὴ ἐπίστανται σοφοί; — Ἄ ἐπίστανται δὴλον ὅτι, ἔφη. πῶς γὰρ ἂν τις, ἃ γε μὴ ἐπίσταιτο, ταῦτα σοφός εἴη; — Ἄρ' οὖν οἱ σοφοί ἐπιστήμη σοφοί εἰσιν; — Τίτι γὰρ ἂν, ἔφη, ἄλλω τις εἴη σοφός, εἰ γε μὴ ἐπιστήμη; — Ἄλλο δὲ τι σοφίαν οἶει εἶναι ἢ ὧ σοφοί εἰ-

σιν; — Οὐκ ἔγωγε. — Ἐπιστήμη ἄρα σοφία ἐστίν; — Ἐμοιγε δοκεῖ. — Ἄρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώπῳ δυνατόν εἶναι τὰ ὄντα πάντα ἐπίστασθαι; — Οὐδὲ μὰ Δί', ἔμοιγε πολλοστὸν μέρος αὐτῶν. — Πάντα μὲν ἄρα σοφὸν οὐχ οἷόν τε ἀνθρώπον εἶναι; — Μὰ Δί', οὐ δῆτα, ἔφη. — Ὁ ἄρα ἐπίσταιται ἕκαστος. τοῦτο καὶ σοφός ἐστιν; — Ἐμοιγε δοκεῖ.

8. Ἄρ' οὖν, ὦ Εὐθύδημε, καὶ τὰγαθὸν οὕτω ζητητέον ἐστίν; — Πῶς; ἔφη. — Δοκεῖ σοι τὸ αὐτὸ πᾶσιν ὠφέλιμον εἶναι; — Οὐκ ἔμοιγε. — Τί δέ; τὸ ἄλλω ὠφέλιμον οὐ δοκεῖ σοι ἐνίοτε ἄλλω βλαβερόν εἶναι; — Καὶ μάλα, ἔφη. — Ἄλλο δ' ἂν τι φαίης ἀγαθὸν εἶναι ἢ τὸ ὠφέλιμον; — Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. — Τὸ ἄρα ὠφέλιμον ἀγαθόν ἐστιν ὅτε ἂν ὠφέλιμον ᾖ; — Δοκεῖ μοι, ἔφη. —

9. Τὸ δὲ καλὸν ἔχοιμεν ἂν πως ἄλλως εἰπεῖν; ἢ ἐστιν, δ ὀνομάζεις καλὸν ἢ σῶμα ἢ σκεῦος ἢ ἄλλ' ὃ ποῦν, δ οἶσθα πρὸς πάντα καλὸν ὄν; — Μὰ Δί', οὐκ ἔγωγ', ἔφη. — Ἄρ' οὖν, πρὸς δ ἂν ἕκαστον χρήσιμον ᾖ, πρὸς τοῦτο ἕκαστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. — Καλὸν δὲ πρὸς ἄλλο τί ἐστιν ἕκαστον, ἢ πρὸς δ ἕκαστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; — Οὐδὲ πρὸς ἓν ἄλλο, ἔφη. — Τὸ χρήσιμον ἄρα καλὸν ἐστὶ πρὸς ὃ ἂν ᾖ χρήσιμον; — Ἐμοι γε δοκεῖ, ἔφη. —

10. Ἀνδρείαν δὲ, ὦ Εὐθύδημε, ἄρα τῶν καλῶν νομίζεις εἶναι; — Κάλλιστον μὲν οὖν ἔγωγ', ἔφη. — Χρήσιμον ἄρα οὐ πρὸς τὰ ἐλάχιστα νομίζεις τὴν ἀνδρείαν; — Νὴ Δί', ἔφη, πρὸς τὰ μέγιστα μὲν οὖν. — Ἄρ' οὖν δοκεῖ σοι πρὸς τὰ δεινὰ τε καὶ ἐπικίνδυνα χρήσιμον εἶναι τὸ ἀγροεῖν αὐτά; — Ἡκιστά γ', ἔφη. — Οἱ ἄρα μὴ φοβούμενοι τὰ τοιαῦτα διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τί ἐστὶν οὐκ ἀνδρεῖοί εἰσιν; — Νὴ Δί', ἔφη, πολλοὶ γὰρ ἂν οὕτω γε τῶν τε μαινομένων καὶ τῶν δειλῶν ἀνδρεῖοι εἴεν. — Τί δὲ οἱ καὶ τὰ

μὴ δεινὰ δεδοικότες ; — Ἐγὼ γὰρ νῆ Δί' ἦπτον, ἔφη. — Ἀρ' οὖν τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ἐπικινδύνα ὄντας ἀνδρείους ἡγεῖ εἶναι, τοὺς δὲ κακοὺς δειλοὺς ; —

11. Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. — Ἀγαθοὺς δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα νομίζεις ἄλλους τινὰς ἢ τοὺς δυναμένους αὐτοῖς καλῶς χρῆσθαι ; — Οὐκ, ἀλλὰ τούτους, ἔφη. — Κακοὺς δὲ ἄρα τοὺς οἷους τούτοις κακῶς χρῆσθαι ; — Τίνας γὰρ ἄλλους ; ἔφη. — Ἀρ' οὖν ἕκαστοι χρῶνται ὥς οἴονται δεῖν ; — Πῶς γὰρ ἄλλως ; ἔφη. — Ἀρ' οὖν οἱ μὴ δυνάμενοι καλῶς χρῆσθαι ἴσασιν ὥς δεῖ χρῆσθαι ; — Οὐ δῆπον γε, ἔφη. — Οἱ ἄρα εἰδότες, ὥς δεῖ χρῆσθαι, οὗτοι καὶ δύνανται ; — Μόνοι γ', ἔφη. — Τί δέ ; οἱ μὴ δημαρτηκότες ἄρα κακῶς χρῶνται τοῖς τοιούτοις ; — Οὐκ οἶμαι, ἔφη. — Οἱ ἄρα κακῶς χρῶμενοι δημαρτήκασιν ; — Εἰκὸς γ', ἔφη. — Οἱ μὲν ἄρα ἐπιστάμενοι τοῖς δεινοῖς τε καὶ ἐπικινδύνοις καλῶς χρῆσθαι ἀνδρεῖοί εἰσιν, οἱ δὲ διαμαρτάνοντες τούτων δειλοί ; — Ἐμοιγε δοκοῦσιν, ἔφη.

12. Βασιλείαν δὲ καὶ τυραννίδα ἀρχὰς μὲν ἀμφοτέρως ἡγεῖτο εἶναι, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἐνόμιζεν. Τὴν μὲν γὰρ ἐκόντων τε τῶν ἀνθρώπων καὶ κατὰ νόμους τῶν πόλεων ἀρχὴν βασιλείαν ἡγεῖτο, τὴν δὲ ἀκόντων τε καὶ μὴ κατὰ νόμους, ἀλλ' ὅπως ὁ ἀρχὼν βούλοιο, τυραννίδα. Καὶ ὅπου μὲν ἐκ τῶν τὰ νόμιμα ἐπιτελούντων αἱ ἀρχαὶ καθίστανται, ταύτην μὲν τὴν πολιτείαν ἀριστοκρατίαν ἐνόμιζεν εἶναι, ὅπου δ' ἐκ τιμημάτων, πλουτοκρατίαν, ὅπου δ' ἐκ πάντων, δημοκρατίαν.

13. Εἰ δέ τις αὐτῷ περὶ τοῦ ἀντιλέγοι μηδὲν ἔχων σαφὲς λέγειν, ἀλλ' ἄνεν ἀποδείξεως ἦτοι σοφώτερον φάσκων εἶναι, ὃν αὐτὸς λέγοι, ἢ πολιτικώτερον ἢ ἀνδρεώτερον ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν ἐπαγγεν ἂν πάντα τὸν λόγον ὥδε πως·

14. Φῆς σὺ ἀμείνω πολίτην εἶναι ὃν σὺ ἐπαινεῖς ἢ ὃν ἐγώ. — Φημί γὰρ οὖν. — Τί οὖν οὐκ ἐκεῖνο πρῶτον ἐπεσκεψάμεθα, τί ἐστὶν ἔργον ἀγαθοῦ πολίτου ; — Ποιῶμεν τοῦτο. — Οὐκοῦν ἐν μὲν χρημάτων διοικήσει κρατοῖη ἂν ὁ χρήμασιν εὐπορωτέραν τὴν πόλιν ποιῶν ; — Πάνν μὲν οὖν. — Ἐν δέ γε πολέμῳ ὁ καθυπεριτέραν τῶν ἀντιπάλων ; — Πῶς γὰρ οὐ ; — Ἐν δὲ πρεσβείᾳ ἄρ' ὅς ἂν φίλους ἀντὶ πολεμίων παρυσκευάζῃ ; — Εἰκὸς γε. — Οὐκοῦν καὶ ἐν δημηγορίᾳ ὁ στάσεις τε παύων καὶ ὁμόνοιαν ἐμποιῶν ; — Ἐμοιγε δοκεῖ.

Οὕτω δὲ τῶν λόγων ἐπαναγομένων καὶ τοῖς ἀντιλέγουσιν φανερὸν ἐγίγνετο τάληθές.

15. Ὅποτε δὲ αὐτὸς τι τῷ λόγῳ διεξίει, διὰ τῶν μάλιστα ὁμολογουμένων ἐπορεύετο, νομίζων ταύτην τὴν ἀσφάλειαν εἶναι λόγου. Τοιγαροῦν πολὺ μάλιστα ὧν ἐγὼ οἶδα, ὅτε λέγοι, τοὺς ἀκούοντας ὁμολογοῦντας παρείχεν. Ἐφη δὲ καὶ Ὅμηρον τῷ Ὀδυσσεῖ ἀναθεῖναι τὸ ἀσφαλὲς ῥήτορα εἶναι, ὥς ἱκανὸν αὐτὸν ὄντα διὰ τῶν δοκούντων τοῖς ἀνθρώποις ἄγειν τοὺς λόγους.

Ζ'. Ὅτι μὲν οὖν ἀπλῶς τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαίρετο Σωκράτης πρὸς τοὺς ὁμιλοῦντας αὐτῷ, δοκεῖ μοι δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων εἶναι· ὅτι δὲ καὶ αὐτάρκεις ἐν ταῖς προσηκούσαις πράξεσιν αὐτοὺς εἶναι ἐπεμελεῖτο, νῦν τοῦτο λέξω. Πάντων μὲν γὰρ ὧν ἐγὼ οἶδα μάλιστα ἔμελεν αὐτῷ εἰδέναι, ὅπου τις ἐπιστήμων εἴη τῶν συνόντων αὐτῷ ὧν δὲ προσήκει ἀνδρὶ καλῷ καγαθῷ εἰδέναι, ὃ τι μὲν αὐτὸς εἰδείη, πάντων προθυμότατα ἐδίδασκεν· ὅπου δὲ αὐτὸς ἀπειρότερος εἴη, πρὸς τοὺς ἐπισταμένους ἤγεν αὐτούς.

2. Ἐδίδασκε δὲ καὶ μέχοι ὅπου δέοι ἔμπειρον εἶναι ἐκά-

σιον πράγματος τὸν ὀρθῶς πεπαιδευμένον. Αὐτίκα γεωμετρίαν μέχρι μὲν τούτου ἔφη δεῖν μαθάνειν, ἕως ἱκανός τις γένοιτο, εἰ ποτε δεήσειε, γῆν μέτρω ὀρθῶς ἢ παραλαβεῖν ἢ παραδοῦναι ἢ διανεῖμαι ἢ ἔργον ἀποδείξασθαι· οὕτω δὲ τοῦτο ῥᾷδιον εἶναι μαθεῖν, ὥστε τὸν προσέχοντα τὸν νοῦν τῇ μειρήσει ἅμα τὴν τε γῆν ὁπόση ἐστὶν εἰδέναι καὶ ὥς μετρεῖται ἐπιστάμενον ἀπιέναι.

3. Τὸ δὲ μέχρι τῶν δυσσυνέτων διαγραμμάτων γεωμετρίαν μαθάνειν ἀπεδοκίμαζεν. "Ὁ τι μὲν γὰρ ὠφελοῖη ταῦτα, οὐκ ἔφη ὁρᾶν· καίτοι οὐκ ἄπειρός γε αὐτῶν ἦν· ἔφη δὲ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον κατατρίβειν καὶ ἄλλων πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν.

4. Ἐκέλευε δὲ καὶ ἀστρολογίας ἐμπείρους γίνεσθαι, καὶ ταύτης μέντοι μέχρι τοῦ νυκτός τε ὥραν καὶ μηνός καὶ ἐνιαυτοῦ δύνασθαι γινώσκειν ἕνεκα πορείας τε καὶ πλοῦ καὶ νηλεῆς, καὶ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτός ἢ μηνός ἢ ἐνιαυτοῦ πράττεται, πρὸς ταῦτ' ἔχειν τεκμηρίοις χρῆσθαι, τὰς ὥρας τῶν εἰρημένων διαγιγνώσκοντας· καὶ ταῦτα δὲ ῥᾷδια εἶναι μαθεῖν παρὰ τε νυκτοθηρῶν καὶ κυβερνητῶν καὶ ἄλλων πολλῶν, οἷς ἐπιμελὲς ταῦτα εἰδέναι.

5. Τὸ δὲ μέχρι τούτου ἀστρονομίαν μαθάνειν, μέχρι τοῦ καὶ τὰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ περιφορᾷ ὄντα, καὶ τοὺς πλάνητάς τε καὶ ἀσταθμήτους ἀστέρας, γινῶναι καὶ τὰς ἀποσιάσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τὰς περιόδους καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ζητοῦντας κατατρίβεσθαι, ἰσχυρῶς ἀπέτρεπεν. Ὁφέλειαν μὲν γὰρ οὐδεμίαν οὐδ' ἐν τούτοις ἔφη ὁρᾶν· καίτοι οὐδὲ τούτων γε ἀτήκοος ἦν· ἔφη δὲ καὶ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι κατατρίβειν ἀνθρώπου βίον καὶ πολλῶν καὶ ὠφελίμων ἀποκωλύειν.

6. "Ὅλως δὲ τῶν οὐρανίων, ἢ ἕκαστα ὁ θεὸς μηχανᾶται, φροντιστὴν γίνεσθαι ἀπέτρεπεν· οὔτε γὰρ εὐρετὰ ἀν-

θρώποις αὐτὰ ἐνόμιζεν εἶναι οὔτε χαρίζεσθαι θεοῖς ἂν ἡγεῖτο τὸν ζητοῦντα ἃ ἐκεῖνοι σαφηνίσαι οὐκ ἐβουλήθησαν. Κινδυνεῦσαι δ' ἂν ἔφη καὶ παραφρόνῃσαι τὸν ταῦτα μεριμνῶντα οὐδὲν ἥτιον ἢ Ἀναξαγόρας παρεφρόνησεν ὁ μέγιστον φρονήσας ἐπὶ τῷ τὰς τῶν θεῶν μηχανὰς ἐξηγεῖσθαι.

7. Ἐκεῖνος γὰρ λέγων μὲν τὸ αὐτὸ εἶναι πῦρ τε καὶ ἥλιον ἡγνῶει ὅτι τὸ μὲν πῦρ οἱ ἄνθρωποι ῥαδίως καθορῶσιν, εἰς δὲ τὸν ἥλιον οὐ δύνανται ἀντιβλέπειν, καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ ἡλίου καταλαμπόμενοι τὰ χρώματα μελάντερα ἔχουσιν, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρός οὐκ ἡγνῶει δὲ καὶ ὅτι τῶν ἐκ τῆς γῆς φεομένων ἄνευ μὲν ἡλίου αὐγῆς οὐδὲν δύναται καλῶς αἰεεσθαι, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρός θερμαινόμενα πάντα ἀπὸλλυνται· φάσκων δὲ τὸν ἥλιον λίθον διάπυρον εἶναι καὶ τοῦτο ἡγνῶει, ὅτι λίθος μὲν ἐν πυρὶ ὧν οὔτε λάμπει οὔτε πολὺν χρόνον ἀντέχει, ὁ δὲ ἥλιος τὸν πάντα χρόνον πάντων λαμπρότατος ὧν διαμένει.

8. Ἐκέλευε δὲ καὶ λογισμοὺς μαθάνειν. Καὶ τούτων δὲ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐκέλευε φυλάττεσθαι τὴν μάταιον πραγματείαν, μέχρι δὲ τοῦ ὠφελίμου πάντα καὶ αὐτὸς συνεσκόπει καὶ συνδιεζήει τοῖς συνοῦσιν.

9. Προϋτίθετε δὲ σφόδρα καὶ ὑγείας ἐπιμελεῖσθαι τοὺς συνόντας παρὰ τε τῶν εἰδόντων μαθάνοντας, ὅσα ἐνδέχοιτο, καὶ ἑαυτῷ ἕκαστον προσέχοντα διὰ παντός τοῦ βίου, τί βροῦμα ἢ τί πῶμα ἢ ποῖος πότος συμφέροι αὐτῷ, καὶ πῶς τούτοις χρώμενος ὑγιενόηται· ἂν διάγοι· τοῦ γὰρ οὕτω προσέχοντος ἑαυτῷ ἔργον ἔφη εἶναι εὐρεῖν ἰατρον τὰ πρὸς ὑγίαν συμφέροντα αὐτῷ μᾶλλον διαγιγνώσκοντα [αὐτοῦ].

10. [Εἰ δέ τις μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν ὠφελείσθαι βούλοιτο, συνεβούλευε μαντικῆς ἐπιμελεῖσθαι. Τὸν γὰρ εἰδῶτα δι' ὧν οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν πραγμάτων σημαίνουσιν οὐδέποτε ἔρημον ἔφη γίνεσθαι συμβουλῆς θεῶν.

Η'. Εἰ δέ τις, ὅτι φάσκοντος αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον ἐαυτῷ προσημαίνειν ἃ τε δέοι καὶ ἃ μὴ δέοι ποιεῖν, ὑπὸ τῶν δικαστῶν κατεγνώσθη θάνατος, οἴεται αὐτὸν ἐλέγχεσθαι περὶ τοῦ δαιμονίου ψευδόμενον, ἐννοησάτω πρῶτον μὲν ὅτι οὕτως ἤδη τότε πόρρω τῆς ἡλικίας ἦν, ὥστ' εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν πολλῶν ὑστερον τελευτῆσαι τὸν βίον· εἴτα ὅτι τὸ μὲν ἀχθεινότατον τοῦ βίου καὶ ἐν ᾧ πάντες τὴν διάνοιαν μειοῦνται ἀπέλιπεν, ἀντὶ δὲ τούτου τῆς ψυχῆς τὴν ῥώμην ἐπιδειξάμενος εὐκλειαν προσεκτίησται, τὴν τε δίκην πάντων ἀνθρώπων ἀληθέστατα καὶ ἐλευθεριώτατα καὶ δικαιοῦστα εἰπὼν καὶ τὴν κατάγνωσιν τοῦ θανάτου πρῶτα καὶ ἀνδρωδέστατα ἐνεγκών.

2. Ὁμολογεῖται γὰρ οὐδένα πω τῶν μνημονευομένων ἀνθρώπων κάλλιον θάνατον ἐνεγκεῖν. Ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ μετὰ τὴν κρίσιν τριάκοντα ἡμέρας βιώσαι διὰ τὸ Δῆλια μὲν ἐκείνου τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα εἶναι δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν ἕως ἂν ἡ θεωρία ἐκ Δήλου ἐπανέλθῃ, καὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἅπασιν τοῖς συνήθεσι φανερὸς ἐγένετο οὐδὲν ἄλλοιότερον διαβιῶνς ἢ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον· καίτοι τὸν ἔμπροσθεν γε πάντων ἀνθρώπων μάλιστα ἰθανμάζετο ἐπὶ τῷ εὐθύμῳ τε καὶ εὐκόλῳ ζῆν.

3. Καὶ πῶς ἂν τις κάλλιον ἢ οὕτως ἀποθάνοι; ἢ ποῖος ἂν εἴη θάνατος καλλίων ἢ δὲ κάλλιστά τις ἀποθάνοι; ποῖος δ' ἂν γένοιτο θάνατος εὐδαιμονέστερος τοῦ καλλίστου; ἢ ποῖος θεοφιλέστερος τοῦ εὐδαιμονεστάτου;

4. [Λέξω δὲ καὶ ἃ Ἑρμογένους τοῦ Ἰππονίκου ἤκουσα περὶ αὐτοῦ. Ἐφη γάρ, ἤδη Μελήτου γεγραμμένου αὐτὸν τὴν γραφὴν, αὐτὸς ἀκούων αὐτοῦ πάντα μᾶλλον ἢ περὶ τῆς δίκης διαλεγόμενον λέγειν αὐτῷ, ὥς χρῆσκοιεν οἱ ἀπολογήσεται. — Τὸν δὲ τὸ μὲν πρῶτον εἰπεῖν. Οὐ γὰρ δοκῶ σοι τοῦτο μελετῶν διαβεβαιωκέναι; Ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤρετο, ὅπως, εἰπεῖν αὐτὸν ὅτι οὐδὲν ἄλλο

ποιῶν διαγεγνήηται ἢ διασκοπῶν μὲν τὰ τε δίκαια καὶ τὰ ἀδίκαια, πράττων δὲ τὰ δίκαια καὶ τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενος ἦν· περὶ νομίζοι καλλίστην μελέτην ἀπολογίας εἶναι. —

5. Αὐτὸς δὲ πάλιν εἰπεῖν. Οὐχ ὀρᾷς, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ Ἀθηῆνοι δικασταὶ πολλοὺς μὲν ἤδη μηδὲν ἀδικοῦντας λόγῳ παραχθέντας ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἀπέλυσαν. — Ἀλλὰ νῆ τὸν Δία, φάναι αὐτόν, ὦ Ἑρμογενες, ἤδη μου ἐπιχειροῦντος φροντίσαι τῆς πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπολογίας ἠναντιώθη τὸ δαιμόνιον. —

6. Καὶ αὐτὸς εἰπεῖν. Θαυμάσια λέγεις. — Τὸν δέ. Θαυμάζεις, φάναι, εἰ τῷ θεῷ δοκεῖ βέλτιον εἶναι ἐμὲ τελευτᾶν τὸν βίον ἤδη; Οὐκ οἶσθ' ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου ἐγὼ οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην ἂν οὔτε βέλτιον οὐθ' ἥδιον ἐμοῦ βεβιωκέναι; Ἀριστα μὲν γὰρ οἶμαι ζῆν τοὺς μάλιστα ἐπιμελομένους τοῦ ὥς βελτίστους γίνεσθαι, ἡδιστα δὲ τοὺς μάλιστα αἰσθανομένους ὅτι βελτίους γίνονται.

7. Ἄ ἐγὼ μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου ἡσθανόμην ἐμαντῷ συμβαίνοντα,] καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐντυγχάνων καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους παραθεωρῶν ἐμαντὸν οὕτω διατετέλεκα περὶ ἐμαντοῦ γινώσκων· καὶ οὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ φίλοι οὕτως ἔχοντες περὶ ἐμοῦ διατελοῦσιν, οὐ διὰ τὸ φιλεῖν ἐμέ, καὶ γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους φιλοῦντες οὕτως ἂν εἶχον πρὸς τοὺς ἐαυτῶν φίλους, ἀλλὰ διότι καὶ αὐτοὶ ἂν οἴονται ἐμοὶ συνόντες βέλτιστοι γίνεσθαι.

8. [Εἰ δὲ βιώσκειαι πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον ἔσται τὰ τοῦ γήρεως ἐπιτελεῖσθαι καὶ ὀρᾶν τε καὶ ἀκούειν ἥτιον καὶ διανοεῖσθαι χεῖρον καὶ δυσμαθέστερον ἀποβαίνειν καὶ ἐπιλησμονέστερον, καὶ ὥς πρότερον βελτίων ἦν, τοιούτων χεῖρω γίνεσθαι ἀλλὰ μὴ ταῦτά γε μὴ αἰσθανόμενῳ μὲν ἀβίωτος ἂν εἴη ὁ βίος, αἰσθανόμενον δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χεῖρόν τε καὶ ἀηδέστερον ζῆν;]

9. Ἀλλὰ μὴν εἰ γε ἀδίκως ἀποθανοῦμαι, τοῖς μὲν ἀδί-

κως ἐμὲ ἀποκτείνουσιν αἰσχρὸν ἂν εἴη τοῦτο· εἰ γὰρ τὸ ἀδικεῖν αἰσχρὸν ἐστὶ, πῶς οὐκ αἰσχρὸν καὶ τὸ ἀδίκως ὁτιοῦν ποιεῖν; ἐμοὶ δὲ τί αἰσχρὸν τὸ ἐτέρους μὴ δύνασθαι περὶ ἐμοῦ τὰ δίκαια μῆτε γινῶναι μῆτε ποιῆσαι;

10. [Ὁρῶ δ' ἐγώ γε καὶ τὴν δόξαν τῶν προγεγονότων ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιγιγνομένοις οὐχ ὁμοίαν καταλειπομένην τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικηθέντων. Οἶδα δ' ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπιμελείας τεύξομαι ἐπ' ἀνθρώπων, καὶ ἂν νῦν ἀποθάνω, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἐμὲ ἀποκτείνουσιν· οἶδα γὰρ αἰ μαρτυρήσεσθαι μοι, ὅτι ἐγὼ ἠδίκησα μὲν οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὐδὲ χεῖρω ἐποίησα, βελτίους δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην αἰ τοὺς ἐμοὶ συνόντας.] Τοιαῦτα μὲν πρὸς Ἑρμογένη τε διελέχθη καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.]

11. Τῶν δὲ Σωκράτη γινωσκόντων οἷος ἦν, οἱ ἀρετῆς ἐφιέμενοι πάντες ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι πάντων μάλιστα ποθοῦντες ἐκείνον, ὥς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. Ἐμοὶ μὲν ῥῆ, τοιοῦτος ὢν, οἷον ἐγὼ διήγημαι, εὐσεβὴς μὲν οὕτως, ὥστε μηδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν, δίκαιος δέ, ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοὺς χρωμένους αὐτῷ, ἐγκρατὴς δέ, ὥστε μηδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ βελτίονος, φρόνιμος δέ, ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνων τὰ βελτίω καὶ τὰ χεῖρω μηδὲ ἄλλον πρὸςδέεσθαι, ἀλλ' αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν τούτων πρῶσιν, ἱκανὸς δὲ καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε καὶ διορίσασθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἄλλους δοκιμάσαι τε καὶ ἀμαρτάνοντας ἐλέγξαι καὶ προτρέψασθαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκαγαθίαν, ἐδόκει τοιοῦτος εἶναι, οἷος ἂν εἴη ἀριστὸς τε ἀνὴρ καὶ εὐδαιμονέστατος. [Εἰ δὲ τῷ μὴ ἀρέσκει ταῦτα, παραβάλλων τὸ ἄλλων ἦθος πρὸς ταῦτα οὕτω κρίνεται.]

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
ΔΕΠΑΣΤΑ-ΣΦΥΡΑ-ΓΕΡΑΡΔΟΥ

ΕΝ ΓΑΛΑΤΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ᾠδῷ Μαχμουδιέ, ἀριθ. 5

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚῇ

ᾠδῷ Φραγκομαχαλᾷ, περὶ πλεῖστος τῆς Αὐτικῆς Ἐκκλησίας.

ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Βασιλείου τοῦ Μεγάλου πρόοτε θεαυτῷ.

Ἰσοκράτους πρὸς Δρακόνικον Παραίνεσις, ἐκδοσις σχολικὴ, κατὰ τὸ στερεότυπον τῆς Λειψίας.

Ἰσοκράτους Ἀριστοταλικός, ἐκδοσις σχολικὴ, ἀνεμ. σημειώσεων.

Λουκιανοῦ Ἐνύπνιον καὶ Νεκρικοὶ Διάλογοι, ἐκδοσις σχολικὴ, κατὰ τὸ στερεότυπον τῆς Λειψίας.

Λυδίου Ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς, ἐκδοσις σχολικὴ, κατὰ τὸ στερεότυπον τῆς Λειψίας.

Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις, ἐκδοσις σχολικὴ, κατὰ τὸ στερεότυπον τῆς Λειψίας.

Ξενοφῶντος Απομνημονεύματα, ἐκδοσις σχολικὴ, κατὰ τὸ στερεότυπον τῆς Λειψίας.

Πλουτάρχου Βίοι Παράλληλοι (Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστιίδης).

Πλουτάρχου Βίοι Παράλληλοι (Ἄγης καὶ Κλεομένης).

Πλουτάρχου Βίοι Παράλληλοι (Θεμιστοκλῆς, Ἀριστιίδης, Ἄγης καὶ Κλεομένης).

Τιμᾶται ἄδειον Γρόσια 3.20

• χαρτόδειον • 4.20